

การใช้อาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขัง

ศรายุทธ เปรมวงศ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมมวงศ์

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ.2558

The use of firearms corrections officers to inmates

Srayute Premwong

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij pundit University

2015

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การใช้อาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ ราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขัง
ชื่อผู้เขียน	ศรายุทธ เปรมวงศ์
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธาณี วรรณทร์
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2558

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษากฎหมายและการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ในเรื่องการใช้กำลังบังคับต่อผู้ต้องขังโดยมุ่งเน้นไปในเรื่องของการใช้ปืนต่อผู้ต้องขังเป็นสำคัญพร้อมทั้งหลักการที่ควรนำมาใช้ในราชทัณฑ์ของประเทศไทย โดยศึกษาจากมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติเกี่ยวกับการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานในการบังคับใช้กฎหมาย, กฎหมายราชทัณฑ์ของต่างประเทศในเรื่องการใช้กำลังบังคับรวมทั้งการใช้ปืนต่อผู้ต้องขังมีลักษณะที่เหมือนหรือแตกต่างกับประเทศไทยอย่างไรและมีจุดไหนบ้างที่สามารถนำมาปรับใช้ในประเทศไทยได้ และหลักการในเรื่องความพอสมควรแก่เหตุเหตุที่เป็นหลักสำคัญในการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ เพื่อวิเคราะห์บทบัญญัติกฎหมาย การใช้อำนาจ การควบคุมการใช้ปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ โดยคำนึงถึงการคุ้มครองถึงสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขัง

จากการศึกษาพบว่ากฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศไทยยังไม่ได้มีการนำเอาหลักการพอสมควรแก่เหตุหรือหลักสัดส่วนมาบัญญัติไว้ในกฎหมายราชทัณฑ์ ทั้งที่หลักดังกล่าวเป็นหลักที่ควบคุมเรื่องการใช้กำลังบังคับและการใช้ปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ได้อย่างเหมาะสม โดยราชทัณฑ์ในต่างประเทศมีการบัญญัติหลักดังกล่าวไว้ในกฎหมายและข้อปฏิบัติของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ทั้งสิ้น นอกจากนั้นกฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศไทยยังได้บัญญัติเหตุและอำนาจในการใช้ปืนไว้เพียงหลักใหญ่ ๆ เท่านั้น โดยอธิบายไว้อย่างกว้าง ๆ ยังไม่มีรายละเอียดที่ชัดเจนโดยเน้นที่การใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานเป็นสำคัญ โดยต่างประเทศนั้นกำหนดเป็นข้อปฏิบัติให้เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต้องปฏิบัติตามทั้งสิ้น พร้อมทั้งยังไม่ได้มีการนำเอาหลักอันตรายน้อยที่สุดและนานที่สุดมาใช้บังคับในเรื่องการใช้ปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขัง จึงทำให้หลักเกณฑ์การใช้ปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ยังไม่มีความชัดเจนเท่าที่ควร โดยเห็นได้ว่าเป็นการแตกต่างจากหลักมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติเกี่ยวกับการใช้อาวุธปืนและหลักสัดส่วน โดยจุดประสงค์ในเรื่องที่กล่าวไปนี้เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขัง ผลจากที่ได้ทำการศึกษาคือ กฎหมาย

ราชทัณฑ์ของประเทศไทยควรมีการบัญญัติเรื่องหลักสัดส่วนในการใช้กำลังบังคับและการใช้ปืนไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ให้ชัดเจน พร้อมทั้งกำหนดรายละเอียดในกฎหมายให้มีความละเอียดและชัดเจนในเนื้อหา โดยควรกำหนดเป็นข้อปฏิบัติให้เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต้องปฏิบัติไม่ให้นั้นการใช้ดุลพินิจจนเกินไป และ กำหนดขั้นตอนในเรื่องการใช้ปืนให้มีความชัดเจนและนำหลักดังกล่าวที่กล่าวไปก่อนหน้ามาใช้ร่วมกัน เพื่อทำให้เกิดมาตรฐานและความโปร่งใสในการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ โดยคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังเป็นสำคัญ

Thesis Title	Using Guns of Correctional Officers Toward Inmates
Author	Srayute Premwong
Thesis Advisor	Prof. Asst. Dr. Thanee Woraphat
Department	Law
Academic Year	2015

ABSTRACT

This thesis is emphasized on studying law and practices of correctional officer in terms of exercising physical force toward the inmates especially using guns to them as well as principles to be applied in correctional institutes in Thailand. The study begins with standards of United Nations relevant to gun usage of the officer to enforce law including correctional law in foreign countries regarding to physical force as well as using guns to the inmates to see how it is similar to or different from Thailand and to realize about the application in Thailand. Besides, it includes the principles of reasonability as the main factor for correctional officer to use guns to analyze the legal provision, authorization and gun usage control of correctional officers by recognizing human right protection of the inmates. The study was found that correctional law of Thailand did not consist of principle of reasonability or proportion although such principles played a great role to control physical force execution and gun usage of correctional officers suitably. Correctional institutes in foreign countries regulated such principles in the law and procedures of correctional officers. Furthermore, correctional law of Thailand was regulated with only main causes and powers of using gun with wide explanation but without clear details and all action depends on only officer's discretion. Unlike Thailand, it is stipulated as procedure for correctional officer to comply with and principles of least danger and longest term are unavailable in foreign law to enforce the matter of gun usage of correctional officers toward the inmates. Accordingly, principles of gun usage of correctional officers are not clear enough and it is obvious that Thailand's correctional law is significantly different from standard principles of United Nations involved in gun usage and proportion. The objectives of this study are to protect right

and freedom of the inmates. The result was found that correctional law of Thailand should be clearly regulated in terms of proportion principles about exercising physical force and using guns with enough details for clarity of the content. Nevertheless, it should be specified as procedures for correctional officers to abide by without too much discretion as well as procedures of gun usage to be executed together with aforementioned principles to create the standard and transparency of exercising power of correctional officers by emphasizing on inmates' right and freedom.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ไม่อาจสำเร็จได้หากปราศจากความกรุณาและเอาใจใส่ จากอาจารย์ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธาณี วรรณทร์ อาจารย์ที่ปรึกษาที่คอยให้คำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์และความเอาใจใส่พร้อมทั้งห่วงใยแก่ผู้เขียนเสมอมา ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฅ นคร ประธานกรรมการ ท่านได้กรุณาตรวจเนื้อหาอย่างละเอียดและแนะนำข้อที่บกพร่องเพื่อแก้ไขในวิทยานิพนธ์นี้ รองศาสตราจารย์ ดร. อุดม รัฐอมฤต และ อาจารย์ นัทธี จิตสว่าง กรรมการวิทยานิพนธ์ที่คอยดูแลและแนะนำเนื้อหาที่จำเป็นต่อวิทยานิพนธ์ตัวนี้และตรวจแก้ข้อบกพร่องอย่างดียิ่ง ตลอดจนขอแนะนำและข้อคิดเห็นที่มีประโยชน์ขอขอบคุณอาจารย์ ชاکริต ชันนาโพธิ์ อาจารย์ที่ช่วยเริ่มต้นถึงประเด็นในวิทยานิพนธ์ตัวนี้ พร้อมทั้งท่านอาจารย์ สุรศักดิ์ มณีสร ที่ช่วยแนะนำหลักทฤษฎีที่จำเป็นในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ท้ายที่สุดขอขอบพระคุณบิดาและมารดาที่ช่วยแนะนำข้อมูลในคำพิพากษาที่เกี่ยวกับทางราชทัณฑ์และการให้กำลังใจในระหว่างที่ทำวิทยานิพนธ์นี้เสมอมา พร้อมทั้งการช่วยส่งเสริมโอกาสในการศึกษาและให้สิ่งที่ดีที่สุดเสมอมา หากวิทยานิพนธ์นี้มีข้อผิดพลาดประการใดผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ศรายุทธ เปรมวงศ์

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๘
กิตกรรมประกาศ	๗
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	6
1.3 สมมติฐานของการศึกษา	6
1.4 วิธีการศึกษา.....	6
1.5 ขอบเขตของการศึกษา.....	7
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
2. แนวคิดการใช้กำลังบังคับต่อผู้ต้องขัง โดยเจ้าพนักงาน	8
2.1 สิทธิและเสรีภาพตามปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Human Right).....	8
2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องขังในกระบวนการยุติธรรม	11
2.3 สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550	13
2.4 หลักการจับบุคคลโดยใช้อำนาจรัฐตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	17
2.5 หลักการป้องกันบุคคลและรัฐ	21
2.6 วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุก.....	25
2.7 การใช้กำลังต่อผู้ต้องขังในราชทัณฑ์โดยใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์	28
2.8 มาตรฐานขององค์การสหประชาชาติในกระบวนการยุติธรรม.....	40
2.9 สาเหตุแห่งการก่อการจลาจลและก่อความวุ่นวายของผู้ต้องขัง	49
3. การใช้ปืนต่อผู้ต้องขังของเจ้าพนักงานในต่างประเทศ.....	53
3.1 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	53
3.2 แคนาดา	61
3.3 สาธารณรัฐออสเตรเลีย	71

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4. หลักของประเทศไทยในการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงาน	81
4.1 การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์.....	81
4.2 กฎหมายราชทัณฑ์ของไทยที่มีการใช้อาวุธ	86
4.3 การใช้กำลังโดยใช้อาวุธปืนต่อผู้ต้องขังในประเทศไทย.....	90
4.4 การใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานกับการจับกุมตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....	96
4.5 การหลบหนีออกจากเรือนจำของผู้ต้องขัง	98
4.6 วิธีการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานในการระงับเหตุ.....	109
5. วิเคราะห์การใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานต่อผู้ต้องขัง	120
5.1 หลักทั่วไปในการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์	121
5.2 กฎหมายราชทัณฑ์ของไทยและต่างประเทศ	124
5.3 คำพิพากษาและกรณีเหตุการณ์ในการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์	133
5.4 ขั้นตอนการใช้ปืนของราชทัณฑ์และต่างประเทศ	141
5.5 ข้อแตกต่างมาตรา 16 และมาตรา 17 ในกฎหมายราชทัณฑ์ของไทย.....	145
5.6 ข้อแตกต่างในอาวุธธรรมดาและปืนของราชทัณฑ์ประเทศไทยและต่างประเทศ.....	149
5.7 ตารางกฎหมายราชทัณฑ์ประเทศไทยและต่างประเทศ	152
5.8 ประมวลกฎหมายราชทัณฑ์.....	156
6. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	160
6.1 บทสรุป.....	160
6.2 ข้อเสนอแนะ.....	162
บรรณานุกรม	164
ประวัติผู้เขียน	168

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา/ความสำคัญของปัญหา

ตามแนวคิดและหลักกฎหมายของประเทศไทยได้ให้อำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำในการใช้อำนาจจับกุมนักโทษเมื่อเกิดเหตุใดเหตุหนึ่งอันเกิดจากนักโทษ¹ คือ (1) ผู้ต้องขังไม่ยอมวางอาวุธเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้วาง (2) ผู้ต้องขังหลบหนีไม่ยอมหยุด เมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้หยุดและไม่มีทางอื่นที่จะจับกุมได้ (3) ผู้ต้องขังสามคนขึ้นไป ก่อความวุ่นวายโดยพยายามใช้กำลังเปิดหรือทำลายประตู รั้ว หรือกำแพงเรือนจำ หรือ ใช้กำลังทำร้ายเจ้าพนักงานหรือผู้อื่น และไม่ยอมหยุดเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้หยุด โดยกฎหมายดังกล่าวได้ให้อำนาจในการปฏิบัติของเจ้าพนักงานให้ มีอำนาจในการใช้อาวุธอย่างอื่น หรืออาวุธปืนเพื่อที่จะทำการจับกุมผู้ต้องขังได้ โดยอำนาจในเรื่อง การใช้ปืนของเจ้าพนักงานดังกล่าวนี้ กฎหมายดังกล่าว ได้กำหนดว่าในเหตุดังกล่าวปรากฏว่า นอกจากตัวเจ้าหน้าที่ในอันที่จะกระทำการดังกล่าวนี้ มีเจ้าพนักงานเรือนจำที่มีอำนาจเหนือตนอยู่ในที่นั้นด้วย เจ้าหน้าที่จะใช้ปืนได้ก็ต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากเจ้าพนักงานผู้นั้นแล้วเท่านั้น โดยพระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดอีกว่าถ้าเจ้าหน้าที่ดังกล่าวใช้อำนาจในการจับกุมนักโทษโดยสุจริตและเป็นไปตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ดังกล่าวข้างต้นทุกประการ² เจ้าหน้าที่ย่อมไม่ต้องรับผิดชอบทางแพ่ง หรือทางอาญาในการกระทำของตน โดยความเห็นของศาลไทยในเรื่องดังกล่าว เมื่อเกิดกรณีที่ต้องทำการจับกุมนักโทษที่ก่อเหตุดังกล่าว แล้วเกิดเหตุที่เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ต้องทำการใช้ปืนยิงนักโทษแล้วส่งผลให้นักโทษถึงแก่ความตาย อันเป็นลักษณะของการวิสามัญฆาตกรรม โดยศาลไทยนอกจากจะพิจารณาถึงอำนาจหน้าที่ที่พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ให้แก่เจ้าหน้าที่แล้วยังพิจารณาถึงบุคคลที่ถูกจับแล้วขัดขวางหรือขัดขวางการจับ หรือหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์ในการจับ³ ประกอบด้วย และในความเห็นของนักวิชาการและศาลไทยนั้น อำนาจในเรื่องการป้องกัน⁴ โดยทั่วไปนั้นจะไม่ถูก

¹ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 มาตรา 16, มาตรา 17.

² พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 มาตรา 21.

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83.

⁴ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68.

นำมาพิจารณาด้วยโดยถ้านำมาพิจารณาด้วยแล้วจะทำให้อำนาจในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ที่มอบให้แก่เจ้าพนักงานไม่มีที่ใช้และอาจส่งผลต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ได้ ถึงกระนั้นก็ตามการใช้ความรุนแรงต่อนักโทษจนถึงแก่ความตายแม้ว่าจะทำให้ระงับเหตุดังกล่าวได้ก็ตาม แต่ก็ยังมีความเห็นที่ไม่เห็นด้วยถ้าการระงับเหตุดังกล่าวของเจ้าหน้าที่เป็นการกระทำโดยไม่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งการจับอันเป็นการกระทำเกินกว่าเหตุ และการกระทำดังกล่าวนั้นเป็นการละเมิดสิทธิของประชาชนแม้ว่าประชาชนนั้นจะเป็นนักโทษอยู่ก็ตามก็ต้องได้รับการคุ้มครองเช่นกัน ดังนั้นกฎหมายที่ให้อำนาจดังกล่าวข้างต้นนั้นต้องมีการพิจารณาและการตรวจสอบอย่างละเอียดและรอบคอบ กรณีที่เป็นการใช้มาตรการจับกุมนักโทษของเจ้าหน้าที่โดยใช้ปืนเพื่อระงับเหตุดังกล่าวได้แก่ กรณีที่ 1 ได้แก่ จำเลยเป็นผู้ช่วยพัสติเรียนจำใช้วิธีจับผู้ตายซึ่งเป็นผู้ต้องขังปีนกำแพงเรือนจำหลบหนี โดยชั้นแรกจำเลยร้องขอให้ผู้ตายหยุดวิ่ง ผู้ตายไม่ยอมหยุดจำเลยใช้ปืนยิงไป 1 นัด ผู้ตายคงวิ่งหนีต่อไป จำเลยจึงยิงอีก 1 นัด ถูกแขนโดยมิได้เจตนาจะมาผู้ตาย แต่ยิงเพื่อจับกุม ถ้าไม่ยิงผู้ตายก็จะหลบหนีไปได้ จำเลยมีพวกไปด้วยอีก 2 คน แต่ผู้ตายมีลิ่วปลายแหลมในมือ ผู้ตายไม่ได้ตายเพราะแผลที่ถูกยิง แต่ตายเพราะแผลถูกตีที่ศีรษะ เช่นนี้ ย่อมถือว่าการกระทำของจำเลยเป็นวิธีป้องกันมิให้ผู้ตายหลบหนีเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งการจับกุมผู้ตาย ซึ่งหลบหนีจากที่คุมขังแล้ว จำเลยยังไม่มีความคิด โดยศาลฎีกาพิจารณาแล้วเห็นว่าตัวผู้ทำการยิงไม่ได้มีเจตนายิงโดยคู่หูทั้งการยิงของเจ้าหน้าที่แล้วนักโทษก็ยังไม่ยอมหยุด เจ้าหน้าที่ถึงได้ยิงไปที่ตัวนักโทษโดยขาดแผลที่มาจากอาวุธปืนนั้นเป็นบาดแผลเล็กน้อยแต่บาดแผลที่ทำให้นักโทษถึงแก่ความตาย คือบาดแผลที่เกิดจากทุบตีด้วยมือและไม้ที่เกิดจากเจ้าหน้าที่อีก 2 - 3 คนที่ตามมาสมทบ โดยตัวผู้กระทำไม่ได้มาร่วมด้วย ศาลฎีกาจึงเห็นว่าการกระทำดังกล่าวเป็นไปเพื่อจับกุมผู้ตาย และมีให้ผู้ตายหลบหนีเท่านั้น ประกอบกับที่เห็นเป็นสวนของชาวบ้านห่างจากเรือนจำประมาณ 15 เส้น อันมีทางหลบหนีไปได้โดยง่าย สำหรับกรณีที่สำคัญอีกกรณีหนึ่ง คือ นักโทษซึ่งถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำอำเภอekinบุรี⁵ ได้หลบหนีออกจากเรือนจำโดยได้ปีนกำแพงเรือนจำออกไปแล้ววิ่งหลบหนีเข้าไปในป่าหุบเขาด้านหลังเรือนจำซึ่งใส่โซ่ตรวนอยู่ โดยเจ้าหน้าที่ทั้งสองได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาให้ออกติดตามนักโทษคนดังกล่าว เมื่อตามไปห่างจากกำแพงเรือนจำประมาณ 600 เมตร เป็นพงหญ้าข้างหน้าไหว ๆ เหมือนมีคนซ่อนอยู่ เจ้าหน้าที่จึงตะโกนให้นักโทษมอบตัว โดยเจ้าหน้าที่ใช้ปืนยิงก่อนแต่นักโทษก็ไม่ยอมหยุด เจ้าหน้าที่ทั้งสองจึงร่วมกันใช้อาวุธปืนยิงนักโทษเพื่อป้องกันการหลบหนี เป็นเหตุให้นักโทษถึงแก่ความตาย ศาลฎีกาพิจารณาแล้วเห็นว่า การที่

⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 775/2502.

⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 9116/2554.

เจ้าหน้าที่ทั้งสองทำการยิงปืน 2 นัดเข้าไปในพวงหรีดและตัวนักโทษมิใช่ตรงหน้าอยู่ไม่อาจหลบหนีได้ โดยสะดวก ประกอบกับการที่เจ้าหน้าที่ทำการยิงปืนไปแล้ว นักโทษไม่ทำการยิงปืนสวนมาเพื่อไม่ให้จับกุมได้ แต่ไม่ปรากฏข้อเท็จจริงเช่นนั้นยอมแสดงให้เห็นว่านักโทษไม่มีอาวุธปืนที่จะก่ออันตรายแก่เจ้าหน้าที่ทั้งสองได้ ส่วนมีดทำครัวที่นักโทษถืออยู่ก็ไม่อาจทำอันตรายแก่เจ้าหน้าที่ทั้งสองได้โดยง่าย โดยเห็นได้ว่านักโทษมีที่ท่าที่จะหนีอย่างเดียว การกระทำของเจ้าหน้าที่ทั้งสองจึงเห็นได้ว่าเล็งเห็นผลได้ว่ากระสุนที่ยิงไป 2 นัดจะถูกนักโทษได้ ถือว่ามีเจตนาฆ่า การที่อ้างเหตุไม่มีกรณีอื่นที่จะจับกุมได้นั้นจากข้อเท็จจริง นอกจากเจ้าหน้าที่ทั้งสองแล้ว ยังมีเจ้าหน้าที่คนอื่นอีก 5 – 6 คน และที่เกิดเหตุยังห่างจากถนนประมาณ 200 เมตร จึงเป็นการยากที่นักโทษจะหนีให้รอดพ้นจากการจับกุมได้ โดยศาลพิพากษาให้เจ้าหน้าที่ทั้งสองต้องรับโทษไม่อาจอ้างเหตุยกความผิดได้ จากการศึกษาจากหลักของกระบวนการในการให้อำนาจตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์,ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และ กรณีของคำพิพากษาที่เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ต้องรับผิดชอบและไม่ต้องรับผิด ดังกล่าวนั้นยังมีปัญหาในเรื่องของการกระทำดังกล่าวนี้เป็นเป็นการกระทำพอสมควรแก่เหตุหรือไม่อันเป็นไปตามสัดส่วนของการกระทำ อุปสรรค และข้อที่ไม่เห็นด้วยในกระบวนการในการปฏิบัติงานของทางราชทัณฑ์ ดังกล่าว อันส่งผลทำให้เกิดปัญหาในด้านการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายอันมีผลกระทบต่อทั้งเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์และนักโทษ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ กล่าวคือ ปัญหาในการบัญญัติถึงความหมายในพระราชบัญญัติที่ยังขาดความชัดเจนเนื่องจากพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ยังไม่ได้กำหนดถึงความหมายของคำว่าอาวุธของตัวนักโทษไว้อย่างชัดเจนโดยกำหนดไว้คำว่า “อาวุธ” เท่านั้น อันส่งผลมากเมื่อเกิดเหตุดังกล่าวแล้วเจ้าหน้าที่เห็นว่านักโทษมีอาวุธ โดยยังไม่ทันพิจารณาว่าจะส่งผลร้ายแก่เจ้าหน้าที่ได้มากน้อยขนาดไหน ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่มักเลือกที่ใช้อาวุธปืนเป็นหลักมากกว่าที่จะไปใช้อาวุธอย่างอื่นเพื่อทำการระงับเหตุโดยเร็ว ทั้งที่ถ้าเป็นอาวุธของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์แล้วกฎหมายได้บัญญัติถึงความหมายไว้อย่างชัดเจน เช่น ปืนพก ปืนยาว และ ไม้ตะบอง เป็นต้น การที่ไม่ได้กำหนดลักษณะการกระทำของนักโทษในขณะเกิดเหตุดังกล่าวว่าควรมีวิธีปฏิบัติให้เกิดความเหมาะสมอย่างไร โดยพิจารณาทั้งตัวนักโทษ, สภาพแวดล้อม, อาวุธมีอยู่หรือไม่ แล้วถ้ามี เป็นอาวุธที่สามารถส่งผลร้ายให้แก่เจ้าหน้าที่มากน้อยขนาดไหน เป็นต้น และคำที่กล่าวว่า “ไม่มีทางอื่นที่จะจับกุมได้” นั้นกฎหมายของไทยก็กำหนดไว้แต่เพียงหลักกว้าง ๆ เป็นหลักให้เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ปฏิบัติเท่านั้น โดยไม่ได้อธิบายให้มีความชัดเจน เนื่องจากเมื่อเกิดเหตุขึ้นจริงในทางปฏิบัติแล้วนั้น เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เมื่อเจอกับสถานแวดล้อมที่แตกต่างกันย่อมมีดุลพินิจในการพิจารณาที่แตกต่างกันอยู่แล้วว่าสถานที่ไหนจะเป็นกรณีไม่มีทางอื่นที่จะจับกุมได้ และเมื่อเจ้าหน้าที่เห็นว่าไม่มีทางอื่นที่จะจับกุมได้ในความเห็นของตนแล้วจึงใช้ปืนเพื่อทำการจับกุมนักโทษและเมื่อกรณีที่นักโทษถึงแก่ความตายแล้วถูกฟ้องต่อ

ศาล หากศาลเห็นว่ายังไม่ถือว่าเป็นกรณีที่ไม่มีทางอื่นที่จะจับกุมได้ ก็ย่อมส่งผลทำให้เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ย่อมต้องรับผิดชอบแต่ตนเองจะมีความสุจริตและตนเห็นว่าเป็นไปตามเงื่อนไขแล้วและเหมาะสมแก่พฤติการณ์ในการจับแล้วก็ตาม ก็ไม่อาจอ้างต่อศาลเพื่อให้พ้นผิดได้ จากที่กล่าวไปข้างต้นแล้ว เห็นได้ว่าแม้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ให้อำนาจที่เรามองภาพรวมแล้วจะเป็นการให้อำนาจที่เฉพาะและมีความรัดกุมแล้ว แต่เมื่อเราพิจารณาให้ชัดเจนแล้ว พระราชบัญญัติดังกล่าวยังขาดความชัดเจนที่จะส่งให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลต่อการตรวจสอบอันจะทำให้เกิดความชอบด้วยกฎหมายเป็นไปได้อย่างลำบากทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ปัญหาในคำพิพากษาเกี่ยวกับอำนาจการใช้ปืนของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ โดยคำพิพากษาที่ทำการศึกษายู่ตอนนี้แม้จะมีเหตุที่เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ต้องกระทำแก่นักโทษจนถึงแก่ความตายเกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง และกรณีดังกล่าวถูกฟ้องต่อศาล โดยความเห็นของศาลยังสรุปไม่ได้ว่าอำนาจการใช้ปืนของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์และการใช้ดุลพินิจของตัวเจ้าหน้าที่เมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงและสภาพแวดล้อมทั้งหมดแล้ว เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับความเห็นของศาลแล้วยังไม่อาจสรุปได้ว่าควรใช้มาตรการไหนเพื่อให้เป็นมาตรฐานในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดชอบด้วยกฎหมายให้เกิดแก่เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์และการตรวจสอบชอบด้วยกฎหมายเมื่อนักโทษถึงแก่ความตายอันเกิดจากการใช้ปืนของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ โดยสาเหตุประการหนึ่งที่ได้เห็นได้อย่างชัดเจน คือ ความไม่ชัดเจนในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ที่กำหนดไว้แต่เพียงหลักกว้าง ๆ เท่านั้น การไม่ได้กำหนดหลักในการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เพื่อให้เป็นมาตรฐานในลักษณะเดียวกัน ความละเอียดรอบคอบในการปฏิบัติงานยังมีไม่มากพอ เป็นต้น

ปัญหาในเรื่องของการกำหนดในมาตรฐานสากล โดยตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2497 ที่ใช้อยู่จนถึงปัจจุบันก็ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด และ ยังไม่มีหลักที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า “พึงเลือกใช้วิธีการอื่นๆ ที่มีอันตรายน้อยที่สุดและให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ก่อนที่เปลี่ยนไปใช้กำลังบังคับและอาวุธปืน”⁷ เมื่อนำเรื่องดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับหลักมาตรฐานสากลว่าด้วยการใช้กำลังบังคับและอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย (Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials) ยังขาดหลักเกณฑ์ที่กำหนดว่า “ไม่ว่ากรณีใดก็ตามการใช้อาวุธปืนในการยิงผู้อื่นนั้นพึงกระทำโดยจำกดอย่างยิ่ง โดยให้กระทำได้เฉพาะกรณีเพื่อป้องกันชีวิตของตนหรือผู้อื่น โดยอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงเป็นอย่างอื่นได้แล้วเท่านั้น” โดยผู้เขียนเห็นว่ายังคงเป็นเรื่องที่พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ของประเทศ

⁷ ขอบเขตและมาตรฐานการบังคับอาวุธปืนของพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย (น.60), โดย อิศรศรี ปรางทอง, 2548.

ไทยควรมีการกำหนดหลักดังกล่าวเพื่อให้เกิดชัดเจนในการใช้อาวุธให้มีความชัดเจนมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน พร้อมกันนี้ยังเห็นว่ายังมีมาตรฐานสากลที่พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ยังไม่ได้นำมาใช้ เช่น ประมวลระเบียบการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย ข้อ 3 เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจะใช้กำลังบังคับได้ต่อเมื่อมีเหตุจำเป็นอย่างถึงและเฉพาะกรณีที่เป็นกรปฏิบัติหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนั้น หมายเหตุ (ค) การใช้อาวุธปืนให้ถือเป็นมาตรการขั้นที่หนักที่สุด จึงควรที่จะต้องพยายามทุกวิถีทางในการงดเว้นการใช้อาวุธปืน

ปัญหาในเรื่องอำนาจในการใช้อาวุธปืนต่อผู้ต้องขังนั้น ในกฎหมายของไทยกลับไม่มีการบัญญัติถึงเรื่องการกระทำพอสมควรแก่เหตุหรือหลักสัดส่วนซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญในการใช้อาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์และหลักในการปฏิบัติในการใช้อำนาจดังกล่าว ยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร โดยเห็นว่าเป็นการกำหนดอย่างกว้าง ๆ เท่านั้น มิได้มีลักษณะเฉพาะเจาะจงที่พอจะกล่าวได้ว่ามีความเหมาะสมในยุคปัจจุบันเมื่อนำไปเทียบกับต่างประเทศและมาตรฐานสากลที่ได้มีการบังคับใช้แล้ว นอกจากเรื่องดังกล่าวที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว อำนาจในการจับกุมและอำนาจในการใช้อาวุธปืนนอกจากที่พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์กระทำการแล้ว ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญายังให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจให้อำนาจในการจับกุมและอำนาจในการใช้อาวุธปืนในกรณีมีเหตุที่ต้องใช้กำลังรุนแรงต่อผู้ทำการหลบหนีหรือมีการใช้กำลังที่จะเข้ามาทำร้ายแก่เจ้าพนักงาน ตามมาตรา 83 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยกฎหมายดังกล่าวจะมีการใช้แค่ในส่วน of พนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจเท่านั้น โดยเจ้าพนักงานราชทัณฑ์จะมีอำนาจในการจับกุมและการใช้อาวุธปืนเท่าที่พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ให้อำนาจเท่านั้น ดังนั้น ในการทำวิจัยฉบับนี้ ผู้เขียนจะได้ทำการศึกษาถึงหลักเกณฑ์ ขั้นตอนและกระบวนการในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในด้านการใช้อำนาจในการใช้อาวุธปืนในกรณีของการจับกุมนักโทษ ตลอดจนทั้งสภาพข้อเท็จจริง สภาพแวดล้อม ปัญหาในเรื่องอำนาจการใช้ปืน ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ รวมทั้งกรณีคำพิพากษาที่ทำมา ยังไม่เป็นไปในทางเดียวกัน เพื่อที่จะหาแนวทางแก้ไขในกระบวนการในมาตรการจับและอำนาจในการใช้ปืนของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ให้มีความเหมาะสมและเป็นมาตรฐานมากยิ่งขึ้น อันจะก่อให้เกิดผลดีทั้งต่อตัวนักโทษและการทำงานของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต รวมทั้งอำนาจในการจับกุมและการใช้ปืนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจดำเนินการแก่ผู้กระทำผิด

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาถึงการใช้อำนาจบังคับในการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานพนักงานราชทัณฑ์ในกรณีที่มีเหตุที่ต้องเข้าควบคุมหรือต้องมีการจับกุมผู้ต้องขัง โดยพิจารณาว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำโดยชอบและเป็นการกระทำพอสมควรแก่เหตุอันเป็นไปตามหลักสัดส่วนหรือไม่ ไม่ว่าจะการกระทำดังกล่าวส่งผลให้ผู้ต้องขังได้รับบาดเจ็บหรือถึงแก่ความตายก็ตาม

2. ศึกษาถึงปัญหาในการตีความในการให้ความหมายของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ที่ยังคงมีความหมายที่กว้าง ไม่ชัดเจน และไม่ละเอียดเท่าที่ควรอันส่งผลต่อการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ทำให้เกิดปัญหาที่ส่งผลในการตรวจสอบการทำงานของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ซึ่งยังไม่มีมาตรฐานที่ชัดเจนเพียงพอในการตรวจสอบการทำงานดังกล่าว

3. วิเคราะห์และทำการเปรียบเทียบกฎหมายราชทัณฑ์ของต่างประเทศและของประเทศไทยในการใช้อาวุธปืนมีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างไร รวมทั้งหลักทฤษฎีที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ในด้านการใช้อำนาจบังคับทั้งในการใช้อาวุธและปืน

1.3 สมมุติฐานการศึกษา

ในงานวิจัยเรื่องนี้มีสมมุติฐานว่า การใช้อำนาจในการจับกุมและอำนาจในการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานต่อผู้ต้องขังตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน มีลักษณะที่ไม่ได้เป็นไปตามหลักพอสมควรแก่เหตุอันก่อให้เกิดปัญหาว่าการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขังเป็นการใช้อำนาจอย่างถูกต้องหรือไม่ เท่ากับเป็นการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานเท่านั้น โดยไม่ได้กำหนดข้อปฏิบัติให้กับเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ โดยมีความจำเป็นต้องกำหนดหลักข้อปฏิบัติที่ชัดเจนในการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ให้มีมาตรฐานกว่าปัจจุบันเพื่อพัฒนาด้านกฎหมายให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และเพื่อป้องกันมิให้มีการละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังอันมาจากการใช้อำนาจดังกล่าว

1.4 วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาด้วยวิธีศึกษาจากเอกสาร โดยศึกษาวิจัยทั้งจากเอกสารทั้งในส่วนของภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ไม่ว่าจะมาจากตัวบทกฎหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง หนังสือทางวิชาการที่มีส่วนเกี่ยวข้องในงานวิจัยนี้ วิทยานิพนธ์ บทความ แนวคำพิพากษาที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องการใช้อาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในการจับกุมนักโทษทั้งในกรณีที่นักโทษถึงแก่ความตายและเจ้าหน้าที่ต้องรับผิดชอบหรือไม่ต้องรับผิดชอบในการกระทำดังกล่าว มาตรการและวิธีปฏิบัติของราชทัณฑ์ทั้งในอำนาจการใช้อาวุธและการจับกุมนักโทษ

ในต่างประเทศ ตลอดจนทั้งข้อมูลจากเว็บไซต์ต่าง ๆ ทางอินเทอร์เน็ต เพื่อที่จะรวบรวมข้อมูลให้เป็นระบบเพื่อทำการศึกษาวิจัย และนำมาเป็นข้อเสนอแนะต่อไป

1.5 ขอบเขตของการศึกษา

มุ่งศึกษาถึงกระบวนการในเรื่องของอำนาจในการใช้ปืนของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เพื่อใช้ในการจับกุมนักโทษตลอดทั้งการพิจารณาเหตุต่าง ๆ โดยเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์และแนวทางในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ว่ามีลักษณะอย่างไร โดยทำการศึกษาทั้งจากแนวความคิดและหลักการที่เกี่ยวกับในการใช้อาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ทั้งตามกฎหมายไทย มาตรฐานสหประชาชาติ และกฎหมายของต่างประเทศ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาในเรื่องการใช้อาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ต่อนักโทษที่ก่อเหตุความวุ่นวาย รวมทั้งกรอบของกฎหมายที่ให้อำนาจและความเหมาะสมในการกระทำความผิด จากกรณีตัวอย่างที่เกิดขึ้น

2. ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาที่เกิดจากความไม่ชัดเจนและหลักที่ควรบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติที่ส่งผลกระทบต่อกรปฏิบัติงานและการพิจารณาเมื่อเกิดเหตุดังกล่าวข้างต้นซึ่งมีผลกระทบต่อนักโทษและต่อเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์

3. ทำให้ทราบถึงหลักในการคุ้มครองสิทธิบุคคลทั้งต่อตัวนักโทษเองและเป็นการคุ้มครองในการปฏิบัติงานของตัวเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ด้วยให้มีหลักมาตรฐานและมีประสิทธิภาพตลอดทั้งตรวจสอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้

บทที่ 2

แนวคิดการใช้กำลังบังคับต่อผู้ต้องขังโดยเจ้าพนักงานราชทัณฑ์

แนวคิดเกี่ยวกับการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ที่ส่งผลกระทบต่อผู้ต้องขังทั้งอำนาจที่มีสิทธิกระทำได้ พร้อมทั้งสิทธิที่ถูกจำกัดไม่ให้กระทบสิทธิของผู้ต้องขังจนเกินส่วน โดยเป็นสิทธิที่มีอำนาจกระทำโดยชอบด้วยกฎหมาย พร้อมทั้งนำเสนอหลักความจำเป็น และหลักพอสมควรแก่เหตุหรือที่เรียกว่าหลักสัดส่วน มาใช้ในเรื่องการใช้ปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ และนำเสนอมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติในกระบวนยุติธรรมที่เกี่ยวข้องในอำนาจการใช้ปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขัง

2.1 สิทธิและเสรีภาพตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน(HumanRight)⁸

สาระสำคัญในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนประกอบด้วย บทบัญญัติส่วนใหญ่เกี่ยวกับสิทธิ-ผนวกกับเรื่องหน้าที่และการตีความรวมทั้งสิ้น 30 มาตรา สามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภทที่สำคัญ 1.สิทธิของพลเมืองและการเมือง (Civil and Political Rights) และ 2.สิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม (Economic, Social and Cultural Rights) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เป็นการรับรองและคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานประการแรก คือ สิทธิส่วนบุคคล (Personal Right) อันหมายถึงสิทธิแห่งความเสมอภาค, สิทธิในชีวิต, อิสรภาพ และความมั่นคง ฯลฯ ปรากฏในมาตรา 3-11 ประการที่สอง คือ สิทธิซึ่งเป็นของปัจเจกบุคคลในความสัมพันธ์ของเขากับกลุ่มสังคมซึ่งตนเข้าไปมีส่วนร่วม ซึ่งได้แก่ สิทธิในความเป็นส่วนตัวในชีวิตครอบครัวและการแต่งงาน, สิทธิในการมีเสรีภาพในการเคลื่อนไหวภายในรัฐชาติ หรือออกนอกรัฐ, สิทธิในการมีสัญชาติ, ในการลี้ภัยในกรณีที่ถูกประหาร, สิทธิในทรัพย์สินและการปฏิบัติกิจของศาสนา (มาตรา 12-17) ประการที่สามเป็นเรื่องอิสรภาพของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ซึ่งมีการใช้เพื่อให้เกิดการก่อตั้งองค์กรแห่งรัฐบาล หรือเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดตัดสินใจอันได้แก่เรื่องเสรีภาพในมโนธรรม, ความคิดและการแสดงออก, เสรีภาพในการสมาคมและรวมตัวกัน, สิทธิในการลงคะแนนและสมัครรับเลือกตั้ง, สิทธิในการเข้าถึงรัฐบาล และการบริหารงานสาธารณะ (มาตรา 18-21) และประการที่สี่ คือสิทธิซึ่งมีการใช้ในด้านเศรษฐกิจและสังคม นับตั้งแต่บรรดาสิทธิซึ่งแสดงออกในเรื่องที่เกี่ยวกับแรงงานและความสัมพันธ์ในการผลิต และในด้านที่

⁸ กรอบการใช้อำนาจรัฐตามมาตรา 83 กับการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย : กรณีการใช้กำลังบังคับก่อให้เกิดความตาย (น.6-7), โดย นรินทร์ มั่นจิตร, 2548.

เกี่ยวกับการศึกษา, สิทธิในการทำงานและการประกันทางสังคม และมีอิสระในการเลือกการทำงาน, มีเงื่อนไขการทำงานที่เป็นธรรม, ในการได้รับค่าจ้างอันเท่าเทียมกันสำหรับงานที่เสมอกัน, สิทธิในการก่อตั้งและเข้าร่วมในสหภาพแรงงาน, ในการพักผ่อนและมีเวลาว่าง, ในการได้รับดูแลรักษาสุขภาพ, ในการศึกษา และสิทธิในการเข้ามีส่วนร่วมอย่างอิสระในชีวิตทางวัฒนธรรมของชุมชน (มาตรา 22-27) และประการที่ห้า ความในมาตรา 28-30 หมายถึง สิทธิใน (การมี) ระเบียบทางสังคมและระเบียบระหว่างประเทศ⁹ หลักการที่สำคัญในการคุ้มครองสิทธิในชีวิตและร่างกายคือ บุคคลมีสิทธิในการดำรงชีวิต ในเสรีธรรมและในความมั่นคงแห่งร่างกาย (ข้อ 3) และบุคคลใดจะถูกทรมาน หรือได้รับการปฏิบัติ หรือลงทัณฑ์ซึ่งทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม เหยียดหยามเกียรติไม่ได้ (ข้อ 5) ซึ่งบุคคลมีสิทธิได้รับการเยียวยา โดยศาลแห่งชาติซึ่งมีอำนาจเนื่องจากการกระทำใด ๆ อันเป็นการละเมิดต่อสิทธิ ขึ้นมูลฐานซึ่งตนได้รับจากรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมาย (ข้อ 8) สิทธิในชีวิตและร่างกาย เป็นสิทธิที่มีความสำคัญที่สุด ซึ่งเป็นสิทธิที่ไม่อาจละเมิดได้ รัฐจึงต้องป้องกันมิให้มีการทำลายชีวิต โดยกำหนดเป็นความผิดอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำลายชีวิตของบุคคลโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ถือเป็นเรื่องเสียหายร้ายแรงอย่างยิ่งและสิทธิในความบริบูรณ์ของร่างกาย คือ รัฐต้องให้ความคุ้มครองมิให้บุคคลถูกทำร้าย ทรมาน ไม่ว่าจะบุคคลอื่นหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนการปฏิบัติที่เป็นการลงทัณฑ์ทารุณ¹⁰ โดยความหมายหมายของหลัก Human Rights คือ สิทธิความเป็นมนุษย์หรือสิทธิในความเป็นคนเป็นของทุกคนไม่ว่าจะมีเชื้อชาติ แหล่งกำเนิด เพศ อายุ สีผิว ความคิดเห็นที่แตกต่างกัน หรือยากดมีเงิน ซึ่งเป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด สิทธิมนุษยชนจึงเป็นสิ่งที่ไม่สามารถถ่ายโอนให้แก่กันได้ และไร้ซึ่งพรมแดน ดังนั้นจึงไม่มีบุคคล องค์กร หรือแม้แต่รัฐที่จะมาล่วงละเมิดความเป็นมนุษย์ได้ นอกจากนี้ ยังมีสิ่งจำเป็นที่ทำให้เรามีชีวิตอยู่รอดนอกจากปัจจัยสี่ที่ได้แก่ อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค และ ที่อยู่อาศัยแล้ว คือ การศึกษา การมีงานทำ การไม่ถูกทรมาน และได้รับความเป็นธรรมเมื่อถูกกล่าวหาว่าทำผิดกฎหมาย เราเรียกว่า สิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคนที่ต้องได้รับในฐานะที่เป็นมนุษย์ ซึ่งจะทำให้มนุษย์ อยู่รอดและสามารถพัฒนาตนเองได้ว่าเป็น “สิทธิมนุษยชน” ซึ่งเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด และอยู่เหนือกฎหมายและอำนาจใดๆ ของรัฐทุกรัฐ สิทธิเหล่านี้ได้แก่ สิทธิในชีวิต ห้ามฆ่า

⁹ สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน : ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม(น.288-290), โดย จริฎ โฆษณานันท์, 2545, กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด บี.เจ.เพลท โปรเซสเซอร์.

¹⁰ โครงการศึกษาวิจัยเรื่อง กฎหมายด้านการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมที่ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิพื้นฐานและพันธกรณีระหว่างประเทศ รวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (น.7), โดย สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล กษมา เดชรักษา วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์และจิรายุติ มิตรวงเนิน, 2547.

หรือทำร้ายต่อชีวิต ห้ามการค้ามนุษย์ ห้ามทรมานอย่างโหดร้าย คนทุกคนมีสิทธิในความเชื่อ มโนธรรมหรือลัทธิทางศาสนา มีเสรีภาพ ในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออก สิทธิมนุษยชนเหล่านี้ไม่ต้องมีกฎหมายมารองรับ สิทธิเหล่านี้ก็ดำรงอยู่ เช่น แม้ไม่มีกฎหมายบัญญัติว่าการฆ่าคนเป็นความผิดตามกฎหมาย แต่ คนทุกคนนี้รู้ได้เองว่า การฆ่าคนนั้นเป็นสิ่งต้องห้าม เป็นบาปในทางศาสนา หรือการที่คนในชาติไม่ได้รับอาหารที่เพียงพอ แก่การยังชีพซึ่งไม่ถือว่าเป็นโทษตามกฎหมาย แต่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่รัฐบาลมีหน้าที่ต้องจัดการให้ คนในชาติได้รับอาหารอย่างเพียงพอแก่การมีชีวิตรอด นอกจากนี้ สิทธิมนุษยชนต้องได้รับรองในรูปแบบของกฎหมาย หรือต้องได้รับการคุ้มครองโดยรัฐบาล ได้แก่ ได้รับสัญชาติ การมีงานทำ การได้รับความคุ้มครองแรงงาน ความเสมอภาคของหญิงชาย สิทธิของเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ คนพิการ การได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การประกันการว่างงาน การได้รับบริการสาธารณสุข การสามารถแสดงออกทางด้านวัฒนธรรมอย่างอิสระ สามารถได้รับความเพลิดเพลินจากศิลปวัฒนธรรมในกลุ่มของตน เป็นต้น สิทธิมนุษยชนเหล่านี้ต้องเขียนรับรองไว้ในกฎหมายหรือรัฐธรรมนูญหรือแวน โยบายพื้นฐานของรัฐของแต่ละประเทศ เพื่อเป็นหลักประกันว่าคนทุกคนที่อยู่ในรัฐนั้นจะได้รับความคุ้มครองชีวิตความเป็นอยู่ ให้มีความเหมาะสมแก่ความเป็นมนุษย์ ซึ่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้นิยามความหมาย สิทธิมนุษยชนไว้ว่า คือ สักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรอง หรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทย มีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตามสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองทั่วโลก ว่าเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อมนุษย์นั้น โดยหลักการพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนแบ่งได้ 6 ประการ ดังกล่าว คือทุกคนมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) เป็นสิทธิติดตัวทุกคนตามธรรมชาติตั้งแต่เกิด (National Rights), คนทุกคนมีความเสมอภาคและห้ามการเลือกปฏิบัติ (Equality and non-discrimination), สิทธิมนุษยชนเป็นของคนทุกคนโดยไม่เลือกเชื้อชาติ ศาสนา เพศ อายุ อาชีพ สถานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม สุขภาพ และความคิดเห็นด้านต่างๆ (Universality), สิทธิมนุษยชนเป็นองค์รวมแยกเป็นส่วนๆ ไม่ได้และพึ่งพิงกัน (Indivisibility & Interdependently), การมีส่วนร่วมและการเป็นส่วนหนึ่งของสิทธินั้น (Participation & Inclusion) หมายความว่า ประชาชนแต่ละคน หรือกลุ่มประชาชนหรือประชาสังคมย่อมมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการเข้าถึงและได้รับประโยชน์จากสิทธิพลเมืองและการเมือง และสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และตรวจสอบได้และใช้หลักนิติธรรม (Accountability & the Rule of Law) ดังนั้นการจะเข้าใจความหมายสิทธิมนุษยชนนั้น จำเป็นต้องเข้าใจหลักการต่างๆ ที่ถือเป็นองค์รวมของสิทธิมนุษยชนด้วย คือ สิทธิ (Rights) ซึ่งเป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์ทุกคนตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นมาเป็นคนมนุษย์ซึ่งไม่มีใคร ถ่วงละเมิดได้ ทุกคนมีสิทธิมีชีวิตที่จะ

อยู่รอด อยู่อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ แม้กฎหมาย ยังไม่รองรับแต่สิทธิก็ยังมิอยู่ เสรีภาพ (Freedom) คือการที่มนุษย์สามารถทำอะไรก็ได้ภายใต้ขอบเขตของศีลธรรมอันดีงาม โดยไม่เบียดเบียนสังคม หรือไม่ล่วงล้ำสิทธิของบุคคลอื่นหรือส่วนรวม ซึ่งคำว่าสิทธิและเสรีภาพมักจะอยู่รวมกันดังปรากฏในปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ เพื่อแสดงออกทางความคิด และการปฏิบัติ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) เป็นคำอธิบายความหมายของสิทธิมนุษยชน ในแง่ของการให้คุณค่าแก่ความเป็นคน ว่าทุกคนมีคุณค่าเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชนที่กำหนดคตินิยามตั้งแต่เกิด ใครจะละเมิดไม่ได้ และไม่สามารถถ่ายโอนให้แก่กันได้ ซึ่งรวมไปถึงสิทธิในการมีชีวิตและ ความมั่นคงในการมีชีวิตอยู่ เพราะคนทุกคนที่เกิดมาบนโลกมีศักดิ์ศรีของการเป็นมนุษย์ ดังนั้นการปฏิบัติ ต่อกันของผู้คนในสังคมจึงต้องเคารพความเป็นมนุษย์ ห้ามทำร้ายร่างกายหรือทรมานอย่างโหดร้าย ตลอดจนการกระทำใดๆ ที่ถือเป็นการเหยียดหยามความเป็นมนุษย์ ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับการรับรอง อยู่ในปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศ อนุสัญญา และปฏิญญาระหว่างประเทศหลายฉบับ สังคมในปัจจุบันมักจะละเลยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพราะมีการให้คุณค่าของคนต่างกัน ตามสถานภาพทางสังคมของคนแต่ละคน เช่น กำนัน นายทหาร ภารโรง นายกรัฐมนตรี ซึ่งสถานภาพเหล่านั้นไม่ใช่ตัวชี้วัดว่ามนุษย์หรือคนคนนั้นมีศักดิ์ศรีของมนุษย์หรือไม่ แต่ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ คือการให้คุณค่าความเป็นคนตามธรรมชาติไม่ว่าจะเกิดมาเป็น ผู้ชาย ผู้หญิง คนพิการ บัญญาอ่อนหรือยากจน ต้องถือว่าคนทุกคนมีคุณค่าเท่ากัน ต้องปฏิบัติต่อกันเยี่ยงมนุษย์อย่างเสมอหน้ากัน เพราะถือเป็นการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยกัน และ ความเสมอภาคและการเลือกปฏิบัติ (Equality and Discrimination) คือเกณฑ์การวัดว่าสังคมหนึ่งสังคมใดมีการละเมิดหรือเคารพสิทธิมนุษยชนหรือไม่ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความเสมอภาค หรือการปฏิบัติต่อทุกคน อย่างเท่าเทียมกันหรือไม่เท่าเทียมกัน

2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องขังเพื่อการได้รับการช่วยเหลือทางกระบวนการยุติธรรม¹¹

แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

จอห์น ล็อก (John Locke) นักปราชญ์ของสำนักกฎหมายธรรมชาติ ได้อธิบายว่า สภาวะตามธรรมชาติของมนุษย์เป็นสภาวะแห่งสันติภาพและความเสมอภาค ซึ่งกฎธรรมชาติสอนให้

¹¹ โครงการวิจัย สิทธิของผู้ต้องขังเพื่อการได้รับการช่วยเหลือทางกระบวนการยุติธรรม ศึกษากรณีผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงสงขลา, โดย วศิน สุวรรณรัตน์ อัจฉรา จันทน์เสนะ จูติรัชต์ ไม้เรียง มงคล มาलयารม และ กรแก้ว ไกรแก้ว, 2555, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

มนุษย์รู้จักเคารพความเสมอภาคและความเป็นอิสระต่อกัน รู้ว่าแต่ละคนไม่ควรล่วงละเมิดชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ และทรัพย์สินของกันและกัน ในสภาวะตามธรรมชาติเมื่อเกิดข้อพิพาทขัดแย้งกันขึ้น มนุษย์แต่ละคนย่อมมีอำนาจที่จะบังคับการตามสิทธิที่ตนมีตามธรรมชาติและลงโทษผู้กระทำผิดด้วยกำลังของตน หากแต่ละคนทำหน้าที่พิพากษาคดีของตนเอง บังคับตามสิทธิและมีการลงโทษเมื่อมีการฝ่าฝืนกฎธรรมชาติด้วยตนเอง ก็อาจกระทำไปโดยมือคด มีการแก้แค้นทดแทนจนเกินสมควรแก่เหตุได้ ด้วยเหตุนี้ เพื่อยุติความยุ่งเหยิงและความสงบเรียบร้อยต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสภาวะตามธรรมชาติ มนุษย์จึงเข้าทำสัญญาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมและจัดตั้งรัฐบาลเพื่ออยู่ภายใต้บังคับของรัฐบาล โดยมีเป้าหมายที่จะดำรงไว้ซึ่งเสรีภาพ ชีวิต และทรัพย์สินของตน แต่เมื่อใดที่รัฐละเมิดต่อเสรีภาพ ชีวิต และทรัพย์สินของราษฎร การกระทำของรัฐย่อมเป็นการฝ่าฝืนความไว้วางใจของประชาชน ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนเงื่อนไขสำคัญของการมีอำนาจของรัฐ ประชาชนย่อมมีสิทธิป้องกันการล่วงละเมิดหน้าที่และฝ่าฝืนกฎหมายธรรมชาตินั้นได้ ด้วยเหตุนี้ จอห์น ล็อก จึงเห็นว่า รัฐมีอำนาจจำกัดเพราะมีความมุ่งหมายสำคัญเพื่อธำรงไว้ซึ่งความดีร่วมกัน (The Common Good) อันได้แก่สิทธิในชีวิต เสรีภาพ และทรัพย์สินของราษฎรเป็นสิทธิธรรมชาติอันไม่อาจจำหน่ายจ่ายโอนกันได้ และเป็นสิทธิที่อยู่ควบคู่กับความเป็นมนุษย์ จึงนับเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์¹²

แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องขัง

การรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังเริ่มมีขึ้นนับแต่ยุคสมัยของการเรียกร้องอิสรภาพและเสรีภาพในประเทศตะวันตก และมีการเรียกร้องให้ได้มาซึ่งสิทธิพลเมือง โดยสิทธิของผู้ต้องขังถือเป็นสิทธิของพลเมืองอย่างหนึ่งที่มีการเรียกร้องและทำให้ได้มาด้วยเหตุผลที่ว่า การที่ผู้ต้องขังต้องถูกแยกตัวออกจากสังคมปกติ ทำให้เขาถูกจำกัดเสรีภาพต่าง ๆ และทำให้เกิดปัญหาในเรื่องความถูกต้องชอบธรรม ความพอดีในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ความทุกข์ทรมานที่ผู้ต้องขังได้รับจากการถูกจำกัดสิทธิต่าง ๆ ตามกฎหมาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้นำไปสู่การเรียกร้องให้ตระหนักถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังอันเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน (Basic Human Rights)¹³ รวมทั้งเรียกร้องให้มีการรับรองสิทธิตามกฎหมายที่บุคคลนั้นพึงได้รับ เพราะแม้ว่าผู้ต้องขังจะเป็นบุคคลที่ถูกจำกัดเสรีภาพและต้องสูญเสียสิทธิบางประการไปจากการถูกลงโทษ แต่ก็ยังคงมีสิทธิบาง

¹²นิติปรัชญา โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์, โดย ปรีดี เกษมทรัพย์, 2539, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

¹³หลักประกันสิทธิผู้ต้องขัง : กรณีศึกษาสิทธิในการดำรงชีวิต (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต), โดย ฉัฐยา จรรยาชัยเลิศ, 2548, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประการในฐานะเป็นมนุษย์ที่ไม่อาจถูกจำกัดหรือล่วงละเมิดได้¹⁴ ทั้งนี้ สิทธิของผู้ต้องขังยังเกิดจากแนวคิดที่ว่าสิทธิพลเมืองบางส่วนของผู้ต้องขังต้องสูญเสียไปจากการถูกลงโทษ ผู้ต้องขังในฐานะที่เป็นปัจเจกชนก็ยังคงมีสิทธิบางส่วนที่เหลืออยู่จากการถูกลงโทษ ซึ่งจะมีสิทธิมากหรือน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับแนวคิดหรือวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่แต่ละประเทศนำมาใช้ ดังนั้น การสูญเสียสิทธิของผู้ต้องขังจึงเป็นเพียงการถูกแยกตัวออกจากสังคมเท่านั้น และบุคคลนั้นก็ยังคงมีสิทธิบางประการเหลืออยู่ รัฐจึงมีหน้าที่ในการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกและการรับรองสิทธิประเภทต่างๆ ของผู้ต้องขัง และตระหนักถึงการปกป้องรักษาสิทธิของผู้ต้องขังให้ได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป¹⁵ นอกจากนี้ การเรียกร้องให้คุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังยังเกิดขึ้นจากการพัฒนาแนวความคิดในเรื่องสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นแนวคิดที่มีมาตั้งแต่สมัยกรีกและโรมันในรูปของสิทธิธรรมชาติ (Natural Right) โดยมีแนวคิดว่า มนุษย์เกิดมาเท่าเทียมกัน พระเจ้าเป็นผู้สร้างมนุษย์ขึ้นมาและได้ให้สิทธิบางอย่างแก่มนุษย์ สิทธิเหล่านี้จึงไม่อาจโอนกันได้และไม่อาจล่วงละเมิดได้ ดังนั้น รัฐทั้งหลายจึงต้องทำทุกอย่างเพื่อให้มนุษย์มีสิทธิอย่างเต็มที่ ทั้งนี้ สิทธิธรรมชาติที่มนุษย์ทุกคนพึงมี คือ สิทธิพื้นฐานของพลเมือง ซึ่งต่อมาเรียกสิทธิประเภทนี้ว่า “สิทธิมนุษยชน” (Human Right) อันครอบคลุมถึงสิทธิของผู้ต้องขังด้วย¹⁶

2.3 สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ได้บัญญัติคำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ไว้ในมาตราต่าง ๆ ที่เป็นหลักในการใช้อยู่ 3 มาตรา คือ มาตรา 4 มาตรา 26 และมาตรา 28 ความหมายทางกฎหมายของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ในแต่ละมาตราของรัฐธรรมนูญมีความหมายที่แตกต่างกัน มาตรา 4 บัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง”¹⁷ โดยหลักดังกล่าวเป็นการวางหลักทั่วไป โดยเป็นการประกาศเจตนารมณ์ของรัฐในการรับรองและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยมาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญในหมวด 1 บททั่วไป เป็นหมวดที่กำหนดหลักการทั่วไปของรัฐ อันเป็นสาระสำคัญที่มี

¹⁴เอกสารการสอน ชุดวิชา กฎหมายเกี่ยวกับงานราชทัณฑ์ หน่วยที่ 9-15, โดย กุลพล พลวัน, 2546, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

¹⁵การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขัง (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต), โดย เชาวลิต สมพงษ์เจริญ, 2548, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

¹⁶แหล่งเดิม. (น.21).

¹⁷รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 หมวดที่ 1 บททั่วไป มาตรา 4.

ลักษณะทั่วไปหรือเป็นการกำหนดขอบเขตกว้าง ๆ ของรัฐธรรมนูญว่าสาระสำคัญของบทบัญญัติ ในหมวดต่อ ๆ มาจะต้องสอดคล้องกับหลักทั่วไปดังกล่าว สถานะดังกล่าวส่งผลให้เกิดผล ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ 1. บทบัญญัติมาตรา 4 เป็นการกำหนดหลักพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับ ปึงเจกชนว่ารัฐจะให้ความคุ้มครองต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งการ กำหนดหลักพื้นฐานของความสัมพันธ์ดังกล่าว เปรียบเสมือนการกำหนดให้คุณค่าศักดิ์ศรีความเป็น มนุษย์มีสถานะในระดับของรัฐธรรมนูญ ซึ่งก่อให้เกิดผลต่อการกำหนดทิศทางของรัฐ โดยศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์เป็นตัวกำหนดและจำกัดความประสงค์และภาระหน้าที่ของรัฐ เป็นตัวกำหนดและ จำกัดความชอบธรรมของการกระทำของรัฐ และกฎหมายที่มีต่อคุณค่าดังกล่าว นอกจากนี้ การ บัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์บังคับให้รัฐต้องกำหนดเป็นหลักกฎหมายทั่วไปว่าอำนาจอื่น ๆ รวมถึงอำนาจรัฐไม่อาจที่จะละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้และต้องตีความบทกฎหมายที่มีอยู่ ให้สอดคล้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 2. การตีความเกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานทั้งหลายจะต้อง ตีความว่าสิทธิขั้นพื้นฐานทั้งหลายล้วนแต่มีผลมาจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทั้งสิ้น โดยจะต้องถือ ว่าเนื้อหาของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะต้องนำมาใช้ประกอบในการตีความสิทธิขั้นพื้นฐานอื่น ๆ ด้วย นอกจากนี้ในส่วนที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับปัจเจกบุคคลก่อให้เกิดบทสันนิษฐานที่ เป็นคุณต่อปัจเจกบุคคลและยังถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นั้นเป็นหลักการที่สำคัญของสิทธิขั้น พื้นฐานทั้งหลายภายในขอบเขตดังกล่าวรัฐไม่อาจเข้าไปแทรกแซงได้ ในกรณีที่เป็นความสัมพันธ์ ระหว่างอำนาจรัฐกับปัจเจกบุคคล มาตรา 26 บัญญัติว่า “การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิและเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้”¹⁸ โดย มาตรา 26 นี้มีระดับเช่นเดียวกับ “สิทธิและเสรีภาพ” ในการคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพขององค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐ แสดงออกได้ใน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกองค์กรของรัฐจะ ไม่กระทำการใด ๆ ในลักษณะที่จะเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของ ปึงเจกบุคคล หรือละเว้นการกระทำใด ๆ ที่จะเป็นการละเมิดต่อสิ่งดังกล่าว ลักษณะที่สอง รัฐมี ภาระหน้าที่ที่จะดำเนินการใด ๆ ในทางที่จะทำให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของ ปึงเจกบุคคลเอื้อต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างมี ศักดิ์ศรีหรือเอื้อต่อการใช้สิทธิและเสรีภาพ ตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองคุ้มครองไว้ มาตรา 28 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความ เป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็น ปฏิบัติต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือ เสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือ

¹⁸ รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 หมวดที่ 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 1 บททั่วไป มาตรา 26.

ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้”¹⁹ โดยมาตรา 28 นี้เป็นสิ่งที่บุคคลทุกคนสามารถกล่าวอ้างได้ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ในมาตรานี้จึงมีระดับเดียวกับ “สิทธิและเสรีภาพ” ซึ่งเท่ากับว่าบุคคลที่ถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สามารถใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ และเมื่อ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” มีระดับเดียวกับสิทธิและเสรีภาพ การใช้ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ย่อมอยู่ภายใต้เงื่อนไขเช่นเดียวกับสิทธิและเสรีภาพกล่าวคือ การใช้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จะใช้ได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน สำหรับปัญหาเรื่อง หลักการสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นเรื่องที่ยังอยู่กับพัฒนาการในทางวิชาการ การยอมรับแนวคิดเรื่อง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ของสังคมตะวันตกตลอดจนแนวการตีความขององค์กรตุลาการว่าจะยอมรับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในขอบเขตแค่ไหนเพียงใด กล่าวโดยสรุปว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” เป็นวัตถุในทางกฎหมายที่อาจให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนได้ มีความสำคัญเฉพาะของแต่ละบุคคลที่แตกต่างไปจากสิทธิและเสรีภาพในแต่ละเรื่องซึ่งรัฐธรรมนูญมุ่งที่จะให้ความคุ้มครองเช่นเดียวกับสิทธิและเสรีภาพ²⁰ มาตรา 32 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้แต่การลงโทษตามคำพิพากษาของศาลหรือตามที่กฎหมายบัญญัติไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมตามความในวรรคนี้”²¹ โดยมาตรา 32 นี้เป็นการรับรองถึงสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย กล่าวคือ บุคคลมีเสรีภาพในการเคลื่อนไหวและงดเว้นการเคลื่อนไหวร่างกาย รัฐมีหน้าที่ให้ความคุ้มครองไม่ให้สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคลถูกรบกวนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลอื่น กล่าวคือ บุคคลมีเสรีภาพในการเคลื่อนไหวและงดเว้นการเคลื่อนไหวร่างกาย รัฐมีหน้าที่ให้ความคุ้มครองไม่ให้สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคลถูกรบกวนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลอื่น สิทธิ คือ ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่จะทำการเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น เช่น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในชีวิตและร่างกาย เป็นต้น มีความหมายในทางคุ้มครองบุคคลไม่ให้ผู้อื่นล่วงละเมิดเจ้าของสิทธิ สิทธิตามรัฐธรรมนูญจึงเป็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับรัฐ และสิทธิตามรัฐธรรมนูญเป็นสิทธิที่ผูกพันองค์กรผู้ใช้

¹⁹ รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 หมวดที่ 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 1 บททั่วไป มาตรา 28.

²⁰ สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญ (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต) (น.6-8), โดย พัชราภรณ์ กองอุบลม, 2546, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

²¹ รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 หมวดที่ 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 3 สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล มาตรา 32.

อำนาจรัฐทั้งหลายที่จะต้องให้ความเคารพ ปกป้อง และคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญ เพื่อให้สิทธิตามรัฐธรรมนูญมีผลในทางปฏิบัติ เสรีภาพ คือ ภาวะที่มนุษย์ไม่อยู่ในความครอบงำของผู้อื่น มีอิสระที่จะกระทำการหรือละเว้นกระทำการ เช่น เสรีภาพในการติดต่อสื่อสาร เสรีภาพในการเดินทาง เป็นต้น มีความหมายในทางอิสระของเจ้าของเสรีภาพ คือ อำนาจของบุคคลในอันที่จะกำหนดตนเอง เสรีภาพจึงหมายถึงอำนาจในการกำหนดตนเองโดยอิสระของบุคคลที่จะกระทำการใดหรือไม่กระทำการใดอันเป็นอำนาจที่มีเหนือตนเอง ความแตกต่าง ระหว่าง “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” จึงอยู่ที่ว่า “สิทธิ” เป็นอำนาจที่บุคคลมีเพื่อเรียกร้องให้ผู้อื่นกระทำการหรือละเว้นการกระทำอันใดอันหนึ่ง แต่ในขณะที่ “เสรีภาพ” นั้นเป็นอำนาจที่บุคคลนั้นมีอยู่เหนือตนเองในการตัดสินใจที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งโดยปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำจากบุคคลอื่น เสรีภาพจึงไม่ก่อให้เกิดหน้าที่ต่อบุคคลอื่น สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล เช่น สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย ซึ่งจำแนกตามเนื้อหาโดยอาศัยการพิจารณาวัตถุประสงค์แห่งสิทธิและเสรีภาพ เป็นสิทธิในความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย โดยรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติให้ความคุ้มครองจากการใช้อำนาจรัฐ เช่น บทบัญญัติที่ว่าบุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย ซึ่งเป็นสิทธิเสรีภาพที่สำคัญที่สุด และเป็นต้นแบบของสิทธิและเสรีภาพอื่น ๆ ห้ามจับกุม คุมขัง หรือตรวจค้นตัวบุคคล เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย บุคคลไม่ต้องรับโทษทางอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดไม่ได้ ซึ่งเป็นการรับรองหลัก “ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย” (nullum crimen, nulla poena sine lege) และให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาไม่มีความผิด ก่อนที่จะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนผู้กระทำความผิดไม่ได้ โดยเป็นแนวทางว่ารัฐต้องให้ความเคารพในสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคล การออกกฎหมายหรือระเบียบใด ๆ ต้องทำให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มีดังนี้ การรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์, ความเสมอภาค, สิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย, สิทธิที่ไม่ถูกบังคับใช้กฎหมายย้อนหลัง, สิทธิได้รับการสันนิษฐานในคดีอาญาว่าเป็นผู้บริสุทธิ์, สิทธิได้รับข้อมูลในกิจกรรมที่จะมีผลกระทบต่อคุณภาพ สิ่งแวดล้อม สุขอนามัย คุณภาพชีวิต, สิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติราชการทางปกครอง, สิทธิในการเสนอเรื่องราวร้องทุกข์, สิทธิในการฟ้องหน่วยงานราชการ, สิทธิในการต่อต้านล้มล้างระบอบประชาธิปไตย

สิทธิในชีวิตและร่างกายเป็นสิทธิที่ติดตัวปัจเจกบุคคลมาตั้งแต่เกิด จึงไม่อาจพรากไปจากบุคคลนั้นได้ ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตอยู่ แสดงให้เห็นว่ามนุษย์เป็นอิสระที่จะกำหนดตนเองได้ตามเจตจำนงที่ตนประสงค์ ทำให้บุคคลอื่นต้องการพลีสิทธิในชีวิตและร่างกายของบุคคลนั้น ชีวิตร่างกาย คือ สรีระทั้งหมดของบุคคล การเข้าจับกุมผู้กระทำความผิด เป็นการทำให้ชีวิตและร่างกายของเขาเคลื่อนไหวไม่ได้ปราศจากเสรีภาพเป็นการกระทบต่อสิทธิในร่างกาย ชีวิตร่างกาย รวมถึงสิ่งที่ยอยู่นอกสรีระของบุคคลด้วยและสิ่งที่อยู่ในร่างกาย ความหมายของชีวิตร่างกายจึงไม่ใช่เฉพาะสรีระ แต่รวมถึงสิ่งที่ยู้งานนอกร่างกายและสิ่งที่อยู่ในร่างกายด้วย โดยบุคคลในที่นี่ที่ได้รับการคุ้มครองนั้นย่อมรวมทั้งบุคคลภายในประเทศไทยทั้งสิ้นไม่ว่าเป็นใครก็ตามหรือแม้กระทั่งผู้ต้องกักตมต่างก็ได้รับสิทธิดังกล่าวทั้งสิ้นไม่อาจที่จะมีใครมาร่วงละเมิดต่อสิทธิดังกล่าวได้ โดยการกระทำที่เป็นการทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม ไม่อาจกระทำได้ทั้งสิ้น โดยเมื่อเกิดการกระทบต่อสิทธิดังกล่าวขึ้น ผู้ได้รับผลกระทบหรือใครก็ตามย่อมมีสิทธิเรียกร้องเพื่อให้ระงับต่อการกระทำดังกล่าวนั้นได้

2.4 หลักการจับบุคคลโดยใช้อำนาจรัฐตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

“หมายจับ” (Haftbefehl /arrest warrant) เป็นหมายอาญาชนิดหนึ่ง เป็นอำนาจของศาลหรือเป็นอำนาจของผู้พิพากษาคนเดียว เป็นคำสั่งที่เป็นมาตรการ จึงทบทวนได้แต่อุทธรณ์ไม่ได้ ในทางปฏิบัติศาลให้อุทธรณ์คำสั่งออกหมายจับได้ซึ่งไม่ถูกต้องในหลักการเป็นอย่างยิ่ง²²

โดยหลักที่เกี่ยวข้องในเรื่องการจับตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ หมายจับสามารถใช้ได้ในประเทศไทยทุกส่วนของพื้นที่โดยหมายจับต้องมีการจัดการทางเอกสารอย่างถูกต้อง โดยถ้าแจ้งทางโทรเลขว่ามีกรออกหมายจับต้องมีการส่งสำเนาที่รับรองว่าถูกต้องแล้วไปยังเจ้าพนักงานที่จัดการตามหมายจับโดยทันที²³ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจไม่อาจจับบุคคลโดยไม่มีหมายจับได้ เว้นแต่กรณีที่บุคคลดังกล่าวได้กระทำความผิดต่อหน้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ, เมื่อพบว่ากำลังพยายามกระทำความผิด, มีเหตุสงสัยว่าผู้นั้นกระทำความผิดโดยมีอาวุธหรือเครื่องมือที่จะใช้ในการกระทำความผิด, มีเหตุสงสัยว่ามีการกระทำความผิดแล้วจะทำการหลบหนี, มีผู้ขอให้จับ โดยแจ้งว่าบุคคลมีการกระทำความผิดและแจ้งว่าร้องทุกข์เรียบร้อยแล้ว ถ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่จับด้วยตัวเอง ไม่จำเป็นต้องออกหมายจับ แต่ต้องมีลักษณะที่ออก

²² หมายจับและการอุทธรณ์คำสั่งออกหมายจับ, โดย คณิต ณ นคร, 2552, ปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาน.25, กรุงเทพฯ:วิญญูชน.

²³ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 77.

หมายจับได้หรือมีอำนาจจับได้เท่านั้น²⁴ เจ้าพนักงานผู้ทำการจับ สามารถขอความช่วยเหลือจากบุคคลใกล้เคียงในการจัดการตามหมายจับได้ แต่ไม่อาจบังคับบุคคลเหล่านั้นให้ช่วยโดยอาจเกิดอันตรายแก่บุคคลเหล่านั้นไม่ได้²⁵

เหตุออกหมายจับ

เหตุในการออกหมายจับ เป็นเรื่องของ “การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ”²⁶ มิใช่หลักการใหม่ตามกฎหมายเดิมก็เป็นเช่นนั้น แต่เนื่องจากในการเรียนการสอนกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในประเทศไทยยังขาดทฤษฎีอย่างมากทำให้เรื่องนี้เบี่ยงเบนไป ดังนั้น การปฏิรูปดังกล่าวจึงเป็นเรื่องของความประสงค์ที่จะแก้ไขทางปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องในอดีตให้เป็นไปตามหลักกฎหมาย เพราะในอดีตที่ผ่านมา การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ ได้ถือปฏิบัติกันอย่างแยกส่วน กล่าวคือ การจับเป็นเรื่องหนึ่ง การปล่อยตัวชั่วคราวก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ความเข้าใจเรื่องการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐอย่างแยกส่วนดังกล่าวนี้จึงเป็นเหตุสำคัญที่ได้ก่อความเดือดร้อนแก่ประชาชนตลอดมา²⁷ เงื่อนไขในทางเนื้อหาของเหตุที่จะออกหมายจับ (และหมายขัง) มี 2 ประการ คือ

1. การมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลน่าจะได้กระทำความผิดอาญา

ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีหลักอยู่ประการหนึ่ง คือ บุคคลย่อมได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ หรือมี “หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย” (Grundsatz “in dubio pro reo” / principle of presumption of innocence)²⁸ ดังนั้น การมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลน่าจะได้กระทำความผิดอาญานั้น จึงต้องหมายความว่า เป็นการมีหลักฐานที่มี “ความเป็นภาวะวิสัย” (Objektivitat / objectivity) มิใช่ความสงสัยลอย ๆ ดังนั้น คำพิงคำชักทอดของผู้ต้องหาอื่นอย่างเดียวยังไม่มีความเป็นภาวะวิสัยเพียงพอที่จะเป็นเงื่อนไขประการแรกที่จะออกหมายจับได้ ในอดีตขณะเมื่อเจ้าพนักงานยังมีอำนาจออกหมายจับได้เองนั้น ในทางปฏิบัติบ่อยครั้งที่แม้กรณีการสงสัยยัง

²⁴ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78.

²⁵ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 82.

²⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 32.

²⁷ การปล่อยชั่วคราว : มาตรการคุ้มครองสิทธิที่ก่อปัญหา, โดย โดย คณิต ฅ นคร, 2548, *นิติธรรมอำพรางในนิติศาสตร์ไทย* น.119, กรุงเทพฯ:วิญญชน.

²⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 32.

เลื่อนลอยอยู่ เจ้าพนักงานก็ออกมาจับหรือจับผู้ต้องสงสัยนั้นเสียแล้ว²⁹ และกรณีไม่มีการตรวจสอบภายนอก (accountability) โดยศาลในทันใดหลังการใช้อำนาจรัฐอีกด้วยว่าเรื่องราวจะถึงศาลก็เป็นระยะเวลาที่หมดอำนาจควบคุมของเจ้าพนักงานแล้ว การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานในอดีตจึงกระทบกระเทือนสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกินขอบเขตแห่งความสมควรแก่เหตุ ฉะนั้นเมื่อกฎหมายในเรื่องการออกหมายจับได้เปลี่ยนแปลงไปแล้วเช่นนี้ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลก็ได้รับความคุ้มครองที่ดีขึ้น เพราะการที่ศาลจะออกหมายจับนั้น ศาลต้องดูแล “ความเป็นภาวะวิสัย” (Objektivitat / objectivity) ในการออกหมายจับอย่างรอบคอบเสมอ ทั้งนี้ ตามภารกิจของศาลที่จักต้องมีหน้าที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การตกเป็นจำเลยในคดีอาญา ไม่ว่าจะเป็คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์หรือผู้เสียหายเป็นโจทก์ ถือว่ามีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลน่าจะได้กระทำความผิดแล้ว เพราะกรณีได้ผ่านขั้นตอนการดำเนินคดีของเจ้าพนักงาน (พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ) หรือมิฉะนั้นก็ได้ผ่านการไต่สวนมูลคดีของศาลจนศาลประทับฟ้องมาแล้ว ฉะนั้น เมื่อบุคคลใดตกเป็นจำเลยในคดีอาญาถือว่ากรณีมีหลักฐานตามสมควรว่าได้กระทำความผิดอาญาแล้ว

2. กรณีเหตุที่เป็นการเฉพาะเจาะจง

เหตุออกหมายจับกับการจับรวมตลอดถึงเหตุออกหมายขังและการขังเป็นเรื่องเดียวกันคือ เป็นเรื่อง “การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ” แต่การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐนั้นจะกระทำได้อีกต่อเมื่อกรณีมีความจำเป็นเพื่อการดำเนินคดี ดังนั้น ถ้าพนักงานมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลน่าจะได้กระทำความผิดแต่เพียงอย่างเดียวจึงไม่เป็นการเพียงพอที่จะเอาบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ แต่จะต้องเป็นกรณีที่มีความจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้อื่นประกอบด้วย กล่าวคือ ต้องมีเหตุที่เป็นการเฉพาะเจาะจงประกอบด้วย สำหรับเหตุที่เป็นการเฉพาะเจาะจงนั้นมีอยู่ 4 เหตุ คือเหตุอันเนื่องจากความร้ายแรงของความผิดอาญา, เหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี, เหตุอันควรเชื่อว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และ เหตุอันควรเชื่อว่าจะไปก่อเหตุอันตรายเป็นประการอื่น เมื่อมีเหตุที่เป็นการเฉพาะเจาะจงเหตุใดเหตุหนึ่งหรือหลายประกอบกันมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญา กรณีที่ย่อมจะออกหมายจับบุคคลนั้นได้ ข้อ 22 (หลักการในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล) กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานอกจากจะเป็นกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยแล้ว ยังเป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอีกด้วย ดังนั้น การกระทำของรัฐที่เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล

²⁹ กรมสอบสวน : ทางแก้ความเดือดร้อนของประชาชนจริงหรือ, โดย คณิต ฒ นคร, 2551, ภูมิธรรมและบทบาทของพนักงานอัยการ น.145, กรุงเทพฯ:วิญญูชน.

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐจะกระทำได้อีกต่อเมื่อกรณีมีความจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เท่านั้น เหตุนี้การออกหมายจับหรือจับผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ดี การควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ดีตามปกติจะต้องพิจารณาว่าเป็นกรณีที่น่าเชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือไม่ด้วย หากกรณีคดีมีมูลว่าการกระทำของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นความผิดและเป็นที่น่าเชื่อว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือกรณีมีมูลว่าการกระทำของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นความผิดและมีเหตุอื่นที่จำเป็นและสมควร เช่น ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจจะก่ออันตรายโดยไปกระทำความผิดซ้ำ กรณีจึงมีความจำเป็นที่จะต้องออกหมายจับหรือจับ ควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยเพื่อดำเนินคดีต่อไป ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดดังกล่าวนี้³⁰ เป็นระเบียบที่ได้ออกใช้ก่อนการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมเมื่อปี พ.ศ.2540 เสียด้วยซ้ำ ในระเบียบนี้ได้ให้ตัวอย่างไว้ว่า การกระทำความผิดซ้ำเป็นเหตุอื่นที่เป็นอันตราย กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การกระทำความผิดซ้ำเป็นเหตุอันตรายประการอื่นที่เป็นเหตุที่จะออกหมายจับได้ อย่างไรก็ตามเหตุออกหมายจับในกรณีนี้เรียกร่องความ เป็นเสรีนิยมของผู้ใช้กฎหมายและผู้ตีความกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้พิพากษาหรือศาลที่สูงมาก เห็นว่า เป็นกรณีที่นักนิติศาสตร์จะต้องมีบทบาทสำคัญในการสำคัญในการติดตามทางปฏิบัติและวิพากษ์วิจารณ์ทางปฏิบัติด้วยเหตุด้วยผลในทางวิชาการต่อไป ในการจับของเจ้าพนักงานหรือราษฎร ที่มีอำนาจจับได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ³¹ ต้องแจ้งแก่ผู้ที่ถูกจับว่า เขาต้องถูกจับ แล้วให้ผู้ถูกจับไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนบริเวณพื้นที่ที่ถูกจับพร้อมกับผู้จับ เว้นแต่สามารถพาไปทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบได้ ในกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้จับ ต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกจับทราบ ถ้ามีหมายจับให้แสดงต่อหน้าผู้ถูกจับ พร้อมแจ้งว่า ผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะไม่ให้ หรือ ให้การก็ได้ และถ้อยคำของผู้ถูกจับอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ และผู้ถูกจับมีสิทธิพบทนายรวมทั้งญาติหรือบุคคลที่ไว้วางใจทราบถึงการจับกุม ที่สามารถดำเนินการโดยสะดวก และ ไม่เป็นการขัดขวางการจับกุม หรือทำให้เกิดความไม่ปลอดภัย ให้เจ้าพนักงานอนุญาตให้ผู้ถูกจับดำเนินการได้ตามสมควร ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับ ขัดขวาง หรือจะขัดขวางการจับ หรือ หลบหนี หรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธี หรือ การป้องกันเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเหตุดังกล่าวได้ ในการใช้วิธีหรือความป้องกันกรณีผู้ถูกจับกุมขัดขวางหรือจะขัดขวาง หลบหนี หรือ พยายามจะ

³⁰ ระเบียบสำนักอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2538 ข้อ 3.

³¹ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83.

หลบหนีก็ต้องใช้เท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องเท่านั้น³² ข้อนี้แสดงให้เห็นถึงความเป็นเสรีนิยมของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเช่นเดียวกัน โดยผลของการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิในชีวิตตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย การจับตายโดยตรงย่อมเป็นสิ่งที่ต้องห้ามโดยเด็ดขาด

2.5 หลักการป้องกันบุคคลและรัฐ

นำเสนอถึงหลักการป้องกันในสิทธิทั้งในส่วนระหว่างบุคคลด้วยกันเอง และหลักการป้องกันที่เป็นการป้องกันโดยเจ้าพนักงานของรัฐในการปฏิบัติงานที่ส่งผลกระทบต่อบุคคล

2.5.1 หลักการป้องกันบุคคล

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 68 บัญญัติว่า "ผู้ใดต้องกระทำการใดเพื่อป้องกันสิทธิของตนหรือของผู้อื่น ให้พ้นภัยอันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย และเป็นภัยอันตรายที่ใกล้จะถึง ถ้าได้กระทำพอสมควรแก่เหตุ การกระทำนั้นเป็นการป้องกันตัวโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้นั้นไม่มีความผิด" การป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายนี้ เป็นเรื่องที่รัฐให้สิทธิในการป้องกันตนเองแก่ประชาชนต่อภัยที่เกิดขึ้นโดยกระชั้นชิดและละเมิดต่อกฎหมาย โดยรัฐถือว่าการกระทำโดยป้องกันดังกล่าวแม้จะเกิดความเสียหายบ้าง หากเป็นความเสียหายที่สมควรแก่เหตุ ผู้กระทำก็ไม่มีความผิด การที่รัฐให้สิทธิแก่ประชาชนเช่นนี้ เพราะภัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นต่อประชาชนพลเมืองนั้น เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา ดังนั้น บางเวลา รัฐก็อาจจะให้ความคุ้มครองได้ไม่ทั่วถึง จึงให้ผู้ประสบอันตรายจากภัยนี้ ป้องกันตัว ให้พ้นจากภัยไปก่อนได้ แต่ที่สำคัญคือการป้องกันตนเองนั้น ต้องเข้าหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ด้วย จึงจะพ้นความผิด โดยหลักเกณฑ์ของการ ป้องกันตัวโดยชอบ ด้วยกฎหมาย ต้องมีภัยอันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย นั่นคือ ภัยอันตรายที่เกิดขึ้นนั้นผู้กระทำไม่มีอำนาจตามกฎหมายจะทำได้ หากผู้ก่อภัยนั้นไม่มีอำนาจทำได้โดยชอบ ท่านก็ไม่มีความผิดจะป้องกัน เช่น เมื่อท่านทำผิดกฎหมายและตำรวจจะเข้ามาจับท่าน ท่านจะอ้างว่ามีภัยอันตรายเกิดขึ้น และขอป้องกันด้วยการขัดขืนตำรวจที่มาจับไม่ได้ ท่านจะมีสิทธิป้องกันก็ต่อเมื่อภัยอันตรายที่เกิดขึ้น ท่านไม่ได้เป็นผู้ก่อขึ้น และเป็นภัยอันตรายจากการกระทำผิดกฎหมาย อีกทั้งผู้กระทำไม่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะกระทำเช่นนั้นต่อท่านได้ คำพิพากษาฎีกาที่ 1961/2528 น. 674 การวิวาทหมายถึงการสมัครใจเข้าต่อสู้ทำร้ายกันหากฝ่ายใดเพียงพลั่วแก่อีกฝ่ายหนึ่งจะกระทำโต้ตอบกลับไปโดยอ้างป้องกันมิได้ เพราะคนมีส่วนผิดในการที่สมัครใจเข้าวิวาทต่อสู้กันเสียแล้ว

³² คำพิพากษาฎีกาที่ 196/2490.

ภัยอันตรายนั้น ใกล้เคียงถึง แม้จะมีภัยอันตรายอันละเมิดต่อกฎหมายเกิดขึ้นแล้วก็ตาม ก็อย่าคิดว่าจะมีสิทธิป้องกันได้โดยทันที กล่าวคือจะมีสิทธิ ป้องกันตัว ได้ต่อเมื่อภัยอันตรายนั้น เป็นภัยอันตรายที่ใกล้เคียงถึง คือภัยที่เกิดขึ้นกระชั้นชิดถึงขนาดที่ไม่มีหนทางอื่นที่จะขจัดปัดเป่าภัยนั้นได้ นอกจากการป้องกันตัวเอง เช่น ถูกจี้ชิงทรัพย์บนสะพานลอยไม่มีเจ้าหน้าที่ตำรวจอยู่แถวนั้น ย่อมสามารถป้องกันตนเองได้ แต่ถ้ากำลังเดิน ๆ อยู่ เห็นคนไม่น่าไว้ใจเดินสวนมา คิดในใจว่าเขาต้องมาจี้เอาทรัพย์จากแน่ ๆ เลยเข้าไปทำร้ายเสียก่อน เช่นนี้ อ้างป้องกันตนไม่ได้ เพราะแม้จะมีเจตนามาชิงทรัพย์จริง ๆ แต่ยังไม่ได้อะไรเลยแค่เดินอยู่เฉย ๆ จึงถือว่าภัยอันตรายนั้นยังไม่ใกล้เคียงถึง จึงควรรีบแจ้งตำรวจให้จับแทนที่จะลงมือเสียเอง หรือชิงทรัพย์ไปแล้ว หนีไปจนพ้นแล้ว แม้จะตามไปเจอแล้วก็ไม่สามารถจัดการเองได้ โดยอ้างป้องกันไม่ได้อีกเช่นกัน เพราะภัยอันตรายนั้นได้ผ่านพ้นไปแล้ว ไม่ใช่ภัยอันตรายที่ใกล้เคียงถึงอีกเช่นกัน และ ผู้กระทำจำต้องกระทำเพื่อป้องกันสิทธิของตน ให้พ้นจากภัยอันตรายนั้น เมื่อมีภัยอันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมายและเป็นภัยอันตรายกันใกล้เคียงถึงดังที่กล่าวข้างต้นแล้ว สามารถป้องกันตนเองได้ ตามแต่สถานการณ์ แต่ที่สำคัญที่สุดคือ การป้องกันดังกล่าวต้องทำไปพอสมควรแก่เหตุ อย่างไรก็ตามจะถือว่าการป้องกันพอสมควรแก่เหตุ อธิบายได้ ดังนี้ แม้กฎหมายจะให้สิทธิแก่ประชาชนผู้ประสบอันตรายป้องกันตนเองได้ แต่ก็ไม่ได้ให้เสียจนหาขอบเขตไม่ได้ จนกลายเป็นการป้องกันผสมกับความโกรธแค้น บันดาลโทสะ ทันทีที่ภัยอันตรายนั้น ได้ผ่านไปแล้วต้องหยุดการกระทำ มิฉะนั้น การป้องกันของจะกลายเป็นการป้องกันเกินสมควรแก่เหตุ กรณีการใช้อาวุธในการป้องกันตนเองมีทฤษฎีที่สำคัญ 2 ทฤษฎีคือ

1. ทฤษฎีสัดส่วน คือต้องพิจารณาว่าอันตรายที่จะพึงเกิดขึ้นถ้าหากจะไม่ป้องกัน จะได้สัดส่วนกับอันตรายที่ผู้กระทำได้กระทำเนื่องจากการป้องกันนั้นหรือไม่ เช่น มีคนมาตบหน้า แล้วจะใช้มีดแทงเขาตายไม่ได้ เพราะความเจ็บเนื่องจากการถูกตบหน้า เมื่อมาเทียบกับความตายแล้ว ไม่ได้สัดส่วนกัน ดังนั้น การเอามีดแทงเขาตายนี้ เป็นการกระทำไปเกินสมควรแก่เหตุ ผู้กระทำไม่มีอำนาจกระทำได้ 2. ทฤษฎีวิธีทางน้อยที่สุด ตามทฤษฎีนี้ถือว่าถ้าผู้กระทำได้ใช้วิธีทางน้อยที่สุดที่จะทำให้เกิดอันตราย ก็ถือว่าผู้กระทำได้กระทำไปพอสมควรแก่เหตุแล้ว เช่น ก.เป็นง่อยไปไหนไม่ได้ ข. จึงเขกศรีษะ ก. เล่น โดยเห็นว่า ก. ไม่มีทางกระทำตอบแทนได้เลย นาย ก. ห้ามปรามเท่าใด ข. ก็ไม่เชื่อฟัง ถ้าการที่ ก. จะป้องกันมิให้ ข. เขกศรีษะที่วิธีเดียวคือใช้มีดแทง ข. ต้องถือว่าการที่ ก. ใช้มีดแทงนี้เป็นการกระทำไปพอสมควรแก่เหตุ เพราะเป็นวิธีทางน้อยที่สุดที่จะป้องกันได้

2.5.2 หลักการป้องกันโดยรัฐ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 วรรคสาม บัญญัติว่า “ถ้า บุคคลซึ่งจะถูกจับ ขัดขวาง หรือ จะขัดขวางการจับ หรือ หลบหนี หรือ พยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับ มี

อำนาจใช้วิธี หรือ ป้องกันทั้งหลาย เท่าที่เหมาะสม แก่พฤติการณ์แห่งเรื่อง ในการจับนั้น” โดยเป็นวิธีในการจับผู้กระทำความผิด ซึ่งในการใช้วิธีหรือการป้องกันกรณีผู้ถูกจับขัดขวางหรือ จะขัดขวางหลบหนี หรือพยายามจะหลบหนีก็ต้องใช้เท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่อง ในการจับบุคคลนั้น ซึ่งเป็นวิธีปฏิบัติในการจับผู้กระทำความผิด มีการอธิบายหลักกฎหมายดังนี้ การที่จะใช้กำลังรุนแรงถึงตายแก่ผู้ต้องหานั้น จะมีได้ก็ต่อเมื่อเกิดการต่อสู้ขัดขวางการจับกุม แล้วเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้สิทธิในการป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับตนเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นอันตรายใกล้จะถึงและต้องทำไปโดยพอสมควรแก่เหตุ ตามหลักกฎหมายเรื่อง “ป้องกัน” ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 เท่านั้น หรือ ในเรื่องการใช้วิธีหรือความป้องกันทั้งหลายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 ก็เป็นลักษณะเดียวกันการป้องกันสิทธิตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 นั้นเอง แต่การใช้สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 นี้กว้างกว่า และต้องใช้มากกว่าผู้กระทำความผิดจะนั้นก็จับกุมไม่ได้ หรือถ้าผู้ถูกจับใช้อาวุธร้ายแรง เจ้าพนักงานก็ต้องใช้อาวุธร้ายแรง เช่นกัน นอกจากนี้ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 ก็ยังเป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองเจ้าพนักงานอีกด้วย เมื่อพิจารณาการอธิบายและการวางหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 วรรค 3 กล่าวได้ว่ามี 2 ความเห็น คือ ความเห็นแรก เห็นว่าเป็นอย่างเดียวกับการป้องกัน โดยชอบด้วยกฎหมายตามกฎหมายอาญา มาตรา 68 แม้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 วรรค 3 เป็นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการจับผู้กระทำความผิด จึงเป็นการป้องกันตนเองหรือผู้อื่น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 ความเห็นที่สอง เห็นว่า มาตรานี้เป็นมาตราสำคัญที่บัญญัติถึงวิธีการจับ มาตรานี้เป็นกรณีเริ่มต้นที่ผู้จับจะต้องใช้วิธีสุภาพ แล้วใช้วิธีการจับที่รุนแรงเพิ่มขึ้นแล้วใช้กำลังกายและอาวุธที่เหนือกว่าเพิ่มขึ้น จนจับตัวผู้ถูกจับให้ได้แม้ในที่สุดทำให้ผู้ถูกจับตาย อันเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย หมายความว่าผู้จับจะต้องกระทำการใด เพื่อป้องกันสิทธิของตน หรือของผู้อื่น ให้พ้นอันตราย ซึ่งเกิดจากการประทุษร้าย อันละเมิดด้วยกฎหมาย และเป็นอันตรายที่ใกล้จะถึง ถ้าได้กระทำพอสมควรแก่เหตุ ผู้จับไม่มีความผิด เมื่อพิจารณาตามกฎหมายซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับ หรือหลบหนี หรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับนั้น” ซึ่งเมื่อพิจารณาจากบทกฎหมายแล้วสามารถแยกได้ 2 กรณี คือ 1. ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับนั้น 2. ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้การป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสม การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจในการจับ หรือป้องกันการหลบหนี ซึ่งเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์เพื่อควบคุมยับยั้งและปราบปรามอาชญากรรม รวมทั้งการคุ้มครองสังคม เมื่อนำหลักเรื่องการป้องกัน โดยชอบด้วยกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 มาเป็นหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้า

พนักงานซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจรัฐในการใช้วิธีหรือการป้องกันเจ้าพนักงานผู้ทำการจับ หรือป้องกันการหลบหนี ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการบังคับใช้กฎหมายในทางหนึ่งจึงไม่เหมาะสมเป็นอย่างยิ่งเมื่อนำหลักเกณฑ์การป้องกันตนเองโดยชอบด้วยกฎหมาย มาเป็นหลักเกณฑ์ในการกำหนดการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจในการจับ หรือป้องกันการหลบหนีเพราะในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจในการจับ หรือป้องกันการหลบหนีเพราะในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจในการจับ หรือป้องกันการหลบหนีนั้นมีความเสี่ยงภัยมากกว่าบุคคลธรรมดาจึงไม่ควรที่จะนำชีวิตไปเสี่ยงต่ออันตรายที่กำลังจะเกิดขึ้น โดยต้องให้รอให้ภัยอันตรายนั้นเกิดขึ้นก่อนแล้วจึงจะใช้กำลังหรืออาวุธได้ เช่นนี้ การป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับ หรือป้องกันการหลบหนี โดยเฉพาะในกรณีผู้กระทำความผิดจะหลบหนีจากการจับ หรือหลบหนีจากการควบคุม เจ้าพนักงานผู้ทำการจับสามารถใช้กำลังหรืออาวุธเพื่อจับ หรือเพื่อป้องกันการหลบหนี ซึ่งเป็นการกระทำเพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิด จึงเป็นการป้องกันในความหมายอย่างกว้าง เพื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจทำการจับจะบรรลุถึงวัตถุประสงค์และหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ภายใต้สถานการณ์เช่นนั้น โดยศาลประเทศสหรัฐอเมริกาวินิจฉัยว่าหลักการใช้กำลังจับกุมไม่ใช่หลักป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ไม่ใช่เจ้าพนักงานจะใช้กำลังได้ต่อเมื่อเป็นการป้องกันตัว เจ้าพนักงานของรัฐทำหน้าที่ป้องกันปราบปรามอาชญากรรมไม่จำเป็นต้องเอาชีวิตเข้าไปเสี่ยงจนถึงขนาดที่จะต้องให้ผู้ร้ายชกปืนก่อนแล้วถึงจะยิง เจ้าพนักงานยิงก่อนได้ถ้าเห็นว่ามีความเหมาะสมเชื่อว่าผู้ร้ายจะกระทำความอันตรายและไม่ได้มีหลักเกณฑ์ว่าจะต้องเป็นภัยอันตรายใกล้จะถึงด้วย ต้องทำความเข้าใจให้ดีว่าหลักเรื่องการใช้กำลังเข้าทำการจับกุมจนกระทั่งเป็นเหตุให้คนร้ายถึงแก่ความตายไม่ใช่หลักเรื่องการป้องกัน แต่เป็นหลักเรื่องหลักความเป็นไปได้ที่คนร้ายจะทำอันตรายต่อเจ้าพนักงานหรือผู้อื่น ซึ่งการทำอันตรายนั้นไม่จำเป็นว่าจะต้องทำให้เขาถึงตาย บาตเจ็บสาหัส (Tennessee v. Garner, 472 U.S.1,1985) โดยในคดีนี้ Garner ได้มีกริยาท่าทางว่าจะทำร้ายซึ่งเป็นอันตรายต่อเจ้าพนักงานตำรวจหรือผู้อื่น เจ้าพนักงานตำรวจจึงไม่มีความผิด เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 วรรคสาม กล่าวได้ว่า ในการใช้วิธีหรือการป้องกันทั้งหลายนั้นเป็นสิ่งที่แตกต่างกัน โดยในการใช้การป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับผู้หนี ไม่ใช่หลักเกณฑ์เช่นเดียวกับการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 ซึ่งเป็นหลักในการป้องกันภัยอันตรายของปัจเจกชนจากผู้ละเมิด แต่ในกรณีที่ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีและการป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับผู้หนี เป็นวิธีในการจับผู้กระทำความผิดหรือป้องกันการหลบหนี หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือเป็นวิธีหรือขั้นตอนหนึ่งในการจับหรือป้องกันการหลบหนี ดังนั้น การป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับผู้หนี จึงไม่ใช่หลักเกณฑ์อย่างเดียวกับการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ตามประมวล

กฎหมายอาญา มาตรา 68 ในกรณีที่ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับผู้นั้นจึงเป็นวิธีหรือขั้นตอนในการจับหรือป้องกันการหลบหนี จากที่กล่าวไปข้างต้นในเรื่องการป้องกันของบุคคลและของรัฐแล้ว คุณธรรมทางกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองหลักดังกล่าวนั้นคือ การป้องกันทั้งของบุคคลและของรัฐต้องเป็นการกระทำที่พอสมควรแก่เหตุและการกระทำต้องเหมาะสมแก่พฤติการณ์เพื่อไม่ให้ละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนของบุคคลที่ได้ผลกระทบบ้างดังกล่าว เนื่องจากถ้าไม่ได้มีการกระทำที่เป็นไปตามหลักดังกล่าวแล้วสิทธิมนุษยชนของบุคคลธรรมดาหรือสิทธิของเจ้าพนักงานรัฐให้อำนาจย่อมถูกละเมิด, เป็นการขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนและ คุณธรรมทางกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อบุคคลธรรมดาและเจ้าพนักงานที่ใช้อำนาจ ซึ่งคุณธรรมทางกฎหมาย(Rechtsgut) ศ.ดร. คณิต ฅ นคร อธิบายไว้ว่า คุณธรรมทางกฎหมาย ไม่ใช่สิ่งที่เป็นรูปธรรมที่สามารถจับต้องได้โดยใช้ประสามสัมผัสทั้งห้า แต่เป็นสิ่งที่ปรากฏในความคิดหรือเป็นสิ่งที่เป็นามธรรม กล่าวโดยเฉพาะเป็นสิ่งที่เป็ประโยชน์ (interesse หรือ interest) หรือเป็นสิ่งที่เป็ "คุณค่า" (Wert หรือ value) ในการที่จะให้การอยู่ร่วมกันมนุษย์ทุกคนต้องเคารพและต้องไม่ละเมิดประโยชน์หรือคุณค่าของการอยู่ร่วมกัน ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า คุณธรรมทางกฎหมาย คือ ประโยชน์หรือคุณค่าของการอยู่ร่วมกันที่กฎหมายคุ้มครอง ฉะนั้นในเรื่องป้องกันไม่ว่าจะเป็นของบุคคลหรือของรัฐคุณค่าที่กฎหมายมุ่งคุ้มครอง คือ การกระทำที่พอสมควรแก่เหตุหรือความได้สัดส่วนของการกระทำและสิทธิมนุษยชนของผู้ได้รับผลของการกระทำดังกล่าวข้างต้น

2.6 วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุก³³

วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษหรือจุดมุ่งหมายของการบังคับโทษ จะไม่เหมือนกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษ ที่มุ่งที่จะลงโทษให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นหลัก หากแต่วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษเป็นพัฒนาการจากแนวคิดในอดีตในการลงโทษเข้ามาสู่ยุคใหม่ ที่มีแนวคิดที่เป็นเสรีนิยมในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ตลอดทั้งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มาก มุ่งที่จะปรับเปลี่ยนบำบัดฟื้นฟูหรือแก้ไขพฤติกรรมของบุคคลที่บกพร่องในเรื่องต่าง ๆ เป็นเหตุให้กระทำผิดกฎหมายอาญาอันเป็นกติกาสังคม ถึงขนาดไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับคนในสังคมปกติได้ จึงมีความจำเป็นที่ต้องนำคุณลักษณะดังกล่าวนี้ไปปรับปรุง ซ่อมแซมยกระดับความ

³³ กฎหมายบังคับโทษในประเทศไทย : การบังคับโทษจำคุก (น.36-38), โดย ธาณี วรภัทร์, 2551, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

เจริญทางจิตใจและพฤติกรรม ให้อยู่ในระดับเกณฑ์มาตรฐานคนปกติในสังคมนั้น ๆ ได้ ซึ่งวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้ผู้ต้องขังมีการดำรงชีวิตในอนาคตโดยปราศจากการกระทำผิดและมีความรับผิดชอบต่อสังคม³⁴

วัตถุประสงค์ข้อนี้มุ่งเน้นการดำรงชีวิตในอนาคต โดยปราศจากการกระทำผิดและมีความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งเป็นข้อที่สำคัญที่สุดและตรงกับความเป็นจริงในการบังคับโทษ ในทัศนสถานที่ว่า “เมื่อมีการลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดครบระยะเวลาแล้ว ผู้นั้นก็จะออกมาดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมโดยปกติอีกครั้ง” ดังนั้น ในหลายประเทศในโลก เช่น ประเทศญี่ปุ่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศอังกฤษ เป็นต้น ต่างก็มีกฎหมายและหรือแนวนโยบายในการลงโทษจำคุก ที่จะต้องหลีกเลี่ยงผลเสียในการบังคับโทษจำคุก กล่าวคือ ต้องไม่ทำลายบุคลิกภาพของคนปกติและต้องสอดคล้องกับหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ อยู่บนพื้นฐานของการบังคับโทษ ตามหลักความใกล้เคียงของชีวิตภายในและภายนอกเรือนจำ นักโทษทุกคนมีโอกาสกลับเข้าสู่สังคม

การลงโทษอย่างมีเหตุผลย่อมไม่ลงโทษเพียงเนื่องจากว่าได้มีการกระทำผิดขึ้นเท่านั้น เพราะสิ่งใดที่เกิดขึ้นแล้วไม่อาจแก้ไขให้กลับเป็นดังเดิมได้ แต่เขาย่อมลงโทษโดยคำนึงถึงอนาคต เพื่อให้ทั้งผู้ที่กระทำความผิดเองและผู้ที่อยู่เห็นว่าผู้กระทำความผิดถูกลงโทษไม่กระทำความผิดขึ้นอีก³⁵ โดยสรุปมีหลักเกณฑ์พื้นฐานการบังคับโทษที่ต้องนำมาใช้ดังนี้³⁶

หลักความใกล้เคียงของชีวิตภายในและภายนอกเรือนจำ กล่าวคือ รัฐต้องพยายามบริหารจัดการต่าง ๆ ให้การใช้ชีวิตของผู้ต้องขังภายในเรือนจำมีความใกล้เคียงกับการใช้ชีวิตของบุคคลทั่วไปภายนอกเรือนจำ นอกคุกในคุกต้องใกล้เคียงใกล้เคียง มิฉะนั้นจะทำให้ผู้ได้รับโทษจำคุกเสียบุคลิกภาพหรือวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของการอยู่ร่วมกันทางสังคมภายนอกไป ทำให้ไม่สามารถกลับคืนสู่สังคมได้ เป็นการทำลายวัฒนธรรมการใช้ชีวิตปกติของมนุษย์

หลักการหลีกเลี่ยงผลเสียจากการบังคับโทษ หมายความว่า มาตรการหรือกลไกต่าง ๆ ในการลงโทษและบังคับโทษต้องหลีกเลี่ยงผลเสียจากการบังคับโทษ อันเป็นการทำลายบุคลิกลักษณะของความเป็นมนุษย์ เช่น การไม่ให้เกิดวัฒนธรรมคุกโดยไม่จำเป็นที่จะเป็นผลมา

³⁴ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษและบังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่จำกัดเสรีภาพ ค.ศ.1976, สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 2

³⁵ Clemens Bartollas (p.335). Op.cit

³⁶ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษและบังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่จำกัดเสรีภาพ ค.ศ.1976, สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 3

ละลายพฤติกรรมของผู้ต้องขัง การตัดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารภายนอกคุก การลงโทษด้วยวิธีทารุณโหดร้ายภายในเรือนจำ เป็นต้น เป็นการกระทำที่ทำให้ผู้ต้องขังรู้สึกว่าเขาหรือเธอต่ำกว่าคนอื่นทั่วไป เช่น การเรียกชื่อหรือการใช้สรรพนามต่าง ๆ ในการเรียกผู้ต้องขัง เป็นต้น

พยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำความผิดต้องประสบกับสิ่งที่ทำลายคุณลักษณะ หรือบุคลิกภาพประจำตัวของคน ๆ นั้น กล่าวคือเมื่อผู้กระทำความผิดถูกคุมขังในเรือนจำ ย่อมเสื่อมเสียฐานะและชื่อเสียงในสายตาของคนทั่วไปทำให้โอกาสที่จะกลับตัวเป็นคนดีลดลง ประกอบกับในกรณีผู้กระทำผิดได้รับโทษจำคุก ผู้กระทำความผิดจะต้องมาอยู่ปะปนกับผู้กระทำความผิดที่เป็นอาชญากรอาชีพ ที่มีอิทธิพลที่สามารถครอบงำบุคคลอื่นได้ง่าย เพราะคนเราย่อมซึมซับความเลวได้ง่ายกว่าสิ่งที่ดีขึ้น ทำให้ผู้ที่พอจะกลับตัวได้หมดโอกาสที่จะเปลี่ยนแปลงเป็นพฤติกรรมที่ดีและคนในสังคมส่วนใหญ่พึงประสงค์ไม่ได้ วิธีการป้องกันอาจได้แก่

การปล่อยตัวผู้กระทำผิดโดยไม่ลงโทษจำคุก โดยพยายามใช้บทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการรอกการลงโทษหรือการกำหนดโทษ หรือพยายามใช้โทษปรับ เป็นหลักเพื่อเลี่ยงการใช้โทษจำคุกโดยไม่จำเป็น โดยเฉพาะโทษจำคุกระยะสั้น

การปล่อยตัวก่อนรับโทษจำคุกครบกำหนดเวลา เป็นอำนาจของเจ้าพนักงานในส่วนราชทัณฑ์ที่จะพิจารณาปล่อยตัวผู้ต้องโทษก่อนครบกำหนดเวลา หากเห็นว่าความเหมาะสมในอันที่จะมีชีวิตอยู่ในสังคมของผู้นั้นจะเสื่อมทรามลงหากจำคุกอยู่ในเรือนจำต่อไปอีก และการปล่อยตัวผู้นั้นออกมาจะไม่เป็นอันตรายต่อสังคม

การแยกประเภทนักโทษ เช่น แยกนักโทษโดยพิจารณาจากอายุ แยกผู้ที่กระทำความผิดครั้งแรกออกจากพวกที่กระทำความผิดมาแล้วหลายครั้ง เป็นต้น

หลักการคืนคนดีสู่สังคม การบังคับโทษมุ่งผลสำเร็จในการสร้างจิตสำนึก ความรู้ผิดชอบชั่วดี ให้เกิดขึ้นกับบุคคลที่ต้องโทษให้ได้

2. เพื่อเป็นการคุ้มครองสังคม³⁷

การคุ้มครองสังคม เป็นภารกิจเดียวกันกับภารกิจของกฎหมายอาญา เมื่อเป็นที่แน่ชัดแล้วโดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิด ส่วนของการบังคับโทษก็จะจำกัดเสรีภาพของนักโทษผู้นั้นเพื่อเข้าสู่มาตรการในการแก้ไขชนิดต่าง ๆ ตามระยะเวลาที่สมควร โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับความบกพร่องของนักโทษคนนั้น ให้เป็นไปตามแผนการบังคับโทษ เมื่อบำบัดรักษาเป็นปกติแล้วจึงปล่อยบุคคลนั้นกลับเข้าสู่สังคม วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจึงเป็นการคุ้มครองสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ภารกิจของกฎหมายวิธีพิจารณา

³⁷ See Joan Petersilia. Op.cit

ความอาญา คือการเอาคนผิดกฎหมายเข้าคุก แต่สภาพกิจของกฎหมายบังคับโทษแก้ไขพฤติกรรมชั่วของคนที่ทำผิดกฎหมายอาญาให้เป็นคนดีของสังคม

3. ปรับปรุงแก้ไข บำบัด พฤติกรรมที่ผิดกฎหมาย³⁸

การยกระดับสามัญสำนึกและพฤติกรรมที่ตกต่ำของผู้กระทำความผิด ให้ขึ้นมาสู่ระดับปกติ โดยมีหลักการที่ว่ามนุษย์เป็นประติสัมพันธ์ที่ธรรมชาติสร้างขึ้นเป็นพิเศษให้สามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ได้ และสามารถพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยและพฤติกรรมได้จึงต้องมีการส่งเสริมคุณค่าในตัวบุคคล ส่งเสริมความสามารถของบุคคล ต้องแสดงผลลัพธ์ของความคิดและการกระทำรวมทั้งผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจสำหรับความเป็นไปได้ที่จะสามารถหาเลี้ยงชีพ เพื่อชดเชยจุดอ่อนหรือสิ่งบกพร่องของแต่ละคน ซึ่งการบำบัดปรับปรุงแก้ไขในนักโทษแต่ละคนจะไม่เหมือนกัน ต้องมีการวิเคราะห์หาสาเหตุและวางแผนการบังคับโทษเป็นรายๆ ไป อันจะยังผลสุดท้ายให้เกิดคือ เมื่อนักโทษพ้นโทษแล้วไม่กระทำความผิดซ้ำอีก

ในเรื่องที่จะกล่าวต่อไปนี้จะเน้นหลักการที่เกี่ยวกับการใช้กำลังบังคับในเรื่องของการใช้ปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขังเพื่อนำไปสู่บทวิเคราะห์ถึงอำนาจบังคับในการใช้ปืนว่ามีลักษณะ, ปัญหาและแนวทางในการแก้ไขอย่างไร

2.7 การใช้กำลังบังคับต่อผู้ต้องขังในราชทัณฑ์โดยใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์

นำเสนอถึงหลักการที่เกี่ยวข้องและมีความสำคัญถึงสิทธิและข้อจำกัดในการใช้ปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์เมื่อต้องกระทบสิทธิของผู้ต้องขัง

2.7.1 ทฤษฎีว่าด้วยหลักความพอสมควรแก่เหตุ³⁹

หลักความพอสมควรแก่เหตุหรือหลักความได้สัดส่วน (Principle of Proportionality) ถูกยอมรับว่าเป็นหลักการในการตรากฎหมายหรือออกกฎหมาย ลำดับรอง และนำไปใช้ตรวจสอบบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือกฎหมายลำดับรองในประเทศ ต่าง ๆ หลายประเทศ ว่ากฎหมายเหล่านั้นมีบทบัญญัติที่เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพที่ สอดคล้องกับหลักความพอสมควรแก่เหตุหรือไม่ ความสำคัญของหลักการนี้นอกจากจะเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนแล้ว ยังเป็นเครื่องมือขององค์กรตรวจสอบที่ในการใช้วัดศักยภาพของบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วย โดยสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ

³⁸ See Clemens Bartollas. Op.cit

³⁹ หลักความพอสมควรแก่เหตุ: พัฒนาการและการปรับใช้ในระบบกฎหมายไทย (น.136-138), โดย ศรีรัตน์ งามวิสัย, 2550, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สาระสำคัญของหลักความพอสมควรแก่เหตุ⁴⁰ หลักความพอสมควรแก่เหตุหรือหลักความได้สัดส่วน ในกฎหมายเยอรมันถือว่าเป็น หลักกฎหมายมหาชนทั่วไปที่ไม่ได้บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ได้รับการยอมรับว่าเป็นหลัก กฎหมายทั่วไป และหลักการนี้ยังได้รับการยอมรับว่าเป็น หลักกฎหมายระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นหลักการที่ได้รับการยอมรับจากสหภาพยุโรป โดยเป็นหลักการที่คำนึงถึงความ ยุติธรรมทั้งในส่วนของปัจเจกบุคคลและความยุติธรรมต่อสังคมโดยรวม ทั้งนี้ เนื่องจากการอาศัย อยู่ร่วมกันในสังคม ผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคลก็ดี ผลประโยชน์ของกลุ่มบุคคลที่แตกต่างกันก็ดี รวมทั้งผลประโยชน์ของมหาชนก็ดี ย่อมมีผลกระทบต่อกันและกันเสมอ การคลี่คลายความขัดแย้ง ในเชิงผลประโยชน์ดังกล่าวของประเทศในทางตะวันตกได้อาศัยหลักการนี้เป็นหลักในการ แก้ปัญหา ซึ่งส่งผลให้การแก้ปัญหานั้นเป็นไปอย่างสันติบนหลักการของกฎหมายที่คำนึงถึงความ ยุติธรรมของทุกฝ่าย

ความหมายและลักษณะสำคัญของหลักความพอสมควรแก่เหตุหลักความพอสมควรแก่เหตุหรือหลักความได้สัดส่วน (Principle of Proportionality) เป็นพื้นฐานสาระสำคัญจากแนวความคิดตามหลักนิติรัฐ ภายใต้ การปกครองในระบอบ ประชาธิปไตย ซึ่งสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวิทยาการเมืองและทางเศรษฐกิจ จำต้องมีการบัญญัติกฎหมายมากขึ้น โดยให้อำนาจแก่ฝ่ายปกครองในการใช้ดุลพินิจออกคำสั่ง กฎ และข้อบังคับต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ ต้องเป็นไปตามอำนาจที่กฎหมายบัญญัติไว้และจำต้องชอบด้วย รัฐธรรมนูญซึ่งต้องเหมาะสมและมีความสมเหตุสมผล ประเทศต่าง ๆ เช่น เยอรมัน อิตาลี และ สเปน ได้นำหลักการนี้ ไปปรับใช้เพื่อเป็นหลักแห่งความเสมอภาคในการบังคับใช้กฎหมายให้มี ความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นเป็นทวีคูณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องส่วนได้เสียอันเกี่ยวกับสิทธิบุคคล ตามกฎหมายที่ฝ่ายปกครองหรือองค์กรของรัฐต้องใช้อำนาจดุลพินิจในรูปของคำสั่ง กฎ และ ข้อบังคับต่าง ๆ นอกจากนี้ ประชาคมยุโรปยังได้นำหลักการนี้ไปปรับใช้ ตามมาตรา 5 EC (ex Article 3b) ในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน รวมทั้งในประเทศสวีเดนก็ได้บรรจุเป็นกฎหมาย สวีเดน ในหมวดที่ 2 อันว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐานและเสรีภาพของบุคคล อีกทั้งหลักการนี้ยังได้ถูก นำไปปรับใช้กับกฎหมายอาญาเพื่อหาหลักสัดส่วนในการกำหนดโทษทางอาญา และได้นำไปใช้ใน กฎหมายระหว่างประเทศตามกฎบัตรสหประชาชาติตามมาตรา 51 ในความชอบด้วยกฎหมาย ของการทาสงคราม รวมทั้งนำไปใช้เป็นหลักเกณฑ์ที่สำคัญในการชั่งน้ำหนักการบังคับใช้ในกรณี ที่ ละเมิดสิทธิตามสนธิสัญญาในยูโกสลาเวียของนาโต้ ซึ่งเห็นได้ว่าการใช้อำนาจดุลพินิจในการออก คำสั่งกฎ และข้อบังคับต่าง ๆ

⁴⁰ หลักความพอสมควรแก่เหตุ: พัฒนาการและการปรับใช้ในระบบกฎหมายไทย (นิติศาสตรมหาบัณฑิต) (น.140-145), โดย ศรีรัตน์ งามวิสัย, 2550, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นอกจากจะเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ให้อำนาจไว้แล้ว หลักความพอสมควรแก่เหตุยังเป็นพื้นฐานที่สำคัญและเป็นเครื่องมือของศาลปกครองหรือ ศาลรัฐธรรมนูญในประเทศต่าง ๆ สำหรับใช้ในการชั่งน้ำหนักว่าการใช้ดุลพินิจของฝ่ายปกครอง หรือองค์กรของรัฐเป็นไปตามหลักสัดส่วนที่เหมาะสมและจำเป็นหรือไม่ ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน หลักความพอสมควรแก่เหตุหรือหลักความได้ สัดส่วนได้ถูกยกระดับเป็นหลักการตามรัฐธรรมนูญและเป็นหลักเกณฑ์ที่สำคัญในการตรวจสอบ การบัญญัติกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ สาธารณรัฐเยอรมัน ได้ถือว่าหลักการนี้ เป็นเกณฑ์ในการควบคุมการกระทำของฝ่ายนิติบัญญัติ โดยมีข้อพิจารณา ดังนี้

(1) หลักความพอสมควรแก่เหตุหรือหลักความได้สัดส่วนได้รับความสำคัญอย่างยิ่ง ในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่จำกัดสิทธิขั้นพื้นฐาน C.Starck เห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญได้ตรวจสอบฝ่ายนิติบัญญัติซึ่งต้องผูกพันต่อสิทธิขั้นพื้นฐานโดยอาศัยหลักการนี้ เป็นเงื่อนไขทางกฎหมายที่กำหนดไว้สำหรับการจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานและต่อมาได้พัฒนาလာมาเป็นเงื่อนไขทางกฎหมายที่สอดคล้องกับหลักความพอสมควรแก่เหตุหรือหลักความได้สัดส่วน (2) ในขอบเขตของการบัญญัติกฎหมายที่จำกัดสิทธิขั้นพื้นฐาน การใช้หลักความ พอสมควรแก่เหตุหรือหลักความได้สัดส่วนในขั้นแรกนั้นเป็นเรื่องความจำเป็นเพื่อการเปรียบเทียบ โดยในขั้นต้นจะต้องประเมินค่าความสัมพันธ์ระหว่างผลประโยชน์มหาชนประการหนึ่งกับการ สูญเสียเสรีภาพของปัจเจกชนอีกประการหนึ่ง ดังนั้นกฎเกณฑ์ในทางกฎหมายที่จำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานจำเป็นจะต้องให้เหตุผลที่แตกต่างกันโดยขึ้นอยู่กับพิจารณาว่า ผลประโยชน์หรือ ผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคลมีความสำคัญมากกว่าในกรณีนั้นๆ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันได้นำหลักความพอสมควรแก่เหตุมา ปรับใช้ในการตรวจสอบบทบัญญัติแห่งกฎหมายอย่างมากมาย ในคำวินิจฉัยหลายฉบับได้กล่าวถึง หลักการนี้ดังเช่น คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน BVerfGE 38, 281 ซึ่งได้วินิจฉัยกฎหมายมลรัฐ Bremen และ Saarland เกี่ยวกับการจัดตั้งสภาองค์การลูกจ้าง (Arbeitnehmerkammern) ให้เป็นนิติบุคคลมหาชน และบังคับให้ลูกจ้างทั้งหมดเป็นสมาชิกของ องค์กรดังกล่าว ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันได้ กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า บุคคลย่อมได้รับการรับรองสิทธิตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญ ในการริเริ่มให้มีการรวมกันเป็นสมาคมในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง หรือในการก่อตั้งสมาคม ทั้งนี้ ย่อมรวมถึงมีสิทธิที่จะไม่เข้าไปรวมกลุ่มหรือมีสิทธิที่จะออกจากการรวมกลุ่มได้แต่กรณีย่อมมีความหมายเป็นประการอื่นหากรัฐตัดสินใจโดยอาศัยเหตุผลเพื่อประโยชน์ส่วนรวมโดยการกำหนด เป็นกฎหมายให้จัดตั้งนิติบุคคลมหาชนขึ้นเป็นองค์กรกลุ่มในภาครัฐเสีย ซึ่งการจะบรรลุนิติภารกิจของ องค์กรดังกล่าวได้จะต้องกำหนดให้บุคคลที่อยู่ในขอบเขต

ของเรื่องนั้นเป็นสมาชิกขององค์กร ดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามกรณีมิได้หมายความว่ารัฐสามารถกระทำการดังกล่าวได้โดยปราศจาก ขอบเขต กฎหมายดังกล่าวจะต้องเป็นไปตามหลักการของรัฐธรรมนูญ ซึ่งหมายความว่า กฎหมาย ดังกล่าวจะต้องสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญทั้งในรูปแบบและในทางเนื้อหา รวมทั้งจะต้องสอดคล้องกับหลักนิติรัฐ โดยเฉพาะหลักความพอสมควรแก่เหตุหรือหลักความได้สัดส่วน (Grundsatz der Verhaetnismaessigkeit) สำหรับกรณีที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนี้คือ องค์กรนิติบัญญัติจะต้อง พิจารณาเสรีภาพทั่วไปตามมาตรา 2 วรรคหนึ่ง GG กับความสำคัญของการจัดตั้งองค์กรดังกล่าว โดยจะต้องตรวจสอบอย่างระมัดระวังถึงความจำเป็น ซึ่งในการก่อตั้งองค์กรในรูปแบบนิติบุคคล มหาชน บังคับบุคคลย่อมอาศัยสิทธิตามมาตรา 2 วรรคหนึ่ง GG ในการที่จะใช้สิทธิเพื่อโต้แย้งกับ การบังคับให้เป็นสมาชิกขององค์กรใดองค์กรหนึ่งที่ไม่จำเป็นต้องเข้าไปเป็นสมาชิกก็ได้ หรือ คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน BVerfGE 16, 194 ซึ่ง เป็นการวินิจฉัยคำสั่งในการตรวจจับแอลกอฮอล์ตามมาตรา 81 a ตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา (StPO) ศาลได้กล่าวว่า บทบัญญัติดังกล่าวเรียกร้องให้คำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวกับร่างกายว่าการแทรกแซงในเรื่องดังกล่าวจะต้องอยู่ในความพอสมควรแก่เหตุที่เหมาะสมกับลักษณะของความร้ายแรงของความผิด ในการพิจารณาวินิจฉัยเกี่ยวกับการตรวจจับแอลกอฮอล์นั้นผู้พิพากษาใช้หลักการพิจารณาเหมือนกรณีอื่น ๆ ที่รัฐนำไปแทรกแซงในขอบเขตของเสรีภาพของบุคคลซึ่งจะต้องคำนึงถึงหลักความพอสมควรแก่เหตุโดยเฉพาะประเด็นเรื่องวิธีการและวัตถุประสงค์ ในกรณีที่ผลประโยชน์ในทางอาญานั้นมีความชัดเจนจากการกระทำ ความผิดดังกล่าวซึ่งมีรากฐานของหลักความชอบด้วยกฎหมายโดยเฉพาะหลักนิติรัฐ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วการแทรกแซงเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาดังกล่าวย่อมเป็นกรณีที่อาจให้เหตุผลได้ ดังนั้นในการพิจารณาถึงความได้สัดส่วนระหว่างวัตถุประสงค์และวิธีการนั้น จึงต้องพิจารณาระดับความร้ายแรงที่เป็นการกระทำความผิดด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามมาตรา 81 และมาตรา 81 a StPO ซึ่งมาตรการดังกล่าวนั้นเรียกร้อง ให้ การใช้ กฎหมายต้องคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานโดยมี ข้อพิจารณาว่า การแทรกแซงของรัฐนั้นจะต้องอยู่ในสัดส่วนที่เหมาะสมกับความร้ายแรงของการ กระทำความผิด ดังนั้นผลที่เกิดขึ้นจะต้องไม่ตกเป็นภาระต่อผู้กระทำความผิดไปกว่าโทษที่เขาจะได้รับ ด้วยเหตุนี้ศาลจึงมีความเห็นว่ามาตรการในทางกฎหมายกับมาตรการที่ใช้ในเรื่องนั้นๆ จะต้องอยู่ภายใต้หลักความพอสมควรแก่เหตุ ซึ่งในเรื่องนี้เป็นเพียงความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้น จากที่กล่าวไปข้างต้นแล้วสามารถสรุปความหมายของหลักความพอสมควรแก่เหตุ หมายถึง หลักการที่ห้ามมิให้ องค์กรของรัฐใช้อำนาจรัฐที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรหรือใช้

อำนาจนั้นอย่างอำเภอใจ⁴¹ หากแต่องค์กรของรัฐต้องใช้อำนาจจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลให้พอเหมาะพอประมาณกับสภาพของข้อเท็จจริง⁴² ทั้งนี้ เนื่องจากรัฐมีอำนาจตามกฎหมายที่จะจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ แต่บุคคลไม่จำเป็นต้องสละสิทธิและเสรีภาพของตนเกินกว่าความจำเป็น ดังนั้น องค์กรของรัฐทั้งองค์กรนิติบัญญัติและองค์กรฝ่ายปกครองไม่สามารถใช้อำนาจรัฐให้มีผลเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรได้ มาตรการขององค์กรนิติบัญญัติและองค์กรฝ่ายปกครองจึงต้องไม่ก่อให้เกิดภาระแก่บุคคลเกินกว่าความจำเป็น

ในการพิจารณาว่าองค์กรของรัฐใช้อำนาจรัฐอย่างอำเภอใจ หรือมาตรการของรัฐมีผลจำกัดสิทธิและเสรีภาพหรือเป็นการสร้างภาระให้กับบุคคลเกินกว่าความจำเป็นหรือไม่นั้น จะต้องนำสาระสำคัญของหลักความพอสมควรแก่เหตุมาเป็นหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัย ซึ่งตำราและบทความเกี่ยวกับหลักความพอสมควรแก่เหตุในระบบกฎหมายไทยอธิบายว่า สาระสำคัญของหลักความพอสมควรแก่เหตุประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 3 ประการ ได้แก่ (1) หลักความสัมฤทธิ์ผล (2) หลักความจำเป็น และ (3) หลักความพอสมควรแก่เหตุในความหมายอย่างแคบ โดยหลักเกณฑ์แต่ละประการมีสาระสำคัญ⁴³ ดังนี้

หลักความสัมฤทธิ์ผล

หลักการย่อยของหลักความพอสมควรแก่เหตุในหลักการนี้ เรียกร้องให้มาตรการที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพต้องเหมาะสมกับการบรรลุวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมายจะใช้หลักการนี้ เป็นหลักการที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างมาตรการที่รัฐนำมาใช้กับการบรรลุวัตถุประสงค์ของมาตรการนั้น โดยความหมายเดิมของหลักการนี้ จะต้องปรากฏอย่างชัดเจนว่ามาตรการใด ๆ ที่รัฐนำมาใช้ต้องบรรลุวัตถุประสงค์ที่รัฐกำหนดไว้ ส่วนความหมายในแนวใหม่ หากมาตรการที่รัฐนำมาใช้ได้รับการประเมินว่ามีความเป็นไปได้อย่างชัดเจนที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ที่รัฐกำหนดไว้ ก็เป็นมาตรการที่ชอบด้วยหลักการนี้ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันได้อธิบาย ถึง

⁴¹ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายปกครอง: หลักการพื้นฐานในกฎหมายปกครองและการกระทำทางปกครอง (น.187), โดย วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2549, กรุงเทพฯ:วิญญูชน.

⁴² ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายปกครอง: หลักการพื้นฐานในกฎหมายปกครองและการกระทำทางปกครอง (น.29-30), โดย วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2549, กรุงเทพฯ:วิญญูชน.

⁴³ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายปกครอง: หลักการพื้นฐานในกฎหมายปกครองและการกระทำทางปกครอง (น.32-35), โดย วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2549, กรุงเทพฯ:วิญญูชน.

มาตรการที่เหมาะสมสำหรับการบรรลุวัตถุประสงค์โดยกำหนดไว้ว่า “การบรรลุวัตถุประสงค์ ตามความต้องการได้นั้น ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์นั้น ๆ” โดยเฉพาะในขอบเขตเสรีภาพของประชาชน บทบัญญัติที่จำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานต้องสอดคล้องกับหลักความเหมาะสม “ที่สามารถ ป้องกัน วัตถุประสงค์ที่มีขอบได้ด้วยการคุ้มครองตามกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ” การอธิบาย ดังกล่าวมีความหมายว่า การจำกัดสิทธิและเสรีภาพต้องอยู่บนพื้นฐานการตรวจสอบความชอบ ด้วยรัฐธรรมนูญของมาตรการทางกฎหมาย

การควบคุมการใช้อำนาจขององค์กรนิติบัญญัติให้เป็นไปตามหลักการย่อยดังกล่าว มีอยู่ 2 ประการ ได้แก่ ประการที่หนึ่ง มาตรการที่ฝ่าฝืนต่อหลักการนี้คือมาตรการที่ไม่สามารถก่อให้เกิดผลตามที่ต้องการได้ ประการที่สอง หากมาตรการนั้นก่อให้เกิดผลบางส่วนอย่างเป็นรูปธรรม ก็ถือว่าเพียงพอต่อการพิจารณาว่ามาตรการนั้นสอดคล้องกับหลักการนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มาตรการขององค์กรนิติบัญญัติที่ต้องอาศัยระยะเวลาในการก่อให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ นอกจากนี้ในเวลาที่ยังคงมีมติบัญญัติตัดสินใจเลือกมาตรการใดมาตรการหนึ่งมาใช้ มาตรการนั้นอาจจะไม่สนับสนุนวัตถุประสงค์ที่องค์กรนิติบัญญัติต้องการอย่างชัดเจนได้ ดังนั้นแม้จะมีข้อเท็จจริงว่ามาตรการที่องค์กรนิติบัญญัตินำมาใช้ยังไม่สามารถทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้ ณ เวลานั้น แต่มาตรการนั้นยังไม่ถือว่าไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญโดยอัตโนมัติ ตัวอย่างเช่น ศาลวินิจฉัยว่ากฎหมายว่าด้วยภาษีพิเศษเกี่ยวกับการขนส่งสินค้าทางไกล (Werkfernverkehrs) ไม่ขัดรัฐธรรมนูญ เนื่องจากระยะเวลาในการใช้บังคับมาตรการทางภาษีนี้นี้ มีระยะเวลาที่สั้นเกินไปที่จะก่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ อย่างไรก็ตามศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันได้วินิจฉัยว่ามาตรการที่ไม่ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างชัดเจน เนื่องจากก่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการเฉพาะในระยะเวลาแรก เป็นมาตรการที่ไม่ชอบ ด้วยกฎหมาย ตัวอย่างเช่น ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันได้วินิจฉัยว่าประกาศ ของ Agencies for arranging shared travel (Mitfahrezentralen) ที่มีขึ้นเพื่อสนับสนุนความปลอดภัยของการจราจรบนถนนและป้องกันอันตรายให้กับผู้โดยสาร เป็นมาตรการที่ไม่ทำให้ วัตถุประสงค์สัมฤทธิ์ผล และในคดีเกี่ยวกับข้อกำหนดว่าด้วยผู้ขายปลีกที่มีความชำนาญเกี่ยวกับ สินค้าที่ขาย ซึ่งมีข้อที่น่าสงสัยเกี่ยวกับการปกป้องผลประโยชน์ของผู้บริโภค ศาลรัฐธรรมนูญแห่ง สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันเห็นว่า บทบัญญัติดังกล่าวไม่ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างชัดเจน การพิจารณาว่ากฎหมายใดเหมาะสมหรือไม่ ต้องคำนึงอยู่เสมอว่าองค์กรนิติบัญญัติ มีดุลพินิจเฉพาะในการกำหนดหรือคาดคะเนพัฒนาการในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่ เกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการกำกับดูแลหรือกำหนดทิศทางเศรษฐกิจของประเทศ กฎหมายที่จะถือว่าขัดต่อหลักความเหมาะสมและขัดต่อรัฐธรรมนูญนั้น จะต้องปรากฏว่าองค์กรนิติบัญญัติใช้ ดุลพินิจซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการคาดคะเนพัฒนาการใน

อนาคตและผลกระทบที่เกิดขึ้นจาก กฎหมายนั้นผิดพลาดอย่างชัดเจน ตัวอย่างสำคัญที่เคยเกิดขึ้นในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐ เยอรมัน และเป็นตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นว่าอย่างไรจะเรียกว่าเหมาะสมนั้น ถือเป็นดุลพินิจของฝ่ายนิติ บัญญัติ คือกรณีที่ฝ่ายนิติบัญญัติตรากฎหมายจำกัดความเร็วสำหรับการขับขีรถยนต์บน Autobahn โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะลดการทำลายป่าไม้ กรณีนี้ แม้จะเป็นการจำกัดเสรีภาพของ บุคคลตามกฎหมายพื้นฐานแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันในมาตรา 2(1) ก็ตาม แต่การ คาดคะเนว่าการจำกัดความเร็วจะส่งผลให้ปริมาณมลพิษน้อยลงและจะมีผลสืบเนื่องเป็นการชะลอการทำลายป่าลง ไปด้วยนั้นย่อม ไม่อาจถือได้ว่าฝ่ายนิติบัญญัติได้กระทำการผิดพลาดอย่าง ชัดแจ้ง ดังนั้น จึงต้องถือว่าการตรากฎหมายจำกัดความเร็วบน Autobahn เป็นมาตรการที่ เหมาะสมในการชะลอการทำลายป่าไม้ลง ส่วนในกรณีที่กฎหมายนั้นเมื่อใช้ไปแล้วไม่เหมาะสมใน อันที่จะบรรลุผลที่ต้องการ ไม่เป็นเหตุที่จะพอฟังได้ว่ากฎหมายนั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม หากเกิดกรณีเช่นว่านี้ องค์กฤษฎีกาอาจมีหน้าที่ต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายฉบับนั้นหาก กฎหมายฉบับนั้นยังมีผลใช้บังคับอยู่ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ได้นำหลักความเหมาะสมมาปรับใช้ หลายคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน ดังเช่นในคดี falconry ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ได้ตัดสินไว้ว่า บทบัญญัติของ Hunting Law ประสงค์ให้ผู้ฝึกเหยี่ยวในการล่าสัตว์ต้องทดสอบความรู้เกี่ยวกับการใช้ อาวุธเพื่อที่จะออก ใบอนุญาตสำหรับ falconry (การล่าสัตว์ด้วยนกตระกูลเหยี่ยว) มาตรการนี้ ไม่ได้มีส่วนร่วมในการ จำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ใช้เหยี่ยวในการล่าสัตว์อันเป็นเสรีภาพของการกระทำ (Art.21 GG) ศาลได้นำหลักความพอสมควรแก่เหตุมาใช้ในการตรวจสอบ โดยเห็นว่า วัตถุประสงค์ของ บทบัญญัติดังกล่าวและใบอนุญาตประสงค์ให้ผู้ฝึกเหยี่ยวในการล่าสัตว์ปฏิบัติต่อเหยี่ยวอย่างเหมาะสม แม้ว่าวัตถุประสงค์ของกฎหมายนี้ต้องการให้ความรู้เกี่ยวกับอาวุธก็ตาม แต่ก็ ไม่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์นี้(การทดสอบความรู้ควรจะถามถึงความรู้เกี่ยวกับเหยี่ยวและการล่าสัตว์ด้วยนกตระกูลเหยี่ยว) ดังนั้นบทบัญญัตินี้จึง ไม่ได้มีส่วนร่วมและไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ หรือในคดีที่มีการจำกัดการขนส่งสินค้าทางไกล เพื่อเป็นการส่งเสริมให้การรถไฟเยอรมันมีลูกค้าเพียงพอที่จะไม่ขาดทุน มาตรการในการจำกัดการขนส่งสินค้าทางไกล จึงได้กำหนดจำนวนของรถบรรทุกที่รัฐจะอนุญาตให้ขนส่งสินค้าได้ แต่สำหรับการขนส่งบางประเภท ได้แก่การขนย้ายเฟอร์นิเจอร์ทางไกล (ย้ายบ้าน) ไม่ได้มีการดำเนินการขนย้ายโดยทางรถไฟมาตั้งแต่แรกแล้ว เนื่องจากสภาพของเฟอร์นิเจอร์ที่ต้องขนย้ายจากบ้านหลังหนึ่ง ไปยังบ้านอีกหลังหนึ่งนั้นหากขนส่งโดยรถไฟก็ต้องขนย้ายจากสถานีไปยังบ้านอีกหลังหนึ่ง ซึ่งเป็นการไม่สะดวก การกำหนดมาตรการส่งเสริมกิจการรถไฟดังกล่าวโดยครอบคลุมถึงกิจการขนส่งทุกประเภทเป็นการเหมาะสมหรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันเห็นว่าเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับการขนส่งเฟอร์นิเจอร์ทางไกลนั้นมาตรการนี้ ไม่เหมาะสมจึงขัดต่อรัฐธรรมนูญ

หลักความจำเป็น (Principle of Necessity)

หลักการย่อยของหลักความพอสมควรแก่เหตุในข้อนี้ เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าเป็นหลักการของการแทรกแซงที่น้อยที่สุด ซึ่งมีความหมายว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องละเว้นจากการแทรกแซงสิทธิและเสรีภาพนั้นหากมีมาตรการที่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้เช่นเดียวกัน โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องเลือกใช้มาตรการที่เกิดความรุนแรงน้อยที่สุด ศาลรัฐธรรมนูญแห่ง สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันเคยกล่าวถึงหลักการนี้ไว้ว่า มาตรการที่จำเป็นในการบรรลุ วัตถุประสงค์นั้นเมื่อมี มาตรการอื่นที่มีผลกระทบที่เท่ากันแต่มีเหตุผลที่น้อยกว่า มาตรการนั้นไม่ ควรถูกนำมาใช้ Haverkarte ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับหลักการนี้ ไว้ว่า เป็นหลักการที่ไม่มีมาตรการอื่นที่เหมาะสม ส่วนการจำกัดสิทธิที่มากเกินไปนั้นเป็นผลมาจากการเลือกวิธีการ ตัวอย่างในเรื่องนี้คือการป้องกันมิให้ผู้เข้าพักอาศัยในโรงแรมรบกวนผู้เข้าพักคนอื่น ๆ เจ้าของ โรงแรมไม่จำเป็นต้องไปลงโทษหรือว่ากล่าวผู้เข้าพักอาศัยที่ก่อให้เกิดการรบกวน เจ้าของ โรงแรม เพียงแต่ไม่ขยายระยะเวลาการเช่าที่พักให้ผู้ใช้นั้นอีกต่อไป แต่สำหรับการจำกัดการขับขี่จักรยานยนต์ ในถนนบางแห่งในเมือง ในเวลาที่กำหนดเพื่อไม่ให้รบกวนนักท่องเที่ยว ถือว่าไม่มีเหตุผลอัน สมควร เนื่องจากมีมาตรการอื่นที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ขับขี่จักรยานยนต์ได้น้อยกว่า ในการพิจารณาเปรียบเทียบว่า มาตรการสองมาตรการมีประสิทธิภาพเท่ากันหรือไม่ หลักกฎหมายที่เกิดจากคำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันได้ กำหนดแนวทางไว้ว่า เมื่อมาตรการสองมาตรการไม่อาจจะวินิจฉัยได้ว่ามีประสิทธิภาพเท่ากัน ดังนั้นจึงต้องพิจารณาว่ามาตรการสองมาตรการนั้น หากมาตรการหนึ่งจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานของ บุคคลน้อยกว่าอีกมาตรการหนึ่ง รัฐต้องเลือกใช้ มาตรการนั้นตัวอย่างเช่น ศาลรัฐธรรมนูญแห่ง สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันได้เพิกถอนกฎหมาย เกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีในการขนส่งสินค้า เนื่องจากมีการตรวจสอบว่ามีมาตรการอื่นที่สามารถ นำไปปฏิบัติได้ และเป็นมาตรการที่มีความ ยุ่งยากในทางปฏิบัติน้อยกว่าการจัดเก็บภาษีดังกล่าว สำหรับการตรวจสอบความจำเป็นของมาตรการอันใดอันหนึ่งนั้น มีเงื่อนไขพื้นฐาน อยู่ที่การ พิจารณาความเหมาะสมของมาตรการนั้นเฉพาะมาตรการที่มีความเหมาะสมเท่านั้นถึง จะนำไปสู่ การตรวจสอบตามหลักความจำเป็น ถ้าหากมีมาตรการที่เหมาะสมเพียงมาตรการเดียว มาตรการ ดังกล่าวจะ ได้รับเลือกเมื่อมาตรการดังกล่าว นั้นสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของหลักความ จำเป็น แต่ M. Ch. Jakobs เห็นว่า หลักความจำเป็นจะนำมาใช้เมื่อมีมาตรการที่เหมาะสมหลาย มาตรการ เท่านั้นหากมีมาตรการที่เหมาะสมเพียงมาตรการเดียวก็ไม่จำเป็นต้องนำหลักความ จำเป็นมา พิจารณา หลักความจำเป็นได้ถูกนำมาใช้กับมาตรการขององค์กรฝ่ายปกครองด้วย ดังเช่น ในคดีที่มี

การควบคุมความเดือดร้อนรำคาญที่มีสาเหตุจากการเปิดร้านเหล้าขนาดเล็ก ศาลเห็นว่าองค์กรฝ่ายปกครองอาจเลือกใช้วิธีการควบคุมความเดือดร้อนรำคาญด้วยการเปลี่ยนแปลงเวลา เปิดร้านได้ โดยไม่ต้องนำวิธีการจัดเก็บภาษีหรือเปรียบเทียบปรับมาใช้ ถ้าการควบคุมความเดือดร้อนรำคาญสามารถกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการเปลี่ยนแปลงเวลาปิดร้าน (17 BWVGHE 227) เคยมีคดีเกิดขึ้นที่กรุงเบอร์ลินในปี 1968 ในระหว่างนั้นได้มีการเดินขบวน ของชาวเวียตนาม เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ห้ามมิให้มีการเดินขบวน แต่กระนั้นก็ตามได้มีบุคคล กลุ่มหนึ่งนำไปสเตอร์แผ่นเล็กไปติดไว้ที่โคมไฟตามถนนและสถานที่อื่น ๆ เพื่อเชิญชวนให้ ประชาชนมาร่วมเดินขบวน บุคคลนั้นได้ถูกควบคุมตัวในคืนนั้นและในวันต่อมาจนกระทั่งการ เดินขบวนได้เสร็จสิ้นลงไปแล้ว ซึ่งการควบคุมตัวดังกล่าวได้รับอำนาจจากศาลปกครองชั้นต้น แต่ต่อมาบุคคลดังกล่าวได้ร้องไปยังศาลปกครองชั้นสูงของเบอร์ลิน และศาลได้วินิจฉัยว่าการ จับกุมบุคคลดังกล่าวไม่มีความจำเป็นสำหรับการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม เพราะการริบแผ่นประกาศดังกล่าวถือว่าเป็นการเพียงพอแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันได้นำหลักความจำเป็นมาปรับใช้ มากมาย ดังเช่นในคดีเกี่ยวกับกฎหมายสำรวจสำมะโนครัวประชากร (Census Law) ศาลเห็นว่า ภายใต้โครงสร้างการสำรวจสำมะโนครัวประชากร ในการปฏิบัติหน้าที่ เจ้าหน้าที่สหพันธ์ระดับสูงสามารถเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลได้อย่างกว้างขวาง และสามารถที่จะส่งต่อข้อมูลส่วนบุคคลไปยังที่อื่นได้ อย่างง่ายดายและเป็นไปได้ ที่จะส่งต่อข้อมูล เหล่านั้นไปยังเจ้าพนักงานระดับล่าง การรวบรวมข้อมูลซึ่งเป็นการจำกัดสิทธิในการป้องกันข้อมูลกับสิทธิส่วนบุคคลเป็นปัญหาเกี่ยวกับความได้สัดส่วน ศาลเห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่เจ้าพนักงานระดับสูงจะมีอำนาจในการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลเช่นนั้น แต่ควรเป็นเจ้าพนักงานระดับล่างที่มีอำนาจตามกฎหมายและสัมพันธ์กับ ข้อมูลเหล่านี้ ตามความเป็นจริงเท่านั้น หรือในคดีเกี่ยวกับกฎหมายจราจร (the Road Traffic Code) ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ยึดใบอนุญาตขับขี่ของบุคคลผู้มีความสุขภาพไม่ปกติในการขับรถ ศาลได้วินิจฉัยว่าการยึดใบอนุญาตขับขี่แต่เพียงบางส่วนไม่สามารถทำได้ เนื่องจากวัตถุประสงค์ของกฎหมายคือการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะจากอันตรายที่เกิดจากอุบัติเหตุอันเนื่องมาจาก การขับรถซึ่งต้องยึดใบอนุญาตทั้งหมด

หลักความพอสมควรแก่เหตุในความหมายอย่างแคบ (Principle of Proportionality stricto sensu)

หลักความพอสมควรแก่เหตุในความหมายอย่างแคบ เป็นหลักการที่เรียกร้องให้ “ความรุนแรงของการแทรกแซงและน้ำหนักของเหตุผลต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าเหมาะสมได้สัดส่วนซึ่ง กันและกัน” หลักการนี้ ต้องการความสมดุลที่เหมาะสมระหว่างการล่วงละเมิดต่อปัจเจกบุคคลและประโยชน์สาธารณะที่ได้รับจากมาตรการนั้นหรือเป็นหลักการที่ห้ามมิให้นำมาตรการที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อปัจเจกบุคคลอย่างชัดเจนเกินกว่าประโยชน์ที่มหาชนจะได้รับมาใช้บังคับ ศาล

รัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันได้เคยวินิจฉัยไว้ว่า วิธีการที่เลือกและความ ต้องการ ในผลที่เกิดขึ้นต้องมีความสัมพันธ์ที่เหมาะสมซึ่งกันและกัน หลักความพอสมควรแก่เหตุ ใน ความหมายอย่างแคบ คล้ายกับหลักความจำเป็นเฉพาะเกณฑ์ความสัมพันธ์ในการประเมินของ ผู้ พิพากษา แต่ตรงกันข้ามกับหลักความจำเป็นตรงที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการและผลที่ เกิดขึ้น ส่วนขอบเขตและความเข้มข้นของหลักความพอสมควรเหตุในความหมายอย่างแคบ จะ เปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะของการแทรกแซงและขอบเขตการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน ตัวอย่างเช่น ในขอบเขตของข้อบังคับเกี่ยวกับวิธีการทางเศรษฐกิจ องค์กรนิติบัญญัติ ต้องยินยอม ให้มีการแทรกแซงในขอบเขตที่กว้าง และตามที่ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ สาธารณรัฐเยอรมันได้ วินิจฉัยไว้ การฝ่าฝืนต่อหลักความพอสมควรแก่เหตุในความหมายอย่างแคบ อาจมีได้ในกรณีการ ตรากฎหมายผิดพลาดโดยชัดแจ้ง หรือมาตรการที่แทรกแซงไม่เหมาะสมและ ไม่ได้รองรับ วัตถุประสงค์ของประโยชน์สาธารณะ หลักการนี้ ในบางหลักการเรียกหลักการนี้ ว่า หลักความเหมาะสม (Appropriatens) ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกันว่า มาตรการของรัฐจะเป็น มาตรการที่ไม่สามารถยอมรับได้ หากสร้าง ภาระไม่ได้สัดส่วนกับขอบเขตของวัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ของหลักการนี้ ต้องการให้การกระทำมี ความสมดุล สิทธิซึ่งถูกจำกัดโดยการกระทำ ของรัฐนั้นจะต้องชั่งน้ำหนักกับประโยชน์ ของมาตรการ และในการตัดสินใจว่าสิ่งใดจะมีน้ำหนัก มากกว่ากัน ต้องมีการประเมินสถานการณ์ทั้งหมด ดังนั้น ความจำเป็นและความรุนแรงของการล่วง ละเมิด รวมทั้งความสำคัญและความรีบด่วนของ ประโยชน์สาธารณะ ต้องมีความสอดคล้องกับ ภาระที่เกิดขึ้น ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ สาธารณรัฐเยอรมันได้เคยตัดสินไว้ว่า “การฝ่าฝืนต่อ กฎหมายมีน้ำหนักมากกว่าผลกระทบที่มีต่อ เสรีภาพของการแสดงออก เหตุผลที่ใช้ยอมถ่วงดุลกับ เสรีภาพของประชาชนผู้เรียกร้อง” ในส่วน ความสมดุลระหว่างสิทธิและประโยชน์นั้นต้องพยายาม กำหนดความสมดุลเพื่อที่จะไม่ให้สิทธิของ ประชาชนต้องถูกจำกัดอย่างสิ้นเชิง สิทธิทั้งหมดต้อง ยอมรับให้มีการจำกัดสิทธิได้เพื่อการบรรลุ วัตถุประสงค์ แม้ว่าการบัญญัติกฎหมายยังคงต้องมีแต่ การจำกัดสิทธิก็ต้องถูกประเมินด้วยเสมอ เกี่ยวกับหลักการย่อยนี้ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ สาธารณรัฐเยอรมันได้เคยตัดสินเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพทางด้านศิลปะของผู้ร้องขัดแย้งกับประโยชน์ ในการคุ้มครองผู้เยาว์จากภวามกอนาจาร ศาลได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “หากเสรีภาพทางด้าน ศิลปะขัดแย้งกับประโยชน์อย่างอื่น ประโยชน์ทั้งสองจะต้องสมดุลโดยประการที่ทำให้เกิดผลที่ดีที่สุด ในความขัดแย้งระหว่างสิ่งทั้งสอง หลักความ พอสมควรแก่เหตุมีความสำคัญมากในเรื่องนี้ กระบวนการที่สมดุลต้องอธิบายขอบเขตการจำกัด เสรีภาพทางด้านศิลปะและขอบเขตของ ประโยชน์ที่ได้รับซึ่งขัดกันอยู่” หลักความพอสมควรแก่เหตุในความหมายอย่างแคบในขอบเขต ของกฎหมาย ปกครอง ศาลปกครองแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันเคยมีคำวินิจฉัยลงวันที่ 26

กฎหมายปี 1980 (60 BverwGE 75, 77) ว่าสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองจะต้องปฏิบัติตามหลักความ พอสสมควรแก่เหตุในความหมายอย่างแคบในการใช้ดุลพินิจออกคำสั่งเนรเทศคนต่างชาติ กล่าวคือ เมื่อได้พิจารณาข้อเท็จจริงและสถานการณ์ของแต่ละกรณีแล้ว ต้องปรากฏว่าอันตรายที่เกิดจากการ เนรเทศจะต้องได้สัดส่วนกับผลที่ต้องการให้เกิดขึ้นซึ่งรวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริง ที่ เป็นรูปธรรมของแต่ละกรณีกับผลที่จะเกิดขึ้นเช่นความสัมพันธ์ระหว่างมาตรการที่นำมาใช้และ ผล ที่ เกิด ขึ้น จาก มาตรการ นั้น จะ ต้อง ได้ สัด ส่วน ซึ่ง กัน และ กัน

กล่าวโดยสรุป หลักความพอสสมควรแก่เหตุทั้ง 3 หลักการ ที่กล่าวไปข้างต้น อาจ พิจารณาได้จากตัวอย่างที่เด็กอายุ 14 ปี ได้ขโมยขนมที่ร้านขายของชำ ตำรวจไม่สามารถวิ่งไล่จับ เด็กได้จึงใช้ปืนยิงไปที่ขาของเด็ก การกระทำของตำรวจเป็นการปฏิบัติตามหลักความ พอสสมควรแก่ เหตุทั้งสามหลักการย่อยหรือไม่ ในหลักความสัมฤทธิ์ผล หลักการนี้ ต้องคำนึงถึง ประโยชน์ของ การกระทำเสมอ ในกรณีนี้ตำรวจได้ยิงไปที่ขาของเด็กเพื่อประโยชน์ในการจับกุม การยิงไปที่ขา ของเด็กจึงเหมาะสมเพราะการกระทำนี้ทำให้สามารถจับเด็กได้ และยังมีความ จำเป็นตามหลักการ ที่สอง เนื่องจากไม่มีวิธีการอื่นที่ล่วงละเมิดได้น้อยกว่าการปฏิบัติหน้าที่ของ ตำรวจซึ่งไม่รู้ว่าเป็น การกระทำของเด็ก แต่การยิงปืนดังกล่าวไม่เป็นไปตามหลักความพอสสมควร แก่เหตุในความหมาย อย่างแคบ เนื่องจากสิ่งที่ทำให้บรรลุผลของการจับกุมคือความผิดเพียง เล็กน้อย แต่ตำรวจใช้ มาตรการที่รุนแรงจึงไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำ ส่วนการกระทำของตำรวจ ดังกล่าว เมื่อพิจารณา ตามหลักความเหมาะสมและหลักความจำเป็นแม้จะเป็นการกระทำที่เกิน กว่าอำนาจหน้าที่ของตนก็ ตาม แต่ความเหมาะสมและความจำเป็นเป็นเงื่อนไขความต้องการ บรรลุผลซึ่งไม่รวมถึงการใช้ วิจัยญาณแต่อย่างใด เป็นเพียงการตรวจสอบทางเทคนิคว่า วัตถุประสงคฺ์ที่กำหนดไว้สามารถ บรรลุผลได้หรือไม่ และไม่มีวิธีการใดที่ล่วงละเมิดได้น้อยกว่า ส่วนการตรวจสอบหลักความ พอสสมควรแก่เหตุในความหมายอย่างแคบ เป็นการตรวจสอบที่ทำให้ เกิดความสมดุลของวิธีการที่ ใช้ โดยหลักความพอสสมควรแก่เหตุดังกล่าว ที่ได้กล่าวข้างต้นนี้เป็นหลักสำคัญที่นำไปพิจารณาใน การใช้กำลังบังคับในเรื่องการใช้ปืนต่อผู้ต้องขังโดยเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ที่ใช้อำนาจ โดยแสดงให้เห็นว่าในแต่ละเหตุการณ์ที่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ได้กระทำไปนั้นเป็นไปตามหลัก 3 ประการของ หลักความพอสสมควรแก่เหตุหรือไม่

สถานะของหลักความพอสมควรแก่เหตุในระบบกฎหมายไทย⁴⁴

ในรัฐเสรีประชาธิปไตยที่ยอมรับถือหลักนิติรัฐ รัฐนั้นย่อมให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลไว้ในรัฐธรรมนูญ และรัฐธรรมนูญจะต้องกำหนดหลักประกันสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของบุคคลไว้ด้วย หลักประกันสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญประการหนึ่ง คือ หลักความพอสมควรแก่เหตุ ซึ่งเป็นหลักที่ควบคุมการใช้อำนาจรัฐโดยในห้วงของรัฐธรรมนูญใช้อำนาจมหาชนเท่าที่จำเป็นแก่การดำรงอยู่ของรัฐ และมีให้ล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลเกินกว่าความจำเป็น หลักความพอสมควรแก่เหตุจึงเป็นหลักกฎหมายระดับรัฐธรรมนูญที่ใช้ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกประเภท ซึ่งในระบบกฎหมายบางประเทศ หลักความพอสมควรแก่เหตุเป็นหลักกฎหมายระดับรัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ได้รับการยอมรับว่าเป็นหลักกฎหมายทั่วไปในระดับรัฐธรรมนูญ⁴⁵ โดยในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันของไทย ในมาตรา 29 ได้บัญญัติไว้ว่า “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป และไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย”⁴⁶ หลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพเท่าที่จำเป็นหรือหลักพอสมควรแก่เหตุ (Uebermassverbot) หรือหลักความได้สัดส่วน (der Grundsatz der Verhaeltnismaessigkeit) หรือหลักมิให้กระทำเกินกว่าเหตุ (Uebermassverbot) เป็นหลักที่มีความสำคัญยิ่ง ในการนำมาใช้ควบคุมการใช้อำนาจของรัฐที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน หลักความได้สัดส่วนตามหลักกฎหมายเยอรมันถือว่าเป็นหลักกฎหมายมหาชนทั่วไปที่มีได้บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ได้รับการยอมรับว่าเป็นหลักกฎหมายทั่วไปมิใช่เฉพาะแต่ในเยอรมันแต่รวมถึง ออสเตรเลีย ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ และประเทศอื่น ๆ และได้รับการยอมรับว่าเป็นหลักกฎหมายในกฎหมายระหว่างประเทศ เป็นหลักที่สำคัญในการตรวจสอบการกระทำของรัฐ

⁴⁴ หลักความพอสมควรแก่เหตุ: พัฒนาการและการปรับใช้ในระบบกฎหมายไทย (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต) (น. 146-147), โดย ศิริรัตน์ งามวิสัย, 2550, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

⁴⁵ หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ (น.319), โดย บรรเจิด ลิงคะเนติ, 2547, กรุงเทพฯ:วิญญูชน.

⁴⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 29.

ทั้งหลาย⁴⁷ อันมีผลสำคัญต่อความสมบูรณ์ หรือความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำของรัฐนั้น ๆ ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ได้นำหลักดังกล่าวมาใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาในกรณีที่มีการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นหลักที่นำมาใช้เป็นการทั่วไป โดยถือว่าเป็นหลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญที่นำมาใช้ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำของรัฐทุกประเภท และศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์เคยวินิจฉัยว่า หลักความได้สัดส่วนเป็นหลักที่มีผลมาจากหลักนิติรัฐ (Rechtsstaatsprinzip) จึงมีลำดับชั้นในระดับของรัฐธรรมนูญเป็นหลักการที่มีความมุ่งหมายเพื่อจำกัดการใช้อำนาจของรัฐ และเป็นหลักที่ก่อให้เกิดความมั่นคงต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

จากหลักดังกล่าวข้างต้นเราสามารถพิจารณาได้ว่าหลักดังกล่าวมีความสำคัญ โดยนำมาบังคับใช้ในการใช้อำนาจปกครองของรัฐอันที่จะกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แต่เป็นที่น่าสงสัยแก่ผู้ทวิชัยมากกว่าทั้งที่หลักการกระทำพอสมควรแก่เหตุนี้เป็นหลักที่สำคัญในการกำหนดไม่ให้มีการกระทำที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจนเกินส่วน แต่ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์กลับไม่มีการบัญญัติหลักดังกล่าวไว้ในมาตราไหนเลย ทั้งที่ในต่างประเทศนั้น ได้มีการบัญญัติหลักในเรื่องการกระทำพอสมควรแก่เหตุไว้ในกฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศนั้น ๆ เพื่อใช้ในการกำหนดการจำกัดบังคับของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์เพื่อมิให้มีการกระทำที่ขัดต่อหลักพอสมควรแก่เหตุต่อผู้ต้องขัง และเป็นการเคารพต่อสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขัง

2.8 มาตรฐานขององค์การสหประชาชาติในกระบวนยุติธรรม

โดยรูปแบบในกระบวนการทำงานของหน่วยงานในกระบวนยุติธรรมในบางครั้งหรือบางเหตุการณ์อาจมีการดำเนินงานผิดพลาดหรือไม่ได้มีการกระทำที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงานในกระบวนยุติธรรม จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดมาตรฐานสากลเพื่อเป็นการกำหนดหลักในการทำงานและการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ให้เป็นไประดับมาตรฐานเดียวกันและเป็นการประกันถึงความปลอดภัยและความสงบสุขของบุคคลที่ได้รับผลกระทบ โดยมีรายละเอียดที่จะนำเสนอต่อไปนี้ กล่าวคือ

2.8.1 ประมวลระเบียบการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย⁴⁸

⁴⁷ สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญ (วิชานินพนธ์มหาบัณฑิต) (น.38-39), โดย พัทธกร กงอุบล, 2546, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

⁴⁸ มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนยุติธรรมทางอาญา (น.34-38), โดย กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ชาติ ชัยเดชสุริยะ และ ณัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์, 2547.

โดยสาระสำคัญของประมวลระเบียบนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการทำงานของหน่วยงานราชทัณฑ์และเป็นการวางหลักในอำนาจการใช้ปืนของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ที่กระทำต่อผู้ต้องขัง โดยมีรายละเอียดดังนี้ คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายพึงปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องตามกฎหมายตลอดเวลาเพื่อบริการชุมชนและเพื่อปกป้องคุ้มครองบุคคลทุกคนให้ปลอดภัยจากการกระทำที่ผิดกฎหมาย โดยจะต้องทุ่มเทการทำงานด้วยความรับผิดชอบตามมาตรฐานของวิชาชีพนั้น โดยคำว่า “เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย” ให้รวมถึงเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายทุกประเภทไม่ว่าจะได้รับการแต่งตั้งหรือการเลือกตั้ง ที่มีอำนาจหน้าที่อย่างตำรวจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำนาจในการจับกุมหรือคุมขัง และ หลักเกณฑ์ดังกล่าวนอกจากจะครอบคลุมถึงเหตุร้ายเกี่ยวกับความรุนแรง การฆาตกรรม และการทำร้ายกันแล้วยังขยายไปครอบคลุมถึงบรรดาการกระทำที่ต้องห้ามตามกฎหมายอาญาทั้งหลายด้วย อีกทั้งยังครอบคลุมถึงการกระทำของบุคคลที่ไม่สามารถรับผิดชอบอาญานั้นด้วย เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจะใช้กำลังบังคับได้ต่อเมื่อมีเหตุจำเป็นอย่างยิ่งและเฉพาะกรณีที่เป็นกรณีสืบปฏิบัติหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนั้น โดยหลักเกณฑ์ข้อนี้เน้นว่าการใช้กำลังบังคับของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนั้นจะกระทำได้เฉพาะกรณีพิเศษอย่างยิ่ง กล่าวคือเป็นกรณีที่มีความจำเป็นโดยชอบตามพฤติการณ์เพื่อป้องกันอาชญากรรมหรือในการจับกุมผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยโดยชอบด้วยกฎหมาย และจะใช้กำลังบังคับในกรณีอื่น ๆ ไม่ได้โดยเด็ดขาด หลักดังกล่าวได้กำหนดว่า การใช้อาวุธปืนให้ถือเป็นมาตรการขั้นที่หนักที่สุด จึงควรที่จะต้องพยายามทุกวิถีทางในการงดเว้นการใช้อาวุธปืนนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่จะใช้ต่อเยาวชน ในกรณีทั่วไปแล้วไม่ควรให้เจ้าหน้าที่ใช้อาวุธปืนเลย เว้นแต่กรณีที่ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดมีอาวุธในการขัดขืนการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ หรือกรณีหากเจ้าหน้าที่ไม่ใช้อาวุธปืนแล้วอาจมีผู้ได้รับภัยอันตรายและไม่มีมาตรการเหมาะสมอย่างอื่นที่เบากว่านี้ที่จะใช้ระงับภัยหรือจับกุมบุคคลนั้นได้ ในกรณีที่มีการใช้อาวุธปืนโดยเจ้าหน้าที่ดังกล่าวจะต้องรีบรายงานเหตุต่อผู้บังคับบัญชาทันที โดยระเบียบนี้เป็นการอธิบายถึงอำนาจของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจกระทำได้และเป็นการวางข้อจำกัดในเรื่องของการใช้กำลังบังคับต่อบุคคลที่ต้องถูกกระทำ เช่น นักโทษที่หนีออกจากราชทัณฑ์ หรือ บุคคลที่ทำการขัดขืน ไม่ยอมให้เจ้าหน้าที่จับ โดยกำหนดอำนาจให้เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจกระทำได้ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวต้องเป็นกรณีที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งถึงมีอำนาจกระทำได้ รวมทั้งการกำหนดในอำนาจในการบังคับใช้อาวุธปืนต่อตัวนักโทษซึ่งได้มีการกำหนดว่าต้องเป็นกรณีที่หนักที่สุดและต้องพยายามงดเว้นทุกทางก่อนที่จะใช้อาวุธปืนกระทำต่อบุคคลดังกล่าวซึ่งถ้านำระเบียบนี้ไปพิจารณาแนวทางการปฏิบัติในเรื่องอำนาจการใช้ปืนของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในประเทศไทยแล้วในความเห็นของผู้เขียนแล้วเห็นว่าในบาง

กรณีและในการปฏิบัติงานของหน่วยงานยังมีได้เป็นไปตามระเบียบนี้เท่าที่ควร ซึ่งผู้เขียนจะนำเสนอในเรื่องดังกล่าวในบทต่อไป

2.8.2 หลักการว่าด้วยการป้องกันและการสอบสวนอย่างมีประสิทธิภาพเกี่ยวกับการวิสามัญฆาตกรรม และการลงโทษประหารชีวิตที่ไร้เหตุผล และรวบรัด⁴⁹

รัฐบาลต้องดำเนินการห้ามมิให้มีการวิสามัญฆาตกรรมหรือการลงโทษประหารชีวิต บรรดาที่กระทำโดยไร้เหตุผลและรวบรัดและต้องดำเนินการให้เกิดความมั่นใจได้ว่าบรรดาการกระทำดังกล่าวนั้นเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาและต้องได้รับโทษอย่างหนักโดยคำนึงถึงระดับความร้ายแรงของความผิดนั้น ซึ่งการวิสามัญฆาตกรรมและประหารชีวิตที่ไร้เหตุผลและรวบรัดดังกล่าวจะต้องถือเป็นข้อห้ามในทุกสถานการณ์ ซึ่งรวมถึง (แต่ไม่ได้จำกัดเพียง) การขัดแย้งกันโดยใช้อาวุธปืน การใช้กำลังที่เกินเลยหรือมิชอบด้วยกฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือของบุคคลอื่นที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลอื่นที่ได้กระทำการดังกล่าวโดยการสนับสนุนยินยอม หรือวางเฉยของเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือในกรณีกระทำต่อผู้ที่อยู่ในระหว่างถูกคุมขังหรือจำคุก ข้อห้ามดังกล่าวข้างต้นนี้ถือว่ามีผลสำคัญเหนือกว่าคำสั่งของรัฐบาลด้วย การป้องกันการวิสามัญฆาตกรรม และการประหารชีวิตที่ไร้เหตุผลและรวบรัดนั้น รัฐบาลจะต้องจัดวางมาตรการควบคุมที่เคร่งครัดได้แก่ จะต้องกำหนดสายงานบังคับบัญชาเจ้าหน้าที่ที่ทั้งปวงที่เกี่ยวข้องกับการจับกุม ควบคุมตัว คุมขัง และจำคุก ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่ใช้กำลังบังคับและอาวุธปืนนั้นให้มีความชัดเจนแน่นอน

กรณีที่เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ได้กระทำการใช้ปืนเพื่อทำการจับกุมผู้ต้องขังที่ทำการหลบหนีแล้วผู้ต้องขังดังกล่าวเกิดถึงแก่ความตาย กรณีนี้จึงถือได้ว่าเป็นการวิสามัญฆาตกรรมที่อยู่ภายใต้หลักการนี้ต้องมีป้องกันและการตรวจสอบอย่างเคร่งครัดเพื่อไม่ให้เกิดกรณีนี้ขึ้นมาอีก แต่เมื่อเทียบปัจจุบันแล้วกรณีที่เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ของไทยต้องใช้ปืนยิงนักโทษจนถึงแก่ความตายนั้นยังคงมีอยู่และยังไม่มีที่ท่าที่ปัญหาในเรื่องดังกล่าวจะหมดไป จึงเป็นกรณีที่ต้องทำการพิจารณาในเรื่องดังกล่าวว่าเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

2.8.3 หลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังบังคับและอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมาย⁵⁰

⁴⁹ แหล่งเดิม. (น.69).

⁵⁰ มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (น.142-147), โดย กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ชาติ ชัยเดชสุริยะ และ ณัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์, 2547.

เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองสิทธิในชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงปลอดภัยของบุคคล ซึ่งรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและยืนยันอีกครั้งในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิความเป็นพลเมืองและสิทธิทางการเมือง โดยกฎมาตรฐานของการปฏิบัติต่อนักโทษได้กำหนดพฤติการณ์ที่เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์อาจใช้กำลังบังคับในการปฏิบัติการตามหน้าที่นั้น ซึ่งประมวลระเบียบการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายได้กำหนดว่าเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายอาจใช้กำลังบังคับได้เฉพาะกรณีที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งขาด และภายในขอบเขตของการปฏิบัติการตามหน้าที่เท่านั้น โดยได้มีการกำหนดรายละเอียดไว้ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ

รัฐบาลและหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายพึงพัฒนาวิธีการใช้อาวุธและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องให้มีความหลากหลายเพื่อให้เหมาะสมกับความจำเป็นที่แตกต่างกันของแต่ละสถานการณ์ รวมทั้งพัฒนาให้มีอุปกรณ์อื่นที่อาจใช้แทนอาวุธแต่มีอันตรายน้อยเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ด้วย อันจะเป็นการลดการบาดเจ็บหรือการตายที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้กำลังบังคับนั้น นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายพึงได้รับอุปกรณ์ป้องกันตัว เช่น โล่ หมวกป้องกันศีรษะ เสื้อกันกระสุน และอุปกรณ์กันกระสุนติดตั้งในยานพาหนะ เพื่อที่จะลดความจำเป็นในการใช้อาวุธทุกชนิดลง การพัฒนาและจัดให้มีอุปกรณ์อื่นที่อาจใช้แทนอาวุธที่มีอันตรายน้อยควรเป็นไปในลักษณะที่จะลดความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายต่อประชาชนที่ไม่เกี่ยวข้อง โดยให้เหลืออันตรายน้อยที่สุด อีกทั้งการใช้อุปกรณ์ดังกล่าวอยู่ภายใต้การควบคุมอย่างเข้มงวด เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายพึงเลือกใช้วิธีการอื่น ๆ ที่มีอันตรายน้อยที่สุดและให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ก่อนที่จะเปลี่ยนไปใช้กำลังบังคับและอาวุธ การใช้กำลังบังคับและอาวุธปืนพึงกระทำต่อเมื่อวิธีการอื่น ๆ ที่จะใช้ในการปฏิบัติหน้าที่นั้นล้วนแต่ไม่ได้ผลแล้วเท่านั้น ในกรณีที่ใช้กำลังบังคับและอาวุธปืนโดยชอบเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้ เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมายจะต้อง ใช้กำลังบังคับและอาวุธปืนดังกล่าวอย่างจำกัดเพียงให้พอเหมาะแก่ความจำเป็น ตามความร้ายแรงของความผิดและวัตถุประสงค์ตามกฎหมายและพยายามลดการบาดเจ็บและความเสียหายให้เกิดขึ้นน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ควบคู่ไปกับความตระหนักที่จะต้องรักษาชีวิตของมนุษย์ ในกรณีที่เกิดการตายหรือบาดเจ็บจากการใช้กำลังบังคับหรืออาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมาย เจ้าหน้าที่ดังกล่าวจะต้องรายงานเหตุนั้นต่อผู้บังคับบัญชาในทันที รัฐบาลต้องดำเนินการให้เป็นที่มั่นใจได้ว่าเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมายผู้ใดที่ใช้กำลังบังคับหรืออาวุธปืนโดยมิชอบหรือโดยอำเภอใจนั้นจะต้องได้รับการลงโทษตามความผิดอาญาที่กำหนดไว้ในกฎหมายของประเทศนั้น ในหลักการดังกล่าวข้างต้นได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่ให้เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้ กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจะต้องไม่ใช่

อาวุธปืนกับบุคคลอื่นเว้นแต่ในกรณีเพื่อป้องกันตัว หรือป้องกันผู้อื่นให้พ้นจากอันตรายที่ใกล้จะมาถึงและมีความรุนแรงที่อาจถึงแก่ชีวิตหรืออันตรายสาหัส เพื่อป้องกันอาชญากรรมที่ร้ายแรงประเภทที่กำลังจะก่ออันตรายแก่ชีวิต เพื่อทำการจับกุมบุคคลที่แสดงออกว่ากำลังจะก่ออันตรายและได้ต่อสู้ขัดขวางต่อเจ้าหน้าที่นั้น หรือเพื่อป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวหลบหนี และทั้งนี้การใช้อาวุธปืนนั้นให้กระทำได้อีกเมื่อวิธีการอื่น ๆ ที่มีความรุนแรงน้อยกว่านี้ต่างไม่เพียงพอที่จะกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้แล้ว และไม่ว่ากรณีใดก็ตามการใช้อาวุธปืนในการยิงผู้อื่นนั้นพึงกระทำโดยจำกัดอย่างยิ่งโดยให้กระทำได้เฉพาะกรณีเพื่อป้องกันชีวิตของตนหรือผู้อื่น โดยอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงเป็นอย่างอื่นได้แล้วเท่านั้น กฎเกณฑ์และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการใช้อาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนั้นพึงรวมถึง การกำหนดสถานการณ์ที่เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจะได้รับอนุญาตให้พกพาอาวุธปืนซึ่งจะต้องมีการกำหนดประเภทของอาวุธปืนและกระสุนปืนที่จะอนุญาตให้พกพานั้นด้วย, การกำหนดโดยชัดแจ้งให้การใช้อาวุธปืนนั้นจะกระทำได้เพียงในกรณีที่ทำเป็นและสมควรซึ่งจะต้องเป็นไปในลักษณะที่จะลดความเสี่ยงต่ออันตรายให้เหลือน้อยที่สุด, ข้อห้ามมิให้ใช้อาวุธและกระสุนปืนในลักษณะที่จะก่อให้เกิดอันตรายหรือเสี่ยงต่อการเกิดอันตรายโดยไม่มีเหตุอันควร, หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการควบคุมการเก็บรักษา และการเบิกจ่ายอาวุธปืนรวมถึงวิธีการที่จะทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่าเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนั้นจะต้องรับผิดชอบในอาวุธปืนและกระสุนปืนที่ตนเบิกไปนั้น, การจัดให้มีข้อแนะนำและคำเตือนว่าด้วยการยิงปืน และ หลักเกณฑ์ว่าด้วยระบบการรายงานเหตุการณ์เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายได้ใช้อาวุธปืนในการปฏิบัติหน้าที่นั้น

เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมายในการคุมขังหรือควบคุมตัวนั้นจะต้องไม่ใช้อาวุธปืนเว้นแต่กรณีเพื่อป้องกันตนเองหรือผู้อื่นให้พ้นจากอันตรายที่อาจร้ายแรงต่อชีวิตหรือถึงขั้นอันตรายสาหัสได้ในขณะนั้น หรือในกรณีที่ทำเป็นอย่างยิ่งเพื่อป้องกันการหลบหนีของผู้ที่ถูกคุมขังหรือถูกควบคุมตัวโดยที่ผู้นั้นได้แสดงออกว่าจะก่ออันตรายสาหัส ในการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนั้น รัฐบาลและหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายจะต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับการฝึกอบรมเรื่องจริยธรรมของตำรวจกับสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการสอบสวน การแสวงหาทางเลือกอื่นแทนการใช้กำลังบังคับและอาวุธปืนซึ่งรวมถึงการแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี การทำความเข้าใจกับสภาพฝูงชน วิธีการโน้มน้าว เจรจาต่อรอง และการไกล่เกลี่ยตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อที่จะลดการใช้กำลังบังคับและอาวุธปืน นอกจากนี้หน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายพึงพัฒนาการฝึกอบรมและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับกรณีเหตุการณ์พิเศษต่าง ๆ นั้นด้วย

การที่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชานั้นจะนำมาเป็นข้ออ้างในการปฏิเสธความรับผิดชอบไม่ได้หากเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนั้นรู้อยู่แล้วว่าคำสั่งที่ให้ใช้กำลังบังคับและอาวุธปืนนั้นจะทำให้มีผู้ถึงแก่ความตายหรือได้รับอันตรายสาหัสโดยที่ปรากฏอย่างชัดเจนว่าเป็นการกระทำโดยมิชอบและเจ้าหน้าที่ผู้นั้นมีโอกาสตามสมควรที่จะปฏิเสธไม่ปฏิบัติตามคำสั่งนั้นได้แต่กลับทำตามคำสั่งนั้นและไม่ว่าในกรณีใดก็ตามความรับผิดชอบยังคงตกอยู่กับผู้บังคับบัญชาที่ออกคำสั่งโดยมิชอบ สาระสำคัญในเรื่องนี้เป็นการอธิบายถึงอำนาจบังคับในการใช้ปืนของเจ้าหน้าที่ที่มีความรับผิดชอบในเรื่องการใช้ปืนโดยยึดหลักที่ว่าปืนเป็นสิ่งที่มีความอันตรายมากที่สุดก่อนที่จะเจ้าหน้าที่จะใช้ปืนควรที่จะต้องมีการใช้มาตรการอย่างอื่นที่มีอันตรายน้อยกว่าให้ถึงที่สุดก่อนถึงจะมีการใช้ปืนได้และต้องยึดหลักว่าไม่มีทางระงับเหตุดังกล่าวจนหมดวิธีแล้วจริง ๆ จึงมีอำนาจในการใช้ปืน แต่ถ้ายังมีทางระงับเหตุโดยไม่ใช้ปืนได้ก็ต้องมีการใช้กระบวนการอื่น ๆ ก่อนเสมอ แต่เมื่อพิจารณาในการใช้อำนาจบังคับในอาวุธปืนต่อผู้ต้องขังของราชทัณฑ์ในประเทศไทยแล้ว ผู้ท้าวินิจฉัยเห็นว่าข้อที่ควรพิจารณาถึงอำนาจดังกล่าวให้ชัดเจนต่อไป ทั้งในด้านกระบวนการทำงาน การยิงปืนต่อผู้ต้องขัง อำนาจบังคับต่าง ๆ และวิธีการอื่น ๆ ก่อนที่ใช้ปืนเป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสมหรือไม่

2.8.4 หลักการพื้นฐานว่าด้วยการปฏิบัติต่อนักโทษ⁵¹

นักโทษทุกคนพึงได้รับการปฏิบัติอย่างเคารพต่อศักดิ์ศรีและคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ โดยความรับผิดชอบของเรือนจำในการคุมขังนักโทษและในการคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมนั้นจะต้องเป็นไปอย่างสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงสังคมในด้านอื่น ๆ ของรัฐและความรับผิดชอบขั้นพื้นฐานของรัฐ ในการส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีและการพัฒนาของสมาชิกทั้งหมดของสังคม

2.8.5 กฎเกณฑ์ระหว่างประเทศของการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

โดยที่การละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสังคม และประชาคมระหว่างประเทศมาโดยตลอด ในปี ค.ศ. 1948 องค์การสหประชาชาติได้มีมติรับปฏิญญาสากลว่าด้วยจรรยาบรรณ (Universal Declaration of Human Right, 1948) เพื่อเป็นหลักประกันศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน เช่น สิทธิในชีวิต เสรีภาพจากการไม่ถูกทรมาน หลักการไม่เลือกปฏิบัติ เป็นต้น ซึ่งได้กลายเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่ยอมรับและยึดถือปฏิบัติของประเทศต่าง ๆ มานานกว่า 50 ปี ถึงแม้ว่าปฏิญญาสากลจะไม่มีผลผูกพันทางกฎหมายต่อประเทศต่าง ๆ แต่หลักการเรื่องสิทธิมนุษยชนและสนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ ที่องค์การสหประชาชาติ

⁵¹ แหล่งเดิม. (น.69).

กำหนดไว้ในภายหลัง เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 อนุสัญญาว่าด้วยการปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก ค.ศ. 1921 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 เป็นต้น ซึ่งนานาอารยประเทศต่างยึดถือเป็นแนวปฏิบัติอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำร่วมกัน

2.8.6 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (The Universal Declaration of Human Rights)⁵²

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้รับการร่างขึ้นโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Committee on Human Rights) ซึ่งองค์การสหประชาชาติได้มีมติรับรองเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 ถือเป็นเอกสารหลักด้านสิทธิมนุษยชนฉบับแรก มีเจตนารมณ์เพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประเทศทั่วโลกอย่างแท้จริง และแม้ว่าปฏิญญาฉบับนี้จะมีผลบังคับทางกฎหมาย เช่นเดียวกับสนธิสัญญา แต่ปฏิญญาฉบับนี้ถือเป็นหลักเกณฑ์สำคัญในการปฏิบัติเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่บรรดาประเทศทั่วโลกยอมรับ และเป็นเอกสารที่วางรากฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ⁵³

ปฏิญญาฉบับนี้ได้กำหนดให้ทุกคนมีอิสระและเสมอภาคกันในศักดิ์ศรีและสิทธิ (ข้อ 1) ทั้งยังกำหนดห้ามมิให้กระทำการทรมาน การปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือเหยียดหยามศักดิ์ศรีต่อบุคคลใด ๆ (ข้อ 5) ซึ่งบทบัญญัติในข้อนี้ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของขบวนการมนุษยธรรมในการปรับปรุงความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังให้ได้รับการเอาใจใส่มากขึ้น⁵⁴ นอกจากนี้ยังกำหนดไว้ด้วยว่า บุคคลทุกคนมีความเสมอภาคกันตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติอันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญาฉบับนี้และจากขุยงให้มีการเลือกปฏิบัติดังกล่าว (ข้อ 7) สำหรับในด้านการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี ปฏิญญาฉบับนี้ได้กำหนดให้ทุกคนมีความเสมอภาคอย่างเต็มที่ในการได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมและเปิดเผยจากศาลที่อิสระ ไม่ลำเอียงในการพิจารณา กำหนดสิทธิหน้าที่และข้อกล่าวหา อาญาใดต่อตน (ข้อ 10) และในกรณีที่บุคคลใดถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย ในการพิจารณาคดีที่เปิดเผยซึ่งตนได้รับหลักประกันที่จำเป็นทั้งปวงสำหรับการต่อสู้คดี (ข้อ 11 (1)) นอกจากนี้ยังได้กำหนดไว้ด้วยว่า ห้ามมิให้ตัดสินบุคคลใดว่ามีความผิดทางอาญาอันเนื่องมาจาก

⁵²ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (The Universal Declaration of Human Rights).

⁵³รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายในการรับรองและคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว, โดย บรรเจิด สิงคะเนติ และคณะ, 2554.

⁵⁴รายงานการวิจัย เรื่อง สิทธิของผู้ต้องขังในประเทศไทย, โดย วัฒนวาณิชย์ และคณะ, 2525, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การกระทำหรือละเว้นการกระทำที่มีได้เป็นความผิดอาญาตามกฎหมายแห่งชาติหรือกฎหมายระหว่างประเทศในขณะที่กระทำ และห้ามมิให้กำหนดโทษที่หนักกว่าที่ใช้บังคับในขณะที่ได้กระทำความผิดอาญานั้น (ข้อ 11 (2))

2.8.7 อนุสัญญาต่อต้านการทรมาน และการปฏิบัติหรือการลงโทษอย่างโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือทำลายความเป็นมนุษย์ประเภทอื่น (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment – CAT)⁵⁵ คำจำกัดความของ “การทรมาน” หมายถึง การกระทำที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดอย่างรุนแรงไม่ว่าจะเป็นทางกายหรือจิตใจกับบุคคลหนึ่ง ๆ ด้วยจุดมุ่งหมายที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารหรือคำสารภาพจากบุคคลนั้น ๆ หรือบุคคลที่สาม การลงโทษบุคคลนั้นอันเนื่องมาจากเขาหรือบุคคลที่สามได้กระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งหรือการขู่เข็ญ บีบบังคับบุคคลผู้นั้นหรือบุคคลที่สามด้วยเหตุผลของการเลือกปฏิบัติใด ๆ ก็ตาม การกระทำในนามของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง การทรมานนี้มีได้รวมเอาความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานที่มีอยู่ก่อน หรือเกิดขึ้นจากเหตุการณ์อื่นหรือมาตรการลงโทษที่ชอบด้วยกฎหมาย อนุสัญญานี้ได้เน้นย้ำถึงการห้ามกระทำการทรมานอย่างเด็ดขาดภายใต้ทุกสภาวะการณ์รวมทั้งภาวะสงครามหรือความคุกคามของสงคราม ความไม่มั่นคงทางการเมืองภายในประเทศและภาวะฉุกเฉินของสาธารณะใด ๆ เป็นการคุ้มครองสิทธิในชีวิตและทรัพย์สิน เสรีภาพและความปลอดภัยขั้นพื้นฐานของภาครัฐ มีดังนี้ กล่าวคือ มีมาตรการป้องกันทางทรมานในดินแดนภายใต้อำนาจรัฐ, ไม่ส่งผู้คนไปสู่การทรมานเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายอาญาและมีบทลงโทษ, มีการดำเนินคดีบุคคลที่ถูกตั้งข้อกล่าวหาว่าได้กระทำการทรมานกลับไปพิจารณาคดีในประเทศของตน, การไม่ใช่หลักฐานที่ได้มาจากการทรมาน, การดำเนินการสอบสวนทันทีเมื่อมีข้อกล่าวหาว่ามีการทรมาน, การรักษาพยาบาลผู้ซึ่งถูกทรมาน โดยรัฐภาคีมีพันธกรณีดังกล่าวนี้กับการกระทำทารุณโหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือการกระทำและการลงโทษที่ต่ำช้าด้วย

2.8.8 ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (Standard Minimum Rules for Treatment of Prisoners – SMR)⁵⁶ มีรายละเอียดที่สำคัญกำหนดไว้ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ

วัตถุประสงค์ของ SMR

1. เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังระหว่างการลงโทษจำคุก โดยเฉพาะอย่างยิ่งศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ไม่ให้ถูกปฏิบัติโดยใช้ความรุนแรงโหดร้าย

⁵⁵ การแปรรูปเรือนจำในประเทศไทย (รายงานผลวิจัย), โดย นคร วัลลิภากร, 2549, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

⁵⁶ การแปรรูปเรือนจำในประเทศไทย (รายงานผลวิจัย), โดย นคร วัลลิภากร, 2549, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

2. เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังบนพื้นฐานที่สร้างความก้าวหน้า และการฟื้นฟูทางสังคม ขอบเขตของมาตรฐานขั้นต่ำ

1. หลักการไม่เลือกปฏิบัติเพราะความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ ศิพ พศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่น ๆ สัญชาติ หรือฐานะทางสังคม ทรัพย์สิน กำเนิดหรือสถานะอื่นใดของผู้ต้องขัง 2. หลักการจัดทำปรับปรุงระเบียบของผู้ต้องขังประกอบด้วย ข้อความบังคับผู้ต้องขัง 1, ความผิดและอำนาจที่จับกุมขังวันและเวลาที่รับตัวและปล่อยตัว 3. การจำแนกประเภทผู้ต้องขัง โดยที่ผู้ต้องขังคนละประเภทต้องแยกคุมขังไว้คนละแห่งหรือคนละส่วนของเรือนจำ เช่น แยกผู้ต้องขังหญิงชายไว้คนละเรือนจำ แยกผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาจากนักโทษเด็ดขาด แยกผู้ต้องขังคดีแพ่งจากผู้ต้องขังคดีอาญา และแยกผู้ต้องขังวัยหนุ่มจากผู้ต้องขังผู้ใหญ่ 4. ที่อยู่อาศัย โดยต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้ กล่าวคือ การใช้ระบบขังเดี่ยวให้แยกนอนเดี่ยวเฉพาะกลางคืน ส่วนการใช้ระบบขังรวมให้คัดเลือกผู้ต้องขังที่อยู่รวมกันเพื่อความเหมาะสม เช่น ผู้ต้องขังที่เป็นคู่คดีกันไม่ควรอยู่ในห้องเดียวกัน เป็นต้น, ตัวห้องขังถูกสุขลักษณะ มีอากาศถ่ายเท แสงสว่างเพียงพอที่ไม่เป็นอันตรายต่อสายตาในการอ่านหนังสือหรือทำงาน และมีห้องส้วมและห้องอาบน้ำที่สะอาดและมีจำนวนเพียงพอ 5. สุขอนามัยส่วนตัว การจัดหาที่สะอาดและของใช้ที่จำเป็นในการรักษาความสะอาดของผู้ต้องขัง โดย เครื่องนุ่งห่มและเครื่องนอนที่สะอาดและเหมาะสม เครื่องนุ่งห่มไม่มีลักษณะอับอายหรือต่ำต้อย เมื่อได้รับคำสั่งจากทางราชการให้ออกนอกเรือนจำ ควรอนุญาตให้ใช้เครื่องแต่งกายที่ไม่เป็นเป้าสายตาแก่ประชาชน และ อาหารที่ผู้ต้องขังได้กินต้องมีประโยชน์เพียงพอที่จะเสริมสร้างบำรุงสุขภาพให้แข็งแรง 6. การออกกำลังกายกลางแจ้งอย่างน้อยวันละ 1 ชั่วโมง รวมทั้งกีฬา และการบันเทิงในเวลาสำหรับการบริหารร่างกาย 7. บริการทางการแพทย์ โดยแพทย์ผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 1 นาย และการให้บริการแพทย์เฉพาะทางอื่น ๆ ในโรงพยาบาลแก่ผู้ต้องขังที่ป่วย และทันตแพทย์ รวมทั้งบริการสำหรับผู้ต้องขังหญิงก่อนคลอดและหลังคลอด 8. วินัยและการลงโทษ ต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัด แต่ไม่ควรเข้มงวดจนเกิดจำเป็น อย่าให้ผู้ต้องขังทำงานแทนเจ้าพนักงาน และงานเกี่ยวกับการรักษาวินัย ยกเว้นการรวมกลุ่มเพื่อการศึกษาการกีฬาหรือกิจกรรมทางสังคมที่มีเจ้าพนักงานคอยดูแล โดย เครื่องพันธนาการต่าง ๆ ไม่ควรใช้ในการลงโทษ เช่น กุญแจมือ โซ่ ตรวนและเครื่องทรมาน ยกเว้นเพื่อป้องกันการหลบหนีระหว่างการย้ายผู้ต้องขังหรือเหตุผลทางการแพทย์ 9. การแจ้งระเบียบและการร้องทุกข์ ผู้ต้องขังได้รับหนังสือคู่มือระเบียบข้อบังคับสำหรับผู้ต้องขังนับแต่แรกที่รับตัวเข้ามา รวมทั้งวิธียื่นคำขอร้องทุกข์ต่าง ๆ หากไม่รู้หนังสือให้แจ้งด้วยวาจา ถ้าต้องการติดต่อกับภายนอกเรือนจำ เช่น ครอบครัว เพื่อน ทั้งโดยทางกฎหมาย และการเขียนเขียนอย่างสม่ำเสมอในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ กรณีผู้ต้องขังต่างชาติให้ติดต่อกับผู้แทนทางการทูตและกงสุลของประเทศตน และ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารโดยการควบคุม

ของเรือนจำ เช่น วิทยุ หนังสือ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร การจัดให้มีห้องสมุด 10.ผู้ต้องขังมีสิทธิประกอบพิธีกรรมตามศาสนาที่เรือนจำอย่างเต็มที่เท่าที่สามารถจะทำได้ และให้ครอบครัวหนังสือคำสอน การทำพิธีกรรมทางศาสนาได้ และให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนาหรือศาสนาจารย์เยี่ยมเยียนผู้ต้องขังได้ตามคำร้อง 11.การรักษาทรัพย์สินของผู้ต้องขัง เช่น เงิน ของมีค่า เสื้อผ้า โดยเรือนจำในวันรับตัวและให้เจ้าของลงชื่อกำกับไว้ และมอบคืนให้ในวันปล่อยตัว การนำยาเข้ามาในเรือนจำของผู้ต้องขังเพื่อรักษาโรคใด ๆ ต้องให้แพทย์วินิจฉัยและสั่งการใช้ รวมทั้งการแจ้งข่าว การตาย ป่วย การย้ายผู้ต้องขังแก่ญาติหรือผู้ที่ระบุไว้ และการแจ้งข่าวการตายหรือป่วยหรือตายนั้น ผู้ต้องขังบางประเภทอาจลาออกไปได้ 12.การย้ายผู้ต้องขัง ให้จัดทำไปโดยอยู่ในสายตาของประชาชนให้น้อยที่สุด และใช้วิธีการไม่ให้ผู้ต้องขังได้รับการดูหมิ่นเหยียดหยามหรือเห็นเป็นสิ่งที่ประหลาด 13.เจ้าพนักงานเรือนจำทุกระดับควรได้รับการคัดเลือกจากบุคคลที่มีความซื่อสัตย์สุจริต เมตตากรุณา และมีความเหมาะสมกับงาน รวมทั้งการตรวจเรือนจำอย่างสม่ำเสมอโดยผู้ตรวจราชการที่ทรงคุณวุฒิเพื่อมีการบริหารงานเป็นไปตามกฎหมายและข้อบังคับ และ การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังประเภทต่าง ๆ เช่น ผู้ต้องขังอาชญากรให้จำคุก ผู้ต้องขังวิกลจริต และจิตไม่ปกติ ผู้ต้องขังระหว่างรอการสอบสวนและรอการพิจารณา ผู้ต้องขังคดีแพ่งและผู้ถูกจับกุมหรือกุมขังโดยปราศจากข้อหา

2.9 สาเหตุแห่งการก่อกองจลาจลและก่อความวุ่นวายของผู้ต้องขัง (Prison Riots and Disturbances)

การก่อกองจลาจลและก่อความวุ่นวายของผู้ต้องขัง ในเรือนจำและทัณฑสถาน มีผลกระทบต่อความปลอดภัยและการรักษาวินัยของผู้ต้องขังอย่างยิ่ง โดยมีข้อสังเกตว่า การก่อกองจลาจลและความวุ่นวายของผู้ต้องขัง มักเกิดในเรือนจำ และทัณฑสถานระบบความมั่นคงแข็งแรงสูงสุด ซึ่งมีผู้ต้องขัง ถูกควบคุมอยู่เป็นจำนวนมาก สาเหตุใหญ่ ที่นำไปสู่การก่อกองจลาจลแบ่งได้ดังนี้ สาเหตุโดยทั่วไป คือ การจัดสถานะของเรือนจำที่ไม่เหมาะสม การจัดให้ผู้ต้องขังอยู่กันอย่างแออัดยัดเยียดเกินอัตราความจุ หรือเรือนจำมีขนาดใหญ่เกินอัตรากำลัง การควบคุมของเจ้าหน้าที่การจัดบริการอาหารไม่เพียงพอ การปกครองเรือนจำที่เหยียดหยามสมรรถภาพและไร้ความเป็นธรรม การปล่อยให้ผู้ต้องขังว่างงาน หรือการกำหนด มาตรการควบคุมผู้ต้องขัง ขาดความสอดคล้องกับโครงการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง การจัดรางวัลตอบแทนหรือสิทธิผลประโยชน์อันพึงได้เสียของผู้ต้องขังที่หย่อนยาน ตลอดจนการขาดการฝึกอบรมพัฒนาเจ้าหน้าที่ การไม่ประสานงานในเรือนจำ หรือการขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ฝ่ายควบคุมกับเจ้าหน้าที่ฝึกวิชาชีพเหล่านี้ ล้วนแต่เป็นสาเหตุสำคัญที่จะนำไปสู่การก่อกองจลาจลความวุ่นวายในเรือนจำและทัณฑสถานได้ในที่สุด

สาเหตุแห่งการก่อจลาจลและความวุ่นวายของผู้ต้องขังตามหลักทฤษฎีว่าด้วยการคุมขัง⁵⁷

1. ทฤษฎีว่าด้วยผลกระทบจากการถูกจำขังที่ก่อให้เกิดปฏิกิริยาต่อต้านการควบคุม ศาสตราจารย์เกรสแฮม เอ็ม. ไช้คส์ (Gresham M. Sykes) ได้ทำการศึกษา วิเคราะห์ผล การลงโทษจำคุกผู้ต้องขังมีกำหนดโทษสูง ซึ่งถูกควบคุมตัวอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานระบบความมั่นคงแข็งแรงระดับสูงพบว่า การลงโทษผู้ต้องขังในลักษณะตัดสิทธิเสรีภาพ และแยกตัวผู้ต้องขังออกห่างจากสังคม เพื่อให้สังคมปลอดภัย โดยการควบคุม อย่างเข้มงวดนั้นเป็นผลให้ผู้ต้องขังมีความรู้สึกหดหู่ใจ เกิดความปวดร้าวทุกข์ทรมาน จากการถูกจองจำ (The Pains of Imprisonment) เนื่องจากถูกตัดสิทธิความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต ซึ่งบุคคลธรรมดาจะพึงมี เป็นต้นว่า ถูกจำกัดอิสรภาพ ถูกจำกัดขอบเขตการติดต่อ ถูกจำกัดสิทธิทางเพศ สิทธิในทางการเมือง และ ฯลฯ ประสบกับความอยุติธรรมในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง การที่เจ้าหน้าที่ละเลยเพิกเฉยในข้อขัดแย้ง หรือข้อเรียกร้องของผู้ต้องขังเกี่ยวกับเรื่องอาหาร การจัดเรือนนอน และสถานที่ควบคุมไม่เหมาะสม สกปรก ด้วยแล้ว ภาวะความกดดันเหล่านี้ย่อมเป็นสิ่งสำคัญ นำไปสู่การจลาจลวุ่นวาย ดังเช่น กรณีการก่อการจลาจลของผู้ต้องขังในเรือนจำโฮล์มเบิร์ก ในมลรัฐฟิลาเดลเฟีย เมื่อปี ค.ศ. 1970 เป็นผลให้เจ้าหน้าที่เรือนจำจำนวน 24 คน และผู้ต้องขังจำนวน 73 คน ถูกทำร้ายบาดเจ็บ จากการจลาจลครั้งนั้น หรือการก่อจลาจลวุ่นวาย อย่างรุนแรง ในเรือนจำแอตทีก้า แห่งมลรัฐนิวยอร์ก เมื่อปี ค.ศ. 1971 ต่อเนื่องกันถึง 4 วัน โดยได้มีการจับตัวเจ้าหน้าที่ เป็นตัวประกัน และทำลายทรัพย์สินของเรือนจำเป็นจำนวนมหาศาล เป็นผลให้จำต้องดำเนินการปราบปราม ด้วยวิธีการที่เลียบขาด ปรากฏว่า ผู้เกี่ยวข้องในการจลาจลครั้งนี้ เสียชีวิตไป จำนวนทั้งสิ้น 43 คน ข้อเรียกร้องในการจลาจลของผู้ต้องขังครั้งนี้ ก็คือ การขอให้เรือนจำ พิจารณาปรับปรุงด้านการบริการอาหาร การแพทย์ การพักผ่อนหย่อนใจให้เพียงพอ และ ฯลฯ

2. ทฤษฎีสาเหตุความกดดันจากการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่ไม่เป็นธรรม แซนฟอร์ด เบทส์ (Sanford Bates) ได้ให้ความเห็นว่า การจลาจลของผู้ต้องขังที่เกิดขึ้นส่วนมากเป็นไปในลักษณะสอดคล้องกับ “หลักทฤษฎีความกดดันที่อยู่ในขอบเขตจำกัด” (The Powder Keg Theory) กล่าวคือ ในภาวะและสภาพความแออัดของสถานที่ควบคุม สภาพความคับข้องใจของผู้ต้องขัง ความขมขื่นที่ได้รับ การปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่ การกระทำทารุณกรรมของเจ้าหน้าที่แก่ผู้ต้องขัง และการจับบริการอาหารที่เลว เป็นรากฐานสำคัญที่ก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจแก่ผู้ต้องขัง และเป็นผลเชื่อมโยง ไปสู่การขัดขืนคำสั่ง หรือการแสดงปฏิกิริยาเป็นปฏิปักษ์อย่างรุนแรง ถึงขั้นก่อการจลาจลวุ่นวายขึ้น ในที่สุด เบทส์ ได้สรุปข้อศึกษาอย่างน่าฟังว่า “ผู้บัญชาการเรือนจำที่บริหารงานเรือนจำ

⁵⁷ หลักทัณฑวิทยา (น.433-439), โดย ประเสริฐ เมฆมณี, 2523, กรุงเทพฯ :บริษัทพิชการพิมพ์ จำกัด.

ด้วยความยุติธรรม เครื่องครัดในระเบียบวินัยและปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างสมเหตุสมผลย่อมสามารถควบคุมการบริหารให้มีประสิทธิผลได้โดยสมบูรณ์ ในทางตรงกันข้าม การปฏิบัติแบบ เลือกรักมักที่ซึ่งแก่ผู้ต้องขัง จะเป็นสาเหตุนำไปสู่ ภาวะความยุ่งเหยิงในการปกครอง จนถึงขั้นการก่อการจลาจล ขึ้นได้ทุกโอกาส”

3. ทฤษฎีการจัดระบบเรือนจำขนาดใหญ่เกินไป การปกครอง และควบคุมผู้ต้องขังในเรือนจำขนาดใหญ่ที่มีผู้ต้องขังอยู่กันอย่างแออัดยัดเยียด (Excessive Size and Overcrowding of Politicking และการขาดคุณภาพของเจ้าหน้าที่ (Sub – Standard Personnel) เป็นผลให้ผู้ต้องขังอยู่กันอย่างไร้ระเบียบวินัยหรือการปล่อยปละละเลยให้ผู้ต้องขังว่างงานเป็นจำนวนมากเข้าลักษณะทำนองที่ว่า “เป็นการให้ผู้ต้องขังใช้เวลาและปรับสภาพชีวิตในเรือนจำแบบเลื่อนลอย” (Do Your Own Time) เป็นผลนำไปสู่ความสับสนวุ่นวายในการปกครอง และสูญเสียสิ่งเปลืองงบประมาณแผ่นดิน โดยเปล่าประโยชน์ ทั้งยังนำความเสื่อมโทรมไปสู่ภาวะจิตใจของเจ้าพนักงาน และผู้ต้องขังอีกด้วย รุช โซเนล คาแวน (Ruth Shonle Cavan) นักอาชญาวิทยาแห่งสหรัฐอเมริกา ให้ความเห็นว่า “เรือนจำขนาดใหญ่และทำการควบคุมผู้ต้องขังเกินกว่า 1,200 คน เป็นผลนำไปสู่การว่างงาน และก่อนนิตยกิจกรรณแก่ผู้ต้องขัง จนอาจนำไปสู่การจลาจลวุ่นวาย หรือก่อเหตุร้าย ต่าง ๆ นานาขึ้นได้” ดังเช่นกรณี การก่อความวุ่นวายของผู้ต้องขังในเรือนจำแซนควอนติน เป็นต้น

4. ทฤษฎีว่าด้วยสาเหตุจากปัจจัยพฤติกรรมของผู้ต้องขัง นักทฤษฎีอาชญาวิทยามีความเห็นสอดคล้องกันว่า การก่อการจลาจลหรือการก่อความวุ่นวาย และการหลบหนีของผู้ต้องขัง เป็นผลสืบเนื่องมาจาก ลักษณะพฤติกรรมส่วนตัวเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ต้องขังประเภทชอบความรุนแรง (The Violent Offenders) ผู้ต้องขังประเภทสร้างปัญหายุ่งยากในการปกครอง (Trouble Maker Offenders) ผู้ต้องขังที่มีเล่ห์เหลี่ยมชั้นเชิงสูง (The Cunning, Agitating or Politicking Offenders) ผู้ต้องขังประเภทอันตราย และมีความโน้มเอียงที่จะหลบหนี (Dangerous and Escape – Minder Offenders) ล้วนแต่เป็นผู้ต้องขัง ที่ก่อหวอดชักนำผู้ต้องขังอื่น ให้ออกการจลาจลหรือความวุ่นวายในเรือนจำอยู่เนื่อง ๆ ทั้งนี้ ไม่รวมถึงผู้ต้องขังประเภทบุคลิกภาพทรมาน หรือสังคมพยาธิ (Phychopathic of Sociopathic Personality) ซึ่งมีสภาพทางจิตใจผิดปกติหรือไม่สมบูรณ์ จึงมักจะก่อปัญหายุ่งยาก ในการปกครองเรือนจำในลักษณะทำนอง “การก่อปฏิกริยา โดยปราศจากเหตุผล” (Rebel Without a Cause) อันเนื่องมาแต่ ความบกพร่องทางจิต หรือความไม่สมบูรณ์ทางสังคมอื่น ๆ เป็นปัจจัยประกอบ ที่สำคัญ เวอร์นอน ฟ็อก (Vernon Fox) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ สาเหตุแห่งการก่อการจลาจลวุ่นวายของผู้ต้องขัง พบว่า ผู้ต้องขังที่มีอารมณ์หุนหันเหว ผู้ต้องขังที่มีปัญหา ผู้ต้องขังประเภทขวยโอกาสสร้างสถานการณ์ และผู้ต้องขังซึ่งมีความผิดปกติทางจิต มักจะเป็นต้นเหตุ นำไปสู่การต่อต้านเจ้าหน้าที่เรือนจำอยู่เนื่อง ๆ อย่งไรก็ตาม ในบรรดา

กลุ่มผู้ต้องขังดังกล่าว ก็ไม่สู้จะมีพิษภัยต่อการปกครองมากเท่ากับการรวมตัว หรือรวมกลุ่มของผู้นำผู้ต้องขัง ในเชิงเป็นปฏิปักษ์ต่อเจ้าหน้าที่ เพื่อให้ได้รับการยกย่องจากผู้ต้องขังอื่น ๆ เพราะการรวมกลุ่ม ในลักษณะดังกล่าว นับเป็นสำคัญยิ่งที่นำไปสู่การจลาจลวุ่นวายในเรือนจำ ดังผลการศึกษาของ แฮนด์ เฮ็ช ท็อช (Hans H. Toch) พบว่า ผู้ต้องขังที่มีพฤติกรรมต่อต้านรุนแรง เพื่อให้ได้รับการยกย่องจากผู้ต้องขังอื่น ๆ ถือเป็นสาเหตุสำคัญ ในการสร้างความวุ่นวาย ได้เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งได้แก่ ผู้ต้องขังที่มีลักษณะหัวแข็ง มุทะลุคุดัน หลงตัวเอง คือด้านเหลือขออยากต่อการปรับปรุงแต่งแก้ไข ดังเช่น การจลาจลวุ่นวายในเรือนจำมอนตาน่า เมื่อปี ค.ศ. 1959 ก็ปรากฏว่า เป็นผลมาจากการยุยงส่งเสริมของผู้นำกลุ่มผู้ต้องขัง ดังที่กล่าวมาข้างต้น

5. ทฤษฎีผสมว่าด้วยการจลาจลและก่อความวุ่นวายในเรือนจำ นักทฤษฎีพยากรณ์ว่า การก่อการจลาจล และก่อความวุ่นวายของผู้ต้องขังที่เกิดขึ้น มิได้มีสาเหตุ มาจากปัจจัยใด ๆ หากแต่เป็นผลเกี่ยวเนื่องจาก ความบกพร่องในการปกครอง และการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นสำคัญ คลาเรนซ์ ชาร์ก (Clarence Scharg) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การก่อการจลาจลและก่อความวุ่นวายของผู้ต้องขัง พบว่า การปกครองเรือนจำ และการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังไม่เป็นธรรม หรือความล่าช้า ที่จะสนองตอบหรือชี้แจงต่อข้อเรียกร้องต่าง ๆ ของผู้ต้องขังไม่เป็นธรรม หรือความล่าช้า ที่จะสนองตอบหรือชี้แจงต่อข้อเรียกร้องต่าง ๆ ของผู้ต้องขังหย่อนสมรรถภาพของเจ้าหน้าที่ การโยกย้ายเจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้างานเป็นจำนวนมาก โดยปราศจากเหตุผล การควบคุมที่ขาดศิลปะ รวมทั้ง การเปลี่ยนแปลงหลักการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างกะทันหัน จนผู้ต้องขังไม่สามารถจะปรับสภาพการณ์ได้ทันท่วงที เหล่านี้ นอกจากเป็นอุปสรรคต่อการบริหารเรือนจำ และทัณฑสถานแล้ว ยังอาจนำไปสู่การขัดแย้งในการปฏิบัติ และเป็นสาเหตุแห่งการจลาจลและก่อความวุ่นวายขึ้นได้ ริชาร์ด เอ็ช แม็คเคลลี (Richard Mccleery) ได้ศึกษาถึง สาเหตุของการจลาจล และก่อความวุ่นวายในเรือนจำหลายแห่งปรากฏว่า การปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ และมุ่งประสงค์ร้ายต่อผู้ต้องขังเป็นการส่วนตัว ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงนโยบายการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างตรงกันข้ามกับระบบเดิม โดยไม่ได้คำนึงถึงสภาพการณ์แวดล้อมที่เหมาะสม เป็นผลนำไปสู่ความล้มเหลวในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และการจลาจลและก่อความวุ่นวายขึ้นได้

บทที่ 3

การใช้กำลังบังคับในการใช้ปืนต่อผู้ต้องขังในต่างประเทศ

บทนี้เป็นการนำเสนอถึงหลักเกณฑ์พร้อมทั้งหลักการที่เกี่ยวข้องกับการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ในต่างประเทศ ได้แก่ หลักเกณฑ์และหลักการทางกฎหมายในการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศแคนาดา และ สาธารณรัฐออสเตรเลีย ทั้งสิทธิที่กระทำได้และสิทธิที่ถูกจำกัดเมื่อเป็นการกระทบสิทธิต่อผู้ต้องขัง

3.1 หลักกฎหมายราชทัณฑ์ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

นำเสนอถึงหลักการและหลักการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์พร้อมทั้งชนิดของอาวุธและขั้นตอนในการใช้ปืนต่อผู้ต้องขัง

3.1.1 กฎหมายราชทัณฑ์ทั่วไป⁵⁸ ในกฎหมายราชทัณฑ์ของเยอรมนีสาระสำคัญโดยสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ

1. อำนาจ ผู้ต้องขังที่หลบหนีหรือออกไปนอกเรือนจำโดยไม่ได้รับอนุญาต อาจถูกจับและนำตัวกลับเข้าเรือนจำโดยเจ้าหน้าที่บังคับโทษหรือผู้ที่เจ้าหน้าที่บังคับโทษมอบหมาย⁵⁹
2. ออกมาตรการมั่นคงพิเศษกับผู้ต้องขังโดยสามารถกระทำได้ โดยดูจากการประพฤติดังกล่าวของผู้ต้องขัง อันเนื่องจากสภาพจิตใจเป็นที่วันเกรงมากในการหลบหนี หรือเป็นอันตรายในการใช้กำลังประทุษร้ายทั้งต่อตนเองและผู้อื่น เช่น การยึดหรือเก็บวัตถุต่าง ๆ การเฝ้าสังเกตในตอนกลางคืน การแยกจากผู้ต้องขังอื่น การจำกัดการอยู่ในที่แจ้ง การนำไปที่ห้องมั่นคงพิเศษที่ปราศจากวัตถุที่เป็นอันตรายและการใช้เครื่องพันธนาการ เป็นต้น⁶⁰
3. การใช้กำลังบังคับ กฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ใช้อำนาจได้ต่อเมื่อได้มีการดำเนินการโดยชอบด้วยกฎหมายในการใช้มาตรการบังคับโทษและมาตรการความมั่นคงปลอดภัยเป็นประจำและไม่อาจใช้วิธีการอื่นได้แล้ว โดยสามารถใช้กำลังบังคับกับบุคคลอื่นที่มีใช้ผู้ต้องขังได้ด้วย ถ้าบุคคลนั้นกระทำเพื่อให้ผู้ต้องขังหลบหนี หรือ บุกรุกเข้าเรือนจำโดยมิชอบ⁶¹

⁵⁸ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษและบังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่จำกัดเสรีภาพ ค.ศ.1976, โดย ธานี วรภัทร์.

⁵⁹ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษและบังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่จำกัดเสรีภาพ ค.ศ.1976 มาตรา 87.

⁶⁰ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษและบังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่จำกัดเสรีภาพ ค.ศ.1976 มาตรา 88.

⁶¹ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษและบังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่จำกัดเสรีภาพ ค.ศ.1976 มาตรา 94.

4.กฎหมายราชทัณฑ์ของเยอรมนีได้นิยามความหมายของ “การใช้กำลังบังคับ” ว่า การใช้กำลังที่มีผลโดยตรงต่อบุคคลหรือทรัพย์สินโดยการใช้อำนาจ การใช้อุปกรณ์ช่วยและการใช้อาวุธ, “การใช้กำลัง” หมายถึง การกระทำใด ๆ ที่มีผลต่อบุคคลหรือทรัพย์สิน, อุปกรณ์ช่วย เช่น เครื่องพันธนาการ เป็นต้น, อาวุธ เช่น ตะบองและอาวุธที่ได้รับอนุญาตให้ใช้ได้ รวมตลอดถึงสารที่มีผลต่อร่างกาย⁶²

5.หลักพอสมควรแก่เหตุ โดยวางหลักว่าต้องมีการใช้มาตรการที่กระทบต่อบุคคลหรือสาธารณชนน้อยที่สุด และ การใช้กำลังบังคับต้องระงับทันที เมื่อการใช้กำลังนั้นจะเป็นการกระทำเกินสมควรแก่เหตุ⁶³

6.คำสั่งที่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ไม่อาจปฏิบัติได้ เช่น คำสั่งเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือ กรณีที่ไม่อาจสั่งการอย่างเป็นทางการนั้นได้, คำสั่งให้กระทำผิดกฎหมาย เป็นต้น⁶⁴

7.การเตือนก่อนใช้กำลังบังคับ ไม่ว่าจะมีการใช้กำลังบังคับแบบไหนก็ตามไม่ว่าจะเป็นการใช้กำลังอย่างเดียวหรือใช้อาวุธปืนก็ตาม ต้องมีการเตือนให้ทราบก่อนเสมอ เว้นเสียแต่พฤติการณ์ไม่เปิดช่องให้กระทำได้ หรือต้องใช้กำลังบังคับทันทีทันใด เพื่อมิให้มีการกระทำที่เป็นความผิดอาญาเกิดขึ้น หรือเพื่อป้องกันอันตรายปัจจุบันอย่างใดอย่างหนึ่ง⁶⁵

8.หลักในการใช้อาวุธปืน กำหนดว่าการใช้อาวุธปืนทำได้ต่อเมื่อมาตรการอื่นในการใช้กำลังบังคับไม่เป็นผลหรือล้มเหลวเท่านั้น การใช้อาวุธปืนต่อบุคคลกระทำต่อเมื่อไม่เป็นผลในการยับยั้งโดยเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ที่ใช้อาวุธปืนต้องได้รับการฝึกฝนมาโดยเฉพาะ โดยการใช้อาวุธปืนต้องระงับเมื่อปรากฏว่ามีความเป็นไปได้สูงว่าจะเป็นอันตรายต่อผู้ไม่เกี่ยวข้อง และก่อน ใช้อาวุธปืนต้องมีการเตือนล่วงหน้า อาจเตือนด้วยการยิงเตือน กรณีไม่มีการเตือนอาจกระทำได้ถ้าเป็นกรณีเมื่อเป็นการสมควรเพื่อป้องกันอันตรายที่มีต่อร่างกายและชีวิต⁶⁶

9.ข้อกำหนดพิเศษสำหรับการใช้อาวุธ สามารถกระทำได้อาศัยอยู่ในกรณี ที่ผู้ต้องขังไม่ยอมวางอาวุธหรือเครื่องมือที่มอันตรายแม้ว่าได้เรียกร้องซ้ำให้วางอาวุธ ผู้ต้องขังร่วมกันแหกคุก และ เพื่อยับยั้งการหลบหนีของผู้ต้องขัง หรือเพื่อที่จะจับกุมผู้ต้องขังที่หลบหนี โดยเพื่อที่จะยับยั้งการหลบหนีจากเรือนจำเปิดไม่อาจใช้อาวุธปืนได้ จะใช้ปืนกับบุคคลอื่นได้ ถ้าบุคคลนั้นใช้กำลังเพื่อปล่อยตัวผู้ต้องขัง หรือใช้กำลังบุกรุกเข้าไปในเรือนจำ⁶⁷

⁶² กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษและบังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่จำกัดเสรีภาพ ค.ศ.1976 มาตรา 95.

⁶³ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษและบังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่จำกัดเสรีภาพ ค.ศ.1976 มาตรา 96.

⁶⁴ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษและบังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่จำกัดเสรีภาพ ค.ศ.1976 มาตรา 97.

⁶⁵ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษและบังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่จำกัดเสรีภาพ ค.ศ.1976 มาตรา 98.

⁶⁶ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษและบังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่จำกัดเสรีภาพ ค.ศ.1976 มาตรา 99.

⁶⁷ กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษและบังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่จำกัดเสรีภาพ ค.ศ.1976 มาตรา 100.

3.1.2 การใช้กำลังบังคับในการใช้ปืนของเจ้าพนักงาน สภาพบังคับในกฎหมายราชทัณฑ์ของเยอรมัน⁶⁸ สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ

1.เจ้าหน้าที่ของเจ้าพนักงานอาจใช้บังคับโดยตรงเมื่อการบังคับใช้กฎหมายและ มีการป้องกัน ถูกต้องตามกฎหมายและดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์เมื่อไม่มีวิธีอื่นที่สามารถบรรลุ วัตถุประสงค์ได้ โดยสิทธิในการบังคับยังอยู่ภายใต้ผลของกฎหมาย

2.เจ้าพนักงานราชทัณฑ์อาจใช้กำลังบังคับโดยตรงได้เมื่อพวกเขาดำเนินการบังคับใช้กฎหมายอย่าง ถูกต้องตามกฎหมายและเมื่อไม่ทางอื่นใดที่สามารถกระทำได้แล้ว ในกรณีที่เจ้าพนักงานถ้าไม่ใช้ กำลังบังคับแก่ผู้ต้องขังแล้ว ถ้าผู้ต้องขังหลบหนีไปได้เจ้าพนักงานย่อมมีความผิด โดยสิทธิในการ บังคับยังอยู่ภายใต้ผลของกฎหมาย⁶⁹

3.การใช้กำลังบังคับอันเป็นผลกระทบท่อผู้ต้องขังทั้งทางร่างกายหรือต่อทรัพย์สิน โดยพิจารณาจาก ทางกายภาพเป็นสำคัญ โดยถือว่าโรคเอดส์ถือว่าเป็นการใช้ความรุนแรงทางกายภาพอย่างหนึ่ง และ อาวุธอย่างเช่น กระบองและปืน ถือเป็นอาวุธที่ก่อให้เกิดอันตรายทางกายภาพเป็นอย่างยิ่ง

4.เจ้าหน้าที่เรือนจำอาจบังคับใช้กฎหมายที่ถูกต้องและมาตรการรักษาความปลอดภัยถ้าคำสั่งได้ ผู้ต้องขังไม่มีผลแล้ว ในกรณีที่แตกต่างนอกจากที่ได้มีการในกฎหมายนี้ย่อมสามารถทำได้เช่น ได้ กัน ในกรณีที่เจ้าพนักงานถ้าไม่ใช้กำลังบังคับแก่ผู้ต้องขังแล้ว ถ้าผู้ต้องขังหลบหนีไปได้เจ้า พนักงานย่อมมีความผิด โดยสิทธิในการ บังคับยังอยู่ภายใต้ผลของกฎหมาย⁷⁰

จากที่กล่าวไปข้างต้นนั้นเป็น มาตรการการบังคับที่ยั่งยืนต่อสิทธิของนักโทษ โดยใช้ หลัก การข่มขู่และประยุกต์การใช้ ตามความหมายของ การใช้กำลังบังคับอันเป็นผลกระทบท่อ ผู้ต้องขังทั้งทางร่างกายหรือต่อทรัพย์สินโดยพิจารณาจากทางกายภาพเป็นสำคัญ โดยถือว่าโรค เอดส์ถือว่าเป็นการใช้ความรุนแรงทางกายภาพอย่างหนึ่ง และ อาวุธอย่างเช่น กระบองและปืน ถือเป็นอาวุธที่ก่อให้เกิดอันตรายทางกายภาพเป็นอย่างยิ่ง⁷¹ โดยสรุปแล้ว สภาพบังคับคือผลจากการ กระทำของคนหรือการอาศัยวัตถุโดยอาศัยพลังกำลัง เครื่องมือมาช่วยเหลือหรือแม้กระทั่งใช้อาวุธ ตามที่กล่าวไว้ข้างต้น ดังนั้น พละกำลังหมายถึงรูปแบบของผลกระทบท่างกายภาพเกี่ยวกับตัว

⁶⁸ Unmittelbarer Zwang (p.420 – 422), by Laubenthal Strafvollzug.

⁶⁹ Allgemeine Voraussetzungen BayStVollzGyerisches Strafvollzugsgesetz BayStVollzG, Art 101.

⁷⁰ Allgemeine Voraussetzungen Niedersächsisches Justizvollzugsgesetz § 87.

⁷¹ BegriffsbestimmungenVoraussetzungen Strafvollzugsgesetz –StVollzG § 95.

ผู้ต้องขังหรือสิ่งของที่ได้ผลจากการใช้กำลังบังคับดังกล่าว⁷² รวมทั้งยังหมายถึงการใช้สุนัขและสาร ยาสลบ เครื่องมือช่วยเหลือยังรวมถึงเครื่องมืออื่น ๆ ที่สามารถส่งผลกระทบต่อนักโทษ (เช่น ปืน ใหญ่ น้ำ) ทรายที่จะไม่ส่งผลที่ไร่นุชยธรรม ในระดับทางการ สภาพบังคับจะเป็นไปตาม ข้อ (1), (2), เจ้าพนักงานในการบังคับใช้กำลังโดยตรงเมื่อพวกเขาต้องปฏิบัติการป้องกันถูกต้องตามกฎหมายและเป็นไปตามจุดประสงค์เมื่อไม่มีวิธีการใด ๆ ที่สามารถดำเนินการได้แล้ว ในกรณีที่เจ้า พนักงานถ้าไม่ใช้กำลังบังคับแก่ผู้ต้องขังแล้ว ถ้าผู้ต้องขังหลบหนีไปได้เจ้าพนักงานย่อมมีความผิด โดยสิทธิในการบังคับยังอยู่ภายใต้ผลของกฎหมาย⁷³ และข้อ (4) โดยหลักกฎหมายที่กล่าวไปข้างต้น เป็นการจำกัดสิทธิในการใช้กำลังบังคับของเจ้าพนักงาน

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในด้านอื่น ๆ ในการทำตามคำสั่ง ถ้าข้อจำกัด ของผู้บังคับบัญชา หรือบุคคลผู้มีอำนาจมีคำสั่งให้ปฏิบัติเจ้าหน้าที่เรือนจำต้องปฏิบัติตามนอกจากมีการแจ้งว่ามีการละเมิด ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่อาจบรรลุวัตถุประสงค์อย่างเป็นทางการได้ ในกรณีที่เจ้าพนักงานไม่ อาจปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าวได้โดยถ้ามีลักษณะที่เห็นได้ว่าคำสั่งดังกล่าวมีลักษณะที่เป็นการกระทำ ผิดกฎหมายโดยเจตนา⁷⁴ ข้อจำกัดในคำสั่ง ดังกล่าว ได้มีการจัดตั้งจากเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจ ในกรณีที่ คำสั่งดังกล่าวไม่อาจบรรลุได้ตามวัตถุประสงค์ โดยถ้าสามารถเป็นได้ว่ามีลักษณะความผิดที่ ชัดเจน⁷⁵ ข้อจำกัดในคำสั่งที่ต้องมีการปฏิบัติ เจ้าพนักงานที่มีอำนาจเหนือกว่า มีอำนาจในการจัดเจ้า พนักงาน โดยเจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าว เว้นแต่คำสั่งดังกล่าวจะเป็นการฝ่า ฟืนหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เจ้าพนักงานมีสิทธิที่ไม่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งนั้น ได้ถ้าเห็นว่าคำสั่ง ดังกล่าวมีลักษณะเป็นการกระทำผิดในทางอาญาโดยเจตนา⁷⁶

ในการปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าว กรณีที่ผู้บังคับบัญชามีคำสั่งให้ปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง เหมือนกับการข่มขู่โดยเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ เจ้าพนักงานจำเป็นต้องปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าว นอกจากคำสั่งดังกล่าวเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือ ไม่อาจบรรลุจุดประสงค์ได้ โดย เจ้าพนักงานไม่จำเป็นต้องทำตามคำสั่งดังกล่าวถ้ารับรู้ได้ว่าหรือเป็นการเห็น ได้ชัดว่าคำสั่งดังกล่าวจะ

⁷² Begriffsbestimmungen Voraussetzungen BayStVollzGyerisches Strafvollzugsgesetz – BayStVollzG Art 102, Begriffsbestimmungen Hamburgisches Strafvollzugsgesetz – HmbStVollzG § 78 , Begriffsbestimmungen Voraussetzungen Niedersächsisches Justizvollzugsgesetz § 88.

⁷³ Voraussetzungen Hamburgisches Strafvollzugsgesetz – HmbStVollzG § 79.

⁷⁴ Handeln auf Anordnung Voraussetzungen Strafvollzugsgesetz –StVollzG § 97.

⁷⁵ Handeln auf Anordnung Voraussetzungen BayStVollzGyerisches Strafvollzugsgesetz – BayStVollzG Art 104.

⁷⁶ Handeln auf Anordnung Hamburgisches Strafvollzugsgesetz – HmbStVollzG § 81.

ก่อให้เกิดผลในทางคดีโดยเจตนา⁷⁷ จากที่กล่าวไปข้างต้น การกำหนดขอบเขตการปฏิบัติตามคำสั่งต่อผู้ต้องขัง และการรับผิดชอบต่อคำสั่ง อาจไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าวโดยเสมอไป หากเห็นได้ว่าถ้าปฏิบัติตามคำสั่งแล้วนั้นจะก่อให้เกิดการกระทำผิดทางอาญาอย่างชัดเจน ถ้าได้ปฏิบัติตามคำสั่งนั้นไป เช่น กรณีเกิดการจลาจลในคุก ตำรวจที่อยู่ภายนอกต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบตามสภาพบังคับของหน่วยงานดังกล่าว โดยถือว่าเป็นกฎหลักที่มีการบังคับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายรัฐเกี่ยวกับตำรวจ นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับการกระทำเพื่อป้องกันตนเองหรือสิทธิในการป้องกันตนเอง (มาตรา 32 กฎหมายอาญา)⁷⁸ โดยเจ้าหน้าที่จำเป็นต้องใช้สภาพบังคับตามข้อกำหนดของในเรื่องการใช้กำลังบังคับ กล่าวคือ มีลักษณะเป็น ภัยคุกคาม คือ มีการคุกคามที่อาจกระทบต่อเจ้าพนักงานได้ ในสถานการณ์ที่เจ้าพนักงานไม่อาจอนุญาตหรือบังคับโดยตรงได้จะต้องถูกนำมาใช้บังคับทันทีเพื่อระงับการกระทำผิดกฎหมายดังกล่าว โดยต้องสอดคล้องกับในสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อป้องกันหรือสามารถหลีกเลี่ยงอันตรายที่อาจประสบได้⁷⁹ ภัยคุกคามที่ถูกลมองข้าม คือ เป็นภัยคุกคามที่เจ้าพนักงานอาจมองข้ามและค่อยไปสู่ภัยคุกคามที่เห็นได้อย่างแน่ชัด แต่ถ้าสถานการณ์ไม่อนุญาตให้หรือบังคับโดยตรงจะต้องมีการใช้กำลังบังคับโดยทันทีเพื่อที่จะหลีกเลี่ยง การกระทำที่ผิดกฎหมายซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายอาญาอันตรายปัจจุบัน⁸⁰ สำหรับ ภัยคุกคาม ที่อาจถูกลมองข้ามนั้นจะปรากฏเฉพาะในกรณีสถานการณ์ที่เจ้าพนักงานต้องถูกบังคับให้มีการใช้กำลังบังคับโดยตรง หรือ เพื่อป้องกันการกระทำที่ผิดกฎหมายโดยสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายอาญาหรือ ป้องกันไม่ให้เกิดอันตรายในปัจจุบัน⁸¹ การใช้กำลังบังคับสามารถกระทำโดยทันที ถ้าภัยคุกคามดังกล่าวมีลักษณะอย่างชัดเจน โดยมิใช่ภัยคุกคามที่อาจถูกลมองข้าม แต่ถ้าสถานการณ์ดังกล่าวไม่อาจกระทำได้ มีความจำเป็นที่ต้องป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำที่ผิดกฎหมายโดยต้องสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายอาญาหรือหลีกเลี่ยงอันตรายในปัจจุบัน⁸² โดยคำสั่งในการใช้กำลังสามารถปฏิเสธได้เฉพาะกรณีที่สถานการณ์ไม่อำนวยหรือ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความผิดทางกฎหมายหรืออันตราย โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์สภาพบังคับและจำเป็นต้องตรวจสอบเรื่องที่เกิดขึ้นส่วนประกอบ อำนาจของเจ้าพนักงาน และ อยู่ภายใต้หลักสัดส่วนโดยกฎหมายอาญาของเยอรมัน จะไม่สร้างฐานอำนาจในการที่จะส่งผลกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องขังหรือบุคคลอื่น พวกเขาเพียงแค่

⁷⁷ Handeln auf Anordnung Voraussetzungen Niedersächsisches Justizvollzugsgesetz § 89.

⁷⁸ See Koch R (p.27), 1995.

⁷⁹ Androhung Voraussetzungen Strafvollzugsgesetz –StVollzG § 98.

⁸⁰ Androhung BayStVollzGyerisches Strafvollzugsgesetz - Ba StVollzG Art 105.

⁸¹ Androhung Hamburgisches Strafvollzugsgesetz – HmbStVollzG § 82.

⁸² § 90Androhung Niedersächsisches Justizvollzugsgesetz § 90.

ควบคุมความต้องการ วิธีการและข้อจำกัดในการใช้สภาพบังคับมาตรการทางกฎหมายซึ่งจะขึ้นอยู่กับกฎระเบียบของกฎหมายอาญา ความช่วยเหลือของผู้ดูแลระบบซึ่งได้รับมอบหมาย โดยเจ้าพนักงานมุ่งเน้นไปที่มาตรการเกี่ยวกับการจำคุกของบุคคลซึ่งทำได้โดยเจ้าหน้าที่เท่านั้น ดังนั้น ข้อจำกัดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่ช่วยให้สามารถใช้สภาพบังคับโดยพนักงานเรือนจำ เช่น การเตรียมการทดสอบน้ำลายในการระบุตัวตนของดีเอ็นเอของนักโทษที่ปฏิเสธที่จะทำแบบทดสอบดังกล่าว⁸³ องค์ประกอบพื้นฐานที่ใช้กับสภาพบังคับ จะต้องขึ้นอยู่กับการดำเนินการ บังคับใช้มาตรการหรือการรักษาความปลอดภัย สำหรับการรักษาความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยของเรือนจำจะใช้ ข้อ (1), (2), เจ้าพนักงานในการบังคับใช้กำลังโดยตรงเมื่อพวกเขาต้อง ปฏิบัติการป้องกันถูกต้องตามกฎหมายและเป็นไปตามจุดประสงค์เมื่อไม่มีวิธีการใด ๆ ที่สามารถ ดำเนินการได้แล้ว ในกรณีที่เจ้าพนักงานถ้าไม่ใช้กำลังบังคับแก่ผู้ต้องขังแล้ว ถ้าผู้ต้องขังหลบหนีไป ได้เจ้าพนักงานย่อมมีความผิด โดยสิทธิในการบังคับยังอยู่ภายใต้ผลของกฎหมาย และ ข้อ (4) ดังที่ กล่าวไปข้างต้นแล้ว ในระบบกฎหมายอาญาซึ่งจะจะทำให้บุคคลสามารถกลับไปอยู่กับสังคมได้ จำเป็นต้องมีการปฏิบัติบางอย่างเพื่อบังคับให้นักโทษอยู่ในระเบียบ หากนักโทษไม่ปฏิบัติ เจ้าหน้าที่จำเป็นต้องปฏิบัติเพื่อให้นักโทษทำตามข้อบังคับเพื่อรักษาความปลอดภัยของเรือนจำ ถ้า นักโทษยังไม่ทำตามข้อกำหนดก็ต้องเป็นไปตามสภาพบังคับที่กฎหมายราชทัณฑ์ของเยอรมัน กำหนดไว้ สำหรับพื้นฐานหลักสัดส่วนมีการกำหนดไว้อย่างชัดเจน โดยสามารถอธิบายได้ ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ หลักสัดส่วน ในกรณีท่ามกลางมาตรการที่เป็นไปได้และความเหมาะสมให้เจ้าพนักงานเลือกอันตรายน้อยที่สุดให้กับตัวผู้ต้องขังโดยประเมินจากความเสียหายและความสำเร็จ จากการกระทำดังกล่าวโดยคำนึงถึงว่าต้องอยู่ภายใต้หลักสัดส่วนเป็นสำคัญ⁸⁴ หลักการของสัดส่วน พิจารณาจากบรรดาความเป็นไปได้และเหมาะสมในการบังคับใช้โดยตรง ต่อตัวผู้ต้องขังที่ได้รับ ผลกระทบ โดยการใช้อำนาจบังคับดังกล่าวต้องเป็นไปตามหลักสัดส่วนต้องสัมพันธ์กับความสำเร็จ ที่ต้องการ⁸⁵ หลักการของสัดส่วน ต้องมีการใช้อย่างเหมาะสมในเรื่องของการใช้บังคับโดยตรง เพื่อให้บุคคลที่ได้รับผลของการกระทำได้รับอันตรายน้อยที่สุด โดยการใช้อำนาจบังคับดังกล่าวต้อง เป็นไปตามหลักสัดส่วนต้องสัมพันธ์กับความสำเร็จที่ต้องการ⁸⁶

⁸³ See Radtke/Britz (p.134), 2001.

⁸⁴ Grundsatz der Verhältnismäßigkeit Voraussetzungen Strafvollzugsgesetz –StVollzG § 96.

⁸⁵ Grundsatz der Verhältnismäßigkeit Voraussetzungen BayStVollzGyerisches Strafvollzugsgesetz – BayStVollzG Art 103.

⁸⁶ Grundsatz der Verhältnismäßigkeit Hamburgisches Strafvollzugsgesetz HmbStVollzG § 80.

ดังนั้น ในกรณีจำเป็น เจ้าพนักงานจะต้องเลือกใช้มาตรการที่ส่งผลกระทบต่อบุคคลและประชาชนทั่วไปให้น้อยที่สุด เช่น การใช้กำลังบังคับเฉพาะในกรณีที่การบังคับกายภาพไม่เพียงพอ ความเสียหายและผลจากสิ่งที่อยู่ในสัดส่วนที่เหมาะสม เช่น การควบคุมเรือนจำให้สำเร็จ นอกจากนี้ กระบวนการนั้นๆจะต้องหยุดเมื่อได้มาซึ่งตัววัตถุประสงค์หรือไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ด้วยวิธีนั้นๆ ได้ การใช้กำลังบังคับในการใช้อาวุธปืน กล่าวคือ ได้มีการกำหนดกฎระเบียบพิเศษสำหรับการใช้อาวุธปืนซึ่งสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

การใช้อาวุธปืน โดยเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต่อนักโทษ อาวุธปืนอาจถูกนำไปใช้ ครั้งแรกหากพวกเขาไม่ได้ใช้อาวุธหรือเครื่องมือที่เป็นอันตรายอื่น ๆ แม้จะมีการร้องขอซ้ำ ครั้งที่ 2 เมื่อพวกเขาใช้เวลาในการเจรจา หรือ ครั้งที่สามเพื่อขัดขวางการหลบหนีของผู้ต้องขังหรือให้พวกเขากลับมาเพื่อป้องกันการหลบหนีจากราชทัณฑ์ ในกรณีที่ใช้ปืนต่อบุคคลอื่นอาจถูกใช้ในกรณีที่ต้องพาผู้ต้องขังเข้าไปในโรงพยาบาลเมื่อมีการบังคับให้ปล่อย⁸⁷

กรณีนักโทษที่ใช้อาวุธปืนอาจถูกนำไปใช้ได้ ผู้ต้องขังไม่ยอมวางอาวุธหรือเครื่องมือที่เป็นอันตรายอื่น ๆ แม้จะมีความต้องการที่นำมาใช้อีกครั้ง ครั้งที่ 2 เมื่อพวกเขาใช้เวลาเจรจา หรือ ครั้งที่สามเพื่อขัดขวางการหลบหนีของพวกเขา หรือ เพื่อป้องกันการหลบหนีโดยไม่ต้องใช้อาวุธปืน ในกรณีที่ใช้ปืนต่อบุคคลอื่นอาจถูกใช้ในกรณีที่ต้องพาผู้ต้องขังเข้าไปในโรงพยาบาลเมื่อมีการบังคับให้ปล่อยหรือบุกรุกเข้าไปในโรงพยาบาล⁸⁸ กฎสำหรับการใช้อาวุธปืนโดยอาวุธปืนอาจจะใช้เฉพาะเมื่อมาตรการอื่น ๆ ของเจ้าพนักงาน ได้ล้มเหลวแล้วหรือมีสัญญาณว่าประสบความสำเร็จใดๆ เมื่อเทียบกับผลกระทบที่ผู้ต้องขังจะได้รับ โดยการใช้อาวุธปืนจะได้รับอนุญาตเฉพาะกรณีที่วัตถุประสงค์ที่ต้องการได้สัดส่วนกับอาวุธและสิ่งทีประสบความสำเร็จ โดยอาวุธปืนกำหนดว่าให้ใช้เพียงเจ้าพนักงานบางคนและเป็นคนเดียวที่สามารถใช้กำลังบังคับได้โดยต้องมีลักษณะที่มองเห็นในสถานการณ์ดังกล่าวได้อย่างชัดเจน มิฉะนั้นแล้วจะมีโอกาสเกิดอันตรายสูง กรณีที่ผู้ต้องขังที่ใช้อาวุธปืนอาจนำไปใช้ได้ โดยครั้งแรกถ้าพวกเขามีอาวุธหรือเครื่องมือที่เป็นอันตรายอื่น ๆ แม้จะมีการทำซ้ำ และไม่ใช้ในเวลาที่รวดเร็ว ครั้งที่ 2 เมื่อพวกเขาใช้เวลาเจรจา ครั้งที่สามเพื่อขัดขวางการหลบหนีของพวกเขาหรือเพื่อที่จะนำกลับสู่เรือนจำ และเพื่อป้องกันการหลบหนีจากรือนจำอาวุธปืนจะต้องไม่ใช่สิ่งจำเป็นแรกเสมอไป กับบุคคลอื่นอาวุธปืนอาจจะใช้เฉพาะเมื่อมีการบังคับให้ปล่อยนักโทษออกจากราชทัณฑ์ และเมื่อเห็นว่ามีภัยคุกคาม การยิงเตือนใช้เฉพาะการป้องกันต่อ

⁸⁷ Besondere Vorschriften für den Schußwaffengebrauch Strafvollzugsgesetz –StVollzG § 100.

⁸⁸ Besondere Vorschriften für den Schusswaffengebrauch BayStVollzGyerisches Strafvollzugsgesetz – BayStVollzG Art 107.

ชีวิตหรือยิงไปที่แขนขาในกรณีจำเป็นเท่านั้น⁸⁹ กฎระเบียบที่เฉพาะเจาะจงสำหรับการใช้อาวุธปืนในกรณีของนักโทษ อาวุธปืนอาจถูกนำไปใช้ ถ้าครั้งแรก ผู้ต้องขังไม่ทำการวางอาวุธแม้จะมีการเรียกใช้อาวุธหรือเครื่องมือที่เป็นอันตรายอื่น ๆ ครั้งที่สองถ้าผู้ต้องขังได้รับการเจรจา ครั้งที่สาม เมื่อเห็นว่าผู้ต้องขังจะทำการหลบหนี หรือ มีคำสั่งให้พาตัวผู้ต้องขังกลับเข้าสู่เรือนจำ ในกรณีที่ใช้ปืนต่อบุคคลอื่นอาจถูกใช้ในกรณีที่เมื่อมีการบังคับให้ปล่อยหรือบุกกรุกเข้าไปในเรือนจำ⁹⁰ โดยหลักการแล้ว การใช้อาวุธปืนสามารถทำได้ต่อเมื่อ หากอีกฝ่ายไม่ยอมปล่อยมือจากอาวุธหลังจากที่สั่งให้ฝ่ายนั้นๆวางอาวุธหลายครั้ง, การเจรจา และ การป้องกันการหลบหนีหรือเพื่อจับนักโทษที่กำลังหลบหนีอยู่ โดยมีการกำหนดข้อจำกัดไม่ให้ใช้อาวุธปืนในบางสถานที่ เช่น โรงพยาบาล สถานศึกษา เป็นต้น อาวุธปืนสามารถใช้กับบุคคลภายนอกได้ต่อเมื่อบุคคลนั้นๆ ช่วยเหลือนักโทษในการหลบหนีหรือการเข้าไปในเรือนจำด้วยพลละกำลังเพราะความอันตรายที่เกิดจากการใช้อาวุธปืน จำเป็นต้องมีข้อกำหนดในการใช้อาวุธปืน โดยสามารถอธิบายได้ หลักทั่วไปสำหรับการใช้อาวุธปืน อาวุธปืนอาจจะใช้เฉพาะเมื่อมีมาตรการอื่น ๆ ของการใช้กำลังบังคับโดยตรงอยู่แล้ว แล้วปรากฏว่าไม่ประสบความสำเร็จหรือไม่มีความเห็นว่าประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ โดยอาวุธปืนอาจใช้เพียงเพื่อที่จะเจ้าหน้าที่เรือนจำกระทำการบางอย่างและเพียงเพื่อที่จะใช้กำลังบังคับหรือ สามารถที่จะทำให้เกิดความปลอดภัย โดยเจ้าพนักงานอาจใช้อาวุธได้ถ้าเหตุการณ์ดังกล่าวอาจก่อให้เกิดอันตรายอย่างสูง และการใช้อาวุธปืนต่อภัยคุกคามในลักษณะที่เป็นภัยคุกคามที่ยังเป็นการยิงเตือน อาวุธปืนที่อาจจะใช้ได้ถ้าเป็นสิ่งที่จำเป็น โดยการยิงไปที่แขนหรือขาเป็นสำคัญ⁹¹ โดยการใช้อาวุธปืนจะใช้ได้เฉพาะเมื่อ มาตรการอื่น ๆ ของการออกคำสั่งโดยตรงได้ล้มเหลวแล้วหรือมีความเห็นว่าประสบความสำเร็จได้ โดยเจ้าพนักงานที่ได้รับอนุญาตเท่านั้นที่สามารถใช้อาวุธปืน โดยอาวุธปืนที่ใช้โดยเจ้าพนักงานต้องมีลักษณะที่สอดคล้องกับความสามารถ โดยต้องอยู่ในสถานการณ์ที่อาจได้รับอันตรายอย่างสูง อาวุธปืนที่อาจจะใช้ได้ถ้าเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อป้องกันอันตรายต่อชีวิตของเจ้าพนักงาน โดยการยิงไปที่แขนหรือขาเป็นหลัก⁹² การใช้อาวุธปืนโดยใช้เฉพาะเมื่อมาตรการอื่น ๆ ของการใช้กำลังบังคับโดยตรงได้ล้มเหลวแล้วหรือมีความเห็นว่าประสบความสำเร็จได้ การใช้งานอาวุธปืนต้องได้รับอนุญาตเท่านั้นหากจุดประสงค์ที่ต้องการไม่ประสบความสำเร็จก็ไม่อาจใช้อาวุธปืนได้ โดยเจ้าพนักงานอาจใช้อาวุธได้ถ้าเหตุการณ์ดังกล่าวอาจ

⁸⁹ Vorschriften für den Schusswaffengebrauch Hamburgisches Strafvollzugsgesetz – HmbStVollzG § 83.

⁹⁰ Besondere Vorschriften für den Schusswaffengebrauch Niedersächsisches Justizvollzugsgesetz § 92.

⁹¹ Allgemeine Vorschriften für den Schusswaffengebrauch Strafvollzugsgesetz – StVollzG § 99.

⁹² Allgemeine Vorschriften für den Schusswaffengebrauch Bayerisches Strafvollzugsgesetz – BayStVollzG Art 106.

ก่อให้เกิดอันตรายอย่างสูง และการใช้อาวุธปืนต่อภัยคุกคามในลักษณะที่เป็นภัยคุกคามที่ยังเป็นการยิงเตือน อาวุธปืนที่อาจจะใช้ได้ถ้าเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อป้องกันอันตรายต่อชีวิตของเจ้าพนักงาน โดยการยิงไปที่แขนหรือขา⁹³ ข้อกำหนดนี้รวมถึงเรื่องการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานและหลักสัดส่วนประกอบ อาวุธปืนจะใช้ได้เฉพาะหากวิธีการอื่นๆไม่มีผล เช่น การใช้อุปกรณ์ต่างๆหรือพลังกำลัง เป็นต้น การใช้อาวุธปืนห้ามทำร้ายคนที่ไม่เกี่ยวข้อง หากสามารถใช้อาวุธปืนกับสิ่งของแทนบุคคลได้ก็จะต้องทำเช่นนั้น การใช้อาวุธปืนถูกจำกัดเพื่อการป้องกัน "การใช้กำลังของผู้ต้องขังหรือการหลบหนีของผู้ต้องขัง" ดังนั้นการยิงจึงเป็นสาเหตุของการเสียชีวิตขึ้นอยู่กับกฎระเบียบของกฎหมายอาญา⁹⁴ แต่การกระทำดังกล่าวสามารถเป็นกรรมภายใต้ข้อกำหนดของมาตรา 32 กฎหมายอาญาเป็นการป้องกันตัวเองหรือในกรณีฉุกเฉิน⁹⁵

3.2 หลักกฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศแคนาดา

นำเสนอถึงหลักการและหลักการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์พร้อมทั้งชนิดของอาวุธและขั้นตอนในการใช้อาวุธปืนต่อผู้ต้องขัง

3.2.1 กฎหมายราชทัณฑ์ทั่วไป

มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้ โดยสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ แคนาดา⁹⁶

ข้อมูลที่มีอยู่ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องรวมทั้ง เหตุผลที่ระบุไว้และข้อเสนอแนะ ของผู้พิพากษาพิจารณาในการปฏิบัติหน้าที่และระดับของความรับผิดชอบ ของผู้กระทำที่มีข้อมูลจากขั้นตอนของการพิจารณาคดี และความเห็นจากคณะผู้ตัดสินของแคนาดาและข้อมูลที่ได้รับจากเหยื่อ ผู้ที่กระทำผิดและส่วนประกอบอื่น ๆ ของ ระบบยุติธรรมทางอาญา โดยหลักการดังกล่าวช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ และการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เหมาะสมของ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเหยื่อผู้กระทำผิดและส่วนประกอบอื่น ๆ ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และผ่านระบบการสื่อสารเกี่ยวกับนโยบายราชทัณฑ์และเหยื่อ ผู้ที่กระทำผิดและประชาชนนำมาพิจารณาประกอบกัน

การใช้หลักมาตรการที่สอดคล้อง ที่มีการป้องกันของสังคมของเจ้าพนักงาน และผู้ที่กระทำผิด โดยต้องกระทำตามความจำเป็นและสมควร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของ

⁹³ Allgemeine Vorschriften für den Schusswaffengebrauch Niedersächsisches Justizvollzugsgesetz § 91.

⁹⁴ Calliess Mueller Dietz 2008 § 99, Schwind/Jehle 2005 § 99.

⁹⁵ Calliess 1992 (p.176), Schoenke/Schroeder/Lencker/Perron 2006 § 32, Ak-Bruehl/Walter 2006 § 99.

⁹⁶ *Corrections and Conditional Release Act*, sections 3.1 and 4.

พระราชบัญญัตินี้ การกระทำผิดของผู้ต้องขัง โดยพิจารณาผลที่ตามมาของประโยชน์ที่ถูกต้องตามกฎหมาย ในการตัดสินใจในการปฏิบัติงานของราชทัณฑ์จะกระทำโดยตรงไปตรงมาและเป็นธรรมเนียมลักษณะที่มีการเข้าถึงโดย ผู้กระทำผิด ทั้ง ขั้นตอนการรับเรื่องร้องเรียนที่มีประสิทธิภาพ และนโยบายของราชทัณฑ์และการปฏิบัติงาน ต้องเคารพเพศ,เชื้อชาติ,วัฒนธรรมและภาษา ความแตกต่างและการตอบสนองต่อ ความต้องการพิเศษของผู้คน รวมทั้งคนที่ต้องการการดูแลสุขภาพจิต ผู้ที่กระทำผิดที่คาดว่าจะอยู่ในเรือนจำ กฎระเบียบและเงื่อนไขในการควบคุมชั่วคราว การทำงานราชทัณฑ์บนกฎหมาย การเปิดตัวและการกำกับดูแลในระยะยาวและไปอย่างแข็งขัน และมีส่วนร่วมในการประชุมวัตถุประสงค์ของ แผนการของราชทัณฑ์รวมถึงการมีส่วนร่วม ในโปรแกรมที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมแก่ผู้ต้องขังรวมทั้งการฟื้นฟูและกลับคืนสู่สังคมของผู้ต้องขัง และ ผู้ต้องขังได้รับการแต่งตั้งอย่างถูกต้องและ ผ่านการฝึกอบรมและจะได้รับ โอกาสในการพัฒนาอาชีพที่เหมาะสม สภาพการทำงานที่ตีรวมทั้งสภาพแวดล้อมการทำงานที่เป็นอิสระจาก การปฏิบัติที่ส่งผลเสียต่อความรู้สึกของคน สักดิ์ศรีส่วนบุคคลและ โอกาสที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนา นโยบายของเจ้าพนักงานและ โปรแกรมที่ทางราชทัณฑ์ได้กำหนดไว้

กฎระเบียบราชทัณฑ์⁹⁷

การใช้กำลัง หมายถึง กรณีที่มีการกระทำที่ทำให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บทุพพลภาพหรือเสียชีวิตใน เรือนจำเป็นผลมาจากการใช้กำลังโดยเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ที่มีความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจะต้องแจ้งแก่เจ้าพนักงาน โดยทันที และ เรียกพนักงานดูแลสุขภาพที่เกิดเหตุและแจ้งให้ หัวหน้าสถาบันหรือพนักงานที่กำหนดโดยทางราชทัณฑ์ รวมทั้ง กรณีที่หัวหน้าหรือเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์กำหนด โดยหัวหน้าราชทัณฑ์จะได้รับแจ้งตามรายละเอียดของการได้รับบาดเจ็บสาหัสหรือเสียชีวิตหัวหน้าหรือเจ้าพนักงานจะต้องกระทำโดยเร็วที่สุดเท่าที่ทำได้ โดยต้องแจ้งให้หัวหน้าของส่วนภูมิภาคและเหมาะสมต่อกรมตำรวจ และ ส่งรายงานไปยังหัวหน้าในระดับภูมิภาคที่มีรายละเอียดทั้งหมด ของสถานการณ์ที่นำไปสู่การได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต ประมวลกฎหมายอาญา⁹⁸

การคุ้มครองบุคคลและบริหารงานในการบังคับใช้กฎหมาย โดยต้องเป็นเจ้าพนักงานที่จะต้องได้รับอนุญาต ตามกฎหมายที่จะทำอะไรในการบริหารงาน หรือการบังคับใช้ของกฎหมาย

⁹⁷ *Corrections and Conditional Release Regulations*, section 73.

⁹⁸ *Criminal Code*, sections 25 and 27.

เช่น เจ้าพนักงานราชทัณฑ์, เจ้าหน้าที่ความสงบสุขหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ, ในการช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่รักษาความสงบหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือ โดยอาศัยอำนาจของสำนักงานของเขา คือถ้าเขาทำหน้าที่ในบริเวณที่เหมาะสม ทำสิ่งที่เขาจำเป็นต้องมีหรือได้รับอนุญาตให้ทำ และในการใช้กำลังเท่าที่จำเป็นสำหรับ วัตถุประสงค์ที่ต้องการทำ ในกรณีที่บุคคลจะต้องได้รับอนุญาตหรือ ตามกฎหมายที่จะดำเนินการกระบวนกรหรือการดำเนินการ ประโยชน์ที่บุคคลนั้นหรือบุคคลที่ช่วยเหลือใด ๆ ถ้าคนที่ทำหน้าที่โดยสุจริตธรรม ในการดำเนินการกระบวนกรหรือการดำเนินประโยชน์ที่แม้จะมีกระบวนกรหรือ ประโยชน์ที่มีข้อบกพร่องหรือว่ามันออกมาหรือกำหนด โดยไม่มีอำนาจหรือเกินอำนาจตามที่กฎหมายกำหนด ความไม่เป็นธรรมในการปฏิบัติงาน ในการใช้กำลังบังคับที่มีจุดประสงค์หรืออาจเป็นไปได้ ที่จะทำให้เกิดการเสียชีวิตหรือบาดเจ็บสาหัส เว้นแต่มีการกระทำอย่างเหมาะสม โดยเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงาน ของบุคคลหรือการรักษาใด ๆ ภายใต้การคุ้มครองของบุคคลนั้นจากความตาย หรือบาดเจ็บสาหัส โดยเจ้าหน้าที่รักษาความเรียบร้อยและบุคคลที่ ช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงาน โดยใช้กำลังบังคับที่มีวัตถุประสงค์หรือมีแนวโน้มที่จะทำให้เกิด การเสียชีวิตหรือบาดเจ็บสาหัสให้กับบุคคลที่จะทำการจับกุมถ้าเจ้าหน้าที่รักษาความเรียบร้อย มีการดำเนินการถูกต้องตามกฎหมาย ในการจับกุมมีหรือไม่มีใบแสดงสิทธิบุคคลจะถูกจับ ในกรณีความผิดซึ่งบุคคลที่จะถูกจับอาจจะ ถูกจับ โดยไม่มีหมายค้น, บุคคลที่จะถูกจับหลีกเลี่ยงการจับกุม, เจ้าหน้าที่รักษาความสงบหรือบุคคลอื่น ๆ ที่ใช้ เชื่อว่าในบริเวณที่เหมาะสมที่ การใช้กำลังเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อวัตถุประสงค์ในการปกป้อง เจ้าหน้าที่รักษาความสงบตามกฎหมาย ในการช่วยเหลือเจ้าหน้าที่รักษาความสงบหรือบุคคลอื่นใด จากความตาย ใกล้เคียงเข้ามาหรือในอนาคตหรือ อันตรายสาหัสจากทำร้ายร่างกาย และ จากการที่ไม่สามารถป้องกันได้โดยสถานการณ์ที่เหมาะสม โดยอยู่ในลักษณะที่มีความรุนแรงน้อยกว่า, เจ้าหน้าที่รักษาความสงบในการใช้กำลังบังคับที่มีวัตถุประสงค์หรือมีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดการเสียชีวิตหรือ บาดเจ็บสาหัสกับนักโทษที่ หนีออกจากเรือนจำในกฎหมายราชทัณฑ์และ เงื่อนไขที่วางไว้ในพระราชบัญญัติหาก เจ้าหน้าที่รักษาความสงบเชื่อในสถานการณ์ บริเวณที่ใด ๆ ของผู้ต้องขังเห็นว่าเป็นภัยคุกคามของการเสียชีวิตหรือสาหัส ทำร้ายร่างกายเจ้าหน้าที่ความสงบสุขหรืออื่น ๆ และการหลบหนีไม่สามารถป้องกันได้โดยวิธีที่เหมาะสม หมายถึงในลักษณะที่มีความรุนแรงน้อยกว่าการใช้กำลังเพื่อ ป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดกฎหมาย โดยเจ้าพนักงานต้องมีการใช้กำลังบังคับ โดยต้องเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างสมเหตุสมผล เพื่อป้องกันการกระทำผิดที่อาจจะถูกจับ โดยไม่มีหมายค้น และ มีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดการต่อสู้ได้ทันที และได้รับบาดเจ็บสาหัสกับบุคคลหรือทรัพย์สินของทุกคน หรือ เพื่อป้องกันไม่ให้มีการกระทำอะไรที่มีเหตุอันสมควรที่เขาเชื่อว่าจะถ้าได้กระทำจะเป็นความผิดที่ระบุไว้ในกฎหมายว่าต้องรับผิด

ประมวลกฎหมายอาญา ในส่วนของการตีความ

1. คำจำกัดความเพิ่มเติม - อาวุธปืน⁹⁹ ในกฎหมายนี้ระบุไว้ว่า "กระสุนปืน", "ปืนโบราณ", "ปืนอัดโนมัติ", "ที่ใส่กระสุน", "หน้าไม้", "ปืนพก", "ปืนเลียนแบบ", "กระสุนต้องห้าม", "สิ่งประดิษฐ์ต้องห้าม", "ปืนต้องห้าม", "อาวุธต้องห้าม", "ปืนจำลอง", "ปืนจำกัด" และ "อาวุธจำกัด" ต้องมีการให้อำนาจโดยมาจากใบอนุญาตและหนังสือที่รับรองการจดทะเบียนในการให้อำนาจในการใช้อาวุธปืนแก่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ 2. การใช้กำลังเพื่อที่จะป้องกันการกระทำความผิด¹⁰⁰ กฎหมายกำหนดว่าสามารถใช้กำลังได้เท่าตามความจำเป็นตามสมควร เพื่อป้องกันการกระทำความผิด (1) ถ้าหากมีการกระทำความผิดแล้ว บุคคลที่กระทำอาชญากรรมโดยไม่ต้องมีหมายจับและอาจทำให้บาดเจ็บในทันทีและอันตรายสาหัสต่อบุคคลหรือทรัพย์สินของบุคคลใดๆ (2) โดยตั้งบนพื้นฐานตามสมควรและสมควรแก่เหตุ เพื่อป้องกันสิ่งใดๆ ถูกกระทำขึ้น ถ้าหากการถูกกระทำขึ้น เชื่อว่าจะเป็นการกระทำความผิดที่กระทบต่อความปลอดภัยของบุคคล 3. การใช้กำลังเพื่อที่จะยุติจลาจล¹⁰¹ เจ้าพนักงานราชทัณฑ์สามารถใช้หรือสั่งให้มีการใช้กำลังต่อผู้ต้องขังได้ตามที่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์เชื่อด้วยความสุจริตตามสมควรว่า (1) มีความจำเป็นเพื่อที่จะยุติจลาจล และ (2) การใช้กำลังดังกล่าวไม่รุนแรงมากเกินไป โดยคำนึงถึงอันตรายที่จะถูกระงับจากการดำเนินการต่อไปของการจลาจลของผู้ต้องขัง 4. อาวุธปืนและอาวุธอื่นๆ¹⁰² กฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศแคนาดาให้ความหมายของอาวุธปืน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ กล่าวคือ "ปืนโบราณ" หมายถึง (1) ปืนใดๆ ที่ผลิตก่อนปี 1898 โดยไม่ได้ถูกออกแบบมาเพื่อที่จะยิงออกจากกระสุนปืนแบบชนวนริมหรือชนวนกลางและที่ไม่ได้ถูกออกแบบใหม่เพื่อที่จะยิงกระสุนดังกล่าว (2) "ปืนอัดโนมัติ" หมายถึงปืนซึ่งสามารถประกอบหรือออกแบบและผลิตด้วยความสามารถของ การยิงกระสุนแบบต่อเนื่องกันอย่างรวดเร็วในระหว่างการกดไกแค่ครั้งเดียว (3) "หัวหน้าเจ้าหน้าที่อาวุธปืน" หมายถึงหัวหน้าเจ้าหน้าที่อาวุธปืนที่กำหนดอำนาจในการใช้อาวุธปืนตามที่กำหนดในส่วน ของกฎหมายอาวุธปืน

⁹⁹ Criminal Code INTERPRETATION Further definitions firearms (p.17 – 18).

¹⁰⁰ Criminal Code INTERPRETATION Use of force to prevent commission of offence (p.48).

¹⁰¹ Criminal Code INTERPRETATION Use of force to suppress riot (p.50).

¹⁰² Criminal Code INTERPRETATION PART III FIREARMS AND OTHER WEAPONS INTERPRETATION Definitions (p.107 – 108).

(4) "ข้าหลวงอาวุธปืน" หมายถึงข้าหลวงที่มีอำนาจใช้อาวุธปืนที่กำหนดโดยกฎหมายอาวุธปืน (5) "เจ้าหน้าที่อาวุธปืน"¹⁰³ หมายถึงเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจการใช้อาวุธปืนตามที่กำหนดในข้อย่อของกฎหมายอาวุธปืน (6) "ปืนพก" หมายถึงอาวุธปืนซึ่งได้รับการออกแบบ เปลี่ยนแปลงหรือโดยการใช้เป็นการเล็งหรือยิงโดยใช้มือทั้งสองข้าง (7) "สิ่งเลียนแบบอาวุธปืน" หมายถึงสิ่งใดก็ตามซึ่งเลียนแบบอาวุธปืน และรวมถึงสิ่งจำลองปืน (8) "อาวุธปืนต้องห้าม"¹⁰⁴ หมายถึง ปืนซึ่งมีลักษณะที่เป็น

- (1) มีความยาวลำกล้องเท่ากับหรือน้อยกว่า 105 มม หรือ
- (2) ถูกออกแบบหรือดัดแปลงเพื่อที่จะยิงกระสุนปืนขนาดลำกล้อง 25 หรือ 32 แต่ไม่รวมปืนที่แสดงใดๆ เมื่อปืนนั้นต้องใช้ในการแข่งขันกีฬาระหว่างประเทศซึ่งอยู่ภายใต้ระเบียบของสหภาพการยิงปืนระหว่างประเทศ

ปืนที่ได้รับการดัดแปลงจากปืนไรเฟิลหรือปืนลูกซอง ไม่ว่าจะโดยการเลื่อย การตัด หรือการเปลี่ยนแปลงใดๆ

- (1) มีความยาวน้อยกว่า 660 มม หรือ
- (2) นั้นมีความยาวมากกว่า 660 มม หรือมากกว่าและมีความยาวลำกล้องน้อยกว่า 457 มม
- (3) ปืนอัตโนมัติ ไม่ว่าจะถูกเปลี่ยนแปลงหรือยิงกระสุนนัดเดียวด้วยการลั่นไกหนึ่งครั้ง
- (4) ปืนใดๆซึ่งมีข้อกำหนดว่าเป็นอาวุธปืนต้องห้าม
- (5) มีดซึ่งมีใบมีดซึ่งเปิดโดยอัตโนมัติ โดยแรงดึงดูดหรือแรงเหวี่ยงศูนย์กลางหรือโดยกำลังมือที่ใช้ในการกดปุ่ม สปริงหรืออุปกรณ์อื่นๆภายในหรือที่แนบกับด้ามมีดหรือ
- (6) อาวุธใดๆ นอกเหนือไปจากอาวุธปืนข้างต้น ซึ่งถูกระบุว่าเป็นอาวุธต้องห้าม

"คำสั่งต้องห้าม"¹⁰⁵ หมายถึงคำสั่งที่ทำภายใต้กฎหมายนี้หรือกฎหมายของสภาอื่นๆ ที่ห้ามบุคคลทำการครอบครองอาวุธปืน หน้าไม้ อาวุธต้องห้าม อาวุธจำกัด อุปกรณ์ต้องห้าม กระสุนปืน กระสุนต้องห้ามหรือสิ่งระเบิด หรือสิ่งต่างๆ ดังกล่าว

"ปืนจำลอง"¹⁰⁶ หมายถึงอุปกรณ์ใดๆ ซึ่งได้รับการออกแบบหรือมุ่งเพื่อที่จะให้ประกอบกันอย่างพอดี หรือการประกอบด้วยความแม่นยำสูง อาวุธปืน และที่ตัวมันเองไม่ใช่อาวุธปืน แต่

¹⁰³ Criminal Code INTERPRETATION of the Firearms Act 81.1 (p.108).

¹⁰⁴ Criminal Code INTERPRETATION prohibited firearm (p.109).

¹⁰⁵ Criminal Code INTERPRETATION prohibition order (p.110).

¹⁰⁶ Criminal Code INTERPRETATION replica firearm (p.110).

ไม่ได้รวมอุปกรณ์ดังกล่าวใดๆ ที่ถูกออกแบบหรือมุ่งเพื่อที่จะประกอบ หรือประกอบเข้ากันด้วยความแม่นยำ "ปืนจำกัด"¹⁰⁷ หมายถึง

(1) ปืนที่ไม่ใช่ปืนต้องห้าม

(2) ปืนซึ่ง

(2.1) ไม่ใช่ปืนที่จำกัด

(2.2) มีความยาวลำกล้องน้อยกว่า 470 มม และ

(2.3) สามารถที่จะยิงกระสุนขนาดกลางในลักษณะแบบกึ่งอัตโนมัติ

(2.4) ปืนซึ่งได้รับการออกแบบหรือดัดแปลงให้ยิงเมื่อลดความยาวน้อยกว่า 660 มม โดยการพับลำกล้องส่องทางไกลหรือสิ่งอื่น หรือ

(2.5) ปืนชนิดใดๆ ซึ่งอธิบายไว้ว่าเป็นปืนจำกัด

"อาวุธจำกัด" หมายถึงอาวุธใดๆ นอกเหนือไปจากอาวุธปืน ซึ่งอธิบายไว้ว่าเป็นอาวุธจำกัด

6. การหนีและการช่วยเหลือ¹⁰⁸

บุคคลใดซึ่งโดยกำลังหรือความรุนแรงแหกเรือนจำเพื่อที่จะทำให้ตัวเองหรือผู้อื่นที่ถูกขังอยู่ในนั้นเป็นอิสระ หรือ ด้วยความประสงค์ที่จะหลบหนี ไข่กำลังแหกออกจาก หรือแหกเข้าไปใน ห้องขังหรือสถานที่อื่นๆ ภายในเรือนจำซึ่งเขาถูกขังอยู่ นั้นมีความผิดและต้องรับโทษเป็นระยะเวลาไม่เกินไปกว่าสิบปี

บุคคลซึ่ง หลบหนีจากการควบคุมตามกฎหมาย หรือ ก่อนการสิ้นสุดของระยะเวลาของการจำคุกซึ่งเขาต้องโทษ นั้นยังไม่ถูกจับและเข้าๆ ออกๆ แคนาดาโดยไม่มีข้ออ้างตามกฎหมาย ซึ่งเขาต้องเป็นผู้พิสูจน์ นั้นมีความผิดและต้องจำคุกเป็นระยะเวลาไม่เกินสองปีหรือการตัดสินต้องโทษอย่างรวบรัด บุคคลซึ่งช่วยเหลือบุคคลใดๆ จากการควบคุมตามกฎหมายหรือช่วยเหลือบุคคลใด ๆ ในการหลบหนีหรือพยายามที่จะหลบหนีจากการควบคุมตัวตามกฎหมาย เป็นเจ้าหน้าที่ความปลอดภัย โดยเจตนาขอมให้บุคคลที่อยู่ในการควบคุมของเขาหลบหนีหรือเป็นเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ โดยเจตนาขอมให้บุคคลหลบหนีจากการควบคุมตามกฎหมาย นั้นย่อมมีความผิดต้องจำคุกเป็นระยะเวลาไม่มากไปกว่าห้าปี ศาลซึ่งตัดสินบุคคลสำหรับการหลบหนีที่กระทำในขณะที่อยู่ในเรือนจำอาจจะสั่งว่าระยะเวลาของการจองจำอาจจะอยู่ในเรือนจำ แม้ว่าเวลาของการจองจำนั้นน้อยกว่าสองปี ในส่วนนี้ "การหลบหนี" หมายถึงการแหกคุก การหลบหนีจากการควบคุมตาม

¹⁰⁷ Criminal Code INTERPRETATION restricted firearm (p.110).

¹⁰⁸ Criminal Code INTERPRETATION ESCAPES AND RESCUES (p.164 – 168).

กฎหมายหรือ โดยไม่มีข้ออ้างตามกฎหมาย หลบหนีอยู่ภายนอกเรือนจำก่อนหมดเวลาของการจำคุกซึ่งอาจจะถูกตัดสิทธิการจำกัดการเข้าถึง การพิจารณาของศาลกรณีมีความผิดจากการใช้ปืนของเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่ความปลอดภัย เจ้าหน้าที่อาวุธปืนหรือหัวหน้าเจ้าหน้าที่อาวุธปืนอาจจะขอคำสั่งจากผู้พิพากษาศาลภายใต้ข้อนี้ซึ่งเจ้าหน้าที่ความปลอดภัย เจ้าหน้าที่อาวุธปืนหรือหัวหน้าเจ้าหน้าที่อาวุธปืนเชื่อบนหลักฐานตามสมควรว่า (1) บุคคลที่ต้องการคำสั่งนั้นอยู่ร่วมกับ หรือเกี่ยวข้องกับ บุคคลอื่นผู้ซึ่งถูกห้ามโดยคำสั่งอื่นใดที่สร้างขึ้นภายใต้กฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นใดของสภาจากการครอบครองอาวุธปืน หน้าไม้ ปืนต้องห้าม อาวุธจำกัด อุปกรณ์ต้องห้าม กระสุนปืน กระสุนต้องห้ามหรือสารระเบิด หรือบรรดาสัตว์ดังกล่าว (2) บุคคลอื่นอาจจะหรืออาจจะเข้าถึงสิ่งดังกล่าวใดๆซึ่งอยู่ในการครอบครองของบุคคลซึ่งต้องการจะให้คำสั่งนั้น (3) เมื่อมีการรับทราบข้อเท็จจริงในข้อย่อ (1) ผู้พิพากษาอาจจะกำหนดวันสำหรับการพิจารณาการยื่นขอและกำหนดว่าให้มีการส่งคำบอกกล่าวของการพิจารณา ตามลักษณะที่ผู้พิพากษาจะระบุ ต่อบุคคลที่ต้องการคำสั่ง (4) ภายใต้ข้อย่อ (5) เมื่อมีการยื่นขอภายใต้ข้อย่อ (1) ผู้พิพากษาศาลอาจจะพิจารณาหลักฐานที่เกี่ยวข้องที่เสนอให้โดยหรือในนามของผู้ยื่นขอและต่อบุคคลซึ่งต้องการมีคำสั่ง (5) ผู้พิพากษาศาลอาจดำเนินไปแบบฝ่ายเดียวในการพิจารณาและกำหนดการยื่นขอที่สร้างขึ้นภายใต้ข้อย่อ (1) เมื่อผู้ที่ต้องการคำสั่งนั้นไม่อยู่ในสถานการณ์ตามที่กำหนดซึ่งศาลการตัดสินแบบรวบรัดอาจจะดำเนินการพิจารณาไปโดยไม่มีจำนวน (6) เมื่อเสร็จสิ้นการพิจารณาการยื่นขอที่สร้างขึ้นภายใต้ข้อย่อ (1) ผู้พิพากษาศาลนั้นพอใจว่าสถานการณ์ที่อ้างถึงในข้อย่อนั้นมีอยู่ ผู้พิพากษาศาลจะทำคำสั่งเกี่ยวกับบุคคลที่มีการร้องขอคำสั่งโดยการกำหนดเงื่อนไขและข้อกำหนดในการใช้และการครอบครองของบุคคลในสิ่งใดๆ ที่อ้างอิงถึงข้อย่อ (1) ตามที่ผู้พิพากษาได้พิจารณาว่าเหมาะสม (7) ในการกำหนดเงื่อนไขและข้อกำหนดภายใต้ข้อย่อ (6) ผู้พิพากษาศาลจะกำหนดเงื่อนไขและข้อกำหนดซึ่งจะมีการรบกวนและผลกระทบที่น้อยที่สุด และพิจารณาจุดประสงค์ของคำสั่งเสมอ (8) เมื่อผู้พิพากษาศาลทำคำสั่งภายใต้ข้อย่อ (6) บุคคลที่เกี่ยวข้องกับคำสั่ง หรืออัยการสูงสุด อาจจะขออุทธรณ์ไปยังศาลสูงต่อคำสั่ง (9) ในกรณีที่ผู้พิพากษาไม่ได้มีคำสั่งภายใต้ข้อย่อ (6) อัยการสูงสุดอาจจะอุทธรณ์ศาลสูงต่อคำสั่งที่ตัดสินที่จะไม่ทำคำสั่ง (9) ข้อกำหนดของ ข้อ 27 เว้นแต่ข้อ 785 ถึง 812,816 ถึง 819 และ 829 ถึง 838 ที่สร้างขึ้นเกี่ยวกับการอุทธรณ์ภายใต้ข้อ (8) หรือ (9) ด้วยการแก้ไขดังกล่าวตามสถานการณ์และราวกับว่าการยื่นแต่ละครั้งต่อส่วนนั้นต่อศาลอุทธรณ์นั้นเป็นการยื่นไปสู่ศาลสูง

3.2.2 การใช้กำลังบังคับในการใช้ปืนของเจ้าพนักงาน

โดยประเทศแคนาดาเป็นประเทศที่กฎหมายระบบ common law ซึ่งหน่วยงานราชทัณฑ์มีการปฏิบัติงานต่อผู้ต้องขังในอำนาจการใช้ปืนโดยมีรายละเอียด ดังนี้ กล่าวคือ

ราชทัณฑ์ของประเทศแคนาดา¹⁰⁹ มีวัตถุประสงค์ของนโยบายต้องการสร้างกระบวนการสำหรับการใช้ งานที่เหมาะสมของอาวุธปืนซึ่งจำกัดอยู่แค่เพียงสิ่งที่จำเป็นและตามสมควรเพื่อให้เป็นไปตาม วัตถุประสงค์ของ กฎหมายมุ่งแก้ไขและปล่อยตัวอย่างมีเงื่อนไขและซึ่งมีส่วนร่วมต่อการป้องกัน ดังคมและสิ่งแวดล้อมขององค์กรที่ปลอดภัย โดยการใช้อาวุธปืน ต้องเป็นคำสั่งของเจ้า พนักงานที่ใช้อาวุธปืนเท่านั้น โดยความรับผิดชอบในเรื่องอาวุธปืนนั้น รองเจ้าหน้าที่ผู้ช่วย โดยการ ดำเนินการของหน่วยงานจะต้องมั่นใจว่าแต่ละหน่วยงานได้มาซึ่งและมีจำนวนที่เหมาะสมของ อาวุธปืนที่ได้รับอนุญาตเพื่อที่ดูแลได้ทุกจุด และเมื่ออาวุธปืนดังกล่าวได้มีการใช้งานหรือได้รับ ความเสียหายต้องมีการรายงานต่อผู้อำนวยการทั่วไป ต่อเหตุการณ์นั้น ๆ ที่ได้มีการใช้อาวุธปืนไป ลักษณะอำนาจในการใช้อาวุธปืนนั้น หัวหน้าองค์กรต้องมั่นใจว่าสมาชิกของเจ้าพนักงานทุกคน ได้รับอาวุธปืนต่อจุดตำแหน่ง นั้นต้องได้รับการฝึกฝนอย่างเหมาะสมและได้รับการประกันความ ปลอดภัยแล้ว อาวุธปืนดังกล่าวต้องไม่ได้รับการดัดแปลงในลักษณะใด ๆ นอกจากการดัดแปลง นั้นได้รับการอนุมัติโดย National Headquarters Security Branch และปฏิบัติงานโดยผู้สร้างอาวุธ ตามระเบียบ และรองเจ้าหน้าที่ผู้ช่วย หน่วยการดำเนินการขององค์กร จะต้องได้รับแจ้งใน เหตุการณ์ใดๆซึ่งอาวุธปืนได้รับการดัดแปลงหรือเสียหาย และคำสั่งในเรื่องดังกล่าวจะต้องได้รับการ พัฒนาเพื่อกระบวนการเปลี่ยนแปลง ความรับผิดชอบสำหรับความปลอดภัยและการควบคุม ความปลอดภัยของอาวุธปืนและกระสุนปืนและประเมินความเสี่ยงของอันตราย ถ้าหากว่า สถานการณ์รับประกันผู้ดูแลคิดอาวุธเพื่อดูแลอาวุธและกระสุนปืนในขณะที่ไป/จากพื้นที่ที่กำหนด หัวหน้าองค์กรและผู้แทนจะต้องรายงานในทันทีถึงบรรดาการโจรกรรมหรือการสูญเสียวของอาวุธ ปืนและส่วนประกอบของอาวุธปืน (เช่นแมกกาซีน) ต่อหน่วยงานตำรวจซึ่งมีเขตอำนาจและต่อรอง เจ้าหน้าที่ผู้ช่วย หน่วยงานดำเนินการของสถาบันโดยต้องแจ้งในทันทีต่อกรมตำรวจซึ่งมีเขตอำนาจ ผู้อำนวยการทั่วไป ความปลอดภัย และรองเจ้าหน้าที่ผู้ช่วย หน่วยงานดำเนินการของสถาบัน ใน ทุกๆ สถานการณ์เมื่ออาวุธปืนได้ถูกใช้ นอกเหนือไปจากโดยอุบัติเหตุหรือเพื่อการฝึกฝน (ในกรณี ของอุบัติเหตุ การรายงานเหตุการณ์จะเสร็จสิ้นตาม CD 568-1 - การบันทึกและการรายงาน เหตุการณ์ความปลอดภัย) และเพื่อให้มั่นใจถึงการใช้จ่ายรายงานกองกำลัง (SSC/SCC 0754) นั้นได้ทำ เสร็จสิ้นเจ้าพนักงานผู้ที่ต้องใช้อาวุธปืนตามหน้าที่ของพวกเขาจะต้องทดสอบคุณสมบัติประจำปีใน การใช้อาวุธปืนที่ใช้ในสถาบันเฉพาะของพวกเขา รวมไปถึงการใช้งานและการเก็บรักษาที่ปลอดภัย แสดงให้เห็นถึงความรู้ของกฎหมาย โมเดลการจัดการสถานการณ์และ CD 567-1 - การใช้กำลัง และความแม่นยำในการยิง พนักงานผู้ไม่มีคุณสมบัติเพียงพอในอาวุธปืนบางชนิดจะไม่ถูกส่งไป

¹⁰⁹ Correctional Service Canada USE OF FIREARMS.

ประจำตำแหน่งซึ่งอาวุธปืนชนิดนั้นได้ถูกกำหนดไว้ จนกระทั่งพวกเขาจะมีคุณสมบัติตามที่กำหนด โดยพนักงานผู้ที่ใช้อาวุธปืนจะต้องแจ้งต่อผู้จัดการการแก้ไขความประพฤติอย่างไม่ชักช้า กับอาวุธปืน ให้เร็วที่สุดที่จะเป็นไปได้ ต่อผู้จัดการดูแลความประพฤติผู้จะคิดป้ายและเก็บรักษาปืนไว้ตาม CD 568-4- การรักษาสถานที่อาชญากรรมและหลักฐาน ยื่นรายงานคำแถลงการณ์/การสังเกต (CSC/SCC 0875) แจ้งรายละเอียดเหตุการณ์ และทำรายงานการใช้กำลัง (CSC/SCC0754)

กระบวนการในการปฏิบัติงานเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ต้องมีการใช้ปืนเกิดขึ้น พนักงานจะตอบรับต่อเหตุการณ์ตามโมเดลการจัดการสถานการณ์ใน CD 567- การจัดการเหตุการณ์ความปลอดภัย และ CD 600- การจัดการของเหตุฉุกเฉินซึ่งจะไม่มีอาวุธปืนไปที่ หรือยิงจาก พาหนะที่กำลังวิ่งอยู่หรือเครื่องบิน อย่างไรก็ตาม ถ้าในความเห็นของพนักงาน มีความเสี่ยงต่อความปลอดภัยของสมาชิกพนักงานที่กำลังถูกยิงนั้นมากกว่าความเสี่ยงของการถูกยิงกลับไปพาหนะหรือเครื่องบิน พนักงานอาจจะยิงต่อผู้ที่กระทำความผิด โดยมีเงื่อนไขที่ว่า มีความเป็นไปได้ขั้นต่ำของการบาดเจ็บหรือความตายต่อบุคคล อาวุธปืนอาจจะถูกใช้นอกเหนือไปจากที่กล่าวมาตามด้านบน เช่น ได้รับการควบคุมเหนือสถานการณ์ความปลอดภัยที่ร้ายแรง หากการช่วยเหลือเมื่อไม่มีวิธีอื่น และทำร้ายสัตว์ที่อาจจะเป็นอันตรายหรือที่บาดเจ็บอย่างมากซึ่งการให้มันมีชีวิตอยู่จะเหมือนกับเป็นการทารุณ การเก็บรักษานั้นปืนจะไม่ถูกเก็บไว้โดยปกติในจุดตำแหน่งป้อม ซึ่งบรรดาปืนจะถูกเก็บไว้ในคลังแสงของสถาบันโดยเจ้าหน้าที่แก้ไขความประพฤติจะไม่โอนความเป็นเจ้าของของอาวุธปืนนอกเสียจากว่า สถานการณ์ที่เป็นอันตรายต่อชีวิต เจ้าหน้าที่ควบคุมความปลอดภัยไม่มีความสามารถ เพื่อเหตุผลของการฝึก หรือ โดยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการซึ่งได้รับการทำเป็นเอกสารไว้ภายในคำสั่งที่มีอยู่สำหรับการเปลี่ยนกะในจุดยามติดอาวุธ ลักษณะในการยิงปืน โดยต้องเป็นการยิงเพื่อเป็นการเตือน ซึ่งก่อนที่จะมีการยิงเตือน จะต้องมีการเตือนโดยคำพูด นอกเสียจากว่าเวลาและสถานการณ์จะไม่เอื้ออำนวย การยิงเตือนอาจจะถูกนำมาใช้เพื่อที่จะป้องกันความตาย หรือหนีจากสถานการณ์ความปลอดภัยระดับปานกลางหรือสูงสุดเมื่อทางเลือกอื่นๆ นั้นไม่สามารถทำได้ ไม่ประสบความสำเร็จหรือไม่อาจปลอดภัยที่สุดและเป็นการแทรกแซงที่มีเหตุผลสูงสุดตามปัจจัยของสถานการณ์ รูปแบบการใช้อาวุธปืนการใช้ดังต่อไปนี้ของอาวุธปืนจะทำให้มีการใช้กำลัง¹¹⁰ เช่น การใช้อาวุธปืนไปที่บุคคลใดหรือแสดงเป็นการใช้กำลังหรือเพื่อผลทาง

¹¹⁰ Corrections and Conditional Release Act, sections 3.1 and 4, Corrections and Conditional Release Regulations, section 73 and Criminal Code, sections 25 and 27.

จิตวิทยา การใช้อาวุธปืนยังเพื่อเป็นการเตือน และยิงแบบเล็งเป้าซึ่งการมีอยู่ทางกายภาพของอาวุธปืนในหน้าที่ของการเฝ้าจุดคิดอาวุธจะไม่ได้ทำให้สามารถใช้กำลัง (เช่นตามทางเดินหรือในอาคาร) นอกเสียจากว่าอาวุธปืนจะถูกใช้ตามที่อธิบายไปก่อนหน้านี้แล้ว โดยการยิงแบบเล็งเป้าไปที่บุคคลใดๆอาจจะถูกใช้เพื่อที่จะป้องกันการทำลายทรัพย์สินถ้าหากว่ามีความเป็นไปได้ตามสมควรว่าจะมีเหตุการณ์ที่เป็นอันตรายต่อชีวิตและจะใช้เพื่อที่จะป้องกันการความตาย การบาดเจ็บทางร่างกายหรือการหลบหนีจากสถานกักกันความปลอดภัยระดับกลางไปจนถึงระดับสูง สถานการณ์ตามที่กล่าวมาจะเกิดขึ้นถ้าหากว่าไม่มีวิธีที่น้อยกว่านั้นอยู่แล้วและ ได้พิสูจน์แล้วว่าไม่อาจประสบความสำเร็จและไม่อาจปลอดภัยที่สุดและจากการแทรกแซงที่มีเหตุผลมากที่สุดตามปัจจัยของสถานการณ์ที่ให้ไว้ ในกรณีที่เฮลิคอปเตอร์หรือยานทางอากาศ/ทางน้ำอื่นๆนั้นถูกใช้ในการช่วยเหลือการหลบหนีของนักโทษจากสถานความปลอดภัยระดับกลางถึงระดับสูง เจ้าหน้าที่อาจจะใช้กำลังตามความจำเป็น รวมถึงการยิงอาวุธปืนไปที่ผู้หลบหนี เพื่อป้องกันเขาจากการวิ่งไปถึงเฮลิคอปเตอร์หรือพาหนะอื่นๆ และหลบหนีไป ในสถานการณ์ซึ่งมีการโจมตีในบริเวณรอบๆ เกิดขึ้น รวมถึงบริเวณรอบๆ จุดยาม เจ้าหน้าที่ ณ จุดยามจะต้องใช้กำลังตามสมควร รวมถึงใช้อาวุธปืน ในกรณีที่ต้องการหยุดการโจมตี แผนการในยามเหตุฉุกเฉินของสถาบันจะต้องประกอบไปด้วยข้อมูลเฉพาะของสถานที่ในรายละเอียดในการตอบรับต่อเหตุฉุกเฉินการหลบหนีและ CD 600 – การจัดการเหตุฉุกเฉิน การจัดเก็บอาวุธปืนและกระสุน กระทำโดยอาวุธปืนที่จัดเก็บจะถูกนำลงและจัดเก็บในคอนเทนเนอร์ เซฟ หรือห้องซึ่งได้ถูกสร้างหรือดัดแปลงไว้เป็นการเฉพาะสำหรับการเก็บรักษาอาวุธปืนกระสุนโดยปรกติจะไม่ถูกเก็บไว้ในสถานที่ใกล้เคียงและเข้าถึงอาวุธปืนได้และจะถูกจัดเก็บตามมาตรฐานตามที่กล่าวมา การเข้าถึงพื้นที่จัดเก็บโดยบุคคลใดๆนอกเหนือไปจากเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาความปลอดภัยจะได้รับการบันทึกไว้โดยแสดง เหตุผลสำหรับการเข้าไป สิ่งของที่จะได้อนุญาตที่จะนำออกไปได้ และใครเป็นคนอนุมัติการเข้าไป รวมทั้งการเคลื่อนย้ายอาวุธปืนที่จำกัดหรือห้ามไว้เจ้าหน้าที่อาจจะได้รับอนุญาตโดยหัวหน้าสถาบันในการเคลื่อนย้ายอาวุธปืนบางประเภทในพาหนะของเรือนจำปรับปรุงความปลอดภัยที่ลงทะเบียนไว้ของ Canada (CSC) ระหว่างสถานที่ตั้งแต่หนึ่งหรือสองโดยอาจมากกว่านั้นเพื่อเหตุผลตามสมควร ยกตัวอย่างเช่น สำหรับการใช้ในการซ้อมยิงเป้าภายใต้เงื่อนไขเฉพาะหรือภายใต้ระยะเวลาการยิงที่ได้รับการอนุญาตแล้ว เพื่อที่จะทำการฝึกโดยเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรอาวุธปืนที่ได้รับการอนุมัติตามมาตรฐานการฝึกของประเทศ สำหรับการขนส่งปืนนั้นบุคคลอาจจะขนส่งอาวุธปืนถ้าหากว่าอาวุธปืนนั้นไม่ได้มีกระสุนอยู่ ทำให้ใช้การไม่ได้โดยวิธีการของอุปกรณ์การล็อก และในคอนเทนเนอร์ที่ล็อกเอาไว้ซึ่งทำมาจากวัสดุที่มองไม่เห็นภายในและมีกำลังแข็งแรง และลักษณะที่ไม่สามารถเจาะเข้าไปได้หรือเปิดออกโดยไม่ได้ตั้งใจระหว่างการขนส่ง อาวุธปืนที่อยู่ในคอนเทนเนอร์ตามที่กำหนดรายละเอียดไว้

ตามด้านบนสามารถที่จะปล่อยทิ้งไว้ในพาดง โดยไม่มีใครดูแล โดยมีเงื่อนไขที่ว่าพาดงนั้นมีอุปกรณ์พร้อมกับช่องใส่ของหรือช่องที่คล้ายๆ กันซึ่งสามารถที่จะล็อกได้อย่างปลอดภัย คอนเทนเนอร์นั้นจะอยู่ในช่องซึ่งจะต้องล็อกเอาไว้อย่างปลอดภัยหรือถ้าหากว่าพาดงไม่ได้มีช่องใส่ของหรือช่องที่คล้ายกันมาด้วยซึ่งสามารถที่จะล็อกได้อย่างปลอดภัย พาดงหรือส่วนของพาดงซึ่งมีคอนเทนเนอร์ นั้นได้ถูกล็อกเอาไว้อย่างปลอดภัยและคอนเทนเนอร์นั้นไม่สามารถมองเห็นได้

3.3 หลักกฎหมายราชทัณฑ์ของสาธารณรัฐออสเตรเลีย

นำเสนอถึงหลักการและหลักการใช้ปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์พร้อมทั้งชนิดของอาวุธและขั้นตอนในการใช้ปืนต่อผู้ต้องขัง

3.3.1 กฎหมายราชทัณฑ์ทั่วไป

1.ประมวลกฎหมายอาญากฎหมายปี 1913¹¹¹

มาตรา 5 ความผิดต่อบุคคลและที่เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของผู้ปกครองและต่อชื่อเสียงของบุคคล
 มาตรา 26 การทำร้ายร่างกายและความรุนแรงต่อบุคคลโดยทั่วไป ที่สามารถทำได้¹¹²
 บุคคลใดก็ตามที่กระทำความผิดหรือเคลื่อนไหวก่อให้เกิดอันตรายต่อบุคคลอื่น ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม โดยไม่ได้รับความยินยอม หรือได้รับความยินยอมแต่ความยินยอมได้มาโดยการฉ้อฉล หรือผู้ซึ่งโดยการกระทำทางร่างกายพยายามหรือจะใช้อำนาจใดๆต่อบุคคลอื่นโดยปราศจากความยินยอมของเขา ภายใต้สภาวะดังกล่าวซึ่งบุคคลที่พยายามกระทำหรือจะกระทำมีความสามารถจริงๆ อย่างเห็นได้ชัดในการทำความมุ่งหมายให้สำเร็จ นั่นคือการทำร้ายร่างกายผู้อื่น และการกระทำนั้นเรียกว่าการทำร้ายร่างกาย คำนี้ใช้กับกำลังรวมถึงกรณีของการใช้ความร้อน แสง ไฟฟ้า ก๊าซ กลิ่นหรือสารหรือสิ่งอื่นๆใดก็ตามถ้าหากว่าใช้ในระดับที่จะทำให้เกิดการบาดเจ็บหรือความไม่สบายตัวใดๆ การทำร้ายร่างกายนั้นผิดกฎหมาย¹¹³ การทำร้ายร่างกายนั้นผิดกฎหมายและเป็นความผิดนอกเสียจากว่าจะได้รับอำนาจหรือกฎหมายยกเว้นไว้ และ การใช้

¹¹¹ Western Australia Criminal Code Act Compilation Act 1913 Part V.

¹¹² *Assaults and violence to the person generally: Justification* (Chapter XXVI) (p.137 – 138), excuse and circumstances of aggravation Term used: assault.

¹¹³ *Assaults and violence to the person generally: Justification* (Chapter XXVI) (p.138), excuse and circumstances of aggravation Term used: assault.

กำลังโดยบุคคลหนึ่งต่อบุคคลอื่นอาจจะผิดกฎหมาย แม้ว่าจะดำเนินการไปด้วยความยินยอมของอีกฝ่ายหนึ่ง การหนีจากการจับกุม การใช้กำลังในการป้องกัน¹¹⁴ เมื่อบุคคลใดๆนั้นจับกุมโดยถูกต้องตามกฎหมาย ไม่ว่าจะมิหรือไม่มีหมายจับ ต่อบุคคลอื่นและบุคคลที่จะถูกจับหนีไป หรือปรากฏว่าจะหนีไป เพื่อที่จะหนีการจับกุม ผู้ที่จะจับกุมและบุคคลใดๆ ที่ช่วยเหลือการจับกุม มีอำนาจในการใช้กำลังตามความจำเป็นตามสมควรในการป้องกันการหนีของบุคคลที่จะถูกจับกุม บุคคลในอำนาจดังกล่าวไม่มีอำนาจในการใช้กำลังซึ่งประสงค์ทำให้เกิดความตายหรือบาดเจ็บสาหัสยกเว้น

(1) ผู้ที่ใช้กำลังเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือบุคคลที่ช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ตำรวจ (2)บุคคลที่จะต้องถูกจับกุมนั้นถูกสงสัยตามสมควรว่าได้กระทำความผิดที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต (3)บุคคลที่จะต้องถูกจับกุมนั้นได้รับการแจ้งว่าให้ยอมจำนนก่อนที่จะใช้กำลัง การหนีหรือการช่วยเหลือหลังจากการจับกุม การใช้กำลังเพื่อที่จะป้องกัน¹¹⁵

(1)เมื่อบุคคลใดๆ ได้จับกุมบุคคลอื่นในความผิดใดๆ เป็นสิ่งที่ถูกกฎหมายสำหรับเขาในการใช้กำลังดังกล่าวตามที่จำเป็นตามสมควรในการป้องกันการหนีหรือการช่วยเหลือบุคคลที่ถูกจับกุม (2)ไม่มีอำนาจในการใช้กำลังซึ่งประสงค์หรือดูเหมือนว่าจะประสงค์ทำให้เกิดความตายหรือบาดเจ็บสาหัสยกเว้นความผิดที่กล่าวถึงในส่วนย่อยนั้นต้องโทษจำคุกเป็นเวลา 14 ปีหรือมากกว่า ไม่ว่าจะมิหรือไม่มีโทษอย่างอื่นหรือไม่ การใช้กำลังในการควบคุมการก่อเหตุจลาจล¹¹⁶

บุคคลมีสิทธิตามกฎหมายในการใช้กำลังตามความจำเป็นในการควบคุมจลาจลและเหมาะสมตามสัดส่วนตามสมควรเพื่อไม่ให้เกิดอันตรายต่อไป

การใช้กำลังในการระงับเหตุจลาจลโดยเจ้าหน้าที่ทางกระบวนการยุติธรรมและเจ้าหน้าที่ตำรวจ

สามารถที่จะใช้ความยุติธรรมหรือใช้กำลัง และสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้ กำลังดังกล่าวถ้าเขาเชื่อบนพื้นฐานตามสมควร ว่ามันเป็นสิ่งจำเป็นในการระงับจลาจล และเป็นสัดส่วน

¹¹⁴ *Assaults and violence to the person generally: Justification* (Chapter XXVI) (p.141), excuse and circumstances of aggravation Flight from arrest, use of force to prevent.

¹¹⁵ *Assaults and violence to the person generally: Justification* (Chapter XXVI) (p.141), excuse and circumstances of aggravation Escape or rescue after arrest, use of force to prevent.

¹¹⁶ *Assaults and violence to the person generally: Justification* (Chapter XXVI) (p.142 – 143), excuse and circumstances of aggravation Riot, use of force to suppress.

ตามสมควรต่ออันตรายซึ่งเขาเชื่อบนพื้นฐานตามสมควรว่าจะทำให้เหตุดังกล่าวระงับการจลาจล การใช้กำลังในการระงับ โดยบุคคลที่ทำหน้าที่ภายใต้คำสั่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย บุคคลใดๆ มีอำนาจตามกฎหมายถ้าหากกระทำด้วยความสุจริตในการปฏิบัติตามคำสั่ง ซึ่งไม่แสดงให้เห็นว่าผิดกฎหมาย ซึ่งมีขึ้นโดยฝ่ายยุติธรรมสำหรับการระงับจลาจลในการใช้กำลังดังกล่าวตามที่ตนเชื่อหรือบนพื้นฐานตามสมควร ว่าจำเป็นสำหรับการปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าวให้มีผล ไม่ว่าคำสั่งเฉพาะใดๆ ที่ให้ไว้จะไม่ผิดกฎหมายหรือผิดกฎหมายโดยชัดแจ้ง โดยยังคงมีปัญหาทางกฎหมายอยู่ การใช้กำลังในการระงับบุคคลที่ดำเนินการ โดยปราศจากคำสั่ง

ในกรณีของเหตุฉุกเฉินเมื่อบุคคลใดๆ ไม่ว่าจะอยู่ภายใต้กฎหมายทหารหรือไม่ เชื่อบนหลักฐานตามสมควรว่าจะมีการกระทำที่รุนแรงเกิดขึ้นจากจลาจลก่อนที่จะมีเวลาในการแทรกแซงของกระบวนการยุติธรรม เขามีอำนาจตามกฎหมายในการใช้กำลังที่เขาเชื่อบนพื้นฐานของเหตุผลตามสมควรว่าจำเป็นสำหรับการระงับจลาจลและได้สัดส่วนต่ออันตรายซึ่งเขาเชื่อบนพื้นฐานตามสมควรว่าจะเป็นการหยุดอันตรายนั้น

2.กฎหมายเรือนจำปี 1981¹¹⁷

อำนาจและหน้าที่ของเจ้าหน้าที่เรือนจำ¹¹⁸

1.เจ้าหน้าที่เรือนจำทุกคน

(1)มีความรับผิดชอบในการรักษาความปลอดภัยของเรือนจำซึ่งเขาถูกสั่งให้ทำหน้าที่และ (2)ต้องรับผิดชอบในการหนีของนักโทษซึ่งอยู่ในการควบคุมหรือเมื่อตนมีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ (3)เชื่อฟังคำสั่งตามกฎหมายที่ให้กับหน่วยงานโดย เจ้าพนักงานหรือเจ้าหน้าที่คนอื่นๆภายใต้การควบคุมหรือการดูแลของหน่วยงานและคำสั่งของ CEO และอาจจะทำการสั่งเจ้าหน้าที่คนดังกล่าวตามที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ของกฎหมายนี้ รวมถึงความปลอดภัย ความสงบเรียบร้อย หรือการจัดการเรือนจำและอาจจะใช้กำลังดังกล่าวตามที่เชื่อบนเหตุผลตามสมควรว่าจำเป็นเพื่อที่จะให้มั่นใจว่าคำสั่งตามกฎหมายของเดานั้นได้รับการปฏิบัติตาม

2.บุคคลผู้ได้รับอำนาจในการใช้อำนาจที่กำหนดในกฎหมายความปลอดภัยของศาลและการควบคุมตัว ปี 1999 อาจจะออกต่อนักโทษในคำสั่งดังกล่าวตามจำเป็นเพื่อประโยชน์ของบทบัญญัติของกฎหมายนี้ตามที่กำหนดการจัดการ การควบคุมและความปลอดภัยของเรือนจำ

การใช้อาวุธปืน¹¹⁹

¹¹⁷ Prisons Act 1981 Part III Officers.

¹¹⁸ Prisons Act 1981 Part III Officers Powers and duties of prison officers (P.14 – 15).

¹¹⁹ Prisons Act 1981 Part V Management, control and security of prisons Use of firearms (P.49).

1. เจ้าหน้าที่เรือนจำหรือบุคคลซึ่งได้รับมอบหมายหน้าที่โดยรัฐมนตรีหรือ CEO ในการควบคุม นักโทษ อาจจะใช้อาวุธปืนต่อนักโทษซึ่ง

(1) พยายามที่จะหลบหนีจากการคุมตัวตามกฎหมายถ้าปรากฏต่อผู้ใช้อาวุธปืนว่า การใช้อาวุธปืน นั้นจำเป็นในการป้องกันการหนีของนักโทษ

(2) กำลังทำร้ายหรือพยายามจะทำร้ายบุคคลใดๆ ถ้าหากว่าการทำร้ายหรือการพยายามปรากฏต่อ ผู้ใช้อาวุธปืนว่าจะมีลักษณะที่เป็นอันตรายต่อชีวิตหรืออาจจะทำให้ทำให้เกิดการบาดเจ็บสาหัส

2. เจ้าหน้าที่เรือนจำ หรือบุคคลที่ได้รับอำนาจตามกฎหมายโดยรัฐมนตรีหรือ CEO ในการควบคุม นักโทษ อาจจะใช้อาวุธปืนต่อ

(1) บุคคลที่กำลังช่วยหรือพยายามช่วยการหลบหนีของนักโทษไปจากการคุมตัวตามกฎหมาย

(2) บุคคลที่บุกเข้าไปหรือเข้าไปโดยประการใดๆ พยายามที่จะบุกเข้าไปหรือเข้าไปโดยประการอื่น หรือบุกเข้าไปหรือเข้าไปในเรือนจำโดยประการอื่นโดยไม่มีอำนาจตามกฎหมาย

(3) ทรัพย์สินที่อยู่ในการครอบครองอย่างชัดเจนหรือภายใต้การควบคุมของบุคคลที่อ้างถึงในย่อ หน้า (1) หรือ (2) แต่อาวุธปืนอาจจะถูกใช้ภายใต้ข้อข้อยกเว้นเท่านั้นถ้าหากปรากฏว่าผู้ใช้อาวุธปืน นั้นจำเป็นในการควบคุมสถานการณ์หรือป้องกันการช่วยเหลือ

3. ก่อนการใช้อาวุธปืนภายใต้ส่วนนี้ จะมีการดำเนินการ ซึ่งเป็นการสมควรที่จะทำในสถานการณ์ เช่นนั้น ในการสั่งให้นักโทษหรือบุคคลอื่นหยุดการกระทำของตนและเตือนว่ากำลังจะมีการใช้อาวุธปืน

4. ข้อ 3 นั้นเป็นบทบัญญัติในการตั้ง

3.ระเบียบของเรือนจำ 1982¹²⁰

ส่วนที่ 3 - หน้าที่ของเจ้าหน้าที่และเจ้าหน้าที่เรือนจำ

ความรับผิดชอบเมื่อพกพาอาวุธปืน¹²¹

1. เจ้าหน้าที่เรือนจำจะต้องมีการฝึกอบรมในการใช้อาวุธปืนและกระสุนปืนและเมื่อทำหน้าที่ หลังจากนั้นจำเป็นต้องพกพาอาวุธปืนและกระสุนปืน

2. อาวุธปืนและกระสุนปืนจะออกโดยเจ้าหน้าที่ที่ได้รับอำนาจจากเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่

¹²⁰ Prisons Regulations 1982 Part III Functions of officers.

¹²¹ Prisons Regulations 1982 Part III Functions of officers and prison officers Responsibility when carrying firearms (P.12 – 13).

3. เมื่อทำหน้าที่และมีอาวุธปืน เจ้าหน้าที่เรือนจำจะ

- (1) รับผิดชอบต่ออาวุธปืนและกระสุนปืนที่ออกให้กับเขา
- (2) มั่นใจว่าอาวุธปืนนั้นใส่กระสุนเรียบร้อยและเขาพกพากระสุนที่เหมาะสมสำหรับอาวุธปืนเหล่านั้น
- (3) ใช้อาวุธปืนและกระสุนเหล่านั้นเพื่อที่ว่าจะไม่มีอุบัติเหตุเกิดขึ้น
- (4) รายงานต่อเจ้าหน้าที่ระดับสูงของตนในทันทีถ้าเขามีเหตุผลใดๆที่จะสงสัยการใช้งานอาวุธปืน
- (5) มีความตื่นตัวอยู่ที่บริเวณที่เกิดเหตุอยู่เสมอ
- (6) เมื่อเห็นสิ่งไม่ปรกติในการดำเนินงานปรกติของเรือนจำซึ่งอาจจะเกิดอันตรายต่อความปลอดภัยของเรือนจำ ต้องรายงานในทันทีถึงสิ่งไม่ปรกติดังกล่าวต่อ ผู้กำกับการเรือนจำ หรือ เจ้าหน้าที่ระดับสูงของตนหรือรายงานต่อเจ้าหน้าที่ที่ใกล้ที่สุดซึ่งเขาสามารถสื่อสารและเจ้าหน้าที่คนนั้นจะแจ้ง ผู้กำกับการเรือนจำ ถึงรายงานดังกล่าว และ
- (7) รายงานเจ้าหน้าที่ระดับสูงของเขาในทันทีถึงการใช้อาวุธปืนใดๆหรือการหายหรือความเสียหายของกระสุนปืน

4. เมื่อปฏิบัติหน้าที่โดยมีอาวุธปืน เจ้าหน้าที่เรือนจำจะไม่

- (1) ทำให้อาวุธปืนเสียหายโดยลบตราทะเบียน
- (2) ทำการเปลี่ยนแปลงต่ออาวุธปืนโดยปราศจากอำนาจของเจ้าพนักงานหรือ
- (3) ยอมให้นักโทษคนใดเข้าถึงตัวเขาภายใน 10 เมตร

ขั้นตอนก่อนการใช้อาวุธปืน¹²²

1. ก่อนการใช้อาวุธปืนต่อนักโทษหรือบุคคลอื่น เมื่อในสถานการณ์ที่สามารถที่จะดำเนินการเช่นนั้นได้ เจ้าพนักงานเรือนจำจะต้อง

- (1) สั่งให้นักโทษหรือบุคคลที่กระทำหยุด
- (2) ถ้าหากว่านักโทษหรือบุคคลที่ถูกสั่งปฏิเสธหรือไม่สนใจที่จะหยุด เจ้าหน้าที่เรือนจำจะตะโกนออกไปทันทีว่า "หยุดนะ ถ้าไม่หยุดจะยิง" หรือคำพูดที่คล้ายๆ กันนั้น

2. ก่อนใช้อาวุธปืนกับนักโทษหรือบุคคลอื่น เมื่อในสถานการณ์ที่สามารถที่จะดำเนินการเช่นนั้นได้ เจ้าหน้าที่เรือนจำอาจจะยิงเพื่อเป็นการเตือน

¹²² Prisons Regulations 1982 Part III Functions of officers and prison officers Procedure before the use of firearms (P.13 – 14).

3. ในการใช้ดุลพินิจของเขาว่าจะใช้หรือยังใช้ปืนต่อไปหรือไม่ เจ้าหน้าที่เรือนจำจะพิจารณาความเสี่ยงของการบาดเจ็บซึ่งการใช้กำลังปืนจะมีต่อบุคคลใดๆ นอกเหนือไปจากนักโทษหรือบุคคลผู้ที่จะถูกยิงด้วยอาวุธปืนในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น

3.3.2 การใช้กำลังบังคับในการใช้ปืนของเจ้าพนักงาน¹²³ โดยประเทศออสเตรเลียเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย common law ซึ่งหน่วยงานราชทัณฑ์มีการปฏิบัติงานต่อผู้ต้องขังในอำนาจการใช้ปืนโดยมีรายละเอียด ดังนี้ กล่าวคือ โดยราชทัณฑ์ในออสเตรเลียมีการใช้ กฎหมายเรือนจำ 1981 ระเบียบเรือนจำ 1982 กฎหมายรวมประมวลกฎหมายอาญา 1913 และคู่มือการใช้อาวุธปืนของหน่วยงานเรือนจำ¹²⁴ ในระเบียบนี้ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ มีรายละเอียด ดังนี้ คือ ผู้อำนวยการที่เกี่ยวข้องหมายถึง เจ้าพนักงานผู้ช่วยในการดำเนินการควบคุมตัว - เพื่อวัตถุประสงค์ของระเบียบนี้หมายถึง "ผู้อำนวยการที่เกี่ยวข้อง" สำหรับบรรดาเรือนจำสาธารณะและแคมป์การทำงานที่เกี่ยวข้อง สัญญาการควบคุมผู้อำนวยการ เพื่อวัตถุประสงค์ของระเบียบนี้ "ผู้อำนวยการที่เกี่ยวข้อง" สำหรับเรือนจำ Acacia

ผู้ดูแลที่ได้รับการแต่งตั้ง เกี่ยวกับเรือนจำ Acacia นั้น จะมีความหมายเป็นการอ้างถึงผู้ดูแลของเรือนจำ Wooroloo และ เจ้าพนักงานเรือนจำหมายถึง บุคคลผู้เข้าร่วมหรือถือว่าได้เข้าร่วมเป็นเจ้าพนักงานเรือนจำภายใต้ข้อ 13 และบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งหรือถือว่าได้รับการแต่งตั้งภายใต้ส่วนที่ 6 ต่อสำนักงานที่แต่งตั้ง โดยระเบียบสำเพื่อจำกัดความนี้เท่านั้น รูปแบบในการปฏิบัติงานของราชทัณฑ์มีรายละเอียดที่สำคัญ โดยอธิบายได้ดังนี้ กล่าวคือ

1. หลักการ

ภายใต้กฎหมายเรือนจำ ปี 1981 ระเบียบเรือนจำ 1982 ประมวลกฎหมายอาญา 1913 และคู่มือปืนของหน่วยงานเรือนจำ หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการใช้ปืนนั้นมีดังต่อไปนี้

- 1.1 ระดับของกำลังที่ใช้จะเป็นที่ต่ำสุดตามที่จำเป็นในการควบคุมสถานการณ์หรือความปลอดภัย
- 1.2 ปืนจะถูกใช้เป็นทางเลือกสุดท้ายและเพียงแคหลังจากที่ทางเลือกอื่น ๆ นั้นได้รับการพิจารณาเรียบร้อยแล้ว
- 1.3 การใช้ปืนควรที่จะหยุดทันทีเมื่อสามารถหยุดได้หลังจากที่ได้มีการควบคุมสถานการณ์ไว้ได้แล้ว
- 1.4 การใช้ปืนจะเป็นไปตามกฎหมายปัจจุบัน หน่วยงานเรือนจำและระเบียบของกระบวนการดำเนินการและฝึกฝน

¹²³ Adult Custodial Use of Firearms Rule 15.

¹²⁴ Prisons Act 1981, Prison Regulations 1982, Criminal Code Act Compilation Act 1913 and Department of Corrective Services Firearms Manual.

2. ยุทธวิธี

2.1 ปืนควรที่จะถูกนำมาใช้โดยบุคคล 1) ผู้ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นผู้ใช้ปืนโดยได้เสร็จสิ้นรายการการฝึกฝนที่อนุมัติโดย ผู้ดูแล กลุ่มสนับสนุนเหตุฉุกเฉิน 2) ผู้ที่มีคุณสมบัติปัจจุบันต่อกระบวนการในคู่มือปืน 2.2 การพกพาและการใช้งานของปืนจะต้องเป็นไปตามวิธีการใช้งานของผู้ผลิตและตามกระบวนการที่กำหนด 2.3 ผู้ดูแล เจ้าพนักงานเรือนจำหรือบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งโดยอธิบดีหรือ CEO ในการควบคุมนักโทษ อาจจะใช้ปืน (โดยมีเงื่อนไขที่ว่าเจ้าพนักงานมีตำแหน่งเป็นผู้ใช้ปืนตามข้อ 2.1) และเขามีเหตุควรเชื่อตามสมควรว่าเป็นสิ่งที่จำเป็น (ตามกฎหมายเรือนจำ 1981 ข้อ 47 และ 48) 3. การดำเนินการก่อนการใช้ปืน (ระเบียบเรือนจำ 1982) การตัดสินใจว่า การใช้ปืนนั้นจำเป็นหรือไม่จะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม ณ เวลานั้น และมันถือว่ามีเหตุสมควรที่จะทำเช่นนั้น เจ้าหน้าที่เรือนจำจะดำเนินการตามระเบียบเรือนจำ 1982 r 25 และกระบวนการซึ่งรวมอยู่ในระเบียบของการดำเนินการ 4. ระเบียบของการเข้าดำเนินการ ระเบียบเหล่านี้มีเพื่อเจ้าหน้าที่เรือนจำผู้ซึ่งจำเป็นต้องใช้ดุลพินิจของตนเมื่อใช้ปืน 4.1 จะต้องใช้กำลังให้น้อยที่สุด ในการเพิ่มความเป็นระเบียบเรียบร้อย

1) การแสดงอาวุธอย่างเปิดเผย 2) การแจ้งเตือนด้วยคำพูด 3) การชี้อาวุธไป 4) การใช้อาวุธ 4.2 การใช้ปืนอย่างน้อยที่สุดจะต้องถูกใช้ในคุณสมบัติในการใช้ดุลพินิจที่จะใช้หรือเลิกใช้ปืน เจ้าหน้าที่เรือนจำจะต้องพิจารณาความเสี่ยง ในสถานการณ์จะเกิดขึ้น ของการบาดเจ็บ ซึ่งการใช้ปืนจะมีขึ้นต่อบุคคลใดๆ นอกจากนักโทษ 4.3 การเตือนก่อนการเข้าดำเนินการ เมื่อสถานการณ์สามารถดำเนินการเช่นนั้นได้ การเตือนเพื่อที่จะแจ้งว่าจะใช้อาวุธจะต้องมีขึ้น การเตือนจะต้องบอกด้วยเสียงที่ดังและชัดเจน สั่งให้นักโทษหรือบุคคล หยุด ถ้าหากว่านักโทษหรือบุคคลที่ถูกสั่งดังกล่าวปฏิเสธหรือไม่สนใจการสั่งให้หยุด เมื่อนั้นนักโทษหรือบุคคล จะถูกสั่งว่าหยุดไม่เช่นนั้นจะยิง! 4. การใช้ปืนต่อผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่เรือนจำอาจจะยิงเพื่อเป็นการเตือน (ในกรณีที่สามารถทำได้) หรือใช้ปืนต่อทักโทษผู้ซึ่ง 1) พยายามที่จะหนีจากการควบคุมตัวตามกฎหมาย ถ้าหากปรากฏต่อผู้ใช้ปืนว่าการใช้ปืนนั้นจำเป็นในการป้องกันการหนีของนักโทษ หรือ 2) กำลังทำร้ายหรือกำลังพยายามที่จะทำร้ายบุคคลใดๆ ถ้าหากว่าการทำร้ายหรือการพยายามนั้นปรากฏต่อผู้ใช้ปืนว่ามีลักษณะซึ่งเป็นอันตรายต่อชีวิตหรืออาจจะก่อให้เกิดการบาดเจ็บอย่างร้ายแรง ทางเลือกอื่น ๆ จะต้องถูกพิจารณาก่อน 4.5 การใช้ปืน เจ้าพนักงานเรือนจำอาจจะยิงเพื่อเป็นการเตือน หรือใช้ปืนต่อ 1) บุคคลที่กำลังช่วยเหลือหรือกำลังพยายามที่จะช่วยเหลือนักโทษจากการควบคุมตามกฎหมาย 2) บุคคลผู้ซึ่งบุกรุกเข้าไปหรือเข้าไป พยายามที่จะเข้าไปหรือเข้าไปโดย

ประการอื่น หรือได้เข้าไปหรือเข้าไปโดยประการอื่นในเรือนจำโดยไม่มีอำนาจตามกฎหมายหรือ

3) ทรัพย์สินที่อยู่ในการครอบครองหรือภายใต้การควบคุมของบุคคลที่อ้างถึงในข้อ (1) หรือ (2) อาวุธปืนจะสามารถใช้ภายใต้สถานการณ์ดังต่อไปนี้เท่านั้น เพียงแค่ปรากฏว่าการใช้อาวุธปืนนั้น จำเป็นต่อการควบคุมสถานการณ์หรือป้องกันการช่วยเหลือ ก่อนการใช้อาวุธปืนต่อนักโทษคนใด หรือบุคคลใดๆ ควรที่จะดำเนินการต่างๆ ก่อนซึ่งสามารถที่จะทำได้ในสถานการณ์เช่นนั้น ในการสั่งให้นักโทษหรือบุคคลอื่นใดหยุดจากการดำเนินการของตนหรือส่งคำบอกกล่าวที่กำลังจะใช้ปืน (นี้ไม่ใช่อำนาจแบบดุลพินิจและจะต้องดำเนินการถ้าสามารถทำได้) บรรดาทางเลือกอื่นๆ จะต้องพิจารณาก่อนที่จะใช้อาวุธปืน 4.6 หน่วยงานการควบคุมจลาจลแบบติดอาวุธ ระเบียบของการดำเนินการนั้นแล้วแต่พนักงานเรือนจำแต่ละคนและความรับผิดชอบของเขาเมื่อพกพาอาวุธ โดยในกรณีที่หน่วยควบคุมจลาจลที่ปฏิบัติงานในระหว่างการจลาจลของเรือนจำ หัวหน้าหน่วยซึ่งควบคุมหน่วยควบคุมจลาจลต้องรับผิดชอบสำหรับการสั่งการการเปลี่ยนแปลงใดๆ ต่อสถานะของความพร้อมของอาวุธ ในขณะที่หัวหน้าหน่วยต้องรับผิดชอบต่อการออกคำสั่งสำหรับหน่วยควบคุมจลาจลในการใช้อาวุธปืน เจ้าหน้าที่เรือนจำจะยังคงรักษาดุลพินิจในการใช้กำลังที่เหมาะสมในการป้องกันพวกเขาเองและผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีหน้าที่ต้องคุ้มครอง

5. ความรับผิดชอบ

5.1 กลุ่มสนับสนุนเหตุฉุกเฉินของหน่วยงานเรือนจำต้องรับผิดชอบสำหรับการประสานงานของนโยบายอาวุธปืนและการฝึกฝน ซึ่งรวมไปถึงดังต่อไปนี้¹²⁵ 1) การพกพาอาวุธปืนและอุปกรณ์ประกอบสำหรับการดำเนินการและการฝึกฝนตาม กฎหมายอาวุธปืน 1973 ระเบียบอาวุธปืน 1974 กฎหมายเรือนจำ 1981 ระเบียบเรือนจำ 1982 และคู่มือหน่วยงานเรือนจำ 2) การใช้อาวุธปืนและอุปกรณ์ประกอบสำหรับการดำเนินการและการฝึกฝนตามกฎหมายอาวุธปืน 1973 ระเบียบอาวุธปืน 1974 กฎหมายเรือนจำ 1981 ระเบียบเรือนจำ 1982 และคู่มืออาวุธปืน หน่วยงานเรือนจำ รายละเอียดของผู้ผลิตของอาวุธปืนและรายละเอียดใดๆ หรือการแก้ไขตามขั้นตอนเกี่ยวกับอาวุธปืนเหล่านี้ ตามที่กล่าวในการอนุญาตขององค์กร ซึ่งกำหนดไว้ให้สำหรับหน่วยงานเรือนจำ 5.2 กลุ่มสนับสนุนเหตุฉุกเฉินนั้นรับผิดชอบสำหรับการใช้ปืน 5.2.1 คุณสมบัติของเจ้าหน้าที่ที่ใช้ปืนในการปฏิบัติหน้าที่ 1) พนักงานยิงปืนระยะไกล ผู้ดูแลความปลอดภัยและผู้ฝึกสอน พนักงานที่มีคุณสมบัติเหล่านี้จะสามารถที่จะยิงกระสุนจริงในระยะการยิงปืนกระสุนจริง

¹²⁵ the Firearms Act 1973, Firearms Regulations 1974, Prisons Act 1981, Prisons Regulations 1982 and the Department of Corrective Services Firearms Manual.

2) ผู้สอนอาวุธปืน พนักงานผู้มีคุณสมบัติเหล่านี้จะสามารถทำการฝึกฝนอย่างเป็นทางการของอาวุธปืนและเรื่องที่เกี่ยวข้องเช่นกฎหมายและระเบียบของการยิงปืน 3) ผู้ใช้อาวุธปืน พนักงานผู้มีคุณสมบัติเหล่านี้จะสามารถที่จะพกพาและใช้อาวุธปืนตามเงื่อนไขที่กำหนดในระเบียบนี้ 5.3.2 การประเมินความสามารถของพนักงานของหน่วยงานในการใช้อาวุธปืนในการดำเนินการโดยทำการประเมินตามกระบวนการตามที่กำหนดไว้ 6. การออก การบันทึกและการใช้อาวุธปืนโดยเจ้าหน้าที่¹²⁶ การออกและการใช้อาวุธปืนโดยเจ้าหน้าที่เรือนจำ/บุคคลนั้นได้กำหนดไว้ใน ระเบียบนโยบาย 5 การใช้กำลัง 7. การใช้อาวุธปืนต่อเครื่องบิน¹²⁷ กระบวนการของการใช้อาวุธปืนต่อเครื่องบินนั้นกำหนดไว้ใน ระเบียบนโยบาย 5 การใช้กำลัง 8. การดำเนินการที่จำเป็นในกรณีที่บุคคลได้รับบาดเจ็บโดยเป็นผลมาจากการใช้อาวุธปืน¹²⁸ กระบวนการที่จำเป็นในกรณีที่บุคคลได้รับบาดเจ็บโดยอาวุธปืนนั้นระบุไว้ใน ข้อกำหนดนโยบาย การใช้กำลัง 9. การเก็บและการเคลื่อนย้ายอาวุธปืน¹²⁹ 9.1 ตำแหน่งซึ่งอาวุธปืนถูกจัดเก็บจะได้รับการอนุมัติโดยเจ้าหน้าที่เป็นระยะๆ 9.2 กระบวนการสำหรับการเคลื่อนย้ายอาวุธปืนนั้นระบุไว้ใน ข้อกำหนดนโยบาย 5 การใช้กำลัง 10. มาตรฐานในการการฝึกฝนและการตรวจสอบ 10.1 กลุ่มสนับสนุนฉุกเฉินที่ต้องรับผิดชอบสำหรับ (1) การฝึกฝนอาวุธปืน ทางสาขาต้องมั่นใจว่ากลุ่มสำคัญดังต่อไปนี้จะต้องมีคุณสมบัติและคุณสมบัติดังกล่าวจะได้รับการบันทึก 1) การแต่งตั้งการยิงระยะไกล 2) ผู้ดูแลอาวุธปืน 3) ผู้ใช้อาวุธปืน (2) ส่วนประกอบการฝึกฝนของกลุ่มอาวุธปืน เอกสารนี้จะเป็นปัจจุบันตามมาตรฐานการฝึกฝนและจะรวมตามรายละเอียดการฝึกฝนดังต่อไปนี้ 1) บรรดาการฝึกฝนที่เกี่ยวข้องกับอาวุธปืน 2) บรรดาการทดสอบมาตรฐานของอาวุธปืนและการใช้กระสุนจริง 10.2 กลุ่มสนับสนุนเหตุฉุกเฉินจะต้องมั่นใจว่า 1) ผู้ใช้อาวุธปืนที่มีคุณสมบัติจะได้รับการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องและทำการประเมินความสามารถให้เสร็จสิ้น ตามคำสั่งที่มีอยู่ 2) บรรดาการฝึกฝนและการประเมินจะได้รับการดำเนินการ โดยพนักงานที่มีคุณสมบัติ 3) การบันทึกจะมีขึ้นซึ่งระบุรายละเอียดของความสามารถที่ดำเนินต่อไปและผลของการประเมินโดยผู้ใช้อาวุธปืน 10.3 คำสั่งที่มีอยู่ของกลุ่มผู้สนับสนุนจะมีรายละเอียดสำหรับความต้องการสำหรับ 1) การออกและการนำอาวุธปืนที่มีที่อยู่กับกลุ่มสนับสนุนฉุกเฉิน 2) ความรับผิดชอบของ

¹²⁶ Policy Directive 5 Use of Force.

¹²⁷ Ibid. (P.139).

¹²⁸ Ibid. (P.139).

¹²⁹ Ibid. (P.139).

พนักงานเกี่ยวกับคลังแสง Hakea โกดัง Hakea และ โกดัง Casuarina 3) ขั้นตอนสำหรับการใช้งาน
อาวุธปืนต่อตำแหน่งภายนอก 11. ข้อจำกัด (คำสั่งในเรื่องการควบคุมความรุนแรง)

เจ้าหน้าที่เรือนจำคนใด ผู้ซึ่งต้องจะได้รับอาวุธปืนในการทำหน้าที่ของพวกเขาจะต้องรายงาน
ในทันทีซึ่งเหตุผลใดๆ ว่าทำไมพวกเขาจะห้ามมีอาวุธปืนต่อผู้ดูแลกลุ่มสนับสนุนเหตุฉุกเฉินหรือ
ผู้ดูแลที่ได้รับการแต่งตั้งของเรือนจำซึ่งมีตำแหน่งอยู่ 12. การบำรุงรักษาอาวุธปืนและการ

ตรวจสอบ¹³⁰ คำสั่งนโยบาย 5 การใช้กำลัง จะรวมไปถึงโปรแกรมการบำรุงรักษาสำหรับบรรดา
อาวุธปืนที่มีอยู่ภายใต้การอนุญาตขององค์กร โปรแกรมจะรวมถึงต่อไปนี้ด้วย:

- 1) ความถี่ของการตรวจสอบและการบำรุงรักษาสำหรับกลุ่มสนับสนุนเหตุฉุกเฉิน
- 2) ความถี่ของการตรวจสอบและบำรุงรักษาสำหรับหน่วยความปลอดภัยเรือนจำ Albany
- 3) ความถี่ของการตรวจสอบและบำรุงรักษาสำหรับอาวุธปืนที่ถือไว้อยู่ที่ตำแหน่งอื่น

13. การอนุมัติระเบียบที่เพิ่มขึ้นตามข้อ 35 ของ กฎหมายเรือนจำ 1981 โดย CEO ของ หน่วยงาน
เรือนจำพร้อมกับการอนุมัติของรัฐมนตรี

จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เห็นได้ว่า การปฏิบัติงานของราชทัณฑ์ทั้งประเทศแคนาดาและ
ออสเตรเลียเราจะเห็นได้ว่าในต่างประเทศนั้นมีการวางหลักในเรื่องการใช้อำนาจการยิงปืนต่อ
ผู้ต้องขังไว้อย่างเข้มงวดมากและมีระบบการฝึกฝนในการใช้ปืนดังกล่าวอย่างละเอียด และในส่วน
การใช้ปืนไม่ว่าจะเป็นการเล็งหรือยิงเตือนของตัวเจ้าหน้าที่นั้นจะมีลักษณะที่คล้องจองกับหลักการ
พื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังบังคับและอาวุธปืน โดยต้องใช้วิธีการอื่น ๆ ที่มีอันตรายน้อยที่สุดและ
นานที่สุดก่อนที่จะไปใช้ปืนในการกระทำต่อผู้ต้องขังและมีการวางรูปแบบการยิงไว้อย่างละเอียด
เพื่อเป็นการสร้างหลักประกันความปลอดภัยทั้งต่อตัวผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในการปฏิบัติ
หน้าที่ดังกล่าว

¹³⁰ Ibid. (P.139).

บทที่ 4

หลักเกณฑ์ของกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจป็นของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ใน การบังคับใช้กฎหมาย

นำเสนอถึงแนวคิด หลักการ พร้อมทั้งขั้นตอนในการใช้ป็นต่อผู้ต้องขังทั้งในอำนาจที่มี
สิทธิกระทำได้และข้อจำกัดเพื่อมิให้กระทบสิทธิของผู้ต้องขังเกินควรตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์
ที่ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์กระทำได้ พร้อมทั้งนำเสนอเหตุผลลบนีของผู้ต้องขังและหลัก
ปฏิบัติที่เจ้าพนักงานสามารถกระทำได้เมื่อผู้ต้องขังลบนีเพื่อทำการจับกุมตามอำนาจหน้าที่

4.1 การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์

นำเสนอถึงการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานว่ามีอำนาจอะไรบ้างที่สามารถกระทำได้
ตามที่พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ให้อำนาจ

4.1.1 อำนาจของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์¹³¹

1. ทุกเรือนจำมีผู้บัญชาการเรือนจำควบคุมอยู่ โดยเรือนจำใดหากมิได้มีผู้บัญชาการ โดยเฉพาะถ้าเป็น
เรือนจำจังหวัด ให้ข้าหลวงประจำจังหวัดแห่งท้องที่ซึ่งเรือนจำนั้น ตั้งอยู่เป็นผู้บัญชาการโดย
ตำแหน่ง แต่ถ้าเป็นเรือนจำอำเภอ ให้นายอำเภอแห่งท้องที่ซึ่งเรือนจำนั้นตั้งอยู่เป็น และ ผู้
บัญชาการโดยตำแหน่ง ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดมีอำนาจบังคับบัญชาเหนือผู้บัญชาการเรือนจำ
อำเภอ ซึ่งตั้งอยู่ในท้องที่จังหวัดนั้น

2. ผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจและหน้าที่รับผิดชอบบังคับบัญชากิจการเรือนจำโดยทั่วไป และมี
อำนาจบังคับบัญชาเหนือเจ้าพนักงานตลอดจนผู้ต้องขังทั้งปวงที่สังกัดกิจการเรือนจำนั้น โดยมี
อำนาจในการตรวจการเรือนจำตามระเบียบของทางราชทัณฑ์ที่กำหนดไว้, เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุข
ผู้ต้องขัง เปิดโอกาสให้ร้องทุกข์ได้โดยสะดวกและ เต็มที่ และ ควบคุมเจ้าพนักงานและกิจการของ
เรือนจำ

3. พัสติต้องรับผิดชอบในการงานที่ได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่ ในกรณีที่มีได้มอบหมายการงานให้
ควบคุมเป็นส่วน ๆ ให้พัสติมีหน้าที่ดังต่อไปนี้ ปกครองและควบคุมระเบียบ วินัย ของเจ้าพนักงาน
ในสังกัด, แบ่งการงานของเรือนจำออกเป็นส่วนๆ มอบหมายให้เจ้าพนักงานใน สังกัดไปดำเนินการ
ควบคุมหรือจัดทำ รักษาและดูแลบูรณะสถานที่และทรัพย์สินของเรือนจำ, ควบคุมดูแลการทะเบียน

¹³¹ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 58.

บัญชีของเรือนจำ, หากเรือนจำใดมิได้แต่งตั้งสมุหบัญชีไว้ ต้องรับผิดชอบในการ เบิกและจ่ายเงิน อันเกี่ยวเป็นกิจการของเรือนจำ ปกครองและควบคุมระเบียบ วินัย ของผู้ต้องขัง, ตรวจตราป้องกันการกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขังตลอดจนการหลบหนี และจับกุมเมื่อมีการกระทำผิดอาญา, จัดการและควบคุมการทำงานของผู้ต้องขัง, จัดการและควบคุมการศึกษาตลอดจนการอบรมผู้ต้องขัง, ดูแลการอนามัยของผู้ต้องขัง การสุขาภิบาลของเรือนจำ และจัดให้ เป็นไปตามคำแนะนำของแพทย์ และเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังร้องทุกข์ได้โดยสะดวกและเต็มที่

4.ทุกเรือนจำ ให้มีผู้คุมในการปฏิบัติงานในราชทัณฑ์ โดย ผู้คุมเป็นเจ้าพนักงานราชทัณฑ์รองจาก พัสดีและมีอำนาจหน้าที่ในการปกครองและควบคุมระเบียบ วินัย ของผู้ต้องขัง, ตรวจตราป้องกันการกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขังตลอดจนการหลบหนี และจับกุมเมื่อมีการกระทำผิดอาญา, จัดการและควบคุมการทำงานของผู้ต้องขัง, จัดการและควบคุมการศึกษาตลอดจนการอบรมผู้ต้องขัง, ดูแลการอนามัยของผู้ต้องขัง การสุขาภิบาลของเรือนจำ และจัดให้ เป็นไปตามคำแนะนำของแพทย์ และเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังร้องทุกข์ได้โดยสะดวกและเต็มที่ โดยกำหนดว่าต้องทำการตามคำสั่งผู้บังคับบัญชา และ เมื่อผู้ต้องขังในความควบคุมของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ก่อความไม่สงบ หรือกระทำผิดอาญา ต้องเข้าจัดการจับกุมช่วยเหลือเจ้าพนักงานอื่น เว้นแต่ไม่อาจทำดั่งนั้นได้ เพราะเหตุที่มีผู้ต้องขัง อื่นอยู่ในความควบคุมของตนซึ่งจะก่อความไม่สงบหรือกระทำผิดอาญาขึ้น ในกรณีนั้นต้องรีบแจ้งให้ เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ผู้ควบคุมและพัสดีทราบเหตุ

4.1.2 อำนาจในการใช้อาวุธ

อำนาจในการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์นั้นอาศัยอำนาจตามมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๕¹³² โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 1.อาวุธที่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ที่สามารถใช้ในการปฏิบัติหน้าที่มี ๓ ชนิด คือ ปืนพก, ปืนยาว และไม้ตะบองกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๒.๕๐ เซ็นติเมตร ยาว ๕๐ เซ็นติเมตร
- 2.ให้เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ดังต่อไปนี้มีอำนาจในการใช้อาวุธดังกล่าวในข้อ ๑ ดังนี้ คือ 1.ปืนพก เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่พัสดีขึ้นไปหรือผู้รักษาการแทน ถือประจำตัวในเวลาปฏิบัติหน้าที่ราชการ สำหรับเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ตำแหน่งต่ำกว่าพัสดีลงมาจะถือ ได้แต่เฉพาะเมื่อได้รับอนุญาตจากผู้บัญชาการเรือนจำเป็นพิเศษหรือถือในกรณีฉุกเฉินเพื่อปฏิบัติ หน้าที่ 2.ปืนยาว เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้คุมถือในเวลาทำหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังภายนอกเรือนจำหรือในเวลาอยู่ยามรักษาการณ์ หรือในกรณีฉุกเฉินเพื่อปฏิบัติหน้าที่ 3.ไม้ตะบอง เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้คุมถือในเวลาทำหน้าที่ ควบคุมผู้ต้องขัง หรือในเวลาอยู่ยามรักษาการณ์ โดยการ

¹³² พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ฉบับที่ 4.

ถืออาวุธนั้น ให้ปฏิบัติดังนี้ 1. ปืนพก ใส่ซองสะพายหรือร้อยติดกับเข็มขัดข้างขวา 2. ปืนยาว สะพายหรือแบกหรือถือแล้วแต่ความเหมาะสมแก่การปฏิบัติหน้าที่ 3. ไม้ตะบอง

ในปัจจุบันเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ไม่นิยมถืออาวุธประเภทตะบอง คงจะเป็นด้วยรู้สึกว่ายาวหรืออย่างไรไม่ทราบ เพราะสมัยนี้มีเรื่องมีราวกันที่ถืออาวุธปืนสงครามหรือลูกระเบิดกันเลย ทำให้รู้สึกว่าถ้าถือตะบองคงจะถูกคนหัวเราะเอาแน่ แต่ความจริงแล้วอาวุธของเจ้าพนักงานที่ใช้ในเรื่องจำกำหนดให้เป็นตะบองนั้นเหมาะสมดีแล้ว เพราะในกรณีทั่ว ๆ ไปไม่ประสงค์จะให้ทำร้ายกันให้ถึงบาดเจ็บสาหัสหรือถึงตาย หรือแม้แต่ถ้าผู้ต้องขังข้อย่างไปจากเจ้าพนักงาน ได้ก็ไม่เป็นอันตรายมาก บางครั้งบางครั้งเคยเห็นเจ้าพนักงานบางคนถือไม้ตะบองและเคยได้ยินว่าบางคนใช้ท่อน้ำประปาเป็นอาวุธ ซึ่งเป็นการไม่ถูกต้องตามกฎหมาย หากเกิดเรื่องราวขึ้นมาเจ้าพนักงานนั้นจะกลายเป็นผู้กระทำผิดเสียเอง สำหรับอาวุธปืนนั้นกรมราชทัณฑ์ไม่อนุญาตให้นำเข้ามาในเรื่องจำ เพราะอาจถูกผู้ต้องขังแย่งชิงเอาได้ดังปรากฏในหนังสือกรมราชทัณฑ์¹³³

4.1.3 การใช้อาวุธปืน¹³⁴

กฎหมายของประเทศไทยกำหนดอำนาจในการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ โดยอาศัยอำนาจจากพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. ๒๔๕๐ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ กล่าวคือ 1. อาวุธปืน¹³⁵ หมายความว่า อาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืน ที่ได้รับอนุญาตจาก คณะกรรมการ ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ. ๒๕๓๘) ออกตามความในพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งอาวุธ พ.ศ. ๒๔๕๐ ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้ทำ เครื่องหมาย และบัญชีแล้ว

2. การเรียกใช้อาวุธปืน หมายความว่า ถึง การเบิกจ่าย การเรียกส่งคืน การเก็บ การบำรุงรักษา และการพกพาอาวุธปืน โดย ผู้สั่งจ่าย หมายความว่า ผู้บัญชาการเรือนจำ ผู้อำนวยการทัณฑสถาน และหัวหน้า หน่วยงานสถานที่อื่นใดของกรมราชทัณฑ์ที่ใช้ควบคุมผู้ต้องขัง และ นายทะเบียน หมายความว่า ข้าราชการกรมราชทัณฑ์ซึ่งได้รับแต่งตั้งจาก กรมราชทัณฑ์ทำหน้าที่นายทะเบียน ผู้ดูแลการเบิกจ่าย ฝากเก็บ และจัดทำบัญชีประจำการอาวุธปืน

¹³³ คำอธิบายพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พร้อมด้วยกฎระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (น.89-90), โดย วิสัย พลฤกษ์วัน, 2527, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

¹³⁴ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วย การใช้อาวุธปืน และเครื่องกระสุนปืน พ.ศ. 2543.

¹³⁵ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วย การใช้อาวุธปืน และเครื่องกระสุนปืน พ.ศ. 2543, ข้อ 5.

3. การเบิกจ่ายและการเรียกส่งคืนในส่วนของอาวุธปืนให้แก่บุคคลในหน่วยงานของทางราชทัณฑ์¹³⁶ ให้จ่ายได้เฉพาะกรณีที่ จำเป็นต้องนำไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ โดยให้ผู้ส่งจ่ายพิจารณาจ่ายให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ และความจำเป็น และห้ามจ่ายประจำตัวเป็นประจำ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากผู้ส่งจ่ายเป็นกรณีพิเศษ และเมื่อเสร็จสิ้นภารกิจแล้ว ต้องส่งคืนเก็บทันที โดยการเบิกจ่ายและการฝากเก็บให้นายทะเบียนทำบัญชีจ่ายอาวุธปืนและฝากเก็บอาวุธปืน ตามระเบียบตามที่กฎหมายกำหนดไว้¹³⁷

4. การใช้อาวุธปืน¹³⁸ ห้ามนำอาวุธปืนเข้าไปภายในเรือนจำโดยเด็ดขาด เจ้าพนักงานราชทัณฑ์หรือเจ้าพนักงานตามกฎหมายอื่นที่ถืออาวุธจะเข้าไปติดต่อกายในเรือนจำ ให้ฝากอาวุธปืน กระสุนปืน รวมทั้งกระสุนปืนที่นำออกจากอาวุธปืนแล้วไว้กับเจ้าพนักงานเรือนจำที่มีหน้าที่รับฝาก พร้อมกับให้ลงชื่อผู้ฝากและผู้รับฝากในสมุดไว้เป็นหลักฐาน เสร็จแล้วให้เก็บรักษาไว้ในที่ปลอดภัยทุกครั้ง ทั้งนี้ เว้นแต่พนักงานซึ่งปฏิบัติหน้าที่เวรรักษาการณ์ในเวลากลางคืน โดยกรณีฉุกเฉิน เช่น ผู้ต้องขังไม่ยอมวางอาวุธเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้วาง, ผู้ต้องขังกำลังหลบหนีไม่ยอมหยุด เมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้หยุดและไม่มีทางอื่นที่จะจับกุมได้ และ ผู้ต้องขังตั้งแต่สามคนขึ้นไป ก่อความวุ่นวายหรือพยายามเปิด ทำลายประตู รั้ว หรือกำแพงของทางเรือนจำ รวมทั้งใช้กำลังทำร้ายเจ้าพนักงานราชทัณฑ์หรือผู้อื่น และไม่ยอมหยุดการกระทำความดังกล่าวเมื่อเจ้าพนักงานราชทัณฑ์สั่งให้หยุด¹³⁹

5. การจ่ายและการเข้าถืออาวุธปืนแก่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์¹⁴⁰ โดยให้จ่ายอาวุธปืนยาวพร้อมกระสุนปืนไม่เกิน 5 นัด แก่เจ้าพนักงานซึ่งปฏิบัติหน้าที่ เวรรักษาการณ์ในเวลากลางคืน สำหรับเวรผู้ใหญ่ และพัศดีเวร ให้จ่ายปืนพกพร้อมด้วยกระสุนปืน ไม่เกิน 1 ชด โดยอาวุธปืนที่จะนำเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ ให้ส่งจ่าย เป็นผู้พิจารณาตามความเหมาะสม แต่หากเห็นว่าสภาพการณ์แห่งเรือนจำไม่เหมาะสม หรือไม่มีความจำเป็นต้องใช้อาวุธปืนขณะปฏิบัติ หน้าที่เวรรักษาการณ์ในเวลากลางคืน ก็ให้พิจารณาสั่งการในทางที่เป็นประโยชน์แก่การควบคุม ผู้ต้องขัง และในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ ให้ผู้ใช้อาวุธปืน ถืออาวุธปืนและกระสุนปืนติดตัว อยู่ตลอดเวลา และให้ระมัดระวังอย่างให้อาวุธปืนหรือกระสุนตกอยู่ในความครอบครองของผู้ต้องขัง หรือบุคคลอื่นใดเป็นอันขาด

¹³⁶ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการใช้อาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืน พ.ศ. 2543 หมวด 1 การเบิกจ่ายและการเรียกส่งคืน ข้อ 7.

¹³⁷ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วย การใช้อาวุธปืน และเครื่องกระสุนปืน พ.ศ. 2543 ข้อ 8.

¹³⁸ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วย การใช้อาวุธปืน และเครื่องกระสุนปืน พ.ศ. 2543 หมวด 2 การใช้อาวุธปืน ข้อ 9.

¹³⁹ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 17.

¹⁴⁰ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วย การใช้อาวุธปืน และเครื่องกระสุนปืน พ.ศ. 2543 ข้อ 10, 11.

6.การเก็บและบำรุงรักษา¹⁴¹ การเก็บอาวรุป็นให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กรมราชทัณฑ์ กำหนดให้ ถือเป็นปฏิบัติ ดังนี้ ในส่วนกลาง ให้กองคลัง เป็นนายทะเบียนผู้รับผิดชอบในการเก็บรักษา โดยจัดผู้พร้อม กุญแจ และทำบัญชีควบคุมการเบิกจ่ายอาวรุป็นตามแบบที่กำหนด, ให้เรือนจำ จัดสร้างที่สำหรับเก็บอาวรุป็นและเครื่องกระสุนปืนไว้เป็นสัดส่วนมีความ แข็งแรง และอยู่ในที่ปลอดภัยยากแก่ การที่ผู้ต้องขังจะเข้าถึง และให้เรือนจำแต่งตั้งข้าราชการตั้งแต่ระดับ ๗ ขึ้นไป เป็นนายทะเบียน และจะให้ให้มีผู้ช่วย ตามจำนวนที่เห็นสมควร เป็นผู้ช่วยนายทะเบียนร่วมรับผิดชอบในการเบิกจ่าย ฝากเก็บ และดูแลรักษา อาวรุป็นทุกชนิดของเรือนจำ โดยการบำรุงรักษาอาวรุป็นให้เป็นไปตามวิธีปฏิบัติและข้อแนะนำในการบำรุงรักษา ตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนด

7.การพกพาอาวรุป็นของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์¹⁴² ห้ามข้าราชการกรมราชทัณฑ์ ซึ่งแต่งเครื่องแบบก็ดี หรือมิได้แต่งเครื่องแบบ ก็ดี พาอาวรุป็นไปในเมือง หมู่บ้าน หรือทางสาธารณะโดยเปิดเผย หรือโดยไม่มีเหตุอันสมควร หรือพาไปในชุมชนที่ได้จัดให้มีขึ้นเพื่อนมัสการ การรื่นเริง การมหรสพ หรือการอื่นใด เว้นแต่ในกรณี ดังต่อไปนี้ ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ติดตามจับกุมผู้ต้องขังที่หลบหนี การควบคุมของเรือนจำ, ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังหรือเวรรักษาการณ์, ผู้ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมเงินหรือพัสดุของหลวงที่มีค่า, ผู้ซึ่งทำหน้าที่นำอาวรุป็นของทางราชการหรือของกลางส่งยังที่ต่างๆ, ในกรณีพิเศษอื่นๆ ที่ได้รับอนุญาตจากอธิบดี เมื่อเสร็จภารกิจแล้ว ให้ผู้มีอาวรุป็นเหล่านั้น กลับหน่วยงานตนโดยเร็ว ห้ามพา อาวรุป็นแวะเวียนไปในที่อื่นใดอีก ในกรณีที่ข้าราชการกรมราชทัณฑ์ ที่มีความจำเป็นต้องพาอาวรุป็นติดตัวไป เพื่อปฏิบัติ หน้าที่ราชการจะต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดี หรือผู้ที่อธิบดีมอบหมาย การอนุญาตดังกล่าวต้องทำเป็น หนังสือตามแบบท้ายกฎกระทรวงฯ โดยมอบให้กับผู้รับอนุญาตนำติดตัวไป การอนุญาตให้อยู่ใน คุลยพินิจของอธิบดีหรือผู้ที่อธิบดี มอบหมาย โดยพิจารณากำหนดระยะเวลาแต่ละครั้งตามความ เหมาะสม ทั้งนี้ การอนุญาตครั้งหนึ่ง ต้องไม่เกิน ๖เดือน โดยห้ามข้าราชการกรมราชทัณฑ์พาอาวรุป็นเข้าไปในเขตพระราชฐานโดยเด็ดขาด และการพาอาวรุป็นเพื่อปฏิบัติราชการตามระเบียบนี้ ให้ข้าราชการกรมราชทัณฑ์ ถือเป็นปฏิบัติ ดังนี้ กรณีแต่งเครื่องแบบ ให้พาได้โดยใช้ซองปืนสีน้ำตาล หรือสีดำ ร้อยติดเข็มขัดให้ เรียบร้อย, กรณีที่มีได้แต่งเครื่องแบบ ให้พาไปโดยมิดชิดไม่อาจสังเกตได้ง่ายและห้ามพาอาวรุ ป็น

¹⁴¹ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วย การใช้อาวรุป็น และเครื่องกระสุนปืน พ.ศ. 2543 หมวด 3 การเก็บและบำรุงรักษา ข้อ 12, 13.

¹⁴² ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วย การใช้อาวรุป็น และเครื่องกระสุนปืน พ.ศ. 2543 หมวด 4 การพาอาวรุป็น ข้อ 14, 15, 16, 17, 18.

โดยเปิดเผยให้เป็นที่หวาดกลัวแก่ประชาชนเป็นอันขาด ทั้งนี้ ให้นำบัตรประจำตัวข้าราชการติดตัวไว้ให้พร้อมที่จะรับการตรวจได้ทุกเมื่อ และกรณีพกพาอาวุธปืนชนิดปืนยาวไปปฏิบัติราชการ ต้องแต่งเครื่องแบบโดยพกพาไป ให้เหมาะสม อย่างพาไปในลักษณะที่ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกหวาดกลัว โดยกำหนดให้ข้าราชการกรมราชทัณฑ์ที่พาอาวุธปืนถือปฏิบัติตามระเบียบนี้โดยเคร่งครัด หากฝ่าฝืนย่อมเป็นความผิดทางวินัยหรืออาจถูกดำเนินคดีตามกฎหมายได้

4.2 กฎหมายราชทัณฑ์ของไทยที่มีการใช้อาวุธ

นำเสนอถึงการใช้อาวุธธรรมดาและปืนซึ่งใช้ในการจับกุมผู้ต้องขังว่ามีลักษณะอย่างไร และสิทธิในการใช้เป็นอย่างไรพร้อมทั้งอำนาจในการใช้และข้อจำกัดในการใช้งาน

4.2.1 การใช้อาวุธอย่างอื่นและอาวุธปืน

“เจ้าพนักงานเรือนจำอาจใช้อาวุธนอกจากอาวุธปืนแก่ผู้ต้องขังได้ในกรณีต่อไปนี้¹⁴³ (1) เมื่อปรากฏว่าผู้ต้องขังกำลังหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี และไม่มีทางจะป้องกันอย่างอื่นนอกจากใช้อาวุธ (2) เมื่อผู้ต้องขังหลายคนก่อความวุ่นวายหรือพยายามใช้กำลังเปิดหรือทำลายประตู รั้ว หรือกำแพงเรือนจำ (3) เมื่อปรากฏว่าผู้ต้องขังจะใช้กำลังทำร้ายเจ้าพนักงานหรือผู้อื่น” อาวุธตามมาตรานี้เข้าใจว่าจะไม่จำกัดเฉพาะที่ปรากฏในมาตรา 15 เท่านั้น เพราะมาตรา 15 กำหนด¹⁴⁴ไว้เฉพาะกรณีใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ทั่ว ๆ ไป แต่เมื่อเกิดเหตุวุ่นวายจะจำกัดให้ใช้ได้เพียงอาวุธดังกล่าวซึ่งคือ ไม้ตะบองกลมคงจะไม่เพียงพอ เพราะบางครั้งอาจหยิบฉวยไม้ทันทหรือเท่าที่พบเห็นเจ้าพนักงานไม่ได้พกอาวุธไม้ตะบอง อีกประการหนึ่ง มาตรา 16 นี้ก็มีได้ระบุให้ใช้เฉพาะอาวุธเท่าที่กำหนดโดยมาตรา 16 เพียงแต่ห้ามใช้อาวุธปืน ซึ่งโดยสภาพแล้วเป็นอาวุธร้ายแรง ใช้ประทุษร้ายได้ถึงตายไม่ว่าโดยพลั้งพลาดหรือจงใจ การกระทำตามมาตรา 16 นี้ ยังถือว่าไม่รุนแรงถึงขนาดที่จำเป็นต้องใช้อาวุธปืน เมื่อเทียบมาตรา 17 ดังนั้นเพื่อให้การปฏิบัติมีทางเป็นไปได้มากกว่า จึงควรนำประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1(5) มาใช้ มาตรานี้กำหนดไว้ว่า “อาวุธหมายรวมถึงสิ่งซึ่งไม่เป็นอาวุธ โดยสภาพ แต่ซึ่งได้ใช้หรือเจตนาจะใช้ประทุษร้ายร่างกายถึงอันตรายสาหัสอย่างอาวุธ” อย่างไรก็ตามการตีความให้กว้างเพื่อให้ใช้กฎหมายบังคับได้นั้น ไม่ควรตีความกว้างไกลเกินไป เพราะมีกฎกระทรวงออกมาโดยชัดแจ้งแล้ว ดังนั้นจึงไม่อาจใช้มีดหรือวัตถุแหลมคมอย่างอื่น หรือวัตถุระเบิด หรือ วัตถุอื่นซึ่งมีสภาพเป็นอันตรายมากกว่าไม้ตะบอง และการ

¹⁴³ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์พุทธศักราช 2479 มาตรา 16.

¹⁴⁴ คำอธิบายพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พร้อมด้วยกฎระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (น.92), โดย วิสัย พฤษะวัน, 2527, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ใช้ก็ต้องใช้เมื่อเวลาที่มีเหตุฉุกเฉินอย่างยิ่งเท่านั้น การที่มาตรา 16 มิให้ใช้อาวุธปืนก็เพราะว่าไม่ต้องการให้ผู้ต้องขังได้รับอันตรายถึงสาหัสหรือถึงตาย การใช้อาวุธตามมาตรานี้จะใช้ได้ในโอกาสที่กำหนดไว้ในมาตรา 16 ซึ่งเป็นการเข้าระงับเหตุเฉพาะหน้า มิใช่ว่าผู้ต้องขังทำผิดวินัยอย่างอื่นหรือเจ้าพนักงานไม่ชอบหน้าผู้ต้องขังก็ตีเอาเช่นนี้ไม่ได้ หากผู้ต้องขังที่พยายามหลบหนีหรือก่อความวุ่นวาย หรือจะใช้กำลังทำร้ายเจ้าพนักงานหรือผู้อื่นถูกจับตัวได้แล้ว หรือเหตุการณ์สงบลงแล้วจะใช้อาวุธทำร้ายผู้ต้องขังที่ก่อเหตุการณ์โดยพลการไม่ได้ หากประสงค์จะลงโทษก็จะต้องปฏิบัติตามกฎกระทรวงข้อ 113 และข้อ 117 ซึ่งวางหลักไว้อย่างแน่นอนเพื่อคุ้มครองสิทธิและความปลอดภัยของบุคคลตามสมควร การใช้กำลังทุบตีโดยปราศจากเหตุผลและหลักเกณฑ์ จะทำความยุ่งยากมาสู่ตัวผู้ปฏิบัติ และผู้บังคับบัญชาซึ่งต้องรับผิดชอบเสมอ “เจ้าพนักงานเรือนจำอาจใช้อาวุธปืนแก่ผู้ต้องขังได้ในกรณีต่อไปนี้ (1) ผู้ต้องขังไม่ยอมวางอาวุธ เมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้วาง (2) ผู้ต้องขังที่กำลังหลบหนีไม่ยอมหยุด ในเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้หยุดและไม่มีทางอื่นที่จะจับกุมได้ (3) ผู้ต้องขังตั้งแต่สามคนขึ้นไป ก่อการวุ่นวายหรือพยายามใช้กำลังเปิดหรือทำลายประตู รั้ว หรือกำแพงเรือนจำ หรือใช้กำลังกายทำร้ายเจ้าพนักงานหรือผู้อื่น และไม่ยอมหยุดในเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้หยุด ถ้ามีเจ้าพนักงานเรือนจำผู้มีอำนาจเหนือตนอยู่ในที่นั้นด้วย จะใช้อาวุธปืนได้ก็ต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากเจ้าพนักงานผู้นั้นแล้วเท่านั้น”¹⁴⁵ มาตรานี้ต้องพิจารณาต่อจากมาตรา 16 เพราะเป็นการพูดถึงการใช้อาวุธของเจ้าพนักงานโดยต่อเนื่อง¹⁴⁶ กับมาตรา 16 ในกรณีที่การกระทำของผู้ต้องขังที่มีความรุนแรงขึ้น ดังเช่น กรณีข้อ (1) ผู้ต้องขังไม่ยอมวางอาวุธ ซึ่งเป็นอาวุธที่ได้ใช้ในการพยายามหลบหนี หรือก่อความวุ่นวายหรือจะใช้ทำร้ายเจ้าพนักงานหรือผู้อื่น เช่น ผู้ต้องขังด้วยกันเอง เมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้วางอาวุธแล้วไม่ยอมวาง เจ้าพนักงานจึงใช้อาวุธปืนได้

อาวุธซึ่งผู้ต้องขังใช้ในมาตรานี้ เป็นที่ชัดเจนว่าหมายถึงอาวุธตามความหมายในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (5) นั่นเอง ถึงแม้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์พุทธศักราช 2479 จะออกใช้ก่อนประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2479 ก็ตาม แต่ก็มิได้ให้คำจำกัดความเรื่องอาวุธไว้ เพื่อให้เป็นข้อถกเถียงกัน ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (5) จะช่วยแก้ไขได้

ส่วนข้อ (2),(3) มีข้อน่าสังเกตว่ากฎหมายใจระบุนไว้ว่าเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานจะต้องสั่งให้หยุดแล้วผู้ต้องขังไม่ยอมหยุดจึงใช้อาวุธปืนได้ ซึ่งในทางปฏิบัติจะก่อความยุ่งยากไม่น้อย ถ้าจะทำตามขั้นตอนทุกอย่างอาจชักช้าไม่ทันการ แต่อย่างไรก็ดีก็เป็นเจตนารมณ์ของกฎหมายที่จะให้

¹⁴⁵ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์พุทธศักราช 2479 มาตรา 17.

¹⁴⁶ คำอธิบายพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พร้อมด้วยกฎระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (น.93), โดย วิสัย พลฤกษ์วัน, 2527, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มีความยับยั้งชั่งใจเสียก่อนที่จะใช้อาวุธซึ่งมีอันตรายร้ายแรง จะเห็นได้จากวรรคแรกกระบวนเจ้าพนักงานเรือนจำอาจใช้อาวุธปืนซึ่งหมายความว่าให้เจ้าพนักงานใช้ดุลพินิจเลือกใช้อาวุธที่เบากว่าอาวุธปืนได้ ส่วนในวรรคท้ายบังคับว่าจะใช้อาวุธปืนได้ต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากเจ้าพนักงานเรือนจำผู้มีอำนาจเหนือตน ซึ่งอยู่ในที่นั้นด้วย ถ้าไม่มีเจ้าพนักงานเรือนจำผู้มีอำนาจเหนือตนจึงจะสามารถใช้ดุลพินิจใช้ หรือสั่งใช้อาวุธปืนได้เอง

4.2.2 การจับกุมผู้ต้องขัง¹⁴⁷

“ในการจับกุมผู้หลบหนีภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับตั้งแต่วันที่หนีไป เจ้าพนักงานเรือนจำอาจใช้อำนาจตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 15 ถึง 17 แห่งพระราชบัญญัตินี้โดยอนุโลม เมื่อสิ้นกำหนดเวลานี้แล้ว จะใช้อำนาจเช่นว่านั้น ต่อไปมิได้ แต่ทั้งนี้ไม่เป็นการตัดอำนาจของเจ้าพนักงานเรือนจำในอันที่จะจัดการจับกุมผู้หลบหนี”¹⁴⁸ ความสำคัญอยู่ที่การจับกุมผู้ต้องขังซึ่งหลบหนีหลังจากยี่สิบสี่ชั่วโมงไปแล้วนับตั้งแต่นั้น การจับกุมดังกล่าวจะใช้มาตรา 15 – 17 ไม่ได้ คือจะใช้อาวุธหรืออาวุธปืนตามข้อกำหนดในมาตราดังกล่าวไม่ได้ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ให้จับกุมโดยประการอื่นแต่ไม่บอกว่าประการอื่นคืออะไรบ้าง เจ้าพนักงานเรือนจำในที่นี้หมายถึงเจ้าพนักงานเรือนจำคนใดก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติก็คือ พศดีและผู้คุมเท่านั้น เพราะเป็นผู้เกี่ยวข้องโดยตรง การจับกุมผู้ต้องขังภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงแรกนับแต่เวลาที่หลบหนีไปไม่มีปัญหาอะไร เจ้าพนักงานเรือนจำสามารถใช้อาวุธได้ตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในมาตรา 15, 16 (1), 17 (2) เมื่อผู้ต้องขังหลบหนีพ้นยี่สิบสี่ชั่วโมงไปแล้ว อำนาจใช้อาวุธของเจ้าพนักงานเรือนจำในการจับกุมผู้ต้องขังที่หลบหนีตาม พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ทั้งหมดไปด้วย ในการจับกุมผู้หลบหนีโดยประการอื่น เจ้าพนักงานเรือนจำมีอำนาจจัดการได้อย่างไร ก. พศดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (16) ให้คำจำกัดความของคำว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจว่า “หมายความรวมถึง พศดี ฯลฯ ในเมื่อทำการอันเกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งตนมีหน้าที่ต้องจับกุมหรือปราบปราม” ถ้าเราดูกฎกระทรวง ฯ ข้อ 18 ว่าด้วยหน้าที่ของพศดีในข้อ (7) พศดีมีหน้าที่ตรวจตราป้องกันการกระทำความผิดวินัยของผู้ต้องขัง ตลอดจนการหลบหนี และจับกุมเมื่อมีการกระทำความผิดอาญา จาก พรบ.รท. มาตรา 19 และกฎกระทรวง ฯ ข้อดังกล่าว แสดงว่าพศดีมีหน้าที่จับกุมผู้ต้องขังที่กระทำความผิดอาชญาฐานหลบหนีที่คุมขังตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 190 ด้วย

¹⁴⁷ คำอธิบายพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พร้อมด้วยกฎระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (น.94-96), โดย วิสัย พลุกะวัน, 2527, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

¹⁴⁸ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์พุทธศักราช 2479 มาตรา 19.

เมื่อพัศดีมีหน้าที่ดังกล่าว พุศดีจึงเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (16) มีอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ว่าเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เมื่อทำการจับกุมรวบรวมผู้ต้องขังกระทำผิดกฎหมาย กล่าวคือ ในการติดตามจับกุมผู้ต้องขังหลบหนีจากที่คุมขัง ภายหลังยี่สิบสี่ชั่วโมงแล้วสามารถจับได้ โดยไม่ต้องมีหมายจับ ตาม ป.วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 (3) และในการจับกุมนี้อาจใช้กำลังหรืออาวุธได้ตามความจำเป็นหรือความเหมาะสมแห่งพฤติการณ์ตาม ป.วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 วรรค 2 จะเห็นว่าพัศดีมีอำนาจค่อนข้างมากในการจับกุมผู้ต้องขังหลบหนี ดังนั้นในการกำหนดคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งพัศดีจึงต้องทำให้ถูกต้อง ข. ผู้คุม จะจับกุมผู้หลบหนีเองมิได้ เพราะผู้คุมมิได้มีฐานะเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เมื่อผู้ต้องขังหลบหนีพ้นยี่สิบสี่ชั่วโมงแรกแล้วผู้คุมไม่มีอำนาจจับ เพราะมีอำนาจเท่ากับประชาชนธรรมดา ได้แต่จะต้องขอให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับให้ หรือช่วยพัศดีจับตาม ป.วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 82 แต่ในการนี้พัศดีจะต้องมีหมายจับด้วย ดังนั้นในกรณีที่ผู้ต้องขังหลบหนีพ้นยี่สิบสี่ชั่วโมงแล้ว ควรร้องขอให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ออกหมายจับให้ พุศดีจะออกหมายจับเองมิได้ เพราะผู้ที่ออกหมายจับในกรณีนี้ คือ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่เท่านั้น แม้ว่าความผิดฐานหลบหนีจากที่คุมขังจะเป็นความผิดที่ได้ระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ตาม แต่จะนำ เรื่องการจับโดยเหตุการณ์กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือ เหตุขอความช่วยเหลือแก่ประชาชนที่อยู่ใกล้เคียงในการจับกุม¹⁴⁹ มาใช้มิได้เพราะเมื่อผู้ต้องขังหลบหนีพ้นยี่สิบสี่ชั่วโมงไปแล้ว ความผิดนี้ก็มิใช่ความผิดซึ่งหน้าตามเหตุแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อย่างไรก็ตาม ความผิด อาญาดังระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายนี้ ให้อธิบายความผิดดังกล่าวเป็นความผิดซึ่งหน้าในกรณีดังนี้

- (1) เมื่อบุคคลหนึ่งถูกไล่จับผู้กระทำโดยมีเสียงร้องเอะอะ
- (2) เมื่อพบบุคคลหนึ่งแทบจะ ทันทันทันใดหลังจากการกระทำผิด ในถิ่นแคว่ใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุ นั้นและมีสิ่งของที่ได้อาจจากการ กระทำผิดหรือมีเครื่องมือ อาวุธหรือวัตถุอย่างอื่นอันสันนิษฐานได้ว่า ได้ใช้ในการกระทำผิด หรือมีร่องรอยพิรุณเป็นประจักษ์ที่เสื้อผ้า หรือเนื้อตัวของผู้นั้น คำพิพากษาฎีกาที่ 775/2502 พุศดีมีอำนาจจับกุมผู้หลบหนีเรือนจำไป โดยวิธีการอันสมควร ป้องกันมิให้หลบหนีเท่าที่ เหมาะแก่พฤติการณ์แห่งการจับกุม คำพิพากษาฎีกาที่ 293/2507 ซึ่งศาลฎีกาเห็นว่า ความผิดฐานหลบหนีจากที่คุมขังจำเลยจะต้องมีเจตนาหลบหนีด้วย

¹⁴⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 79, 80, 82.

4.2.3 เหตุไม่ต้องรับผิดชอบของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์¹⁵⁰

“เจ้าพนักงานเรือนจำผู้ใช้อำนาจที่ได้ให้ไว้ในหมวดนี้โดยสุจริตและตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่งหรืออาญาในผลแห่งการกระทำของตน”

มาตรานี้บัญญัติไว้เพื่อคุ้มครองเจ้าพนักงานเรือนจำ ซึ่งใช้อำนาจในการจับกุมผู้หลบหนีหรือปราบปรามการก่อความวุ่นวาย หรือกระทำการอื่นที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ แต่ทั้งนี้ต้อง ก. กระทำโดยสุจริต คือกระทำตามอำนาจหน้าที่มิใช่เพื่อกลั่นแกล้ง หรือหวังประโยชน์ใด ๆ ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ข. กระทำตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในการปราบปรามการก่อความวุ่นวาย หรือการจับกุมผู้หลบหนี เช่น เงื่อนไขการใช้อาวุธหรืออาวุธปืนตามมาตรา 16,17 หรือเงื่อนไขในการใช้เครื่องพันธนาการ รวมทั้งเงื่อนไขในการปล่อยผู้ต้องขังในกรณีฉุกเฉิน

ดังนั้น แม้จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกายหรือทรัพย์สินของผู้ใด ก็ไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและทางอาญา มาตรานี้มุ่งเอาความสุจริตเป็นหลัก ซึ่งเห็นว่านอกจากจะสุจริตแล้วยังต้องใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่พฤติการณ์ด้วย เพราะการกระทำโดยประมาทในบางกรณีประมวลกฎหมายอาญาไม่ยกเว้นโทษให้ เช่น ทำให้คนตายโดยประมาท เป็นต้น

4.3 การใช้กำลังบังคับโดยใช้อาวุธปืนต่อผู้ต้องขังในประเทศไทย

การใช้กำลังบังคับโดยใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ในประเทศไทยมีหลักปฏิบัติโดยสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ

4.3.1 สารสำคัญในการใช้อาวุธปืน¹⁵¹

1.อาวุธปืนในราชทัณฑ์ของประเทศไทย หมายถึง อาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืน ที่ได้รับอนุญาตจาก คณะกรรมการ ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ. ๒๕๓๘) ออกตามความในพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งอาวุธ พ.ศ.๒๕๕๐¹⁵²

2.อาวุธที่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์สามารถใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ได้ มี 3 ชนิด กล่าวคือ ปืนพก, ปืนยาว และไม้ตะบอง โดยเจ้าพนักงานที่มีอำนาจในการถืออาวุธดังกล่าวแบ่งเป็น (1) ปืนพก เจ้าพนักงานเรือนจำที่มีตำแหน่งพักคืนขึ้นไปต่ำกว่านั้นต้องได้รับอนุญาตจากผู้บังคับบัญชาเรือนจำหรือกรณีฉุกเฉินเท่านั้น (2) ปืนยาว เจ้าพนักงานที่ทำหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังภายนอกเรือนจำหรือในเวลายาม

¹⁵⁰ คำอธิบายพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พร้อมด้วยกฎระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (น.98), โดย วิสัย พุกกะวัน, 2527,มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

¹⁵¹ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วย การใช้อาวุธปืน และเครื่องกระสุนปืน พ.ศ. 2543.

¹⁵² ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วย การใช้อาวุธปืน และเครื่องกระสุนปืน พ.ศ. 2543 ข้อ 5.

รักษาการณ์ หรือ ในกรณีฉุกเฉินเท่านั้น (3) ไม่ตะบอง เจ้าพนักงานที่ทำหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังหรือ ในเวลายามรักษาการณ์¹⁵³

3.อำนาจในการเบิกจ่ายอาวุธปืนให้แก่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์นั้นต้องเป็นกรณีที่มีความจำเป็นในการ ปฏิบัติงาน โดยต้องเหมาะสมกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น การก่อจลาจลของนักโทษ นักโทษหลบหนี ออกจากเรือนจำ¹⁵⁴

4. โดยราชทัณฑ์ของประเทศไทยได้ตั้งข้อจำกัดไว้ว่าไม่ให้นำอาวุธปืนเข้าไปภายในเรือนจำได้ โดย กรณีที่ต้องมีการติดต่อกายในเรือนจำต้องทำการฝากอาวุธดังกล่าวไว้กับเจ้าพนักงานเรือนจำที่มี หน้าที่รับฝากพร้อมลงชื่อไว้เป็นหลักฐาน โดยยกเว้นแก่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ซึ่งมีหน้าที่ รักษาการณ์ในเวลากลางคืน รวมทั้งกรณีฉุกเฉิน เช่น ผู้ต้องขังไม่ยอมวางอาวุธ ผู้ต้องขังหลบหนี และ ผู้ต้องขังสามคนขึ้นไปก่อความวุ่นวายขึ้น¹⁵⁵

5. อาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะมีปืนยาวพร้อมด้วยกระสุนไม่เกิน 5 นัด และปืนพกพร้อมด้วย กระสุนไม่เกิน 1 ชุด โดยพิจารณาจากความเหมาะสมต่อพฤติการณ์ดังกล่าวเป็นเรื่อง ๆ ไป และต้อง มีความระมัดระวังอย่างมากที่ต้องไม่ให้อาวุธปืนดังกล่าวตกอยู่ในความครอบครองของผู้ต้องขัง¹⁵⁶

6. การเก็บอาวุธปืนให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กรมราชทัณฑ์กำหนดให้ ถือเป็นปฏิบัติ ดังนี้
1. ในส่วนกลาง ให้กองคลัง เป็นนายทะเบียนผู้รับผิดชอบในการเก็บรักษาโดยจัดตู้พร้อม กุญแจ และทำบัญชีควบคุมการเบิกจ่ายอาวุธปืนตามแบบที่กำหนด 2. ให้เรือนจำจัดสร้างที่สำหรับเก็บอาวุธ ปืนและเครื่องกระสุนปืนไว้เป็นสัดส่วนมีความ แข็งแรง และอยู่ในที่ปลอดภัยยากแก่ การที่ผู้ต้องขัง จะเข้าถึง 3. ให้เรือนจำแต่งตั้งข้าราชการตั้งแต่ระดับ ๗ ขึ้นไป เป็นนายทะเบียน และจะให้มีผู้ช่วย ตามจำนวนที่เห็นสมควร เป็นผู้ช่วยนายทะเบียนร่วมรับผิดชอบในการเบิกจ่าย ฝากเก็บ และดูแล รักษา อาวุธปืนทุกชนิดของเรือนจำ และการบำรุงรักษาเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กรม ราชทัณฑ์กำหนดให้¹⁵⁷

¹⁵³ กฎกระทรวงมหาดไทย ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 (ฉบับที่ 4).

¹⁵⁴ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วย การใช้อาวุธปืน และเครื่องกระสุนปืน พ.ศ. 2543 หมวด 1 การเบิกจ่ายและการ เรียกส่งคืน ข้อ 7 และ 8.

¹⁵⁵ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วย การใช้อาวุธปืน และเครื่องกระสุนปืน พ.ศ. 2543 หมวด 2 การใช้อาวุธปืน ข้อ 9.

¹⁵⁶ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วย การใช้อาวุธปืน และเครื่องกระสุนปืน พ.ศ. 2543 หมวด 2 การใช้อาวุธปืน ข้อ 10 และ 11.

¹⁵⁷ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วย การใช้อาวุธปืน และเครื่องกระสุนปืน พ.ศ. 2543 หมวด 3 การเก็บและ บำรุงรักษา ข้อ 12 และ 13.

7. อำนาจในการพกพาอาวุธปืนทั้งเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ที่แต่งเครื่องแบบหรือมิได้แต่งเครื่องแบบ ห้ามพกพาอาวุธปืนไปในเมือง หมู่บ้าน หรือทางสาธารณะโดยเปิดเผย หรือโดยไม่มีเหตุอันควร เว้นแต่ในกรณีที่ต้องมีการจับกุมผู้ต้องขังที่ทำการหลบหนี ผู้ที่ทำหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังหรือเวรรักษาการณ์ ผู้ทำหน้าที่ควบคุมเงิน และกรณีอื่น ๆ โดยเมื่อเสร็จสิ้นภารกิจแล้วต้องนำอาวุธปืนกลับ¹⁵⁸

8. ผู้มีอำนาจอนุญาตให้เจ้าพนักงานราชทัณฑ์พกพาและใช้อาวุธปืน ได้แก่ อธิบดีหรือผู้ที่อธิบดีมอบหมาย โดยการอนุญาตต้องทำเป็นหนังสือและระยะเวลาในการอนุญาตต้องไม่เกิน 6 เดือน และเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ที่มีอำนาจเหนือเจ้าพนักงานราชทัณฑ์¹⁵⁹

9. การพกพาอาวุธปืน เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต้องถือปฏิบัติโดยถ้าแต่งเครื่องแบบ พกพาโดยใช้ซอง สีนํ้าตาล หรือสีดำ ร้อยติดเข็มขัดให้เรียบร้อย ถ้ามิได้แต่งเครื่องแบบ พกพาโดยมิดชิดไม่ให้สังเกตเห็นได้ง่ายและห้ามพกพาโดยเปิดเผยให้เป็นที่หวาดกลัวแก่ประชาชน โดยต้องนำบัตรประจำตัวข้าราชการติดตัวไว้พร้อมที่จะได้รับการตรวจสอบทุกเมื่อ และ กรณีพกพาอาวุธปืนยาวไปปฏิบัติราชการ ต้องแต่งเครื่องแบบโดยพาไปอย่างเหมาะสม โดยไม่ให้ประชาชนหวาดกลัว¹⁶⁰ โดยข้าราชการกรมราชทัณฑ์ที่พกพาอาวุธปืนต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด หากฝ่าฝืนย่อมเป็นความผิดทางวินัยหรือถูกดำเนินคดีตามกฎหมายได้¹⁶¹

10. พระราชบัญญัติราชทัณฑ์¹⁶² ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์สามารถใช้อาวุธนอกจากอาวุธปืนได้ ถ้าเป็นกรณี ผู้ต้องขังหลบหนี และไม่มีทางป้องกันอย่างอื่นนอกจากใช้อาวุธปืน ผู้ต้องขังหลายคนก่อความวุ่นวายหรือพยายามใช้กำลังเปิดหรือทำลายประตูของเรือนจำ เมื่อผู้ต้องขังใช้ทำร้ายเจ้าพนักงาน

11. พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์สามารถใช้อาวุธปืนได้ ถ้าเป็นกรณี ผู้ต้องขังไม่ยอมวางอาวุธ เมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้วาง ผู้ต้องขังหลบหนีแล้วไม่ยอมหยุดและไม่มีทางอื่นที่จะจับกุมได้ ผู้ต้องขังสามคนขึ้นไป ก่อความวุ่นวายหรือพยายามใช้กำลังเปิดหรือทำลาย

¹⁵⁸ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วย การใช้อาวุธปืน และเครื่องกระสุนปืน พ.ศ. 2543 หมวด 4 การพาอาวุธปืน ข้อ 14.

¹⁵⁹ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วย การใช้อาวุธปืน และเครื่องกระสุนปืน พ.ศ. 2543 หมวด 4 การพาอาวุธปืน ข้อ 15.

¹⁶⁰ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วย การใช้อาวุธปืน และเครื่องกระสุนปืน พ.ศ. 2543 หมวด 4 การพาอาวุธปืน ข้อ 17.

¹⁶¹ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วย การใช้อาวุธปืน และเครื่องกระสุนปืน พ.ศ. 2543 หมวด 4 การพาอาวุธปืน ข้อ 18.

¹⁶² พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 16.

ประตุ รั้ว หรือกำแพงเรือนจำหรือใช้กำลังทำร้ายเจ้าพนักงานเรือนจำหรือผู้อื่น และไม่หยุดเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้หยุด¹⁶³

12. เจ้าพนักงานเรือนจำไม่ว่าเป็นการใช้อาวุธปืนหรือไม่ก็ตามและการกระทำความผิดกล่าวส่งผลกระทบต่อแก่ตัวผู้ต้องขังให้เกิดผลอย่างไรก็ตาม ถ้าการกระทำความผิดถ้าเป็นการกระทำโดยสุจริตและเป็นไปตามเงื่อนไขที่ระบุ ไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและทางอาญา¹⁶⁴

จากหลักทั้งหมดดังกล่าวที่กล่าวมาข้างต้น เป็นหลักพื้นฐานที่ให้อำนาจให้เจ้าพนักงานราชทัณฑ์สามารถปฏิบัติได้ แต่ในความเป็นจริงนั้นมักมีข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ที่ไม่เป็นไปตามกรณีที่ถูกกฎหมายให้อำนาจไว้ และ ยังมีหลักการที่สำคัญที่กฎหมายราชทัณฑ์ของไทยควรมีการบัญญัติไว้เพื่อนำมาใช้กับในเรื่องการใช้อาวุธปืนในการใช้อาวุธปืน จึงมีปัญหาที่ต้องพิจารณาว่าการกระทำความผิดกล่าวของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ดังกล่าวเป็นการใช้อำนาจโดยชอบหรือไม่

4.3.2 เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์¹⁶⁵

การใช้อาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์มีหลักเกณฑ์บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ซึ่งกำหนดเป็นหลักเกณฑ์ว่ากรณีใดบ้างที่เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จะใช้อาวุธปืนแก่ผู้ต้องขังได้¹⁶⁶ โดยเจ้าพนักงานเรือนจำอาจใช้อาวุธนอกจากอาวุธปืนแก่ผู้ต้องขังได้ในกรณีดังต่อไปนี้¹⁶⁷

- (1) เมื่อปรากฏว่าผู้ต้องขังกำลังหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนีและไม่มีทางจะป้องกันอย่างอื่นนอกจากใช้อาวุธ
 - (2) เมื่อผู้ต้องขังหลายคนก่อความวุ่นวายหรือพยายามใช้กำลังเปิดหรือทำลายประตู รั้ว หรือกำแพงเรือนจำ
 - (3) เมื่อปรากฏว่าผู้ต้องขังจะใช้กำลังทำร้ายเจ้าพนักงานหรือผู้อื่น
- เจ้าพนักงานเรือนจำอาจใช้อาวุธปืนแก่ผู้ต้องขังได้ในกรณีต่อไปนี้¹⁶⁸
- (1) ผู้ต้องขัง ไม่ยอมวางอาวุธเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้วาง

¹⁶³ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 17.

¹⁶⁴ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 21.

¹⁶⁵ ขอบเขตและมาตรฐานการใช้บังคับอาวุธปืนของพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจบังคับใช้กฎหมาย (น.57-60) , โดย อิศรศรี ปรางทอง, 2549, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

¹⁶⁶ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 16,17.

¹⁶⁷ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 16.

¹⁶⁸ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 17.

(2) ผู้ต้องขังที่กำลังหลบหนีไม่ยอมหยุด ในเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้หยุดและไม่มีทางอื่นที่จะจับกุมได้

(3) ผู้ต้องขังตั้งแต่สามคนขึ้นไปก่อการวุ่นวายหรือพยายามใช้กำลังเปิดหรือทำลายประตูรั้วหรือกำแพงเรือนจำหรือใช้กำลังทำร้ายเจ้าพนักงานหรือผู้อื่นและไม่ยอมหยุดในเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้หยุดถ้ามีเจ้าพนักงานเรือนจำผู้มีอำนาจเหนือตนอยู่ในที่นั้นด้วย จะใช้อาวุธปืนได้ต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากเจ้าพนักงานผู้นั้นแล้วเท่านั้นเพื่อให้การใช้อาวุธปืนของพนักงานเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์จึงได้ออกระเบียบภายในเพื่อวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้อาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนของข้าราชการกรมราชทัณฑ์ไว้ ได้แก่ หลักเกณฑ์ในการเบิกจ่ายและเรียกส่งคืนการใช้อาวุธปืน การเก็บและบำรุงรักษา การพาอาวุธปืน เพื่อใช้บังคับกับข้าราชการในสังกัดส่วนกลางกรมราชทัณฑ์ เรือนจำและทัณฑสถาน รวมถึงข้าราชการอื่นที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้คุมพิเศษด้วย¹⁶⁹

สำหรับหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้อาวุธปืนนั้น ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการใช้อาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืน พ.ศ.2543 ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า ห้ามนำอาวุธปืนเข้าไปภายในเรือนจำโดยเด็ดขาด เจ้าพนักงานเรือนจำหรือเจ้าพนักงานตามกฎหมายอื่นที่ถืออาวุธจะเข้าไปติดต่อภายในเรือนจำให้ฝากอาวุธปืน กระสุนปืนรวมทั้งกระสุนปืนที่นำออกจากอาวุธปืนแล้วไว้กับพนักงานเรือนจำก็มีหน้าที่รับฝากพร้อมกับให้ลงชื่อผู้ฝากและผู้รับฝากในสมุดไว้เป็นหลักฐานเสร็จแล้วให้เก็บรักษาไว้ในที่ปลอดภัยทุกครั้ง เว้นแต่เจ้าพนักงานซึ่งปฏิบัติหน้าที่เวรรักษาการณ์ในเวลากลางคืน¹⁷⁰ ให้จ่ายอาวุธปืนยาวพร้อมกระสุนปืนไม่เกิน 5 นัด แก่เจ้าพนักงานซึ่งปฏิบัติหน้าที่เวรรักษาการณ์ในเวลากลางคืน สำหรับเวรผู้ใหญ่และพัศดีเวร ให้จ่ายปืนพกพร้อมด้วยกระสุนปืนไม่เกิน 1 ชุด อาวุธปืนที่จะนำเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ให้ผู้ส่งจ่ายเป็นผู้พิจารณาตามความเหมาะสม แต่หากเห็นว่าสภาพการณ์แห่งเรือนจำไม่เหมาะสมหรือไม่มีความจำเป็นต้องใช้อาวุธปืนขณะปฏิบัติหน้าที่เวรรักษาการณ์ในเวลากลางคืน ก็ให้พิจารณาสั่งการในทางที่เป็นประโยชน์แก่การควบคุมผู้ต้องขัง¹⁷¹ ในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ให้ผู้ใช้อาวุธปืนถืออาวุธปืนถืออาวุธปืนและกระสุนปืนติดตัวอยู่ตลอดเวลา และให้ระมัดระวังอย่าให้อาวุธปืนหรือกระสุนตกอยู่ในความครอบครองของผู้ต้องหาหรือบุคคลอื่นใดเป็นอันขาด¹⁷²

การเก็บและบำรุงรักษาอาวุธปืน ในส่วนกลางให้กองคลังเป็นนายทะเบียนผู้รับผิดชอบในการเก็บรักษาโดยจัดตู้พร้อมกุญแจและทำบัญชีควบคุมการเบิกจ่ายอาวุธปืน ให้เรือนจำจัดสร้าง

¹⁶⁹ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการใช้อาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืน พ.ศ.2543.

¹⁷⁰ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการใช้อาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืน พ.ศ.2543 ข้อ 9.

¹⁷¹ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการใช้อาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืน พ.ศ.2543 ข้อ 10.

¹⁷² ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการใช้อาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืน พ.ศ.2543 ข้อ 11.

สถานที่สำหรับเก็บอาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนไว้เป็นสัดส่วนมีความมั่นคงแข็งแรงและอยู่ในที่ปลอดภัยยากแก่การที่ผู้ต้องขังจะเข้าถึง ให้เรือนจำแต่งตั้งข้าราชการตั้งแต่ระดับ 7 ขึ้นไปเป็นนายทะเบียนและจะให้มีส่วนช่วยตามจำนวนที่เห็นสมควรเป็นผู้ช่วยนายทะเบียนร่วมรับผิดชอบในการเบิกจ่าย ฝากเก็บและดูแลรักษาอาวุธปืนทุกชนิดของเรือนจำ¹⁷³

ส่วนการพาอาวุธปืนนั้น ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการใช้อาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืน พ.ศ.2543 ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า ห้ามข้าราชการกรมราชทัณฑ์ซึ่งแต่งเครื่องแบบกึ่งดีหรือมิได้แต่งเครื่องแบบกึ่งดีพาอาวุธปืนเข้าไปในเมือง หมู่บ้านหรือทางสาธารณะ โดยเปิดเผยหรือโดยไม่มีเหตุอันสมควรหรือพาไปในชุมชนที่ได้จัดให้มีขึ้นเพื่อนมัสการ การรื่นเริง การมหรสพ หรือการอื่นใด เว้นแต่ในกรณีดังต่อไปนี้¹⁷⁴

- (1) ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ติดตามจับกุมผู้ต้องขังที่หลบหนีการควบคุมของเรือนจำ
- (2) ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังหรือเวรรักษาการณ์
- (3) ผู้ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมเงินหรือพัสดุของหลวงที่มีค่า
- (4) ผู้ซึ่งทำหน้าที่นำอาวุธปืนของทางราชการหรือของกลางส่งยังที่ต่าง ๆ
- (5) ในกรณีพิเศษอื่น ๆ ที่ได้รับอนุญาตจากอธิบดี

เมื่อภารกิจเสร็จแล้วให้ผู้มีอาวุธปืนเหล่านั้นกลับหน่วยงานของตน โดยเร็ว ห้ามพาอาวุธปืนแวะเวียนไปในที่อื่นใดอีก

ข้าราชการกรมราชทัณฑ์ที่มีความจำเป็นต้องพาอาวุธปืนติดตัวไปเพื่อปฏิบัติหน้าที่ราชการจะต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีหรือผู้ที่อธิบดีมอบหมาย การอนุญาตดังกล่าวต้องทำเป็นหนังสือ โดยมอบให้กับผู้รับอนุญาตนำติดตัวไป การอนุญาตให้อยู่ในดุลพินิจของอธิบดีหรือผู้ที่อธิบดีมอบหมาย โดยพิจารณากำหนดระยะเวลาแต่ละครั้งตามความเหมาะสม ทั้งนี้ การอนุญาตครั้งหนึ่งต้องไม่เกิน 6 เดือน¹⁷⁵

ห้ามข้าราชการกรมราชทัณฑ์พาอาวุธปืนเข้าไปในเขตพระราชฐาน โดยเด็ดขาด¹⁷⁶

ข้าราชการกรมราชทัณฑ์ที่พาอาวุธปืน กรณีแต่งเครื่องแบบให้พาได้โดยใช้ซองปืนสีน้ำตาลหรือสีดำร้อยติดเข็มขัดให้เรียบร้อย กรณีมิได้แต่งเครื่องแบบ ให้พาไปโดยมิติดชิดไม่อาจสังเกตได้ง่ายและห้ามพาอาวุธปืน โดยเปิดเผยให้เป็นที่หวาดกลัวแก่ประชาชนเป็นอันขาด ทั้งนี้ให้นำบัตรประจำตัวข้าราชการติดตัวไว้ให้พร้อมที่จะรับการตรวจได้ทุกเมื่อ กรณีพกอาวุธปืนชนิดยาว

¹⁷³ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการใช้อาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืน พ.ศ.2543 ข้อ 12.

¹⁷⁴ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการใช้อาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืน พ.ศ.2543 ข้อ 14.

¹⁷⁵ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการใช้อาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืน พ.ศ.2543 ข้อ 15.

¹⁷⁶ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการใช้อาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืน พ.ศ.2543 ข้อ 16.

ไปปฏิบัติราชการ ต้องแต่งเครื่องแบบโดยพาไปให้เหมาะสม อย่าพาไปในลักษณะที่ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกกลัว¹⁷⁷

4.4 การใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานกับการจับกุมตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹⁷⁸

“ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 วรรคสาม ปัจจุบัน บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับหรือ หรือหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือการป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับนั้น”

หลักเกณฑ์ดังกล่าวเป็นการบัญญัติในลักษณะกว้าง ๆ ว่าผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์ในการจับผู้ที่ถูกจับนั้นในกรณีที่ผู้นั้น ไม่ยอมให้จับ แต่โดยดี แต่อย่างไรก็ดี ก็ไม่ได้ให้รายละเอียดเท่าที่ควร หากเปรียบเทียบกับตามหลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังบังคับและอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมาย (Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials) อาจเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากฎหมายไทยในประเด็นนี้ให้มีมาตรฐานที่ชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะหักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้อาวุธซึ่งอาจก่ออันตรายแก่ชีวิตนั้น ควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์ให้ชัดเจนในกฎหมายไทยว่า “เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายพึงเลือกใช้วิธีการอื่น ๆ ที่มีอันตรายน้อยที่สุดและให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ก่อนที่จะเปลี่ยนไปใช้กำลังบังคับและอาวุธปืน การใช้กำลังบังคับและอาวุธปืนพึงกระทำต่อเมื่อวิธีการอื่น ๆ ที่จะใช้ในการปฏิบัติหน้าที่นั้นล้วนแต่ไม่ได้ผลแล้วเท่านั้น”

คำว่า “วิสามัญฆาตกรรม” เป็นถ้อยคำที่ใช้คิดมาจากกฎหมายเก่า (พระราชบัญญัติชั้นสูตรพลิกศพ พ.ศ.2547) ปัจจุบันไม่มีคำนี้อยู่ในกฎหมายไทยแล้ว แต่ก็ยังใช้กันอยู่เมื่อกกล่าวถึงกระบวนการตามกฎหมายที่จะต้องดำเนินการเมื่อมีความตายเกิดขึ้น โดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติกรตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติกรตามหน้าที่¹⁷⁹

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันคำว่า “วิสามัญฆาตกรรม” ตามความเข้าใจทั่วไปจะหมายถึง “การประหารชีวิตนอกระบบกฎหมาย” (extra-judicial execution or summary execution) กล่าวคือหมายถึงการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อำนาจ “จับตาย” ผู้ที่เจ้าหน้าที่ตำรวจอ้างว่าเป็นอาชญากรสำคัญนั่นเอง ซึ่งส่วนหนึ่งถือเป็นความเข้าใจผิดที่อาจเกิดขึ้นจากแนวปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง เพราะไม่มีบท

¹⁷⁷ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการใช้อาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืน พ.ศ.2543 ข้อ 17.

¹⁷⁸ ขอบเขตและมาตรฐานการใช้บังคับอาวุธปืนของพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจบังคับใช้กฎหมาย (น.51-53) , โดย อิศรศรี ปรางทอง, 2549, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

¹⁷⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150.

กฎหมายใดเลยที่ให้สิทธิแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะทำ “วิสามัญฆาตกรรม” โดยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 วรรคสาม ดังกล่าว มิได้ให้สิทธิแก่เจ้าพนักงานที่จะใช้มาตรการรุนแรงให้ถึงตาย การที่จะใช้กำลังรุนแรงถึงตายแก่ผู้ต้องหาจะมีได้ก็เฉพาะต่อเมื่อเกิดการต่อสู้ขัดขวางการจับกุม แล้วเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้สิทธิในการป้องกันภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับตนเองหรือผู้อื่น ซึ่งเป็นภัยอันตรายที่ใกล้จะถึง และต้องทำไปโดยพอสมควรแก่เหตุตามหลักกฎหมายอาญาเรื่องป้องกันเท่านั้น ดังนั้น “วิสามัญฆาตกรรม” จึงเป็นนโยบายไม่ได้ และวางแผนล่วงหน้าไม่ได้ด้วย¹⁸⁰

ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีข้อนำพิจารณาว่าข้ออ้างเรื่องการใช้สิทธิในการป้องกันสำหรับประชาชนทั่วไปกับผู้ที่อยู่ในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเจ้าพนักงานนั้นน่าจะจะไม่เหมือนกันเสียทีเดียวนัก กล่าวคือ หากเป็นกรณีประชาชนทั่วไปไม่ยอมสามารถใช้สิทธิป้องกันได้โดยไม่จำเป็นที่จะต้องหลบหลีกภัยนั้น¹⁸¹ แต่ในกรณีของเจ้าพนักงานนั้น หากเทียบเคียงกับมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติดังกล่าว ควรจะต้องนำหลักเกณฑ์ที่ว่า “โดยอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงเป็นอย่างอื่นได้แล้วเท่านั้น” มาเป็นมาตรฐานของการปฏิบัติ เพียงแต่หลักเกณฑ์ตามกฎหมายไทยยังไม่มีผลชัดเจนในประเด็นนี้หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่ายังไม่ได้พัฒนาไปถึงมาตรฐานดังกล่าว”

ระเบียบการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานในหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ

เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบทบัญญัติของพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิงและสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ.2492 มาตรา 8 ทวิ วรรคสาม ซึ่งบัญญัติให้เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ทหารและตำรวจ ซึ่งอยู่ระหว่างปฏิบัติหน้าที่สามารถพาอาวุธปืนติดตัวได้ โดยไม่ต้องขออนุญาตจากเจ้าพนักงานผู้ออกใบอนุญาต และมาตรา 5 วรรคสองและมาตรา 6 วรรคสอง ของพระราชบัญญัติดังกล่าว กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยออกกฎกระทรวงยกเว้นให้หน่วยราชการหรือรัฐวิสาหกิจบางหน่วยไม่ต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ โดยให้หน่วยราชการหรือรัฐวิสาหกิจดังกล่าวพิจารณาออกระเบียบปฏิบัติว่าด้วยการพกพาและใช้อาวุธปืนของตนเอง หน่วยราชการและรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ จึงออกระเบียบภายในของตนเองว่าด้วย

¹⁸⁰ กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง (น.104-105), โดย กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, 2541, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

¹⁸¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 81, 82/2483, 94/2492, 39/2503, 169/2504, 1665/2509 และ 963/2517.

การมีและใช้อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด และสิ่งเทียมอาวุธปืน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของตน ยึดเป็นแนวปฏิบัติ

4.5 การหลบหนีออกจากเรือนจำของผู้ต้องขัง

นำเสนอถึงหลักการและข้อเท็จจริงในการหลบหนีของผู้ต้องขังพร้อมทั้งขั้นตอนในการ แก้ไขเพื่อจับกุมผู้ต้องขังที่ก่อเหตุ

4.5.1 ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการแหกหักและหลบหนีของผู้ต้องขังในประเทศไทย¹⁸²

การแหกหักและการหลบหนีของผู้ต้องขัง มีผลกระทบ ต่อกระบวนการปฏิบัติต่อ ผู้ต้องขังอย่างยิ่ง ทั้งเป็นการสิ้นเสียเพื่อน ต่อสวัสดิภาพของประชาชน ซึ่งอาจได้รับภัยจากการ หลบหนีของผู้ต้องขัง การศึกษาสาเหตุและหลบหนีของผู้ต้องขังในประเทศไทย ที่จะกล่าวถึงนี้ เป็น การวิเคราะห์สถิติการแหกหัก และหลบหนีของผู้ต้องขัง ทั้งจากภายในและภายนอกเรือนจำ และทัณฑสถานทั่วราชอาณาจักร ในรอบ 3 ปี ระหว่าง พ.ศ 2519-2521 ผสมผสานกับการวิเคราะห์ ข้อมูลสถิติการหลบหนีโดยทั่วไป ในสาระสำคัญดังต่อไปนี้

สาเหตุพฤติกรรมของการแหกหัก และหลบหนีของผู้ต้องขัง ภายในเรือนจำและทัณฑ สถาน การหลบหนีของผู้ต้องขัง ภายในเรือนจำและทัณฑสถาน เป็นพฤติกรรมที่ยังความเลื่อมเสียว และกระทบกระเทือนต่อการบริหารงานเรือนจำ และทัณฑสถานอย่างยิ่ง ผู้ต้องขังที่หลบหนีภายใน ส่วนมาก ก็มีพฤติกรรมต่อความสงบเรียบร้อย ในทางการปกครองอยู่แล้ว กรมราชทัณฑ์ จึง ได้ กำหนดทางปฏิบัติ เกี่ยวกับการหลบหนีภายใน โดยหนังสือ 106/2493 ลงวันที่ 20 ธันวาคม 2493 เรื่อง รายงานผู้ต้องขังหลบหนี และการสอบสวนความผิดทางวินัย ถือว่าการหลบหนีภายในนี้ เป็น การหลบหนีวิสามัญที่ทางเรือนจำและทัณฑสถาน จะต้องรีบรายงานกรมราชทัณฑ์โดยด่วน ทาง โทรเลขภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่มีการหลบหนีเกิดขึ้น หากเป็นกรณีแหกหักเรือนจำหลบหนี กรม ราชทัณฑ์ ก็ได้มอบหมายให้ผู้ตรวจการราชทัณฑ์ หรือเจ้าหน้าที่ระดับบริหาร เดินทางไปสังเกต และรับฟังพร้อมแก้ไขเหตุการณ์โดยเร่งด่วนอยู่เสมอ กรณีผู้ต้องขังหลบหนี ภายในเรือนจำ และทัณฑสถานทั่วราชอาณาจักร มีข้อมูลที่น่าสนใจ ดังนี้ ปัจจัยอาคารสถานที่ และอุปกรณ์ เกี่ยวเนื่องในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง หลักการก่อสร้างเรือนจำและทัณฑสถานสากล หรือตามนัยที่ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง กับข้อเสนอแนะในส่วนที่เกี่ยวข้องของ สหประชาชาติ ได้ยอมรับในหลักการสำคัญ เกี่ยวกับการจัดสถานที่ควบคุมผู้ต้องขังว่า จะต้อง

¹⁸² *หลักทัณฑวิทยา* (น.447-455), โดย ประเสริฐ เมฆมณี, 2523, กรุงเทพฯ :บริษัทพิพิธการพิมพ์ จำกัด.

สอดคล้องกับหลักมนุษยธรรม หลักการฝึกอบรม หลักการตรวจตราความมั่นคงปลอดภัย และ หลักการควบคุมผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน ซึ่งล้วนแต่มีความสำคัญต่อ การกำหนด แผนงาน ควบคุมผู้ต้องขังอย่างยิ่ง การจัดการสถานที่ของเรือนจำและทัณฑสถาน ที่อยู่ในความ รับผิดชอบของกรมราชทัณฑ์ แม้จะได้ดำเนินการแก้ไขโดยต่อเนื่องก็ไม่อาจจะแก้ไขให้สำเร็จลุล่วง โดยเร็ว เพราะขัดข้องด้วยเงินงบประมาณ จึงยังคงมีอาคารสถานที่ ภายในเรือนจำและทัณฑสถาน หลายแห่งอยู่ในสภาพไม่มั่นคงแข็งแรงเท่าที่ควร เช่น เรือนนอน เรือนขัง โรงฝึกงาน โรงครัว หรือ กำแพง และบริเวณประตู ซึ่งนับเป็นสาเหตุ แห่งการแหกหักเรือนจำและการหลบหนีของผู้ต้องขัง ภายในเรือนจำและทัณฑสถานส่วนหนึ่ง จากสถิติการหลบหนีภายในรอบ 3 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2519- 2521 มีผู้ต้องขังหลบหนีภายในทั้งสิ้น 179 คน ปรากฏว่า เป็นการหลบหนีในลักษณะ ปีนรั้วหรือ กำแพง มุด เจาะ งดรั้ว หรือกำแพง เจาะงัดเรือนขังแล้วปีนหนี หรือแหกหักรั้วกำแพงหลบหนี

ในบรรดาวิธีการหลบหนีดังกล่าว พบว่า การหลบหนีโดยการ เจาะงัดเรือนขังแล้วเป็น หนี แหกหักรั้วหรือกำแพงหลบหนี มีจำนวนมากที่สุด ทั้งที่ การหลบหนีวิธีนี้ ต้องใช้เวลาเตรียมการ นานพอสมควร มีการซุกซ่อนเครื่องมือ เช่น ใบเลื่อย ไขควง เข้าไปในเรือนจำ แล้วค่อย ๆ ตัด ลูกกรงเหล็ก งดช่องลม เพดาน ฝ้า หรือพื้นเรือนขัง ซึ่งจะต้องลักลอบทำ ในเวลากลางคืนเป็นส่วน ใหญ่ ซึ่งมีส่วนช่วยให้การหลบหนีง่ายขึ้น เพราะเวรยามมีน้อย ประกอบกับ ความมืด ช่วยให้ซ่อน ตัวได้ง่าย กว่าเจ้าพนักงานจะตรวจพบ ก็ปรากฏว่า ผู้ต้องขังได้หลบหนีไปไกลแล้ว เท่ากับเป็นผล สะท้อนกลับให้เห็นถึงความไม่มีประสิทธิภาพในการตรวจค้นของเจ้าพนักงานเรือนจำเป็นสำคัญ ส่วนหนึ่ง การหลบหนีส่วนใหญ่ ผู้ต้องขังจะหาอุปกรณ์เครื่องใช้ จากภายในเรือนจำโดยเจ้า พนักงานเรือนจำได้ละเลยบกพร่องปล่อยทิ้งไว้ เช่น ไม้และเก้าอี้ยาว ๆ หรือโต๊ะ เป็นต้น นอกจากนี้ยังใช้อุปกรณ์ในการฝึกวิชาชีพ หรืออุปกรณ์ที่เกี่ยวกับความมั่นคง เป็นเครื่องมือการ หลบหนีหรือข่มขู่ทำร้ายเจ้าพนักงานอีกด้วย

ปัจจัยเจ้าหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขัง การจัดอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังในเรือนจำ และทัณฑสถานให้มีส่วนสัมพันธ์กับผู้ต้องขังจะเป็นอุปกรณ์เสริมสร้างการควบคุมผู้ต้องขังเพิ่มขึ้น แต่ปรากฏว่า อัตรากำลังเจ้าหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังของประเทศไทย มีระดับต่ำกว่ามาตรฐานสากล อยู่มาก ขณะนี้ มีเจ้าหน้าที่ควบคุม ในอัตราเฉลี่ยเจ้าหน้าที่ 1 คน ควบคุมผู้ต้องขัง 10 คน ซึ่งต่ำกว่า มาตรฐาน ที่กำหนดไว้ในข้อ 32 แห่งกฎกระทรวงมหาดไทย ตามความในมาตรา 58 แห่ง พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ซึ่งกำหนดให้เจ้าหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขัง ในอัตราส่วน 1 ต่อ 5 นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ในเรือนจำ และทัณฑสถานทั่วราชอาณาจักร ต้องอยู่เวรยามตอนกลางคืน อย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 ครั้ง ๆ ละ 4 ชั่วโมง ทั้งในเวลากลางวันก็ต้องทำงาน เช่นเดียวกับข้าราชการ หน่วยงานอื่น เมื่อเฉลี่ยแล้ว เจ้าหน้าที่เรือนจำและทัณฑสถาน 1 คน ต้องปฏิบัติหน้าที่ ประมาณวันละ

10-12 ชั่วโมง โดยเริ่มปฏิบัติงานประจำวันตั้งแต่ 06.00 น. เพื่อนำผู้ต้องขังลงจากเรือนนอน และกว่าจะนำผู้ต้องขังขึ้นเรือนนอนเรียบร้อยก็เมื่อเวลา 18.00 น. เป็นประจำ ทั้งยังต้องผลัดเปลี่ยนกันเข้าเวรยามในเวลากลางคืนอีก นับว่า การปฏิบัติงานเรือนจำเป็นงานที่เหนื่อยยาก ยิ่งกว่าข้าราชการหน่วยอื่นที่ได้เงินเดือนในอัตราเท่ากัน การมีกำลังเจ้าหน้าที่ที่ไม่ได้สัดส่วนกับจำนวนผู้ต้องขังซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เป็นอุปสรรคสำคัญยิ่งต่อการปกครองดูแลเอาใจใส่ผู้ต้องขัง ก็โดยเหตุผลที่ว่า ทุกคนย่อมมีขอบเขตจำกัดแห่งความสามารถ (Span of Attention) หากได้รับมอบหมาย ให้ดูแลรับผิดชอบการงานกว้างขวางออกไป จนเกินกำลังความสามารถแล้ว ความสนใจและความละเอียดรอบคอบในการพิจารณาปัญหา ย่อมจะลดน้อยลงกว่าปกติ จนเป็นผลให้การปฏิบัติงาน เกิดข้อบกพร่องขึ้นได้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การควบคุมผู้ต้องขังที่อยู่อย่างขัดเยียดแออัดเกินความจุ หากผู้ต้องขังร่วมกันก่อการร้าย หรือความไม่สงบขึ้น ก็ยากที่จะป้องกันแก้ไขได้ทันทั่วทั้งที่ จากการศึกษาวิเคราะห์ถึง ลักษณะของการหลบหนีของผู้ต้องขังภายในเรือนจำและทัณฑสถานในลักษณะต่าง ๆ เช่น เมื่อปี พ.ศ.2519 ได้มีผู้ต้องขังหลบหนี โดยการใช้ง้างเข้าทำร้ายเจ้าหน้าที่ หรือใช้อาวุธข่มขู่เจ้าหน้าที่รักษาการณ์หน้าประตูเรือนจำ จำนวน 10 คน หรือร้อยละ 18.52 นับเป็นข้อสนับสนุนถึงผลเสียแห่งข้อจำกัดขอบเขตความสามารถของเจ้าหน้าที่ ในการควบคุมดูแลผู้ต้องขังที่มีอยู่กันอย่างแออัดขัดเยียดตามเรือนจำและทัณฑสถาน นอกจากนั้น การปฏิบัติหน้าที่ที่ขาดความรับผิดชอบหรือการประมาทเลินเล่อของเจ้าหน้าที่ก็ได้มีส่วนช่วยให้ผู้ต้องขังหลบหนีอยู่ไม่น้อย เช่น กรณีผู้ต้องขังหลบซ่อนตัวออกไปกับรถยนต์ ที่มาติดต่อราชการและขนส่งของต่าง ๆ ในเรือนจำ จำนวน 2 คน หรือร้อยละ 3.64 เมื่อ พ.ศ.2520 เป็นต้น บัญญัติจากผู้ต้องขังโดยตรง การพิจารณาปัจจัยเกี่ยวกับผู้ต้องขังนี้ เป็นการศึกษาลักษณะทั่วไปของผู้ต้องขัง เพื่อศึกษาแนวโน้ม ของผู้ต้องขังลักษณะต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อหลบหนีเท่านั้น แม้ว่าจะไม่สามารถจำกัดลงไปให้เด็ดขาดว่า ผู้ต้องขังลักษณะใด ประเภทใด จะต้องหลบหนี แต่สถิติข้อมูลดังกล่าวนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการกำหนดมาตรการป้องกันการหลบหนี ที่มีประสิทธิภาพ บัญญัติเกี่ยวกับผู้ต้องขังที่มีผลกระทบต่อปกครองเรือนและทัณฑสถาน มีอยู่ ดังนี้

1.ฐานโทษ ผู้ต้องขังกระทำผิดฐานโทษลัทธิภัยหลบหนีมากที่สุด รองลงไปเป็นผู้ต้องกระทำผิดฐานโทษต่อชีวิต ปล้นทรัพย์ รับของโจร เห็นได้ว่า ไม่เฉพาะผู้ต้องขัง คดีอุกฉกรรจ์เท่านั้น ที่มีแนวโน้มหลบหนีมาก ผู้ต้องขังซึ่งกระทำความผิดฐานโทษลัทธิภัย ก็มีแนวโน้มที่จะหลบหนีอยู่มาก แต่ก็มีได้หมายความว่า ผู้ต้องขังคดีอุกฉกรรจ์ มีความต้องการที่จะหลบหนีน้อยกว่าผู้ต้องโทษคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ โดยจะเห็นได้ว่า ผู้ต้องโทษกระทำความผิดต่อชีวิตและปล้นทรัพย์ ก็มีสถิติหลบหนีสูงถึงร้อยละ 14.52 และ 12.83 ตามลำดับ แต่เป็นเพราะ ผู้ต้องขังที่ต่อโทษในคดี

อุกฉกรรจ์เจ้าพนักงานเรือนจำไม่ไว้วางใจ และ เฟื่องเสียงว่าจะก่อเหตุร้าย หรือหลบหนีการควบคุม จึงเข้มงวดกวดขันการควบคุมยิ่งกว่าผู้ต้องขังในความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ

2.กำหนดโทษ ผู้ต้องขังที่หลบหนีในเรือนจำมากที่สุด คือ ผู้ต้องขังที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาอุทธรณ์และฎีกา รองลงมา ได้แก่ ผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษ ระหว่าง 1 - 3 ปี ซึ่งสื่อให้เห็นว่าผู้ต้องขังระหว่างอุทธรณ์และฎีกา มีความคิดที่จะหลบหนีมากกว่า ผู้ต้องขังประเภทอื่น ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะความไม่แน่ใจในผลการพิจารณาของศาลว่า จะหนักเบาเพียงใด และความไม่เคยชินกับชีวิตความเป็นอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถาน ส่วนผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษ เกินกว่า 3 ปีขึ้นไป มีสถิติหลบหนีลดหลั่นลงไปเป็นเพราะผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษต่ำจะถูกควบคุมตัวไว้ที่เรือนจำจังหวัดหรือเรือนจำอำเภอ ซึ่งมีความมั่นคงในระดับปานกลางหรือต่ำ จึงมีโอกาที่จะหลบหนีได้ง่ายกว่า

3.โทษเหลือจำต่อไป เมื่อตัดผู้ต้องขังระหว่างอุทธรณ์และฎีกาไปแล้ว จะเห็นได้ว่า ผู้ต้องขังซึ่งมีกำหนดโทษเหลือจำต่อไปอีกระหว่าง 1 - 3 ปี หลบหนีมากที่สุด เป็นอุทาหรณ์แสดงให้เห็นว่า การควบคุมผู้ต้องขังจำเป็นจะต้องใช้ความระมัดระวังและสอดส่องดูแลผู้ต้องขังโดยใกล้ชิดอยู่เสมออย่าได้เผลอเผลอไปว่าผู้ต้องขังจะไม่หลบหนีเป็นอันขาด

4.อายุผู้ต้องขังหลบหนี การหลบหนีของผู้ต้องขัง มีจำนวนลดหลั่นกันไปตามกลุ่มอายุ ดังนี้ คือ อายุระหว่าง 20 - 25 ปี มีสถิติหลบหนีมากที่สุด รองลงไปเป็นกลุ่มอายุ 25 - 30 ปี และกลุ่มอายุไม่เกิน 20 ปี สถิติดังกล่าวแสดงให้เห็นโดยชัดแจ้งว่า ผู้ต้องขังที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี เป็นผู้ที่มิมีแนวโน้มจะหลบหนีมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้ เพราะผู้ต้องขังที่อายุน้อย ย่อมขาดความขี้คิดและขาดการควบคุมตัวเอง

5.สถานภาพสมรส ผู้ต้องขังที่เป็น โสด หลบหนีมากกว่าผู้ต้องขังที่สมรสแล้วจึงเป็นที่คาดได้ว่าผู้ต้องขังที่เป็นโสด ส่วนใหญ่มีอายุน้อย และขาดสติเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งความประพฤติ

6.เงื่อนไขเวลาการหลบหนี เงื่อนไขเวลาหลบหนี มักจะเกิดขึ้น ในระหว่างช่วงเวลากลางวัน จาก 12.00 - 15.00 น. และ 15.00 - 18.00 น. เป็นส่วนใหญ่ ส่วนระยะเวลากลางคืน การหลบหนีภายใน มักจะเกิดขึ้นในช่วงเวลาระหว่าง 24.00 - 03.00 กับ 03.00 - 06.00 การที่ผู้ต้องขังหลบหนีจากภายในเรือนจำระหว่าง 15.00 - 18.00 น. มาก ก็เพราะระยะเวลาดังกล่าว เป็นเวลาที่ผู้ต้องขังได้พักผ่อนอาบน้ำ และเตรียมตัวรับประทานอาหารเย็น โดยเฉพาะเจ้าพนักงานเรือนจำ ก็จำเป็นต้องเตรียมการผลัดเวร และถ้าหลบหนีในช่วงนี้ได้แล้ว ก็จะง่ายต่อการหลบหนี เพราะใกล้เวลากลางคืน ส่วนผู้ต้องขังหลบหนีกลางคืน ในช่วงเวลาหลัง 24.00 น. ก็เพราะมีความเชื่อว่าหลัง 24.00 น. ไปแล้วเป็นระยะปลอดคนมากกว่า และเจ้าพนักงานที่อยู่เวรยาม มักจะหลับยามได้มากกว่าเวลาอื่นด้วยการศึกษาวิเคราะห์ผู้ต้องขังหลบหนีในเรือนจำและทัณฑสถาน ทว่าราชอาณาจักรดังกล่าวมานี้

พบว่า ผู้ต้องขังกระทำผิดฐานลักทรัพย์ ผู้ต้องขังกำหนดโทษน้อย ผู้ต้องขังที่อยู่ในวัยฉกรรจ์หรือคนหนุ่ม และ ผู้ต้องขังที่เป็นโสด มีจำนวนการหลบหนี ค่อนข้างสูง นับเป็นสถิติข้อมูล ที่สามารถเปรียบเทียบกับผลการวิจัยผู้ต้องขังหลบหนี ในเรือนจำสหรัฐอเมริกา และ ออสเตรเลีย โดย สถิติการหลบหนีของผู้ต้องขังใน 2 ประเทศ ดังกล่าว มักจะเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในกลุ่มผู้ต้องขังที่ขาดการติดต่อกับครอบครัว ผู้ต้องขังที่อยู่ในวัยหนุ่มซึ่งมีอายุต่ำกว่า 30 ปี เป็นส่วนมาก และเป็นผู้ต้องโทษกระทำผิดฐานประทุษร้ายต่อทรัพย์สินยิ่งกว่าประทุษร้ายต่อร่างกาย ทั้งกรณีการหลบหนีของผู้ต้องขังบางราย แม้จะมีโทษเหลือจำต่อไปอีกเพียงไม่กี่วันก็ยังหลบหนี เหล่านี้ เป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นว่า การหลบหนีของผู้ต้องขัง ในเรือนจำและทัณฑสถาน เป็นสิ่งที่ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ เพราะผู้ต้องขังต่างก็ต้องการ ความเป็นอิสระดังข้อเสนอแนะของ เอ็ม.เจ. เปสคอร์ (M.J. Pescor) นักจิตวิทยา ผู้สนใจ ในกิจการเรือนจำได้กล่าวสนับสนุนอย่างแข็งขันว่า “จุดหมายเบื้องต้นของผู้ต้องขังได้แก่การแสวงหาอิสรภาพ” (The Primary Goal of Prisoners is their Freedom) จึงเป็นผลให้ผู้ต้องขังคืนรน แสวงหาความเป็นอิสระอยู่เสมอ ถึงแม้ จะมีอุปสรรคเป็นเครื่องขัดขวาง ในการหลบหนีเพียงใด ก็ตาม ดังเช่น ในสหรัฐอเมริกา ได้สร้างเรือนจำแอลคาซาร์ (Alcatraz Prison) ซึ่งนับเป็น สถานที่ควบคุมมั่นคงแข็งแรงที่สุดแห่งหนึ่งในโลก ประกอบด้วย กำแพงสูงหนา สลับซับซ้อน สภาพธรรมชาติ ก็ล้อมรอบด้วยทะเล อันมีกระแสน้ำเชี่ยวเย็นหนาวเหน็บ ยกแก่การหลบหนีเป็นที่สุด แต่ก็ยังมีการหลบหนีเกิดขึ้นจนได้ ในที่สุดสหรัฐอเมริกา จึงได้ล้มเลิกกิจการเรือนจำนี้ โดยการพิจารณาถึงความยากลำบากในการคมนาคม และสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาสูง จึงไม่เหมาะสมแก่สภาพการณ์ปัจจุบัน บังคับแคว้นและความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน เป้าหมายหลัก ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ได้แก่ การควบคุมมิให้หลบหนี และจำกัดสิทธิต่าง ๆ ของผู้ต้องขังภายใต้กรอบระเบียบข้อบังคับ การควบคุมผู้ต้องขังจึงมีลักษณะเป็นการตัดเสรีภาพที่อยู่ในวงจำกัด โดยผู้ต้องถูกจำกัดสิทธิต่าง ๆ จนไม่อาจที่จะทำอะไรได้ ตามใจชอบอย่างบุคคลธรรมดาได้ เช่น ถูกจำกัด เสรีภาพ ความเคลื่อนไหว ถูกจำกัดการติดต่อกับสังคมภายนอก และ ฯลฯ เหล่านี้ เป็นผลกระทบให้ผู้ต้องขังเกิดความตึงเครียดในอารมณ์ และมีความรู้สึกเบื่อหน่ายหมดหวังในชีวิต ฉะนั้น การจัดสภาพความเป็นอยู่ ของผู้ต้องขังภายในเรือนจำและทัณฑสถาน จึงมีความสำคัญอย่างมาก ต่อการควบคุมผู้ต้องขังโดยตรง ไม่ว่าจะสภาพเรือนนอน ที่ไม่ถูกสุขลักษณะ การปล่อยให้ผู้ต้องขังอยู่กันอย่างแออัดยัดเยียดขาดการดูแลเอาใจใส่ด้านการรักษาพยาบาล อาหารการกิน หรือความกระทบกระทั่ง ระหว่างผู้ต้องขังด้วยกัน หรือระหว่างผู้ต้องขังกับเจ้าพนักงานเรือนจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดบริการอาหารที่เลวและไม่เพียงพอเป็นเครื่องเร้าอารมณ์ให้ผู้ต้องขังมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ในลักษณะเป็นปฏิปักษ์ต่อเจ้าหน้าที่ จนถึงขั้นเบื่อสภาพชีวิตในเรือนจำ จึงได้พยายามหลบหนีจากการควบคุมใน ทุกโอกาสเท่าที่จะทำได้

ปัจจัยความไม่เป็นธรรมในการปกครองเรือนจำและทัณฑสถาน สภาพความเป็นอยู่อัน ผิดปกติธรรมดา ภายในเรือนจำและทัณฑสถาน ได้ก่อผล ให้ผู้ต้องขัง มีความรู้สึกกดดันอยู่ ตลอดเวลา และส่งผลให้ผู้ต้องขังขาดความกระตือรือร้น ต่อการปรุงแต่งแก้ไขจิตใจ ดังนั้น การ ปกครองเรือนจำและทัณฑสถานที่ดี จึงมีความสำคัญต่อการป้องกันการก่อเหตุร้าย และ การ หลบหนีของผู้ต้องขังอย่างยิ่ง จากประสบการณ์การปกครองเรือนจำและทัณฑสถานพบว่าการก่อ เหตุร้าย หรือการหลบหนีของผู้ต้องขัง คือการปกครองที่ไร้ความเป็นธรรม ซึ่งโดยปกติผู้ต้องขัง เป็นผู้ที่มิมีปัญหามาจากสังคมภายนอกอยู่ก่อนแล้ว เมื่อต้องมาประสบกับการปฏิบัติ ที่ไม่เป็น ธรรม ย่อมเพิ่มความกดดันทางจิตใจแก่ผู้ต้องขังเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้ง การใช้มาตรการลงโทษ หรือ ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างทารุณ เช่น การทุบตีหรือทรมาน เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้ต้องขังไม่พอใจ และอาจหลบหนีต่อไป ปัจจัยความต้องการอันแตกต่างระหว่างเจ้าพนักงานเรือนจำกับผู้ต้องขัง ปัญหาสำคัญแห่งการปกครองเรือนจำและทัณฑสถานได้แก่ เจ้าพนักงานเรือนจำ และผู้ต้องขัง ต่าง ก็มีความขัดแย้งในบทบาท (Role Conflict) โดยเจ้าพนักงานเรือนจำและทัณฑสถานส่วนมาก มุ่งเน้นในด้านการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างเข้มงวดกดขั้น เป็นผลให้ผู้ต้องขังมีความไม่พึงพอใจเจ้า พนักงาน ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในเรือนจำ ที่มีลักษณะเป็นสังคมที่จะต้องมีการควบคุมผู้ต้องขัง อยู่ ตลอดเวลา (The Society of Captives) ส่วนผู้ต้องขัง ก็มีจำนวนอยู่ไม่น้อยที่มีพฤติกรรมยากต่อการ แก้ไขหรือต่อต้านการเปลี่ยนแปลง เช่น ไม่ยอมรับรู้หรือพัฒนานิสัยในการทำงานเหล่านี้ นับเป็น สาเหตุหนึ่งที่เกิด ภาวะพฤติกรรมแปรปรวน (Deviant Behaviour) ซึ่งการแก้ไขปัญหานี้ จำเป็นจะต้องใช้กระบวนการ จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง การใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ ความอดทนอด กลั้นตลอดจน เงื่อนไขเวลาเป็นส่วนประกอบในการแก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องขัง

ปัจจัยการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังและการแยกขัง ในระบบการราชทัณฑ์ก้าวหน้า มี ความเห็นว่า การใช้ระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง และการแยกขังผู้ต้องขัง เป็นวิธีการปฏิบัติ ที่ มีอิทธิพลต่อผู้ต้องขัง ทั้งในด้านการกำหนดมาตรการควบคุมรักษาความปลอดภัย และ การให้ การศึกษาอบรม ปรุงแต่งแก้ไขจิตใจผู้ต้องขัง นับตั้งแต่วาระแรกของผู้ต้องขังถูกควบคุมตัว จนกระทั่ง ปลดปล่อยไปแล้ว ฉะนั้น การขาดปัจจัยบริหารงานเรือนจำหรือทัณฑสถานที่ถูกต้องตามหลักการ ดังกล่าว จึงนับเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ที่อาจส่งผลให้เกิดการแหกหักหรือหลบหนี ของผู้ต้องขัง ปัจจัยประกอบสำคัญอื่น ๆ ย่อมหมายถึง เหตุการณ์สืบเนื่องมาจาก เจ้าพนักงาน เรือนจำ ผู้ต้องขัง และสถานการณ์ที่เอื้ออำนวย หรือช่วย ให้ผู้ต้องขังทำการแหกหัก หรือหลบหนี เรือนจำ เป็นต้นว่า ปัจจัยเกี่ยวกับเจ้าพนักงาน ซึ่งได้แก่ การแตกความสามัคคี หรือความ รู้เท่าไม่ถึงการณ์บางประการ ปัจจัยจากผู้ต้องขัง ที่ปรากฏอยู่เสมอ ได้แก่ การได้รับข่าวคราว กระทบกระเทือนทางจิตใจอย่างแรง มีอาทิ ญาติมิตรป่วยหนัก สาเหตุเกี่ยวเนื่องกับครอบครัวและ

อื่น ๆ เป็นต้น ส่วน ปัจจัยทางสถานการณ์ ได้แก่ โอกาสอำนวยให้ผู้ต้องขังทำการแหกหัก หรือหลบหนีเรือนจำได้ง่าย ๆ ขึ้น เช่น เนื่องในวันหยุดราชการ หรือวันนักขัตฤกษ์ ซึ่งกำลังการควบคุมมีน้อยกว่าปกติ อาทิ กรณีการหลบหนีของผู้ต้องขังจากทัณฑสถานที่อยู่ในความรับผิดชอบ ของกรมราชทัณฑ์ แห่งหนึ่ง เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2510 เนื่องจาก ผู้ต้องขังได้รู้ข่าวเจ้าพนักงาน จะจัดพิธีมงคลสมรสในวันดังกล่าว ผู้ต้องขังจึงได้ฉวยโอกาสนี้ วางแผนหลบหนีไว้ล่วงหน้า และทำการหลบหนีในช่วงเวลาเช่นว่านั้นไปได้จำนวน 3 คน เป็นต้น

4.5.2 กระบวนการแก้ไขการจลาจลและก่อความวุ่นวาย¹⁸³

การก่อการจลาจลและความวุ่นวายในเรือนจำ มีเป้าหมายสำคัญ 2 ประการ คือ การใช้กำลังเข้าควบคุมจับเจ้าหน้าทีที่เป็นตัวประกัน หรือดำเนินการยึดเรือนขัง กับ การชักจูงให้ผู้ต้องขังอื่น ๆ ร่วมมือกับหัวหน้ากลุ่ม เพื่อจะได้มีอำนาจในการเจรจาต่อรอง เรียกร้องสิทธิหรือความต้องการต่าง ๆ จากเจ้าหน้าที่เรือนจำ ฉะนั้น กระบวนการและขั้นตอนในการแก้ไขปัญหาการจลาจลวุ่นวายในเรือนจำ ย่อมขึ้นอยู่กับลำดับความสำคัญของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ดังนี้ การแก้ไขปัญหาในชั้นเริ่มการจลาจลและก่อความวุ่นวาย ในขั้นนี้ การก่อตัวจลาจลหรือวุ่นวายของผู้ต้องขังเป็นไปอย่างรวดเร็ว ฉับพลันทันด่วน โดยไม่มีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน แต่ยังไม่มีการรวมตัวอย่างเหนียวแน่นในกลุ่มผู้ต้องขังเกิดขึ้น ทางฝ่ายเจ้าหน้าที่เรือนจำ ก็ยังไม่อาจที่จะเตรียมตัวป้องกันเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดฝันมาก่อน สาเหตุของการก่อตัวในการจลาจล มักเป็นผลเริ่มต้นมาจากเหตุการณ์รุนแรงเกี่ยวเนื่องอื่น ๆ ที่ได้หมักหมมกันมานานจนไม่อาจยับยั้ง ให้อับรรเทาเบาบางลงได้ (Unbridled Violence) เช่น ความละเลยต่อการแก้ไขปัญหาการร้องทุกข์การจัดบริการอาหาร และสวัสดิการต่าง ๆ เป็นต้น การแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งดังกล่าวนี้ ปัจจัยสำคัญที่สุด ที่จะป้องกันการจลาจลวุ่นวายมิให้ขยายต่อไปได้อย่างคึกคัก ก็คือเจ้าหน้าที่จะต้องให้ความสนใจอย่างจริงจัง ต่อปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างรีบด่วน รวมทั้งการฝึกฝนเจ้าหน้าที่ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ ตามแผนการป้องกันการก่อจลาจลที่มีอยู่แล้ว ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การแก้ไขปัญหาหลังการรวมกลุ่มผู้ต้องขังก่อการจลาจลและก่อความวุ่นวาย การแก้ไขปัญหาในขั้นนี้ประสบความสำเร็จกว่าขั้นแรก เนื่องจาก ผู้ต้องขังได้รวมกลุ่มและมีผู้นำในการก่อการจลาจลเกิดขึ้น มีการเรียกร้องกำหนดข้อต่อรองต่าง ๆ พร้อมกับพยายามควบคุมผู้ต้องขังที่ลังเลใจ ให้รวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น มีการป้องกันมิให้ผู้ต้องขังส่วนมากที่ไม่เห็นด้วย กับการก่อการจลาจลวุ่นวายแยกกลุ่มออกไปได้ ตลอดจนใช้กำลังเข้ายึดเรือนขัง และควบคุมตัวเจ้าหน้าที่ เพื่อเป็นตัวประกันในการเจรจาต่อรอง กับเจ้าหน้าที่เรือนจำด้วย เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้ต้องขังประเภทหัวหมอดคือด้าน จะเป็นผู้นำผู้ต้องขังที่มีปัจจัยลักษณะส่วนตัวที่สามารถ

¹⁸³ หลักทัณฑวิทยา (น.444-447), โดย ประเสริฐ เมฆมณี, 2523, กรุงเทพฯ :บริษัทพิชการพิมพ์ จำกัด.

จงใจชักนำ ให้ผู้ต้องขังอื่นรวมกันต่อต้าน หรือทำร้ายเจ้าหน้าที่และทรัพย์สินของเรือนจำได้อย่างดี ยิ่ง การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ในขั้นตอนที่สองนี้ จำเป็นจะต้องมีกำลังเข้าควบคุม และกำหนดมาตรการปฏิบัติ ที่สมเหตุผล ทั้งจะต้องทำการแยกกลุ่มผู้ต้องขังที่ไม่เห็นด้วยส่วนใหญ่ ออกเป็นการเอกเทศโดยด่วนที่สุดเท่าที่จะทำได้ และหากสามารถทำการควบคุมตัวตัวหรือแยกตัวหัวหน้ากลุ่มผู้ต้องขังได้ ก็ย่อมจะเป็นผลให้ การก่อการจลาจลนั้นสลายตัวไปได้โดยอัตโนมัติ

การแก้ไขปัญหาเผชิญหน้าระหว่างเจ้าหน้าที่เรือนจำกลุ่มผู้ต้องขัง เป็นระยะเวลาการเผชิญหน้าระหว่างเจ้าหน้าที่เรือนจำ กับผู้ต้องขัง ที่ก่อการจลาจล เพื่อควบคุมสถานการณ์ ซึ่งจะเข้าไปในสองลักษณะ คือ การเจรจาต่อรอง (Negotiation) กับ การใช้กำลังหรือข่มขู่ว่าจะปฏิบัติไปเช่นนั้น (Force or Threat of Force) โดยปกติแล้ว ไม่ควรมีการเจรจาต่อรองระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้ต้องขัง เว้นแต่ ในกรณีที่ผู้ต้องขัง ก่อการจลาจลเป็นจำนวนมากและได้จับเจ้าหน้าที่เรือนจำเป็นตัวประกัน หรือฝ่ายผู้ต้องขัง เป็นผู้ควบคุมสถานการณ์และได้เปรียบในการเจรจาต่อรอง อยู่ในช่วงนี้ ฉะนั้นเพื่อมิให้เกิดการเผชิญหน้าหรือใช้กำลังทำร้ายระหว่างกัน ก็จำเป็นต้องทำการการเจรจาต่อรองกัน แต่พึงหลีกเลี่ยงการให้คำมั่นสัญญาใด ๆ นอกเหนืออำนาจหน้าที่ที่จะปฏิบัติได้ นอกจากนั้น การใช้หลักประนีประนอม และการประวิงเวลาการเจรจาต่อรอง เพื่อให้ผู้ต้องขังที่กำลังก่อการจลาจล สงบสติอารมณ์รุนแรง ชับยั้งคิดได้ หรือเกิดความเหนื่อยอ่อนในการก่อการจลาจล ย่อมจะเป็นประโยชน์ต่อการบรรเทาเหตุการณ์ ให้คลี่คลายลงไปในทางที่ดีได้ มิฉะนั้นแล้ว จะก่อให้เกิดการเสียชีวิตและทรัพย์สิน ดังเช่นกรณีการจลาจลในเรือนจำแอทคิงตันในสหรัฐอเมริกา เมื่อปี ค.ศ. 1971 เป็นต้น ส่วนการใช้กำลังเข้าปราบปราม หรือข่มขู่ว่าจะใช้มาตรการปราบปราม ขั้นเด็ดขาด ก็เป็นสิ่งจำเป็น การปฏิบัติตามนัยดังกล่าวนี้ มักจะได้แก่ กรณีที่ ไม่มีการจับตัวเจ้าหน้าที่เป็นตัวประกัน หรือเป็นที่มั่นใจได้ว่า เจ้าหน้าที่เรือนจำที่ถูกจับตัวเป็นประกันนั้นมิใช่หลักประกันความปลอดภัยในชีวิตอย่างเพียงพอแล้ว ทั้งนี้ เพราะในสถานการณ์เช่นนี้ ผู้ต้องขังที่ก่อการจลาจล จะอยู่ในระหว่างการลังเลใจ ฉะนั้นการใช้กำลังเข้าปราบปราม ของเจ้าหน้าที่ตามแผนการป้องกันการจลาจล หรือการข่มขู่จะใช้มาตรการปราบปรามขั้นรุนแรงเด็ดขาด ในช่วงระยะเวลาหัวเลี้ยวหัวต่อนี้ จะเป็นผลดีอย่างยิ่งในเชิงจิตวิทยา คือยังความหวาดกลัวให้แก่ผู้ต้องขังซึ่งไม่ได้เป็นตัวการหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อเจ้าหน้าที่ให้หลีกเลี่ยงหลบหนีจากเหตุการณ์ได้อย่างดียิ่ง เช่น กรณีการก่อการจลาจลวุ่นวายของผู้ต้องขัง ในเรือนจำคิงส์ตันแห่งแคนาดาเมื่อปี ค.ศ. 1971 ปรากฏว่า ในจำนวนผู้ต้องขัง 500 คน มีผู้ต้องขังที่มุ่งก่อการจลาจลอย่างจริงจังเพียง 50 คน หรือร้อยละ 10 ของจำนวนผู้ต้องขังที่ถูกควบคุมตัวอยู่ที่นั่น ได้ร่วมกันก่อการจลาจลต่อเนื่องกัน เป็นระยะเวลาถึง 4 วัน จากวันพุธที่ 14 ถึง วันอาทิตย์ที่ 18 เมษายน 1971 แต่ในระยะเวลาก่อนวันสุดท้ายของการจลาจลนั้น รัฐบาลได้ประกาศว่า จะใช้กำลังเข้าปราบปรามขั้นเด็ดขาด ในเช้าวันจันทร์ที่ 19 เมษายน 1971 หาก

ผู้ต้องขังยังคงดิ้นขังขึ้นไม่ยอมจำนนต่อเจ้าหน้าที่ เป็นผลให้การจลาจลยุติลงได้ ด้วยความสงบ ในวันอาทิตย์ที่ 18 เมษายน นั้นเอง โดยเจ้าหน้าที่ที่ถูกจับตัวเป็นประกัน ได้รับการคุ้มครองอย่างปลอดภัย จากกลุ่มผู้ต้องขังจำนวนมากที่ไม่เห็นด้วยกับการก่อจลาจลครั้งนี้ นับว่า การตัดสินใจของผู้บังคับบัญชาชั้นสูงที่เกี่ยวข้อง โดยการพิจารณาถึงสถานการณ์กรณีแวดล้อม และผลได้ผลเสีย ประกอบกันไปด้วยความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว สุขุม รอบคอบ เป็นปัจจัยสำคัญยิ่ง การปฏิบัติเมื่อผู้ต้องขังยอมจำนน เป็นขั้นสลายตัวยอมจำนนของผู้ต้องขังที่ก่อจลาจล และเจ้าหน้าที่ที่สามารถแก้ไขสถานการณ์กลับคืนสู่ภาวะปกติ และข้อพึงปฏิบัติในตอนนี้ที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง คือ จะต้องแยกหัวหน้ากลุ่มของผู้ต้องขัง ประเภทคือด้านเหลือขอ หรือมีจิตใจเป็นปฏิปักษ์ต่อเจ้าหน้าที่เป็นตัวการ ผู้สนับสนุน หรือผู้สมรู้ร่วมคิดการก่อการจลาจล ออกเป็นการต่างหากจากผู้ต้องขังอื่น ๆ ในหลายประเทศ นิยมสร้างเรือนพิเศษ ที่มีความมั่นคงแข็งแรงใช้สำหรับแยกคุมขังและลงโทษผู้ต้องขังที่มีความกระด้างกระเดื่องหรือเป็นตัวการจลาจลวุ่นวายหรือหลบหนี ไว้ในห้องขังเดี่ยวแคบ ๆ เล็ก ๆ พร้อมกับทำงานหนัก และตัดสิทธิประโยชน์อื่นพึงได้ ภายใต้ระบบการควบคุมกวดขัน อย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ได้เพิ่มความเข้มงวดในการตรวจค้นผู้ต้องขังดังกล่าวเป็นพิเศษ ทั้งในด้านสถานที่ควบคุมและตัวผู้ต้องขังเอง จนกว่าผู้ต้องขังนั้น จะมีความสำนึกผิดก็จะถูกย้ายไปที่คุมขังเสียใหม่ การประมวลความเสียหายและป้องกันมิให้เหตุร้ายเกิดขึ้นอีก เป็นขั้นประมวลความเสียหาย และทำวิเคราะห์สาเหตุแห่งการจลาจลวุ่นวาย เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริง ที่ถูกต้องตลอดจน การสรุปปัญหาอุปสรรคการوبرิหารงานเรือนจำและทัณฑสถาน เพื่อหาข้อยุติในการป้องกันมิให้เหตุร้ายเกิดขึ้นอีก เป็นต้นว่า การปรับปรุงโครงการปฏิบัติในการปรุงแต่งแก้ไขผู้ต้องขังโดยตรง การให้บริการบำบัดทางจิต และการปรึกษาแนะแนวแก่ผู้ต้องขัง การใช้กระบวนการพิจารณาดำเนินการเกี่ยวกับการร้องทุกข์ การสันทนการ การศึกษา และการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับหลักปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเข้าใจรอบรู้ทั้งในแง่ทฤษฎีและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ของเจ้าพนักงานเรือนจำและทัณฑสถานเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เนื่องด้วย สาเหตุและการป้องกัน การก่อการจลาจล และก่อความวุ่นวายของผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน สามารถทำการ วิเคราะห์ผสมผสาน ไปกับการหลบหนีของผู้ต้องขัง จึงใคร่กล่าวสรุปการกำหนดมาตรการปฏิบัติที่สำคัญรวม ๆ กันไป ในภาคว่าด้วย การกำหนดมาตรการจำเป็นในการป้องกัน การก่อการจลาจลวุ่นวายและและป้องกันการหลบหนีของผู้ต้องขัง

4.5.3 การป้องกันการแหกหักและหลบหนีของผู้ต้องขัง¹⁸⁴

การป้องกันการแหกหักหลบหนีเรือนจำ ที่ดีที่สุด จำเป็นจะต้องกำหนดมาตรการป้องกันให้สอดคล้องกับที่มา หรือสาเหตุแห่งการหลบหนีของผู้ต้องขัง ประกอบกันไปมาตรการป้องกันการแหกหักหรือหลบหนีของผู้ต้องขัง ย่อมประกอบด้วย การจับระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังและการแยกขังที่มีประสิทธิภาพ การเสริมสร้างบรรยากาศที่ดีภายในเรือนจำและทัณฑสถาน การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้วยความเที่ยงธรรม การจัดสวัสดิการและการสงเคราะห์แก่ผู้ต้องขัง การปรับปรุงสมรรถภาพและบำรุงขวัญของเจ้าพนักงาน การควบคุมและตรวจตราเกี่ยวกับความมั่นคงและปลอดภัยโดยสม่ำเสมอ และการเอาใจใส่ในทุกข์สุขของผู้ต้องขังซึ่งจำเป็นต้องใช้ชีวิตอย่างจำเจอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานเหล่านี้ ล้วนเป็นอุปสรรคจำเป็นในการป้องกันและการปราบปรามการก่ออาชญากรรม การแหกหักหลบหนีของผู้ต้องขังทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้ผู้ต้องขังทำงานหรือมีส่วนช่วยในกิจการต่อไปนี้ คือ ช่วยเปิดปิดประตูเรือนจำ การใช้ผู้ต้องขังตรวจทานหนังสือติดต่อกันระหว่างกรมราชทัณฑ์กับทางเรือนจำหรืองานเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ส่วนได้เสียของเรือนจำ เช่น หมายศาล การทะเบียนรายงานตัว การพิมพ์ลายนิ้วมือ รายงานการสอบสวนทางวินัยของเจ้าหน้าที่และผู้ต้องขัง รวมถึงงานบัญชีและงานการเงิน เรือนจำหรือทัณฑสถาน เป็นอันห้ามเด็ดขาด แต่วิธีการป้องกันที่สำคัญที่สุดก็คือ เจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายจะต้องมีความสำนึกรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ และไม่พึงประมาทในการควบคุม แม้แต่เสี้ยวหนึ่งของวินาที

4.5.4 การปฏิบัติและรายงานเกี่ยวกับการหลบหนีของผู้ต้องขัง

การรายงานผู้ต้องขังหลบหนี ในการหลบหนีของผู้ต้องขังทุกครั้ง ให้ถือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่เรือนจำและทัณฑสถาน ที่จะต้องรายงาน ดังนี้ 1.เจ้าพนักงานเรือนจำหรือทัณฑสถานที่ควบคุมและทำให้ผู้ต้องขังหลบหนี หรือผู้รู้เห็นเหตุการณ์ผู้ต้องขังหลบหนี จะต้องรายงานผู้บังคับบัญชาโดยด่วน 2.ผู้บังคับบัญชาชั้นต้น เมื่อได้รับรายงานแล้ว จะต้องเสนอรายงานดังกล่าว ตามแบบรายงานที่กำหนดไว้โดย ร.ท. 31 และ ร.ท. 32 พร้อมด้วยรูปถ่าย ดำเนินรูปพรรณผู้ต้องขังหลบหนี ให้ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้ปกครองทัณฑสถานโดยเร็ว และส่งเจ้าหน้าที่ออกติดตามเพื่อจับกุมผู้ต้องขังหลบหนีต่อไป 3.ในการหลบหนีประเภทสามัญ อาทิ การหลบหนีขณะจ่ายออกทำงานนอกเรือนจำและทัณฑสถาน ให้รายงานกรมราชทัณฑ์ทางหนังสือภายใน 48 ชั่วโมง 4.หากเป็นการหลบหนีประเภทวิสามัญ ในลักษณะทำนองการแหกหักเรือนจำ เจาะรั้วและ ตัดพื้นเรือนขัง ปีนกำแพงเรือนจำ หรือการหลบหนีของผู้ร้ายสำคัญ หรือผู้ต้องขัง

¹⁸⁴ หลักทัณฑวิทยา (น.461-463), โดย ประเสริฐ เมฆมณี, 2523, กรุงเทพฯ :บริษัทพิชการพิมพ์ จำกัด.

หลบหนีตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป หรือมีพฤติการณ์ทำร้ายพนักงานเรือนจำหรือผู้ต้องขัง ให้รายงานกรมราชทัณฑ์ทราบโดยด่วนทางวิทยุ หรือ โทรเลข ทั้งในการรายงาน ให้มีข้อความระบุถึงชื่อและสกุลของผู้ต้องขังหลบหนี ประเภท ฐานโทษ กำหนดโทษ โทษเหลือจำต่อไป วัน เวลา การหลบหนี และการกำหนดมาตรการต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการไปแล้วโดยสังเขป ส่วนรายละเอียดในการหลบหนี ก็ให้รายงานกรมราชทัณฑ์ทางหนังสือเป็นการด่วน 5. ให้เจ้าพนักงานเรือนจำ และ ทัณฑสถานแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือพนักงานสอบสวน พร้อมด้วยรูปถ่าย คำนิรूपพรรณ รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวผู้ต้องขัง 6. ให้ส่งสำเนาหมายจับ รูปถ่าย และ ร.ท. 32 ไปยังอำเภอ หรือจังหวัดที่ผู้ต้องขังมีภูมิลำเนาอยู่ รวมทั้ง จังหวัดใกล้เคียง หรือในจังหวัดที่สงสัยว่าผู้หลบหนี จะไปอยู่เท่าที่จะทำได้ เพื่อประโยชน์ในการร่วมมือติดตามจับกุมผู้ต้องขังหลบหนี 7. ในกรณีผู้ต้องขังหลบหนี เป็นผู้อยู่ในระหว่างการสอบสวน หรือในระหว่างการไต่สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณาระหว่างอุทธรณ์ และฎีกา ต้องรายงานไปยังศาลด้วย 8. ให้จัดคัดลอกข้อความในทะเบียนรายตัวผู้ต้องขัง ไว้ในทะเบียนผู้ต้องขังหลบหนี (ร.ท. 33) 9. ให้ลงหมายเหตุจำหน่ายทะเบียนต่าง ๆ ดังนี้ (1) ในกรณีผู้ต้องขังหลบหนี ยังอยู่ในระหว่างอุทธรณ์และฎีกา หรือเด็ดขาดการจำหน่ายทะเบียนแยกประเภทรายชื่อผู้ต้องขัง (ร.ท. 21 ค.) ทะเบียนผู้ต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกาและนักโทษเด็ดขาดชั้นกลาง (ร.ท. 23) และทะเบียนกำหนดปล่อยผู้ต้องขังประจำเดือน (ร.ท. 26) (2) ในกรณีผู้หลบหนี เป็นผู้ต้องขังระหว่างสอบสวน หรือระหว่างไต่สวนมูลฟ้อง หรือระหว่างพิจารณา ให้ลงจำหน่ายทะเบียน 10. ให้จัดแยกทะเบียนรายตัว ร.ท. 100 หรือ ร.ท. 101 (ร.ท. 21 ก. เดิม) รวมเก็บไว้ในทะเบียนผู้ต้องขังหลบหนี หากเป็นกรณีคนฝาก ให้ลงจำหน่ายทะเบียน ร.ท. 20 11. ให้ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้ปกครองทัณฑสถาน พิจารณาจัดตั้งคณะกรรมการสอบสวนลงโทษวินัยแก่เจ้าพนักงาน ที่ทำให้ผู้ต้องขังหลบหนี พร้อมกับส่งสำเนาดังคณะกรรมการไปกรมราชทัณฑ์ และจะต้องสอบสวนให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน 12. ถ้าผลการสอบสวน ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ผู้ทำให้ผู้ต้องขังหลบหนีไป เนื่องด้วยความประมาทเลินเล่อ จงใจ หรือ เจตนาให้ผู้ต้องขังหลบหนี ก็ให้แจ้งพนักงานสอบสวน ดำเนินคดีแก่เจ้าหน้าที่ควบคุมที่ทำให้ผู้ต้องขังหลบหนี และให้รายงานไปที่กรม การรายงานการจับกุมและการมอบตัวของผู้ต้องขังหลบหนี ในกรณีที่มีการจับกุมผู้ต้องขังหลบหนีได้ หรือเป็นการกลับเข้ามามอบตัวของผู้ต้องขังเอง มีหลักปฏิบัติ ดังนี้

1. ให้เรือนจำ และ ทัณฑสถาน รายงานการจับกุมผู้ต้องขังหลบหนีได้ หรือในกรณีการมอบตัวต่อเจ้าหน้าที่โดยผู้ต้องขังหลบหนี ไปกรมราชทัณฑ์
2. แจ้งให้กงคืบจับไปยังกองทะเบียนประวัติอาชญากรรม กรมตำรวจ และสถานีตำรวจภูธรอำเภอหรือจังหวัด ที่ได้ส่งสำเนาหมายสืบจับไปแล้ว
3. แจ้งพนักงานสอบสวน ให้ดำเนินคดีแก่ผู้ต้องขังหลบหนีฐาน หลบหนีที่คุมขัง

- 4.ดำเนินการพิจารณาโทษทางวินัยแก่ผู้หลบหนีจับตัวได้
- 5.บันทึกการจับตัวไว้ในทะเบียน ร.ท. 33
- 6.คำนวณวันพ้นโทษใหม่
- 7.แก้หมายเหตุในทะเบียนต่าง ๆ ที่ลงจำหน่ายไว้ให้เป็นการถูกต้อง
- 8.บันทึกข้อมูลการหลบหนีในแบบรายงานที่กรมราชทัณฑ์กำหนดไว้

4.6 วิธีการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ในการระงับเหตุ

มาตรการป้องกันและระงับเหตุร้าย¹⁸⁵ หมายถึงวิธีการหรือ แนวทางการปฏิบัติที่กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดไว้เพื่อป้องกันเหตุร้ายที่อาจเกิดขึ้น หรือเพื่อระงับเหตุร้ายที่เกิดขึ้นภายในเรือนจำอย่างมีประสิทธิภาพ เหตุร้ายที่เกิดขึ้นในเรือนจำส่วนใหญ่ จะเป็นเหตุร้ายที่เกิดจากการดำเนินการของผู้ต้องขัง ทั้งกรณีการหลบหนีของผู้ต้องขัง การจับตัวประกัน การก่อการประท้วงหรือก่อจลาจล โดยมีปัจจัยอื่นๆ เป็นตัวช่วยส่งเสริมหรือสนับสนุน การหลบหนีของผู้ต้องขัง หมายถึง สภาพการณ์ หรือสถานการณ์ที่ผู้ต้องขังซึ่งถูกควบคุมตัวอยู่ในเรือนจำ สามารถหลุดพ้นไปจากการควบคุมของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ การหลบหนีของผู้ต้องขังสามารถแยกเป็น 2 ลักษณะ คือ การหลบหนีภายในและการหลบหนีภายนอก การหลบหนีภายใน หมายถึง การหลบหนีของผู้ต้องขังขณะถูกควบคุมตัวอยู่ในกำแพงเรือนจำ สำหรับช่องทางหลบหนีภายในที่เคยเกิดขึ้น คือ การหลบหนีทางกำแพงเรือนจำ เช่น การปีนกำแพง การใช้รอกหรือเชือกโรยตัว การใช้บันได หรือไม้กระดานพาดกำแพง การใช้ก้อนปูนค้ำทุบกำแพงหรือการวางแผนระเบิดกำแพง, การหลบหนีทางประตู เช่น การวิ่งหนีซึ่งหน้าการปลอมเป็นเจ้าหน้าที่ การชิงรถและพุ่งรถเข้าชนประตูเรือนจำ การแอบซ่อนในรถยนต์หรือรถบรรทุกสิ่งของและ การหลบหนีทางอากาศ เช่น การใช้เฮลิคอปเตอร์หรือเครื่องร่อนมารับตัวผู้ต้องขัง ในส่วนการหลบหนีภายนอก หมายถึง การหลบหนีของผู้ต้องขังขณะถูกควบคุมตัวอยู่นอกกำแพงเรือนจำการหลบหนีภายนอกที่เคยเกิดขึ้นมีหลายช่องทาง ได้แก่ หลบหนีระหว่างการรักษาตัวที่โรงพยาบาลภายนอกเรือนจำ, หลบหนีระหว่างการทำงานกอนอกหรือทำงานสาธารณะ, หลบหนีในพื้นที่เรือนจำชั่วคราวหรือทัณฑสถานเปิด และ หลบหนีระหว่างการถูกควบคุมตัวไปศาล ปัจจัยในการหลบหนีของผู้ต้องขัง ประกอบด้วย แรงจูงใจหรือความต้องการในการหลบหนี, ศักยภาพทางสติปัญญาหรือความแข็งแรงของร่างกายผู้ต้องขัง และ ช่องโอกาสในการหลบหนี เช่น สภาพความมั่นคงแข็งแรง

¹⁸⁵ วารสารราชทัณฑ์วารสารเพื่อความก้าวหน้าและรอบรู้ในงานราชทัณฑ์ ปีที่ 58, 2553 ฉบับที่ 2, (น.34 -43).

ของเรือนจำ ประสิทธิภาพของระบบเสริมความมั่นคงในเรือนจำและระบบรักษาความปลอดภัยภายในเรือนจำ ตลอดจนความเข้มงวดกวดขันและวินัยเจ้าหน้าที่ เป็นต้น

มูลเหตุที่เป็นแรงจูงใจในการหลบหนีของผู้ต้องขัง จากข้อมูลกรณีผู้ต้องขังหลบหนีหลายๆ กรณี พบว่ามูลเหตุจูงใจในการหลบหนีของผู้ต้องขัง ประกอบด้วย

1. ขาวร้ายจากทางบ้าน ผู้ต้องขังหลายรายที่ก่อพฤติกรรมหลบหนีเนื่องจากได้รับข่าวร้ายจากทางบ้าน เช่นภรรยาเสียชีวิต บิดามารดาหรือลูกป่วยหนัก ครอบครัวถูกรังแกทำให้เกิดความรู้สึกหวั่นไหวและวิตกกังวลพุ่งซ่าน ต้องการออกไปดูเพื่อให้ได้เห็นกับตา หรือเพื่อออกไปแก้แค้น เป็นต้น
2. การติดหนี้สิน ซึ่งส่วนใหญ่จะเกิดจากการลักลอบเล่นการพนันภายในเรือนจำ และถูกข่มขู่ ทวงหนี้เมื่อไม่สามารถหาเงินมาใช้หนี้ได้ ก็เกรงว่าจะเกิดอันตรายกับตนเอง
3. การวิตกกังวลเกี่ยวกับคดี และการถูกอาศัยตัวในคดีใหม่ เกรงว่าจะได้รับการลงโทษสถานหนัก จึงมีความต้องการที่จะหลบหนี หรือต้องการอิสรภาพ
4. การทะเลาะวิวาทระหว่างผู้ต้องขังและเกรงว่าจะถูกคู่กรณีทำร้ายหรือถูกขู่อาฆาต หากเจ้าหน้าที่ดูแลไม่ทั่วถึงหรือไม่ได้รับความเป็นธรรม ก็จะเกิดแรงจูงใจในการหลบหนี
5. ผู้ต้องขังได้รับความกดดันจากการปกครองที่ไม่เป็นธรรมของเจ้าหน้าที่ หรือการถูกกลั่นแกล้งรังแกจากผู้ต้องขังอื่น รวมตลอดถึงการกระทำผิดระเบียบของเรือนจำและเกรงการถูกลงโทษ ก็เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการหลบหนีได้เช่นกัน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการหลบหนีภายนอกเรือนจำ
6. ความต้องการหลบหนีหรือต้องการอิสรภาพ
7. สภาพจิตที่ผิดปกติ เช่น เป็นโรคจิต หรือโรคประสาท

สำหรับช่องโอกาสในการหลบหนีของผู้ต้องขังมักจะเกิดขึ้นจากปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานขาดประสิทธิภาพหรือไม่ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ หรือปฏิบัติงานด้วยความประมาทเลินเล่อ หรือขาดทักษะความชำนาญคอยประสานการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ การขาดความระมัดระวังเอาใจใส่หรือสังเกตการณ์ รวมทั้งการไว้วางใจผู้ต้องขังโดยไม่กำกับดูแลหรือปล่อยปละละเลยผู้ต้องขังไม่ดูแลโดยใกล้ชิด
2. อาคารสถานที่ที่ใช้ควบคุมผู้ต้องขังไม่มีความมั่นคงปลอดภัยเพียงพอหรือมีจุดอ่อน ที่เป็นช่องโอกาสให้ผู้ต้องขังหลบหนี หรือระบบเสริมความมั่นคงชำรุดเสียหายหรือขาดการบำรุงรักษา
3. ระบบการควบคุมผู้ต้องขังไม่มีประสิทธิภาพหรือไม่มีระบบการกำกับตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ เช่นการตรวจนับยอดผู้ต้องขัง การตรวจค้น การตรวจตราการเก็บรักษาเครื่องมือและอุปกรณ์ เป็นต้น

โดยการจับตัวประกันเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ผู้ต้องขังใช้เพื่อการหลบหนีออกจากเรือนจำ โดยมีปัจจัยสำคัญที่เป็นโอกาสเสี่ยงให้เกิดสถานการณ์จับตัวประกัน ดังนี้ ผู้ต้องขังมีศักยภาพหรือเป็นผู้

ที่เคยได้รับการฝึกฝนในเรื่องการต่อสู้หรือการสู้รบมาก่อน เช่นกลุ่มผู้ต้องขังที่เคยเป็นตำรวจ ตระเวนชายแดนทหารนาวิกโยธิน อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ทหารพราน หรือกระเหรี่ยง KNBหรือทหารพม่า เป็นต้น, ตัวประกันมีอำนาจการต่อรองสูง เช่น ผู้บัญชาการเรือนจำ วิทยากร จากภายนอก หรือข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ เป็นต้น และ ระบบการรักษาความมั่นคงปลอดภัยเรือนจำมี จุดอ่อน มีช่องโหว่ หรือไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ การข่าวไม่มีประสิทธิภาพ ระบบรักษาความ ปลอดภัยบุคคลสำคัญล้มเหลว รวมทั้งปัจจัยเสริม ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์โดย มิชอบจากผู้ต้องขัง, มาตรการตรวจค้นบุคคล สิ่งของและอาคารสถานที่ ไม่รัดกุม และ เจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงานหลายคนไม่เอาใจใส่ในการปฏิบัติหน้าที่

การก่อการประท้วงภายในเรือนจำจากการศึกษาข้อมูลที่เคยเกิดขึ้นในอดีตถึงปัจจุบันพบว่า ปัจจัยเสี่ยงที่นำไปสู่การก่อการประท้วงภายในเรือนจำและทัณฑสถาน ประกอบด้วย

1. การจัดสวัสดิการความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังภายในเรือนจำ โดยเฉพาะด้านปัจจัย 4 ไม่มี ประสิทธิภาพ
2. การปกครองที่ไม่เป็นธรรมของเจ้าพนักงานเรือนจำ มีการเลือกปฏิบัติหรือมีการปฏิบัติต่อ ผู้ต้องขังที่ไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน หรือมีการกดขี่ข่มเหงผู้ต้องขัง หรือมีการปฏิบัติหรือละเว้นการ ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่ไม่เป็นไปตามกฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้อง
3. เจ้าหน้าที่ปล่อยปละละเลย หรือยินยอมให้ผู้ต้องขังมีอิทธิพลเหนือผู้ต้องขังด้วยกันอย่างไม่เป็น ธรรมและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย
4. เจ้าหน้าที่เรือนจำแตกความสามัคคี มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก
5. เจ้าหน้าที่ได้รับประโยชน์หรือแสวงหาผลประโยชน์จากผู้ต้องขัง และยินยอมให้ผู้ต้องขังบาง กลุ่มมีอิทธิพลเหนือเจ้าหน้าที่หรือผู้ต้องขังด้วยกัน
6. ระบบการข่าวของเรือนจำล้มเหลวหรือไม่มีประสิทธิภาพ
7. การก่อการประท้วงบางกรณี อาจเกิดจากความไม่พอใจของผู้ต้องขังที่เคยอยู่กันอย่างไว้ระเบียบ วินัยจนเกิดความเคยชิน เมื่อเรือนจำพยายามจะจัดระเบียบหรือสร้างวินัยผู้ต้องขัง อาจก่อให้เกิด ความกดดันและไม่พอใจ จนเป็นเหตุให้เกิดการประท้วงและต่อต้านการปกครองเรือนจำดังนั้น การ จัดระเบียบเรือนจำหรือการสร้างวินัยผู้ต้องขัง จำเป็นต้องใช้จิตวิทยาในการดำเนินงานอย่างเป็น ระบบ และในบางกรณีอาจต้องใช้เวลาในการดำเนินงาน ด้านการประชาสัมพันธ์และสร้างความ เข้าใจกับทั้งตัวผู้ต้องขังญาติผู้ต้องขังและที่สำคัญจะต้องทำความเข้าใจกับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดการยอมรับนโยบายและแนวทางปฏิบัติเสียก่อน มิฉะนั้นการไม่ยอมรับของเจ้าหน้าที่ อาจจะเป็นชนวนสำคัญที่ก่อให้เกิดการประท้วงในเรือนจำขึ้นได้

การก่อการจลาจล โดยทั่วไปการก่อการจลาจลในเรือนจำจะเป็นผลต่อเนื่องมาจากการประท้วงภายในเรือนจำ และข้อเรียกร้องจากการประท้วงไม่ได้รับการตอบสนองหรือการตอบสนองไม่อยู่ในระดับที่ผู้เรียกร้องพอใจ ซึ่งจะนำไปสู่ความเครียดและก่อให้เกิดความวุ่นวายภายในเรือนจำ เช่น การทำลายทรัพย์สิน การเผาทำลายอาคารสถานที่ทำการภายในเรือนจำส่วนใหญ่เมื่อเกิดการจลาจลขึ้นในเรือนจำและผู้ต้องขังสามารถยึดพื้นที่ภายในเรือนจำได้ มักจะมีกลุ่มผู้ต้องขังบุกเข้าไปในอาคาร โรงงานฝึกวิชาชีพ เพื่อนำอุปกรณ์ในการฝึกวิชาชีพมาเป็นอาวุธเพื่อข่มขู่หรือต่อสู้กับเจ้าหน้าที่นำทีนเนอร์มาใช้สุกดมเพื่อให้เกิดความมีนเมา และจัดงะเข้าไปภายในร้านสงเคราะห์ผู้ต้องขังเพื่อฉวยโอกาสนำอาหารและเครื่องดื่มมารับประทาน ในสถานการณ์ที่เกิดการประท้วงภายในเรือนจำ ส่วนใหญ่จะมีผู้ต้องขังที่เป็นหัวโจกหรือแกนนำในการรวมตัวและปลุกระดมให้ผู้ต้องขังอื่นเข้ามาเป็นแนวร่วมหรือข่มขู่ผู้ต้องขังอื่นให้เข้ามาร่วมในการประท้วงเพื่อสร้างอำนาจต่อรองให้สูงขึ้น

การชิงตัวผู้ต้องขังจากภายนอกเรือนจำ หมายถึงการที่บุคคลภายนอกปฏิบัติการแย่งชิงตัวผู้ต้องขังไปจากการควบคุมของเจ้าหน้าที่ ไม่ว่าจะเป็นการควบคุมตัวภายในกำแพงเรือนจำหรือภายนอกกำแพงเรือนจำโดยบังยัดเสียง ที่จะทำให้ปฏิบัติการชิงตัวผู้ต้องขังประสบความสำเร็จ คือระบบการรักษาความมั่นคงปลอดภัย เรือนจำขาดประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของระบบงานเจ้าหน้าที่ หรือ อุปกรณ์เสริมความมั่นคง, ผู้ต้องขังมีศักยภาพและมีความสำคัญ, ขาดระบบการหาข่าวทั้งภายนอกและภายในเรือนจำและ ข้อมูลภายในเรือนจำรั่วไหล

การป้องกันการเกิดเหตุร้ายในเรือนจำ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน พึงระลึกลักษณะของเหตุร้ายภายในเรือนจำ อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ มาตรการและหนังสือสั่งการของกรมราชทัณฑ์อย่างเคร่งครัด จะเป็นวิธีหนึ่งที่สามารถช่วยป้องกันเหตุร้ายที่อาจเกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เนื่องจากมาตรการต่างๆ ที่กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดขึ้น ล้วนมีที่มาจากกรณีการเกิดเหตุร้ายในอดีตทั้งสิ้น เมื่อกรมราชทัณฑ์ได้ศึกษาและวิเคราะห์ สาเหตุหรือเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดเหตุร้ายในกรณีต่างๆ แล้ว จึงได้นำมากำหนดเป็นมาตรการป้องกัน เพื่อมิให้เกิดเหตุร้ายในลักษณะเดียวกันขึ้นอีกแนวทางปฏิบัติในการป้องกันการก่อการจลาจลและการเตรียมการเมื่อสถานการณ์วิกฤติในเรือนจำปรากฏตามหนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ ขธ 0705/2143 ลงวันที่ 14 ตุลาคม 2548 และ ขธ 0705/2071 ลงวันที่ 18 กันยายน 2549 แนวทางปฏิบัติเรื่องแผนการป้องกันและระงับเหตุร้ายในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ปรากฏตามหนังสือกรมราชทัณฑ์ที่ ขธ 0705/ว18 ลงวันที่ 11 สิงหาคม 2549 แนวทางปฏิบัติเรื่องการป้องกันผู้ต้องขังฆ่าตัวตายปรากฏตามหนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ มท 0905/ว 43 ลงวันที่ 30 มีนาคม 2536 และที่ ขธ 0705/1584 ลงวันที่ 4 สิงหาคม 2546 อาทิเช่นนอกจากนี้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำเป็นต้องฝึกฝนตนเอง ให้เป็น เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์มืออาชีพ กล่าวคือ

1. มีความรอบรู้ในเรื่องกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องในงานราชทัณฑ์อย่างถ่องแท้
 2. มีความรู้ความเข้าใจในหลักทฤษฎีอาชญาวิทยา และหลักสิทธิมนุษยชน
 3. มีทักษะและความชำนาญในการต่อสู้ป้องกันตัวและการใช้อาวุธประจำกาย
 4. มีสมรรถนะทางร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง และมีสุขภาพจิตที่ดี
 5. มีความพร้อมต่อการเผชิญเหตุอยู่ตลอดเวลาด้วยการเป็นผู้ที่หมั่นสังเกตและสามารถแยกแยะหรือวิเคราะห์หาความผิดปกติที่เกิดขึ้นจะเป็นเสมือนหนึ่งสัญญาณเตือนภัย เพื่อที่จะสามารถป้องกันและระงับเหตุได้ทันทั่วทั้งที่
 6. มีทักษะในการหาข่าวและการวิเคราะห์ข่าวที่รวบรวมได้
 7. มีศิลปะในการครองใจคนและมีจิตวิทยาในการปกครองผู้ต้องขัง
 8. มีความสามารถในการบูรณาการองค์ความรู้เพื่อใช้ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง
 9. ยึดมั่นในจรรยาข้าราชการราชทัณฑ์อย่างเคร่งครัดคือ รักศักดิ์ศรีแห่งตนและเกียรติภูมิของราชทัณฑ์, ซื่อสัตย์สุจริต มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน, ยึดมั่นในคุณธรรมดำเนินชีวิตแบบพอเพียงและเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์มืออาชีพ จะต้องปกครองผู้ต้องขังด้วยความเป็นธรรมไม่เลือกปฏิบัติ ไม่กระทำการใดๆ อันเป็นการกดขี่ข่มเหงผู้ต้องขัง และจะต้องปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัย เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้ต้องขัง รวมทั้งตั้งมั่นอยู่ในหลักแห่งความพอเพียง เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งความพอเพียง อันจะเป็นปัจจัยสำคัญในการป้องกันมิให้เหตุร้ายบางประเภทเกิดขึ้นภายในเรือนจำ
- เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์มืออาชีพต้องมีความพร้อมต่อการเผชิญเหตุร้ายที่อาจเกิดขึ้นการเตรียมความพร้อมของเจ้าหน้าที่ ควรที่จะได้มีการดำเนินการดังนี้
1. ศึกษากรณีเหตุร้ายหรือเรื่องราวที่เคยเกิดขึ้นในอดีต เพื่อหาสาเหตุและแนวทางป้องกัน
 2. สำรวจจุดอ่อนด้านความมั่นคงเรือนจำ ตลอดจนสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในเรือนจำ เพื่อกำหนดมาตรการป้องกันที่มีประสิทธิภาพรวมทั้งการตรวจสอบประสิทธิภาพการใช้งานของระบบเสริมความมั่นคงและอุปกรณ์ป้องกันและระงับเหตุร้ายภายในเรือนจำ
 3. ศึกษาประวัติ/พฤติกรรม/จุดอ่อนจุดแข็งในการทำงานของเจ้าหน้าที่ เพื่อประสิทธิภาพในการประสานงานและการมอบหมายภารกิจในกรณีเกิดภาวะวิกฤต
 4. จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ประเภทผู้ต้องขัง และกลุ่มของผู้ต้องขังปัจจุบันจะเห็นได้ว่า โครงสร้างลักษณะผู้ต้องขังในเรือนจำ ได้เปลี่ยนแปลงไป ตามสภาพความเจริญของสังคม จากเดิมผู้ต้องขังส่วนใหญ่ที่ถูกควบคุมตัวภายในเรือนจำและทัณฑสถาน จะเป็นผู้ที่มีการศึกษาน้อยหรือด้อยการศึกษา ยกจนหรือมีรายได้น้อย และเป็นผู้เสพยาเสพติดซึ่งเป็นกลุ่มผู้ต้องขังที่ปกครองง่าย อยู่ในระเบียบวินัย สำนึกในความผิดของตนและให้ความเคารพยำเกรงเจ้าหน้าที่ กลายเป็นผู้ต้องขังที่มีการศึกษา มีเงินหรือมีฐานะทางสังคม และเป็นผู้ค้ายาเสพติดหรือเป็นผู้ต้องขังในคดีทางเศรษฐกิจ

หรือองค์กรอาชญากรรม ผู้ต้องขังเหล่านี้จะพยายามทุกวิถีทางเพื่อให้ตนเองได้อยู่อย่างสบาย พยายามเรียกร้อยสิทธิประโยชน์ทุกประการ และกระทำตนอยู่เหนือระเบียบวินัยเรือนจำ โดยใช้เงินซื้อความสะดวกสบายและซื้อใจเจ้าหน้าที่ บางคนอาจใช้อิทธิพลข่มขู่เจ้าหน้าที่ บางคนใช้วิธีการกลั่นแกล้งร้องเรียนเจ้าหน้าที่เป็นต้น เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์มีอาชีพต้องรู้เท่าทันผู้ต้องขังเหล่านี้ และไม่ประพฤติดนให้ตกเป็นเหยื่อหรือตกอยู่ใต้อิทธิพลของผู้ต้องขังไม่ว่าในกรณีใดๆ

5. แสวงหาและติดตามข่าว ทั้งภายในและภายนอกเรือนจำ การดำเนินงานด้านการข่าวที่ดีและประสิทธิภาพจะสามารถช่วยป้องกันหรือระงับเหตุร้ายที่จะเกิดขึ้นได้ในหลายกรณี อาทิเช่นการวางแผนหลบหนีของผู้ต้องขังหรือการวางแผนจับตัวประกัน เป็นต้น

6. แสวงหาแนวร่วมและสร้างพันธมิตรราชทัณฑ์เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์มีอาชีพ จะไม่จำกัดกรอบการทำงานของตนเองไว้เพียงภายในกำแพงเรือนจำ แต่จะต้องแสวงหาแนวร่วมหรือพันธมิตรมาช่วยสนับสนุน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องการป้องกันและระงับเหตุร้ายในเรือนจำเท่านั้น แต่รวมไปถึงด้านการพัฒนาผู้ต้องขังและด้านอื่นๆ ด้วย

จุดอ่อนในการปฏิบัติงานควบคุมผู้ต้องขัง ข้อเท็จจริงกรณีเกิดเหตุร้ายในเรือนจำหลายกรณีพบว่า จุดอ่อนที่สำคัญในการควบคุมผู้ต้องขังภายในเรือนจำและทัณฑสถาน คือ

1. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ไม่ถือปฏิบัติตามข้อกำหนดและระเบียบที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด ทั้งยังละเลยและเพิกเฉยต่อนโยบาย หรือข้อสั่งการของกรมราชทัณฑ์
2. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานขาดจิตสำนึกในหน้าที่ ไม่มีความรับผิดชอบ ไม่มีคุณธรรม แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ จากผู้ต้องขัง ญาติ และการทุจริตต่อหน้าที่
3. อัตรากำลังไม่มีคุณภาพ คือไม่มีความรู้ความสามารถ ขาดทักษะและประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่
4. ผู้บริหารงานเรือนจำละเลยหรือบกพร่องในการบริหารงาน ขาดการกำกับและติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใต้บังคับบัญชา
5. เจ้าหน้าที่แตกความสามัคคี ร้องเรียน ไล่ความร้องเรียนกลั่นแกล้งซึ่งกันและกัน
6. ลักษณะทางกายภาพของเรือนจำที่ไม่มั่นคงแข็งแรง หรือเรือนจำมีสภาพเก่าแก่
7. อัตรากำลังเจ้าหน้าที่มีจำนวนไม่เพียงพอในการปฏิบัติงาน หรือไม่ได้สัดส่วนกับผู้ต้องขัง

แนวทางการป้องกันเหตุร้าย การเกิดเหตุร้ายในเรือนจำ อาจสามารถป้องกันได้ด้วยการกำจัดจุดอ่อนดังกล่าวแล้วข้างต้น โดยดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. วางระบบการตรวจสอบและติดตามการปฏิบัติงานภายในเรือนจำทุกระบบ ให้เป็นไปตามกฎหมายมาตรการและหนังสือสั่งการ โดยเคร่งครัด โดยเฉพาะมาตรการด้านการป้องกันเหตุร้ายในเรือนจำ อาทิเช่น

การตรวจนับจำนวนผู้ต้องขัง, การตรวจค้นตัวผู้ต้องขัง รวมทั้งสิ่งของและอาคารสถานที่, การจู่โจมตรวจค้นเรือนจำ, การตรวจสอบระบบความมั่นคงเรือนจำ, การกำหนดปริมาณของใช้ส่วนตัวผู้ต้องขัง และการรักษาความปลอดภัยบุคคลสำคัญเป็นต้น

2. เสริมสร้างวัฒนธรรมในองค์กร เพื่อให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังด้วยความเป็นธรรมมีเมตตาธรรม และไม่แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ
3. พัฒนาเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ทุกระดับให้มีความเป็น มืออาชีพ อย่างแท้จริง ทั้งระดับผู้บริหารและผูปฏิบัติ
4. ปรับปรุงลักษณะทางกายภาพของเรือนจำให้มีสภาพมั่นคงแข็งแรง เหมาะสมกับการควบคุมผู้ต้องขังในแต่ละประเภท
5. สนับสนุนให้มีมาตรการในการดำเนินงานหาข่าวที่มีประสิทธิภาพ
6. จัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสามัคคีในหน่วยงาน และส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่เรือนจำยึดมั่นในจรรยาบรรณข้าราชการราชทัณฑ์
7. นำ นวัตกรรมและเทคโนโลยีมาช่วยในการปฏิบัติงาน รวมทั้งการถ่ายโอนงาน เพื่อเคลื่อนย้ายกำลังไปใช้ในงานที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้เจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติ

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังรายสำคัญ ผู้ต้องขังรายสำคัญในที่นี้ หมายถึงผู้ต้องขังที่เรือนจำและทัณฑสถานต้องมีมาตรการควบคุมดูแลเป็นกรณีพิเศษซึ่งโดยทั่วไปมักจะเป็นผู้ต้องขังที่มีลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. ผู้ต้องขังที่มีพฤติกรรมเตรียมการหลบหนี หรือพยายามแหกหักหลบหนี หรือแหกหักหลบหนีเรือนจำ
2. ผู้ต้องขังที่มีพฤติกรรมต่อต้าน ปกครองยาก หรือต่อต้านการปกครองของเรือนจำและทัณฑสถาน
3. ผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัยเรือนจำบ่อยครั้ง
4. ผู้ต้องขังที่มีพฤติกรรมใช้เรือนจำและทัณฑสถานเป็นแหล่งบัญชาการในการกระทำผิดกฎหมาย
5. ผู้ต้องขังที่หน่วยงานของรัฐระบุว่าเป็นผู้ต้องขังรายสำคัญหรือผู้บังคับบัญชาสั่งการให้มีการควบคุมตัวเป็นกรณีพิเศษ

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังดังกล่าวข้างต้น เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานควบคุม ต้องเพิ่มความรู้ ระวังและมีการเฝ้าพฤติกรรมผู้ต้องขังอย่างใกล้ชิด โดยยึดหลักกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับและหนังสือสั่งการของกรมราชทัณฑ์ในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัด และไม่เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังรายสำคัญคนใดมีอิทธิพลหรือมีสิทธิพิเศษเหนือผู้ต้องขังอื่น ตลอดจนไม่มอบหมายให้ผู้ต้องขังปฏิบัติงานแทนเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อป้องกันปัญหาการร้องเรียน การข่มขู่การสร้างอิทธิพล การปลุกระดม การแบ่งพรรคแบ่งพวกรวมทั้งการแหกหักหลบหนี เรือนจำการเฝ้าระวังและดูแลผู้ต้องขังราย

สำคัญอย่างใกล้ชิดมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับทราบพฤติกรรมความเคลื่อนไหวของผู้ต้องขังรายสำคัญอยู่ตลอดเวลาเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ที่ปฏิบัติหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังรายสำคัญ ควรดำเนินการบันทึกข้อมูลพฤติกรรมของผู้ต้องขังที่ได้พบเห็นในแต่ละวันหรือในช่วงเวลาปฏิบัติหน้าที่โดยบันทึกเฉพาะข้อมูลพฤติกรรมที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง โดยยังไม่ต้องเสนอความเห็นหรืออารมณ์ความรู้สึกส่วนตัวลงไปด้วย ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปเก็บรวบรวมเป็นฐานข้อมูลกลาง เพื่อให้ผู้ที่ทำหน้าที่ ผู้ที่ได้รับมอบหมายในการวิเคราะห์ข้อมูลหรือผู้บังคับแดน นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้ในแต่ละวันจากเจ้าหน้าที่แต่ละคนไปวิเคราะห์ เพื่อเตรียมแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง หรือแผนป้องกันและระงับเหตุร้ายต่อไปตามปกติเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานควบคุมผู้ต้องขังอยู่ในเรือนจำมาเป็นระยะเวลานาน มักจะเกิดความเคยชินและคุ้นเคยกับผู้ต้องขัง จนเกิดความไว้วางใจและผ่อนคลายในด้านระเบียบวินัยให้กับผู้ต้องขัง จนกระทั่งกลายเป็นความเคยชินของผู้ต้องขัง และเป็นการละเลยต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายของเจ้าหน้าที่ ซึ่งผู้ต้องขังรายสำคัญมักจะใช้ช่องโอกาสนี้กระทำความผิดวินัยหรือก่อเหตุร้ายขึ้นภายในเรือนจำ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังรายสำคัญจึงควรปฏิบัติตนให้อยู่ในวินัยเรือนจำ และปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด เพื่อรักษาระยะห่างที่เหมาะสมระหว่างเจ้าหน้าที่และผู้ต้องขัง ไว้อย่างสม่ำเสมอโดยข้อพึงระวังในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่จะเป็นสาเหตุให้เกิดการร้องเรียนของผู้ต้องขัง คือ

1. การใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขัง ต้องเป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย และสอดคล้องกับแนวทางที่กรมราชทัณฑ์กำหนด
2. การลงโทษทางวินัยผู้ต้องขัง ต้องมีกระบวนการสอบสวนข้อเท็จจริงให้เป็นที่น่าประจักษ์หรือในกรณีที่เป็นความผิดซึ่งหน้าก็ต้องมีพยานยืนยันหรือมีคำ รับสารภาพของผู้กระทำ ผิดหรือมีบันทึก รายงานหรือบันทึกหลักฐานอย่างชัดเจนทั้งนี้ในการลงโทษผู้ต้องขังที่กระทำความผิดวินัยก็ต้องเป็นไปตามที่ระบุ ไว้ในกฎหมายหรือข้อบังคับเรือนจำ
3. การบันทึกข้อมูลเพื่อการเฝ้าระวังพฤติกรรมของผู้ต้องขังภายในเรือนจำ จะต้องบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น มิใช่บันทึกความเห็น หรือความรู้สึกส่วนตัว หรือการกล่าวหา เพราะบันทึกดังกล่าวอาจนำไปสู่การฟ้องร้องของผู้ต้องขังได้
4. การดูแลผู้ต้องขังป่วย (กาย+จิต) เมื่อมีผู้ต้องขังป่วย เจ้าหน้าที่ต้องดำเนินการให้ผู้ต้องขังได้รับการรักษาพยาบาลอย่างทันที่ และเหมาะสมทั้งนี้ให้คำนึงถึงความมั่นคงปลอดภัยเป็นองค์ประกอบด้วย

การระงับเหตุร้ายในเรือนจำ¹⁸⁶ แม้ว่าการป้องกันเหตุร้ายในเรือนจำ จะเป็นวิธีการที่ดีที่สุด แต่ในหลายกรณีก็อาจเกิดช่องโอกาสที่ทำให้เกิดเหตุร้ายขึ้นได้ การกำหนดแผนป้องกันและระงับเหตุร้ายไว้เป็นการล่วงหน้าจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้การระงับเหตุร้ายดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยประเภทหรือลักษณะของแผน ที่มักจะมีการกำหนดไว้เป็นการล่วงหน้าได้แก่ แผนเผชิญเหตุ “การเกิดไฟไหม้เรือนจำ”, แผนเผชิญเหตุ “อุทกภัยและภัยธรรมชาติ”, แผนเผชิญเหตุ “การก่อการประท้วงภายในเรือนจำ”, แผนเผชิญเหตุ “การก่อการจลาจลภายในเรือนจำ”, แผนเผชิญเหตุ “การจับบุคคลเป็นตัวประกัน” และ แผนเผชิญเหตุ “การแหกหักหลบหนีของผู้ต้องขัง” การชักซ้อมแผนป้องกันและระงับเหตุร้ายเป็นกระบวนการในการเตรียมความพร้อม เพื่อการเผชิญเหตุให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน โดยใช้สถานการณ์สมมติมาเป็นโจทย์ในการดำเนินการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ เป็นการเตรียมความพร้อมให้กับเจ้าหน้าที่ในการเผชิญเหตุ, เป็นการทดสอบความพร้อมของอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการระงับเหตุ, เป็นการประเมินประสิทธิภาพของแผนฯ เพื่อค้นหาจุดอ่อน และข้อบกพร่อง รวมทั้งการประเมินประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่แต่ละระบบงาน, เป็นการทดสอบสมรรถภาพทางร่างกายและสมรรถนะของเจ้าหน้าที่ในการเผชิญเหตุ, เป็นการทบทวนทักษะการใช้อาวุธและอุปกรณ์ระงับเหตุร้ายให้แก่เจ้าหน้าที่ และเป็นการประเมินศักยภาพในการประสานงานทั้งภายในและภายนอกของหน่วยงาน รวมทั้งประเมินความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น

ลักษณะของการชักซ้อมแผน การชักซ้อมแผนป้องกันและระงับเหตุร้ายในเรือนจำ และทัศนสถานอาจดำเนินการได้ในลักษณะต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. การชักซ้อมแผนร่วมกับหน่วยงานภายนอกหรือหน่วยกำลังสนับสนุน
2. การชักซ้อมเพื่อทดสอบแผนการป้องกันและระงับเหตุร้าย รวมทั้งประเมินประสิทธิภาพความพร้อม และความเข้าใจในการปฏิบัติตามแผนของเจ้าพนักงานทั้งหมดภายในเรือนจำ
3. การชักซ้อมเพื่อทดสอบความพร้อมในการเผชิญเหตุของเจ้าหน้าที่แต่ละแผนก

การจัดกำลังเจ้าหน้าที่ การจัดอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ในการเผชิญเหตุ เป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญ ทั้งนี้เพื่อเป็นการแบ่งหน้าที่และกำหนดภารกิจในการปฏิบัติอย่างชัดเจน ไว้เป็นการล่วงหน้าโดยทั่วไปมักจะมีการกำหนดชุดปฏิบัติการต่างๆ ไว้ตามประเภทหรือลักษณะงาน ดังนี้ คือ

¹⁸⁶ เอกสารประกอบกรบรรยายเรื่อง มาตรการป้องกันและระงับเหตุร้ายในเรือนจำและทัศนสถานหลักสูตรข้าราชการราชทัณฑ์บรรจุใหม่.

1. ชุดอำนาจการระงับเหตุ มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการรับรายงานและวิเคราะห์เหตุการณ์ วางแผนและสั่งการแก้ไขเหตุการณ์ รวมทั้งการกำกับดูแลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตามปกติจะมีผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถาน เป็นผู้บัญชาการบริหารเหตุการณ์
2. ชุดปฏิบัติการพิเศษของเรือนจำ/ทัณฑสถานมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการปฏิบัติการจู่โจมเพื่อปราบปรามและระงับเหตุร้าย ตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากผู้บัญชาการบริหารเหตุการณ์
3. ชุดเจรจาต่อรอง มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการเจรจาต่อรองในกรณีที่มีการตั้งเงื่อนไขหรือข้อเรียกร้องจากผู้ต้องขังหรือมีการจับบุคคลเป็นตัวประกัน
4. ชุดควบคุมผู้ต้องขังที่ไม่เกี่ยวข้อง มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการแยกผู้ต้องขังที่ไม่เกี่ยวข้องกับการก่อเหตุร้ายไปควบคุมในสถานที่ที่เหมาะสมและปลอดภัย ตลอดจนรักษาการณ์อาคารสถานที่บริเวณที่ควบคุมผู้ต้องขัง
5. เจ้าหน้าที่ชุดปิดล้อมวงใน มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการปิดล้อมและเฝ้าระวังบริเวณสถานที่เกิดเหตุ เพื่อรอฟังคำสั่งจากชุดอำนาจการระงับเหตุและสนับสนุนการปฏิบัติงานของชุดปฏิบัติการพิเศษ
6. เจ้าหน้าที่ชุดปิดล้อมวงนอก มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการปิดล้อมและเฝ้าระวังบริเวณสถานที่เกิดเหตุรอบนอก รวมทั้งตรวจตราสอดส่อง มิให้บุคคลผู้ไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องเข้าไปภายในพื้นที่ดังกล่าว
7. ชุดสนับสนุนและบริการ มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการให้การสนับสนุนและบริการในด้านต่างๆ เช่น การติดต่อประสานงาน การจัดเตรียมสถานที่ ข้อมูลเอกสาร อาวุธ ยุทโธปกรณ์ ยานพาหนะ และเชื้อเพลิงรวมทั้งอาหารและเครื่องดื่มสำหรับผู้ปฏิบัติงาน ตลอดจนการรักษาพยาบาล ในการนี้อาจแยกชุดสนับสนุนและบริการเป็นชุดย่อยตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติงานก็ได้

อุปกรณ์สำหรับป้องกันตัวเจ้าหน้าที่ผู้ระงับเหตุ¹⁸⁷

1. หมวกป้องกันสะเก็ด เป็นอุปกรณ์ในการป้องกันส่วนศีรษะจากการถูกตี หรือถูกกระแทกจากของแข็ง
2. ชุดป้องกันสะเก็ด (ไม่ใช่ชุดเสื้อเกราะป้องกันกระสุนหรือสะเก็ดระเบิด) เป็นอุปกรณ์ในการป้องกันส่วนลำตัวจากการถูกตีหรือถูกกระแทกจากของแข็ง มีส่วนประกอบด้วยกันทั้งหมด 7

¹⁸⁷ วารสารราชทัณฑ์วารสารเพื่อความก้าวหน้าและรอบรู้ในงานราชทัณฑ์ ปีที่ 58, 2553 ฉบับที่ 2, (น.52 -54).

ชั้นส่วน คือ ส่วนป้องกันลำตัว จำนวน 1 ชั้น, ส่วนป้องกันแขน จำนวน 2 ชั้น, ส่วนป้องกันข้อมือ จำนวน 2 ชั้น และ ส่วนป้องกันขา จำนวน 2 ชั้น

3. โล่ป้องกันสะเก็ด เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดความสูงเกือบเท่าตัวคน คือ แบบที่ 1 ทำด้วยไฟเบอร์กลาสสีดำ, แบบที่ 2 ทำด้วยพลาสติกใส

4. กระบองหวาย ความยาว 80 เซนติเมตร ปลายด้านหนึ่งถักลายกันลื่น (ใช้ในการเข้าระงับเหตุ เท่านั้นไม่ได้ใช้พกเป็นอาวุธประจำกายแทนไม้ตะบองตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ ขณะปฏิบัติหน้าที่ในเรือนจำ)

5. หน้ากากป้องกันแก๊สพิษ เป็นอุปกรณ์สำหรับใช้ในการเข้าระงับเหตุ กรณีเกิดเหตุประท้วงหรือก่อจลาจล โดยที่ผู้ก่อเหตุไม่มีอาวุธร้ายแรง ที่สามารถทำอันตรายให้ได้รับบาดเจ็บสาหัสหรือเสียชีวิต

จากเนื้อหาดังกล่าวที่ผู้จัดทำนำเสนอข้างต้น เพื่อการอธิบายในด้านเนื้อหาการกระบวนการทำงานของหน่วยงานราชทัณฑ์ของประเทศไทยในด้านการใช้กำลังบังคับในด้านการใช้อาวุธปืน คำพิพากษาที่เกี่ยวข้องในด้านการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ อำนาจและข้อรับผิดชอบในการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ สาเหตุแห่งการหลบหนีและการกระทำของผู้ต้องขังที่เป็นเหตุให้เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต้องทำการใช้ปืนแล้วเกิดเหตุให้ผู้ต้องขังได้รับบาดเจ็บหรือถึงแก่ความตาย การใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ในต่างประเทศ และอำนาจในการใช้อาวุธปืนในการจับกุมของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่มีลักษณะที่แตกต่างกับการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์

วิเคราะห์การใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขังในประเทศไทยกับการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ในต่างประเทศ

จากที่ได้ทำการศึกษาและทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องอำนาจในการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขังทั้งในเรื่องเรื่องอำนาจในการใช้อาวุธปืน ขั้นตอนการดำเนินการ หลักการที่ถือปฏิบัติในการกระทำการดังกล่าว ข้อจำกัด อำนาจที่ให้กระทำได้และไม่อาจกระทำได้ของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ที่กระทำต่อผู้ต้องขัง ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ดังที่ได้อธิบายไว้ในบทก่อนด้วยโดยพื้นฐานในการใช้อำนาจในการใช้ปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ จึงเป็นแนวทางนำไปสู่การศึกษาและวิจัยถึงมาตรฐานและหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขัง โดยเพื่อศึกษาว่าการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ของประเทศไทยในปัจจุบัน และการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ของต่างประเทศ มีบทบัญญัติ หลักเกณฑ์ อำนาจ ความรับผิดชอบ เพื่อควบคุมการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ไว้ว่าอย่างไร โดยศึกษาว่ามีข้อที่เหมือนกัน แตกต่างกัน หลักที่เป็นสิ่งในการยึดถือในการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศไทยว่าเป็นอย่างไร โดยพิจารณาว่าข้อที่เหมือนกันมีส่วนที่แยกย่อยเป็นอย่างไร เหมือนกันทั้งหมดหรือไม่ โดยบทบัญญัติทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศได้บัญญัติไว้เพียงภาพรวมหรืออธิบายโดยละเอียดหรือไม่อย่างไร รวมทั้งพิจารณาข้อแตกต่างทั้งในส่วนของประเทศไทยและต่างประเทศว่ามีลักษณะอย่างไร และ เราสามารถนำสิ่งที่แตกต่างกันมาพัฒนาราชทัณฑ์ในประเทศไทยได้หรือไม่

ศึกษาถึงหลักเกณฑ์และหลักการที่เกี่ยวกับการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ในต่างประเทศ พร้อมทั้งศึกษาในหลักความจำเป็น และ หลักสัดส่วน เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบถึงความเหมือน และ ข้อแตกต่างในกฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศไทยและต่างประเทศทั้งข้อเด่นและข้อด้อยเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดขอบเขตในเรื่องการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์และปรับปรุงข้อกฎหมายในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ของประเทศไทยและเพื่อศึกษาและวิจัยในการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขังและทำการในการจัดการวางระบบและกำหนดมาตรฐานในการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ในการบังคับต่อเหตุการณ์ที่มีความจำเป็นต้องใช้อาวุธปืนต่อผู้ต้องขังพร้อมยกตัวอย่างประกอบ

5.1 หลักทั่วไปในการใช้อำนาจป็นของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์

ตามที่ได้ศึกษาในงานวิจัยในบทที่ 2 นั้นในเรื่องการใช้อำนาจป็นของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขังควรที่จะยึดหลักอำนาจที่สามารถกระทำได้อย่างชอบธรรมโดยควรยึดหลักตามรายละเอียดดังต่อไปนี้ กล่าวคือ

1. สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังตามหลัก human right โดยหลักสิทธิมนุษยชนนั้นเป็นการรับรองและคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของตัวผู้ต้องขัง เช่น สิทธิแห่งความเสมอภาค, สิทธิในชีวิตและร่างกาย, สิทธิในการมีเสรีภาพในการเคลื่อนไหว เป็นต้น หลักการที่สำคัญที่สุดในการคุ้มครองสิทธิในชีวิตและร่างกาย คือ บุคคลทั่วไปรวมถึงผู้ต้องขังที่ถูกจำคุกอยู่ก็ตามย่อมมีสิทธิในการดำรงชีวิตในเสรีธรรมและในความมั่นคงแห่งร่างกาย โดยผู้ต้องขังคนใดจะถูกทรมาน หรือได้รับการปฏิบัติหรือลงทัณฑ์ซึ่งทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม เขี้ยดยามเกียรติไม่ได้ ซึ่งผู้ต้องขังย่อมมีสิทธิได้รับการเยียวยา ตามสิทธิที่ผู้ต้องขังนั้นมีอยู่ที่จะเป็นการละเมิดต่อสิทธิ ขั้นมูลฐานซึ่งผู้ต้องขังได้รับจากรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมาย ที่บัญญัติไว้ จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้นสิทธิในชีวิตและร่างกายนั้น เป็นสิทธิที่มีความสำคัญที่สุด ซึ่งเป็นสิทธิที่ไม่อาจมีผู้มาทำละเมิดได้ จึงต้องมีมาตรการป้องกันมิให้มีการทำลายชีวิต ที่กระทบต่อผู้ต้องขัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำลายชีวิตของบุคคลโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจรับผิดชอบ ถือว่าเป็นเรื่องเสียหายร้ายแรงและสิทธิในความบริบูรณ์ของร่างกาย คือ เจ้าพนักงานที่รับผิดชอบรวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความคุ้มครองมิให้บุคคลหรือผู้ต้องขังถูกทำร้าย ทรมาน ไม่ว่าจะบุคคลอื่นหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งการปฏิบัติหรือการกระทำที่เป็นการลงทัณฑ์ทารุณที่อาจทำให้บุคคลหรือผู้ต้องขังต้องได้รับอันตรายทางร่างกายหรือถึงแก่ความตาย

2. หลักความพอสมควรแก่เหตุ

หลักพอสมควรแก่เหตุหรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าหลักความได้สัดส่วน โดยเป็นหลักที่ที่คำนึงถึงความยุติธรรมในส่วนของปัจเจกบุคคลและความยุติธรรมต่อสังคมโดยรวม เนื่องจากการอาศัยอยู่ร่วมกันในสังคม ผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคลก็ดี ผลประโยชน์ของกลุ่มบุคคลที่แตกต่างกันก็ดี รวมทั้งผลประโยชน์ของมหาชนก็ดี ย่อมมีผลกระทบต่อกันเสมอ ดังนั้นการแก้ปัญหาเพื่อให้เป็นไปอย่างสันติจึงต้องอยู่บนหลักการของกฎหมาย

โดยหลักพอสมควรแก่เหตุนี้ เป็นหลักการที่ห้ามมิให้องค์กรของรัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้อำนาจที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรหรือใช้อำนาจนั้นอย่างอำเภอใจแต่ต้องใช้อำนาจจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลหรือผู้ต้องขังให้พอเหมาะกับสภาพของข้อเท็จจริง เนื่องจากรัฐหรือหน่วยงานมีอำนาจตามกฎหมายที่จะจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลหรือผู้ต้องขังได้เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ แต่ไม่จำเป็นต้องละสิทธิและเสรีภาพเกินกว่าความ

จำเป็น ดังนั้น การใช้อำนาจของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่สามารถใช้อำนาจให้มีผลเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพเกินสมควรแก่เหตุได้และไม่ก่อให้เกิดภาระแก่บุคคลเกินกว่าความจำเป็น โดยการพิจารณาว่ารัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการใช้อำนาจที่ขัดกับหลักความพอสมควรแก่เหตุหรือไม่นั้นมีข้อที่สามารถพิจารณาได้ดังต่อไปนี้กล่าวคือ หลักความสัมฤทธิ์ผลเป็นหลักการที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างมาตรการที่หน่วยงานนำมาใช้กับการบรรลุวัตถุประสงค์ของมาตรการดังกล่าวโดยต้องปรากฏว่ามีความเป็นไปได้อย่างชัดเจนว่ามาตรการที่นำมาใช้ต้องบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่หน่วยงานกำหนดไว้ถือว่าเป็นมาตรการที่ชอบด้วยหลักการนี้ โดยการพิจารณาว่าการเลือกมาตรการดังกล่าวจะมีความเป็นไปได้ที่จะบรรลุจุดประสงค์หรือไม่นั้นจะพิจารณาไปที่ดุลพินิจในการปฏิบัติงานในหน่วยงานที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบในสถานการณ์เป็นเรื่อง ๆ ไปและต้องไม่ขัดต่อหลักความเหมาะสมในการดำเนินการของหน่วยงานที่ปฏิบัติงานดังกล่าว

หลักความจำเป็นเป็นหลักการที่ว่าด้วยการแทรกแซงที่น้อยที่สุด มีความหมายว่าเจ้าพนักงานในหน่วยงานที่รับผิดชอบต้องละเว้นจากการแทรกแซงสิทธิและเสรีภาพนั้นหากมีมาตรการที่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ในลักษณะเดียวกัน โดยเจ้าพนักงานต้องเลือกใช้มาตรการที่เกิดความรุนแรงน้อยที่สุด โดยยึดหลักที่ว่ามาตรการที่จำเป็นในการบรรลุวัตถุประสงค์นั้นเมื่อมีมาตรการอื่นที่มีผลกระทบที่เท่ากันแต่มีเหตุผลที่น้อยกว่า มาตรการนั้นไม่ควรถูกนำมาใช้เรียกว่าเป็นหลักการที่ไม่มีมาตรการอื่นที่เหมาะสมในกรณีการจำกัดสิทธิที่มากเกินความจำเป็น หลักความพอสมควรแก่เหตุในความหมายอย่างแคบเป็นหลักการที่ว่าด้วยความรุนแรงของการแทรกแซงและน้ำหนักของเหตุผลต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าเหมาะสมได้สัดส่วนซึ่ง กันและกัน หลักการนี้ ต้องการความสมดุลที่เหมาะสมระหว่างการละเมิดต่อปัจเจกบุคคลและ ประโยชน์สาธารณะที่ได้รับจากการใช้มาตรการดังกล่าวหรือเป็นหลักการที่ห้ามมิให้นำมาตรการที่ก่อให้เกิด ความเสียหายต่อปัจเจกบุคคลอย่างชัดเจนเกินกว่าประโยชน์ที่มหาชนจะได้รับมาใช้บังคับ หลักการนี้เรียกอีกชื่อหนึ่งว่าหลักความเหมาะสม โดยกำหนดว่ามาตรการที่ใช้นั้นอาจไม่สามารถยอมรับได้หากสร้าง ภาระที่บุคคลได้รับไม่ได้สัดส่วนกับขอบเขตของวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานที่ต้องการให้การกระทำมีความสมดุล สิทธิซึ่งถูกจำกัดโดยการกระทำของหน่วยงานที่รับผิดชอบนั้นต้องชั่งน้ำหนักกับประโยชน์ของการปฏิบัติงาน และตัดสินว่าสิ่งใดจะมีน้ำหนักมากกว่ากัน ต้องมีการประเมินสถานการณ์ทั้งหมด ดังนั้น ความจำเป็นและความรุนแรงของการละเมิด รวมทั้งความสำคัญและความเร่งด่วนของ ประโยชน์สาธารณะ ต้องมีความสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น หลักความพอสมควรแก่เหตุในกฎหมายไทย ได้มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันของไทย มาตรา 29 ได้บัญญัติไว้ว่า “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และ

เท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป และไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย” ในประเทศไทยถือว่าหลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพเท่าที่จำเป็นหรือหลักพอสมควรแก่เหตุหรือหลักความได้สัดส่วนเป็นหลักที่มีความสำคัญยิ่ง ในการนำมาใช้ควบคุมการใช้อำนาจของหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในประเทศ จากที่กล่าวมาข้างต้นเราสามารถพิจารณาได้ว่าหลักความพอสมควรแก่เหตุมีความสำคัญอย่างมาก โดยนำมาบังคับใช้ในการใช้อำนาจของรัฐและหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบในการที่จะกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนทั่วไป แต่ปรากฏว่าในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์กลับไม่มีการบัญญัติหลักที่เกี่ยวข้องกับหลักความพอสมควรแก่เหตุหรือหลักที่เป็นการเคารพต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังไว้เลยแต่กลับกันราชทัณฑ์ในต่างประเทศนั้นมีการบัญญัติหลักในเรื่องการกระทำพอสมควรแก่เหตุหรือหลักความได้สัดส่วนไว้ในกฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศนั้น ๆ เพื่อใช้ในการกำหนดการใช้กำลังบังคับของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์เพื่อมิให้มีการกระทำที่ขัดต่อหลักพอสมควรแก่เหตุต่อผู้ต้องขัง และเป็นการเคารพต่อสิทธิมนุษยชนของตัวผู้ต้องขัง

3. หลักการในเรื่องการใช้ปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขัง

ได้มีการกำหนดในเรื่องดังกล่าวมาจากข้อปฏิบัติที่ว่าเจ้าพนักงานที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองสิทธิในชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงปลอดภัยของบุคคล โดยรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและยืนยันอย่างชัดเจนในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิความเป็นพลเมืองและสิทธิทางการเมือง โดยกฎมาตรฐานของการปฏิบัติต่อนักโทษได้กำหนดพฤติการณ์ที่เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์อาจใช้กำลังบังคับในการปฏิบัติการตามหน้าที่นั้น ซึ่งประมวลระเบียบการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายได้กำหนดว่าเจ้าพนักงานที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายอาจใช้กำลังบังคับได้เฉพาะกรณีที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งขาด และภายในขอบเขตของการปฏิบัติการตามหน้าที่เท่านั้น โดยได้มีการกำหนดไว้ว่าการใช้อาวุธและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องให้มีความหลากหลายเพื่อให้เหมาะสมกับความจำเป็นที่แตกต่างกันของแต่ละสถานการณ์ รวมทั้งใช้อุปกรณ์อื่นที่อาจใช้แทนอาวุธแต่มีอันตรายน้อยเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ด้วยเพื่อเป็นการลดการบาดเจ็บหรือการตายที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้กำลังบังคับนั้น รวมทั้งเจ้าพนักงานที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมายควรได้รับอุปกรณ์ป้องกันตัว เช่น โล่ หมวกป้องกันศีรษะ เสื้อกันกระสุน และอุปกรณ์กันกระสุนติดตั้งทั้งแก่เจ้าพนักงานและยานพาหนะ เพื่อที่จะลดความจำเป็นในการใช้อาวุธทุกชนิดลงภายใต้การควบคุมอย่างเข้มงวด หลัก

ที่สำคัญที่สุดในการใช้อาวุธที่ได้กำหนดเป็นมาตรฐานในการปฏิบัติงาน คือ การเลือกใช้วิธีการอื่น ๆ ที่มีอันตรายน้อยที่สุดและให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ก่อนที่จะเปลี่ยนไปใช้กำลังบังคับและอาวุธ การใช้กำลังบังคับและอาวุธปืนพึงกระทำต่อเมื่อวิธีการอื่น ๆ ที่จะใช้ในการปฏิบัติหน้าที่นั้นล้วนแต่ไม่อาจบรรลุผลได้แล้วเท่านั้นในกรณีที่ใช้กำลังบังคับและอาวุธปืนโดยชอบเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้ เจ้าพนักงานที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมายต้อง ใช้กำลังบังคับและอาวุธปืนดังกล่าวอย่างจำกัดเพียงให้พอเหมาะแก่ความจำเป็นตามความร้ายแรงของความผิดและวัตถุประสงค์ตามกฎหมายและพยายามลดการบาดเจ็บและความเสียหายให้เกิดขึ้นน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ควบคู่ไปกับการรักษาชีวิตของมนุษย์ ในกรณีที่เกิดการตายหรือบาดเจ็บจากการใช้กำลังบังคับหรืออาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมาย เจ้าพนักงานจะต้องรายงานเหตุนี้ต่อผู้บังคับบัญชาในทันที หลักเกณฑ์ที่กำหนดให้เจ้าพนักงานต้องปฏิบัติในเรื่องการใช้อาวุธมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ เจ้าพนักงานที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจะต้องไม่ใช้อาวุธปืนกับบุคคลอื่นเว้นแต่ในกรณีเพื่อป้องกันตัว หรือป้องกันผู้อื่นให้พ้นจากภัยอันตรายที่ใกล้จะมาถึงและมีความรุนแรงที่อาจถึงแก่ชีวิตหรืออันตรายสาหัส เพื่อป้องกันอาชญากรรมที่ร้ายแรงประเภทที่กำลังจะก่ออันตรายแก่ชีวิต เพื่อทำการจับกุมบุคคลที่แสดงออกว่ากำลังจะก่ออันตรายและได้ต่อสู้ขัดขวางต่อเจ้าหน้าที่นั้น หรือเพื่อป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวหลบหนีของผู้ที่ถูกคุมขังหรือถูกควบคุมตัวโดยที่ผู้นั้นได้แสดงออกว่าจะก่ออันตรายสาหัสและทั้งนี้การใช้อาวุธปืนนั้นให้กระทำต่อเมื่อวิธีการอื่น ๆ ที่มีความรุนแรงน้อยกว่านี้ต่างไม่เพียงพอที่จะกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้แล้ว และไม่ว่ากรณีใดก็ตามการใช้อาวุธปืนในการยิงผู้อื่นนั้นพึงกระทำโดยจำกัดอย่างยิ่งโดยให้กระทำเฉพาะกรณีเพื่อป้องกันชีวิตของตนหรือผู้อื่น โดยอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงเป็นอย่างอื่นได้แล้วเท่านั้น

4.มาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง หลักการนี้มีจุดประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังระหว่างที่ต้องจำคุกอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ไม่ได้รับการปฏิบัติที่โหดร้ายเพื่อเป็นการฟื้นฟูผู้ต้องขังให้กลับไปสู่สังคมได้อย่างปกติสุข

5.2 กฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศไทยและต่างประเทศ

เนื้อหาในส่วนนี้เป็นการอธิบายในส่วนพระราชทัณฑ์ต่างประเทศทั้ง civil law และ common law ว่ามีลักษณะที่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร โดยสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ

1.สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

โดยราชทัณฑ์ในประเทศเยอรมนีเป็นประเทศที่มีการใช้กฎหมายในระบบ civil law โดยมีรายละเอียด คือ 1. การใช้กำลังบังคับของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขัง กฎหมายกำหนดให้ใช้อำนาจได้ต่อเมื่อได้มีการดำเนินการโดยชอบด้วยกฎหมายในการใช้มาตรการบังคับโทษและมาตรการความมั่นคงปลอดภัยเป็นประจำและไม่อาจใช้วิธีการอื่นได้แล้ว ในกรณีที่เจ้าพนักงานถ้าไม่ใช้กำลังบังคับแก่ผู้ต้องขังแล้ว ถ้าผู้ต้องขังหลบหนีไปได้เจ้าพนักงานย่อมมีความผิด โดยสามารถใช้ได้กับผู้ต้องขังและบุคคลทั่วไปถ้าบุคคลนั้นมีการกระทำที่ทำให้ผู้ต้องขังหลบหนี โดยกฎหมายราชทัณฑ์ของเยอรมนีได้กำหนดความหมายของ “การใช้กำลังบังคับ” ว่า การใช้กำลังที่มีผลโดยตรงต่อบุคคลหรือทรัพย์สินโดยการใช้กำลัง การใช้อุปกรณ์ช่วยและการใช้อาวุธ เช่น เครื่องพันธนาการ อาวุธ เช่น ตะบอง ปืน, รวมทั้งการใช้สุนัขและสารยาสลบ เครื่องมือช่วยเหลืออื่น ๆ ที่สามารถส่งผลกระทบต่อนักโทษ เช่น ปืนใหญ่น้ำ ตราบเท่าที่ไม่ส่งผลที่เริ่มมนุษยธรรม รวมตลอดถึงสารต่าง ๆ เช่น การกระทำที่ทำให้เป็นโรคเอดส์ก็ถือว่าเป็นการใช้ความรุนแรงทางกายภาพอย่างหนึ่ง เป็นต้น

2. เจ้าพนักงานราชทัณฑ์สามารถใช้กำลังบังคับได้ทันทีถ้าเป็นกรณีที่เกิดภัยคุกคาม โดยภัยคุกคามคือ เป็นภัยที่อาจกระทบต่อเจ้าพนักงานได้อย่างชัดเจน ในสถานการณ์ที่เจ้าพนักงานไม่อาจอนุญาตหรือบังคับโดยตรงได้จะต้องถูกนำมาใช้บังคับทันทีเพื่อระงับการกระทำผิดกฎหมายดังกล่าวโดยต้องสอดคล้องกับในสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อป้องกันหรือสามารถหลีกเลี่ยงอันตรายที่อาจประสบได้ และ ต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์สภาพบังคับและความจำเป็นที่ต้องตรวจสอบเรื่องที่เกิดขึ้น ส่วนประกอบ อำนาจของเจ้าพนักงาน และ ภายใต้หลักสัดส่วนตามที่กฎหมายกำหนด

3.กฎหมายราชทัณฑ์ของเยอรมนีได้กำหนดหลักพอสมควรแก่เหตุว่าต้องมีการใช้มาตรการที่กระทบต่อบุคคลหรือสาธารณชนน้อยที่สุด และ การใช้กำลังบังคับต้องระงับทันที เมื่อการใช้กำลังนั้นจะเป็นการกระทำเกินสมควรแก่เหตุ โดยคำสั่งที่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ไม่อาจปฏิบัติได้ เช่น คำสั่งเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือ กรณีที่ไม่อาจสั่งการอย่างเป็นทางการนั้นได้, คำสั่งให้กระทำผิดกฎหมาย เป็นต้น โดยกฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานราชทัณฑ์พิจารณาจากความเป็นไปได้และความเหมาะสมให้เจ้าพนักงานราชทัณฑ์เลือกอันตรายน้อยที่สุดให้กับตัวผู้ต้องขังโดยประเมินจากความเสียหายและความสำเร็จจากการกระทำดังกล่าวโดยคำนึงถึงว่าต้องอยู่ภายใต้หลักสัดส่วนเป็นสำคัญนอกจากนั้น กระบวนการที่กระทำต่อผู้ต้องขังจะต้องหยุดเมื่อได้มาซึ่งวัตถุประสงค์หรือไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ด้วยวิธีนั้นๆ ได้

4. การใช้อาวุธปืนต่อสู้ต้องขังตามกฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศเยอรมนีกำหนดว่าการใช้อาวุธปืนทำได้ต่อเมื่อมาตรการอื่นในการใช้กำลังบังคับไม่เป็นผลเท่านั้น โดยเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ที่ใช้อาวุธปืนต้องได้รับการฝึกฝนมาโดยเฉพาะ โดยการใช้อาวุธปืนต้องระงับทันทีเมื่อปรากฏว่ามีความเป็นไปได้สูงที่จะเป็นอันตรายต่อผู้ไม่เกี่ยวข้อง และก่อนใช้อาวุธปืนต้องมีการเตือนล่วงหน้า ในกรณีการเตือนนั้นไม่ว่าเป็นการใช้กำลังหรือการใช้ปืน ต้องเตือนให้ทราบก่อนเสมอ ไม่เป็นการเตือนโดยการยิงปืนขึ้นฟ้าหรือการบอกเป็นคำพูดเว้นแต่พฤติกรรมไม่เปิดช่องให้กระทำได้ หรือต้องใช้อาวุธปืนทันทีทันใด เพื่อมิให้มีการกระทำที่เป็นความผิดอาญาเกิดขึ้น หรือเพื่อป้องกันภัยอันตรายตนเองหรือผู้อื่น โดยการใช้อาวุธปืนต้องอยู่ภายใต้กรณีที่วัตถุประสงค์ที่ต้องการได้สัดส่วนกับอาวุธและสิ่งที่ต้องการบรรลุจุดประสงค์ ในลักษณะการใช้ปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์นั้น อาวุธปืนไม่ใช่สิ่งแรกที่ต้องคำนึงเสมอไป ในกรณีที่มีการให้ใช้ปืนโดยปกติมักเป็นกรณีที่มีการปล่อยนักโทษออกจากราชทัณฑ์ และในกรณีที่เห็นว่ามีภัยคุกคามการยิงเตือนใช้เฉพาะการป้องกันต่อชีวิตหรือยิงไปที่แขนขาเป็นสำคัญและต้องเป็นกรณีจำเป็นเท่านั้น ดังนั้น โดยสรุปแล้วราชทัณฑ์ของเยอรมนีได้กำหนดการใช้ปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ว่า การใช้อาวุธปืนถูกจำกัดเพื่อการป้องกัน "การใช้กำลังของผู้ต้องขังหรือการหลบหนีของผู้ต้องขัง" และต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังประกอบหลักสัดส่วนในการกระทำดังกล่าวประกอบด้วยกัน ถึงเป็นการใช้อาวุธปืนต่อสู้ผู้ต้องขังโดยชอบด้วยกฎหมาย

5. กรณีพิเศษที่กฎหมายกำหนดให้ใช้อาวุธปืนได้ ต้องเป็นกรณีที่การใช้อาวุธปืน กระทำได้ถ้าอยู่ในกรณี ที่ผู้ต้องขังไม่ยอมวางอาวุธหรือเครื่องมือที่อันตรายแม้ว่าได้เรียกร้องซ้ำให้วางอาวุธ ผู้ต้องขังร่วมกันแหกคอก และ เพื่อยับยั้งการหลบหนีของผู้ต้องขัง หรือเพื่อที่จะจับกุมผู้ต้องขังที่หลบหนี โดยการยับยั้งการหลบหนีจากเรือนจำเปิดมีความจำเป็นต้องใช้อาวุธปืน แต่การใช้ปืนต้องอยู่ภายใต้หลักข้อ 2 และข้อ 3 ข้างต้นประกอบกัน และ กรณีที่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต้องรอคำสั่งในการใช้กำลังบังคับหรือคำอนุญาตในการใช้ปืน ในจากผู้มีอำนาจสูงกว่านั้นเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าว เว้นแต่คำสั่งดังกล่าวจะเป็นการฝ่าฝืนหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่อาจบรรลุจุดประสงค์ได้ และเจ้าพนักงานมีสิทธิที่ไม่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งนั้นได้ถ้าเห็นว่าคำสั่งดังกล่าวมีลักษณะเป็นการกระทำผิดในทางอาญาโดยเจตนา

2. ประเทศแคนาดา

โดยราชทัณฑ์ในประเทศแคนาดาเป็นประเทศที่มีการใช้กฎหมายในระบบ common law โดยมีรายละเอียด คือ 1. การใช้กำลังบังคับของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์หมายถึงการกระทำที่ทำให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตใน เรือนจำอันเป็นผลมาจากการใช้กำลังโดยเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ โดยมีเหตุที่พิจารณาแล้วเห็นว่า การใช้กำลังเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อวัตถุประสงค์ในการปกป้องบุคคล

ในการช่วยเหลือเจ้าพนักงานรักษาความสงบหรือบุคคลอื่นใด จากความตายใกล้เข้ามาหรือในอนาคตรหัส หรือ อันตรายสาหัสจากทำร้ายร่างกาย และ จากการใช้กำลังที่ป้องกันไม่ได้โดยสถานการณ์ที่เหมาะสม รวมทั้งเหตุที่นักโทษหนีออกจากเรือนจำ โดยอยู่ในลักษณะที่มีการใช้ความรุนแรงไม่มากไปกว่าเหตุที่มีการกระทำ โดยเจ้าพนักงานรักษาความสงบเชื่อในสถานการณ์ ว่าการกระทำของผู้ต้องขังเป็นภัยคุกคามของการเสียชีวิตหรือสาหัส ทำร้ายร่างกายเจ้าพนักงานรักษาความสงบสุขหรืออื่น ๆ และ การหลบหนีของผู้ต้องขังไม่สามารถป้องกันได้โดยวิธีที่เหมาะสม กล่าวคือ ในลักษณะที่มีความรุนแรงน้อยกว่า การใช้กำลังเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดกฎหมาย เจ้าพนักงานต้องมีการใช้กำลังบังคับ โดยต้องเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างสมเหตุสมผล เพื่อป้องกันการกระทำผิดที่อาจจะถูกจับ และมีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดการต่อสู้ได้ทันทีโดยอาจได้รับบาดเจ็บสาหัสกับบุคคลหรือ ทรัพย์สินของทุกคน หรือ เพื่อป้องกันไม่ให้มีการกระทำอะไรที่มีเหตุอันสมควรที่เขาเชื่อว่าจะถ้าได้กระทำจะเป็นความผิดที่ระบุไว้ในกฎหมายว่าต้องรับผิด เมื่อเกิดกรณีเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นจะต้องแจ้งแก่เจ้าพนักงานโดยทันที และ เรียกพนักงานดูแลสภาพที่เกิดเหตุและแจ้งให้ หัวหน้าสถาบันหรือเจ้าพนักงานที่กำหนดโดยทางราชทัณฑ์ รวมทั้ง กรณีที่หัวหน้าหรือเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์กำหนด โดยหัวหน้าราชทัณฑ์จะได้รับแจ้งตามรายละเอียดของการได้รับบาดเจ็บสาหัสหรือเสียชีวิตหัวหน้าหรือเจ้าพนักงานจะต้องดำเนินการด้วยความรวดเร็ว และ รายงานไปยังหัวหน้าในระดับภูมิภาคในรายละเอียดทั้งหมด ของสถานการณ์ที่น่าไปสู่การได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต

2. อาวุธปืนในกฎหมายของแคนาดานั้น แบ่งเป็น "กระสุนปืน", "ปืนโบราณ", "ปืนอัตโนมัติ", "ที่ใส่กระสุน", "หน้าไม้", "ปืนพก", "ปืนเลียนแบบ", "กระสุนต้องห้าม", "สิ่งประดิษฐ์ต้องห้าม", "ปืนต้องห้าม", "อาวุธต้องห้าม", "ปืนจำลอง", "ปืนจำกัด" และ "อาวุธจำกัด" ต้องมีการให้อำนาจโดยมาจากใบอนุญาตและหนังสือที่รับรองการจดทะเบียนในการให้อำนาจในการใช้อาวุธปืนแก่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์

3. ในกรณีที่มีการใช้กำลังบังคับโดยเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ มีรายละเอียดดังนี้ คือ ในกรณีที่ต้องการป้องกันการกระทำผิด ถ้าหากกระทำผิดแล้วบุคคลที่กระทำอาจถูกจับโดยไม่ต้องมีหมายจับและอาจทำให้บาดเจ็บในทันทีและอันตรายสาหัสต่อบุคคลหรือทรัพย์สินของบุคคลใดๆ แต่ต้องตั้งบนพื้นฐานตามหลักพอสมควรแก่เหตุ เพื่อป้องกันสิ่งใดๆ ที่ถูกกระทำขึ้น ถ้าหากการถูกกระทำขึ้นโดยเชื่อว่าจะเป็นกระทำผิดที่กระทบต่อความปลอดภัยของบุคคล กรณีมีเหตุฉุกเฉินไม่ว่าจะเป็นกรณีที่บุคคลบุกรุกเข้าสู่เรือนจำหรือผู้ต้องขังก่อเหตุ เจ้าพนักงานราชทัณฑ์สามารถใช้กำลังบังคับได้ถ้าเชื่อด้วยความสุจริตตามสมควรว่ามีความจำเป็นเพื่อที่จะยุติฉุกเฉิน และ การใช้กำลัง

ดังกล่าวไม่รุนแรงมากเกินไป โดยคำนึงถึงอันตรายที่จะถูกระงับจากการดำเนินการต่อไปของการ
 จลาจลของผู้ต้องขัง เพื่อเป็นการสอดคล้องกับหลักพอสมควรแก่เหตุดังที่กล่าวไปข้างต้น

4. การใช้อาวุธปืนโดยเจ้าพนักงานเรือนจำ โดยวัตถุประสงค์ในการใช้อาวุธปืนถูกจำกัดอยู่ที่ในสิ่งที่
 จำเป็นและตามสมควรเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่ให้อำนาจ โดยอำนาจในการ
 ใช้อาวุธปืนต้องเป็นคำสั่งของเจ้าพนักงานที่มีอำนาจในการให้ใช้อาวุธปืนเท่านั้น หลักการปฏิบัติ
 ในการใช้อาวุธปืนเจ้าพนักงานทุกคนที่ใช้อาวุธปืนต้องได้รับการฝึกฝนอย่างเหมาะสมและมีการ
 รับประกันความปลอดภัยแล้ว กรณีที่เกิดเหตุฉุกเฉินหรือมีเหตุการณ์ที่ต้องมีการใช้ปืนต่อผู้ต้องขัง
 เช่น ผู้ต้องขังกำลังหลบหนีออกจากเรือนจำไม่ว่าเป็นกระทำโดยกำลังของตนหรือมีการใช้
 ยานพาหนะ เจ้าพนักงานอาจมีอำนาจในการยิงยานพาหนะดังกล่าวได้ในขณะที่ยานพาหนะนั้น
 กำลังเคลื่อนที่อยู่ หรือ ถ้ามีความเห็นของเจ้าพนักงานว่ามีความเสี่ยงต่อความปลอดภัยของเจ้า
 พนักงานราชทัณฑ์ที่อาจถูกยิงมากกว่าความเสี่ยงการยิงไปที่ตัวยานพาหนะ เจ้าพนักงานอาจยิงไปที่
 ตัวผู้กระทำในยานพาหนะได้ โดยต้องตั้งอยู่ในเงื่อนไขที่ว่าความเป็นไปได้ขั้นต่ำของการบาดเจ็บ
 หรือความตายต่อบุคคล 5. ลักษณะการยิงของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขังนั้นต้องเป็นการยิง
 เพื่อการเตือนซึ่งก่อนที่จะมีการยิงเตือน จะต้องมีการเตือนโดยคำพูด นอกจากว่าเวลาและ
 สถานการณ์จะไม่เอื้ออำนวย การยิงเตือนอาจจะถูกนำมาใช้เพื่อที่จะป้องกันความตาย หรือหนีจาก
 สถานกักกันความปลอดภัยระดับปานกลางหรือสูงสุดเมื่อทางเลือกอื่น ๆ นั้นไม่สามารถทำได้ ไม่
 ประสบผลสำเร็จหรือไม่อาจปลอดภัยที่สุดและเป็นการแทรกแซงที่มีเหตุผลสูงสุดตามปัจจัยของ
 สถานการณ์เป็นเรื่อง ๆ ไป โดยในกฎหมายราชทัณฑ์ของแคนาดานั้นได้มีการกำหนดในการใช้ปืน
 ของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ว่าการใช้อาวุธปืนเป็นการใช้กำลังบังคับ กล่าวคือ การใช้อาวุธปืนไปที่
 บุคคลใดเป็นการใช้กำลังเพื่อผลทางจิตวิทยา การใช้อาวุธปืนยิงเพื่อเป็นการเตือน และยิงแบบเล็ง
 เป้าซึ่งเป็นลักษณะทางกายภาพในการใช้อาวุธปืนต่อบุคคลที่ถูกกระทำ โดยการยิงแบบเล็งเป้าไปที่
 บุคคลใด ๆ อาจถูกใช้เพื่อที่ป้องกันการฆ่าลัทธินิรันดร์ถ้าหากว่ามีความเป็นไปได้ตามสมควรว่าจะมี
 เหตุการณ์ที่เป็นอันตรายต่อชีวิตและใช้เพื่อป้องกันการบาดเจ็บหรือความตายรวมทั้งการหลบหนี
 จากสถานกักกันความปลอดภัยระดับกลางไปจนถึงระดับสูง ดังนั้นการใช้อาวุธปืนย่อมเกิดขึ้นถ้า
 หากว่าไม่มีวิธีที่น้อยกว่านั้นอยู่แล้ว และ พิสูจน์แล้วว่าไม่อาจประสบความสำเร็จ และไม่อาจ
 ปลอดภัยที่สุดและจากการแทรกแซงที่มีเหตุผลมากที่สุดตามปัจจัยของสถานการณ์ที่ให้ไว้

3. สาธารณรัฐออสเตรีย

โดยราชทัณฑ์ในประเทศออสเตรียเป็นประเทศที่มีการใช้กฎหมายในระบบ common
 law โดยมีรายละเอียดในกฎหมายของราชทัณฑ์ ดังต่อไปนี้ คือ

1. การใช้กำลังบังคับในกฎหมายของออสเตรเลีย คือ การใช้กำลังโดยการตี และต้อง การเคลื่อนไหว หรือใช้กำลังโดยประการอื่นต่อบุคคลไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม โดยรวมถึงกรณีของการใช้ ความร้อน แสง ไฟฟ้า ก๊าซ กลิ่นหรือสารหรือสิ่งอื่นๆใดก็ตามโดยใช้ในระดับที่จะทำให้เกิดการ บาดเจ็บหรือความไม่สบายตัวใดๆ โดยการใช้กำลังบังคับในการจับกุมนั้นต้องเป็นจับกุมโดย ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่ว่าจะมิหรือไม่มีหมายจับ ต่อบุคคลที่จะถูกจับหนีไป หรือปรากฏว่าจะหนี ไป เพื่อที่จะหนีการจับกุม ผู้ที่จะจับกุมและบุคคลใดๆ ที่ช่วยเหลือการจับกุม มีอำนาจในการใช้ กำลังตามความจำเป็นตามสมควรในการป้องกันการหนีของบุคคลที่จะถูกจับกุม บุคคลในอำนาจ ดังกล่าวไม่มีอำนาจในการใช้กำลังซึ่งประสงค์หรือดูเหมือนว่าจะประสงค์ทำให้เกิดความตายหรือ บาดเจ็บสาหัส เว้นแต่ ผู้ที่ใช้กำลังเป็นเจ้าของที่ตำรวจหรือบุคคลที่ช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ตำรวจ, บุคคลที่จะต้องถูกจับกุมนั้นถูกสงสัยตามสมควรว่าได้กระทำความผิดที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต และ บุคคลที่จะต้องถูกจับกุมนั้นได้รับการแจ้งว่าให้ยอมจำนนก่อนที่จะใช้กำลัง

2. การใช้กำลังบังคับในการควบคุมการก่อเหตุจลาจลต้องเป็นการใช้ตามความจำเป็นในการควบคุม จลาจลและเหมาะสมตามสัดส่วนตามสมควรเพื่อไม่ให้อันตรายดำเนินต่อไปโดยการใช้กำลังบังคับ ดังกล่าวต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานตามหลักพอสมควรว่าจะทำให้เหตุดังกล่าวระงับการจลาจล การใช้ กำลังในการระงับโดยบุคคลที่ทำหน้าที่ภายใต้คำสั่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย บุคคลใดๆ มีอำนาจตาม กฎหมายกระทำด้วยความสุจริตในการปฏิบัติตามคำสั่งซึ่งมีขึ้นโดยฝ่ายยุติธรรมสำหรับการระงับ จลาจลในการใช้กำลังดังกล่าวตามพื้นฐานตามสมควร ว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปฏิบัติตามคำสั่ง ดังกล่าวให้มีผล โดยเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต้องรักษาคุณพินิจในการใช้กำลังที่เหมาะสมในการ ป้องกันพวกเขาเองและผู้ที่มีหน้าที่ต้องคุ้มครอง ไม่ว่าคำสั่งเฉพาะใดๆที่ให้ไว้จะไม่ผิด กฎหมายหรือผิดกฎหมายโดยชัดแจ้งโดยกรณีในส่วนนี้ยังมีปัญหาทางกฎหมายที่ควรพิจารณาอยู่

3. การใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์อาจใช้อาวุธปืนต่อนักโทษซึ่ง พยายามหลบหนีจากการ คุมตัวถ้าปรากฏต่อผู้ใช้อาวุธปืนว่า การใช้อาวุธปืนนั้นจำเป็นในการป้องกันการหนีของนักโทษ, กำลังทำร้ายหรือพยายามทำร้ายบุคคลใดๆ ถ้าหากว่าการทำร้ายหรือการพยายามปรากฏต่อผู้ใช้อาวุธปืนว่าจะมีลักษณะที่เป็นอันตรายต่อชีวิตหรืออาจจะทำให้ทำให้เกิดการบาดเจ็บสาหัส กรณี เจ้าหน้าที่เรือนจำอาจใช้อาวุธปืนต่อบุคคลที่กำลังช่วยหรือพยายามช่วยในการหลบหนีของนักโทษ ไปจากการคุมตัวตามกฎหมาย, บุคคลที่บุกเข้าไปหรือเข้าไปโดยประการใดๆโดยพยายามที่จะบุก เข้าไปหรือเข้าไปโดยประการอื่นหรือบุกเข้าไปหรือเข้าไปในเรือนจำโดยประการอื่น โดยไม่มี อำนาจตามกฎหมาย และ ทรัพย์สินที่อยู่ในการครอบครองอย่างชัดเจนหรือภายใต้การควบคุมของ บุคคลที่มีอำนาจ การที่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์มีอำนาจใช้อาวุธปืนได้หากปรากฏว่ามีความจำเป็นใน การควบคุมสถานการณ์หรือป้องกันการช่วยเหลือ แต่ ก่อนใช้อาวุธปืน จะต้องมีการดำเนินการ ซึ่ง

เป็นการสมควรที่จะทำในสถานการณ์เช่นนั้น ในการสั่งให้นักโทษหรือบุคคลอื่นหยุดการกระทำของตนและเตือนว่ากำลังจะมีการใช้อาวุธปืนให้ทราบ โดยเจ้าพนักงานที่ทำการใช้อาวุธปืนจะต้องทำการฝึกอบรมให้เหมาะสม

4. การใช้อาวุธปืนต่อผู้ต้องขังเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต้องสั่งให้ผู้ต้องขังหรือบุคคลที่กระทำหยุดในกรณีที่นักโทษหรือบุคคลที่ถูกสั่งปฏิเสธหรือไม่สนใจที่จะหยุด เจ้าพนักงานราชทัณฑ์จะตะโกนออกไปทันทีว่า "หยุดนะ ถ้าไม่หยุดจะยิง" หรือคำพูดที่คล้ายๆ กันโดยก่อนใช้อาวุธปืนกับผู้ต้องขังหรือบุคคลอื่น เมื่อในสถานการณ์สามารถดำเนินการเช่นนั้นได้ เจ้าพนักงานราชทัณฑ์อาจยิงเพื่อเป็นการเตือนโดยอยู่ภายใต้การใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานว่าจะใช้หรือไม่ใช้ปืนต่อไปหรือไม่ เจ้าพนักงานราชทัณฑ์จะพิจารณาความเสี่ยงของการบาดเจ็บซึ่งการใช้กำลังปืนจะมีผลต่อบุคคลใดๆ นอกเหนือไปจากผู้ต้องขังหรือบุคคลผู้ที่จะถูกยิงด้วยอาวุธปืนในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นด้วย

5. หลักการในเรื่องการใช้ปืนต่อผู้ต้องขังตามกฎหมายราชทัณฑ์ของออสเตรเลีย วางหลักไว้ว่าระดับของการใช้กำลังจะต้องต่ำสุดตามความจำเป็นในการควบคุมสถานการณ์ โดยปืนจะถูกใช้เป็นทางเลือกสุดท้ายและหลังจากที่ทางเลือกอื่น ๆ นั้นได้รับการพิจารณาเรียบร้อยแล้วเมื่อปฏิบัติแล้วไม่อาจบรรลุจุดประสงค์ถึงมีอำนาจในการใช้อาวุธปืน ในการใช้ปืนควรที่จะหยุดทันทีเมื่อสามารถหยุดได้หลังจากการควบคุมสถานการณ์ไว้ได้แล้ว และการใช้ปืนจะเป็นไปตามกฎหมายปัจจุบัน หน่วยงานเรือนจำและระเบียบของกระบวนการดำเนินการและฝึกฝนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ในการตัดสินใจว่าจะใช้ปืนต่อผู้ต้องขังหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม ณ เวลานั้น และต้องมีเหตุสมควรที่จะทำเช่นนั้น เจ้าพนักงานเรือนจำจะดำเนินการตามระเบียบเรือนจำ และกระบวนการซึ่งรวมอยู่ในระเบียบของการดำเนินการเป็นส่วนสำคัญในการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ซึ่งต้องใช้กำลังให้น้อยที่สุด ในการจัดการให้เป็นระเบียบเรียบร้อยตามลำดับ คือ การแสดงอาวุธอย่างเปิดเผย, การแจ้งเตือนด้วยคำพูด, การใช้อาวุธไป และ การใช้อาวุธปืน เป็นต้น

6. การใช้อาวุธปืนต่อผู้ต้องขังนั้นอย่างน้อยที่สุดจะต้องถูกนำมาใช้ในการควบคุมสถานการณ์ โดยการใช้ดุลพินิจที่จะใช้หรือเลิกใช้ปืน เจ้าพนักงานราชทัณฑ์จะต้องพิจารณาความเสี่ยง ในสถานการณ์จะเกิดขึ้น ของการบาดเจ็บ ซึ่งการใช้ปืนจะมีขึ้นต่อบุคคลใดๆ นอกเหนือไปจากนักโทษและบุคคล โดยก่อนการยิงปืนไปที่ผู้ต้องขังต้องมีการเตือนก่อนการเข้าดำเนินการเมื่อสถานการณ์สามารถดำเนินการเช่นนั้นได้ การเตือนเพื่อที่แจ้งว่าจะใช้อาวุธต้องมีขึ้น การเตือนจะต้องบอกด้วยเสียงที่ดังและชัดเจน สั่งให้นักโทษหรือบุคคล หยุด ถ้าหากว่านักโทษหรือบุคคลที่ถูกสั่งดังกล่าวปฏิเสธหรือไม่สนใจการสั่งให้หยุด เมื่อนั้นนักโทษหรือบุคคล จะถูกสั่งว่า หยุด ไม่เช่นนั้นจะยิง หรือคำที่คล้ายๆ กันนี้ เมื่อต้องมีเหตุที่ต้องใช้ปืนต่อผู้ต้องขังเจ้าพนักงานราชทัณฑ์อาจยิงเพื่อเป็นการเตือนโดยอยู่ในกรณีที่สามารทำได้ หรือใช้ปืนต่อผู้ต้องขังซึ่งพยายามหนีจาก

การควบคุมตัวตามกฎหมาย ถ้าหากปรากฏต่อผู้ใช้ปืนว่าการใช้ปืนนั้นจำเป็นในการป้องกันการหนีของนักโทษ หรือ กำลังทำร้ายหรือกำลังพยายามที่จะทำร้ายบุคคลใดๆ ถ้าหากว่าการทำร้ายหรือการพยายามนั้นปรากฏต่อผู้ใช้ปืนว่ามีลักษณะซึ่งเป็นอันตรายต่อชีวิตหรืออาจจะก่อให้เกิดการบาดเจ็บอย่างร้ายแรงโดยบรรดาทางเลือกอื่น ๆ จะต้องถูกนำมาพิจารณาก่อนที่ปืนจะถูกนำมาใช้เสมอสำหรับกรณีที่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ใช้อาวุธปืนต่อบุคคลอื่น ๆ เจ้าพนักงานราชทัณฑ์อาจยังเพื่อเป็นการเตือน หรือ ใช้ปืนต่อบุคคลที่กำลังช่วยเหลือหรือกำลังพยายามที่จะช่วยเหลือนักโทษจากการควบคุมตามกฎหมาย, บุคคลผู้ซึ่งบุกรุกเข้าไปหรือเข้าไป พยายามที่จะเข้าไปหรือเข้าไปโดยประการอื่นในเรือนจำโดยไม่มีอำนาจตามกฎหมาย หรือทรัพย์สินที่อยู่ในการครอบครองของผู้มีอำนาจ อาวุธปืนสามารถใช้ภายใต้สถานการณ์ดังที่กล่าวไปก่อนหน้านี้เท่านั้น โดยต้องปรากฏว่าการใช้อาวุธปืนนั้นจำเป็นต่อการควบคุมสถานการณ์หรือป้องกันการช่วยเหลือ ก่อนการใช้อาวุธปืนต่อนักโทษคนใดหรือบุคคลใดๆ ควรดำเนินการต่างๆ ก่อนซึ่งสามารถที่จะทำได้ในสถานการณ์เช่นนั้น ในการสั่งให้นักโทษหรือบุคคลอื่นใดหยุดจากการดำเนินการของตนหรือส่งคำบอกกล่าวที่กำลังจะใช้ปืนในเรื่องนี้ไม่ใช่อำนาจแบบดุลพินิจแต่เป็นหลักปฏิบัติที่กำหนดไว้แก่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ โดยบรรดาทางเลือกอื่น ๆ จะต้องพิจารณาก่อนที่จะมีการใช้อาวุธปืนเสมอ

4. ประเทศไทย

โดยราชทัณฑ์ในประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการใช้กฎหมายในระบบ civil law โดยมีรายละเอียด คือ

- 1.อาวุธตามความหมายของกฎหมายในราชทัณฑ์ประเทศไทยนั้นกำหนดอำนาจให้เจ้าพนักงานราชทัณฑ์สามารถใช้ได้อยู่ 3 อย่าง คือ ปืนพก, ปืนยาว, ไม้ตะบอง โดยเจ้าพนักงานราชทัณฑ์มีอำนาจใช้อาวุธดังกล่าวต้องมีตำแหน่งตั้งแต่พักติงขึ้นไปหรือผู้รักษาการแทน กรณีต่ำกว่าต้องได้รับอนุญาตจากผู้บัญชาการเรือนจำเป็นพิเศษหรือใช้ในกรณีฉุกเฉินเพื่อปฏิบัติหน้าที่
2. การใช้อาวุธที่ไม่ใช่ปืนโดยกฎหมายกำหนดตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ตามมาตรา 16 ต้องเป็นกรณีที่ปรากฏว่าผู้ต้องขังกำลังหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี และไม่มีทางป้องกันอย่างอื่นนอกจากใช้อาวุธ, เมื่อผู้ต้องขังหลายคนก่อความวุ่นวายหรือพยายามใช้กำลังเปิดหรือทำลายประตูรั้ว หรือกำแพงเรือนจำ และ ปรากฏว่าผู้ต้องขังจะใช้กำลังกายทำร้ายเจ้าพนักงานหรือผู้อื่น” โดยอาวุธในมาตรานี้มิได้กำหนดโดยเฉพาะเจาะจงว่าต้องใช้อาวุธตามที่กำหนดเท่านั้น แต่อาวุธตามความหมายในมาตรานี้ต้องมีความรุนแรงน้อยกว่าปืน โดยเหตุในการใช้อาวุธดังกล่าวเป็นเหตุที่ไม่รุนแรงถึงขนาดที่จำเป็นต้องใช้อาวุธปืนต่อผู้ต้องขัง ตามมาตรา 17 ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ แต่ในทางปฏิบัติแล้วนั้นถ้าบอกว่าใช้มีดหรือวัตถุที่มีปลายแหลม หรือ ระเบิด รวมถึงวัตถุที่มีอันตรายร้ายแรงกว่าปืน ก็ไม่ควรที่กระทำได้เนื่องจากไม่ต้องการให้ผู้ต้องขังได้รับอันตรายถึง

สาหัสหรือถึงตาย ซึ่งเป็นการเคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขัง แต่ ถ้ามีเหตุจำเป็นต้องใช้จริง ๆ การใช้ก็ควรใช้เมื่อเวลาที่มีเหตุฉุกเฉินเท่านั้น

3. สำหรับการใช้อาวุธปืนต่อผู้ต้องขังโดยเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ตามมาตรา 17 เป็นกรณีที่ ผู้ต้องขังไม่ยอมวางอาวุธ เมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้วาง, ผู้ต้องขังที่กำลังหลบหนีไม่ยอมหยุด เมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้หยุดและไม่มีทางอื่นที่จะจับกุมได้ และ ผู้ต้องขังสามคนขึ้นไป ก่อความวุ่นวายหรือพยายามใช้กำลังเปิดหรือทำลายสิ่งต่าง ๆ ภายในเรือนจำ รวมทั้งการใช้กำลังกายทำร้ายเจ้าพนักงานหรือผู้อื่น และไม่ยอมหยุดในเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้หยุด ถ้ามีเจ้าพนักงานราชทัณฑ์มีอำนาจเหนือเจ้าพนักงานที่กำลังใช้อาวุธปืนอยู่ในที่นั้นด้วย จะใช้อาวุธปืนได้ก็ต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากเจ้า พนักงานผู้นั้นแล้วเท่านั้น แต่ ถ้าไม่มีเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ผู้มีอำนาจเหนือตนถึงสามารถใช้ดุลพินิจใช้ ใช้อาวุธปืนเองได้ โดยกรณีนี้เป็นกรณีที่ต่อเนื่องมาจากมาตรา 16 โดยเป็นเหตุที่ผู้ต้องขังได้ก่อความรุนแรงมากยิ่งขึ้นกว่าเหตุในมาตรา 16 จึงเป็นเหตุที่มีความจำเป็นที่ต้องใช้ปืนและถึงเหตุการณ์ฉุกเฉินที่ต้องใช้ปืน

4. กฎหมายราชทัณฑ์ของไทยได้กำหนดเหตุที่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ไม่ต้องรับผิดชอบในเหตุที่ได้มีการใช้อาวุธหรือ ปืนแล้วได้กระทำให้ผู้ต้องขังได้เกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือถึงแก่ความตาย ตามมาตรา 21 ในกรณีที่กระทำโดยสุจริตโดยกระทำตามอำนาจหน้าที่ไม่ใช่เพื่อกลั่นแกล้ง หรือหวังประโยชน์ใด ๆ โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและตรงตามเงื่อนไขตามมาตรา 16 และ 17 ที่ได้ระบุไว้ข้างต้น โดยไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและอาญาในการกระทำของตน โดยความสำคัญของเรื่องนี้อยู่ที่การใช้ความสุจริตของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ และต้องประกอบด้วยการใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

5. ในการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์นั้นต้องได้รับการอบรมในการใช้อาวุธปืน อย่างสม่ำเสมอเพื่อให้สามารถใช้อาวุธปืนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยรายละเอียดและข้อกำหนดแบ่งเป็น การฝึกถึงรูปแบบในขั้นตอนของการใช้ปืนจนถึงขั้นการยิง ทั้งการยิงโดยปืนพกและปืนยาวหรือปืนลูกซอง ในกฎหมายราชทัณฑ์ของไทยได้กำหนดการใช้ปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ว่า การใช้อาวุธปืน จะกระทำได้ในเมื่อไม่มีวิธีการอื่นใดแล้ว ที่จะป้องกันการหลบหนีของผู้ต้องขัง หรือในกรณีผู้ต้องขังก่อเหตุการณ์รุนแรง เจ้าพนักงานราชทัณฑ์มีอำนาจใช้ปืนต่อผู้ต้องขังได้ นอกจากการจับกุมผู้ต้องขังโดยเจ้าพนักงานราชทัณฑ์โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์แล้ว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญายังมีการจับบุคคลโดยอาศัยอำนาจรัฐด้วยโดยมีรายละเอียด ดังนี้ คือ การออกหมายโดยเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ โดยหมายจับถือว่าเป็นหมายอาญาชนิดหนึ่ง เป็นอำนาจของศาลหรือเป็นอำนาจของผู้พิพากษาคนเดียว เป็นคำสั่งที่เป็นมาตรการให้เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจทำการจับบุคคลที่มีชื่ออยู่ในหมายจับ ตามหลักแล้วเจ้าพนักงานไม่อาจจับบุคคลโดยไม่มีหมายจับได้ เว้นแต่บุคคลดังกล่าวได้กระทำความผิดต่อหน้าเจ้าพนักงาน,

พบว่าพยายามกระทำความผิด, มีเหตุสงสัยว่าจะทำการหลบหนี ถ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่จับด้วยตัวเอง ไม่จำเป็นต้องออกหมายจับ แต่ต้องมีลักษณะที่ออกหมายจับได้หรือมีอำนาจจับได้เท่านั้น สำหรับเหตุในการออกหมายจับโดยเจ้าพนักงานต่อบุคคลที่จะจับ มีเหตุดังนี้คือ มีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลนั้นจะกระทำความผิด หมายถึง การสงสัยที่มีหลักฐานที่มีความเป็นภาวะวิสัย ไม่ใช่การสงสัยลอย ๆ โดยไม่มีหลักฐาน เนื่องจากในสมัยก่อนนั้นเจ้าพนักงานมีอำนาจในการออกหมายจับได้เองในการปฏิบัติงานมีบ่อยครั้งที่มีการสงสัยลอย ๆ โดยไม่มีหลักฐาน เจ้าพนักงานก็ยังคงออกหมายจับและในสมัยนั้นยังไม่มีการตรวจสอบภายนอกโดยศาลในทันทีที่ออกหมายจับ จึงการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ถูกจับกุม ดังนั้นแล้วเมื่อปัจจุบันการใช้อำนาจจับเปลี่ยนแปลงไปสิทธิและเสรีภาพของประชาชนย่อมได้รับการดูแลที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นสำหรับ เหตุออกหมายจับ, การจับ ตลอดถึงเหตุออกหมายจับและการขังเป็นเรื่องเดียวกันนั้น เป็นเรื่องที่ “การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ” ทั้งสิ้น โดยต้องปรากฏว่ามีความจำเป็นเพื่อดำเนินคดีด้วย การที่อาศัยว่ามีหลักฐานตามสมควรเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการนำเอาบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ จึงต้องมีกรณีที่สองมาประกอบเข้าด้วยกัน คือ เหตุเฉพาะเจาะจงแบ่งเป็น เหตุเนื่องจากความร้ายแรงของความผิดอาญา, เหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี, เหตุอันเชื่อว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และ เหตุอันเชื่อว่าจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น เมื่อมีเหตุใดเหตุหนึ่งหรือหลายประการพร้อมกันมีหลักฐานตามสมควรและมีความจำเป็นต้องนำบุคคลเข้ามาในอำนาจรัฐ ถ้าเป็นตามที่กล่าวมาย่อมเป็นเหตุที่สามารถออกหมายจับได้ แต่ทั้งนี้หลักในการออกหมายจับในเรื่องดังกล่าวย่อมผูกพันกับหลักในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่จะต้องโดนหมายจับนั้นเพื่อเป็นการคุ้มครองบุคคลดังกล่าวไม่ให้ถูกละเมิด โดยในทางปฏิบัตินั้นหมายจับต้องแสดงต่อหน้าผู้ถูกจับ พร้อมแจ้งว่าผู้ถูกจับมีสิทธิที่ให้การหรือไม่ก็ได้ และถ้อยคำดังกล่าวอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ และมีสิทธิพบทนายหรือญาติให้ทราบถึงการจับกุม กรณีที่ผู้ถูกจับจะทำการหลบหนี ผู้ทำการจับสามารถทำการป้องกันเท่าที่เหมาะสมแก่เหตุการณ์ดังกล่าวได้ โดยเป็นการแสดงถึงการเคารพในสิทธิและเสรีภาพของประชาชนทั้งตามกฎหมายรัฐธรรมนูญและตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

5.3 คำพิพากษาและกรณีเหตุการณ์ในการใช้อำนาจจับของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์

นำเสนอถึงคำพิพากษาที่เจ้าพนักงานต้องรับผิดชอบหรือไม่ต้องรับผิดชอบ พร้อมทั้งเหตุการณ์ที่ไม่ได้ถูกฟ้องต่อศาลพร้อมทั้งการวิเคราะห์ถึงหลักการที่ศาลใช้ในการพิจารณาว่าเหตุใดถึงตัดสินเช่นนั้น

5.3.1 คดีที่เจ้าพนักงานเรือนจำไม่ต้องรับผิดชอบ¹⁸⁸ ข้อเท็จจริง คือ จำเลยเป็นผู้ช่วยพัศดีเรือนจำใช้วิธีจับผู้ตายซึ่งเป็นผู้ต้องขังปีนกำแพงเรือนจำหลบหนี โดยชั้นแรกจำเลยร้องบอกให้ผู้ตายหยุดวิ่ง ผู้ตายไม่ยอมหยุดจำเลยใช้ปืนยิงขึ้นไป 1 นัด ผู้ตายคงวิ่งหนีต่อไป จำเลยจึงยิงอีก 1 นัด ถูกแขน โดยมีได้เจตนาจะมาผู้ตาย แต่ยิงเพื่อจับกุม ถ้าไม่ยิงผู้ตายก็น่าจะหลบหนีไปได้ จำเลยมีพวกไปด้วยอีก 2 คน แต่ผู้ตายมีลี้วปลายแหลมในมือ ผู้ตายไม่ได้ตายเพราะแผลที่ถูกยิง แต่ตายเพราะแผลถูกตีที่ศีรษะ เช่นนี้ย่อมถือว่าการกระทำของจำเลยเป็นวิธีป้องกันมิให้ผู้ตายหลบหนีเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งการจับกุมผู้ตาย ซึ่งหลบหนีจากที่คุมขังแล้ว จำเลยยังไม่มีความคิด โดยศาลฎีกาพิจารณาแล้วเห็นว่าตัวผู้ทำการยิงไม่ได้มีเจตนายิง โดยดูทั้งการยิงของผู้ตายที่แล้วนักโทษก็ยังไม่ยอมหยุด เจ้าหน้าที่ถึงได้ยิงไปที่ตัวนักโทษ โดยบาดแผลที่มาจากอาวุธปืนนั้นเป็นบาดแผลเล็กน้อยแต่บาดแผลที่ทำให้นักโทษถึงแก่ความตาย คือ บาดแผลที่เกิดจากทุบตีด้วยมือและไม้ที่เกิดจากเจ้าหน้าที่อีก 2 – 3 คนที่ตามมาสมทบ โดยตัวผู้กระทำไม่ได้มาร่วมด้วย ศาลฎีกาจึงเห็นว่ากรกระทำดังกล่าวเป็นไปเพื่อจับกุมผู้ตาย และมีให้ผู้ตายหลบหนีเท่านั้น ประกอบกับที่เกิดเห็นเป็นสวนของชาวบ้านห่างจากเรือนจำประมาณ 15 เส้น อันมีทางหลบหนีไปได้โดยง่าย ข้อเท็จจริงในคดีที่เจ้าพนักงานไม่ต้องรับผิดชอบในคดีที่ 2¹⁸⁹ คือ ผู้ต้องขังได้พาตัวประกันที่ถูกมัดไว้เป็นคู่ ๆ เดินออกมาโดยมีผู้ต้องขังคนหนึ่งถือลูกระเบิดมือพร้อมกับพู่กันและซูลูกระเบิดมือทำท่าจะขว้างมายังกองอำนาจที่จำเลยที่ 2 กับพวกอยู่ห่างเพียง 4-5 เมตรจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นผู้บัญชาการเรือนจำ จึงมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานใช้อาวุธปืนยิงผู้ต้องขังดังกล่าว โดยก่อนมีคำสั่งได้ประชุมตกลงกันว่าให้ยิงได้ที่ละนัดพร้อมทั้งกำหนด ให้เจ้าพนักงานแต่ละคนยิงผู้ต้องขังเป็นรายตัวไป มิใช่เข้ายิงสู่มเข้าไปในกลุ่มผู้ก่อเหตุร้าย แสดงให้เห็นว่าจำเลยที่ 2 ได้ใช้ความระมัดระวังอย่างรอบคอบเพื่อความปลอดภัยของตัวประกันอย่างดีที่สุด และจำเป็นต้องสั่งการโดยฉับพลันเนื่องจากผู้ต้องขังซูลูกระเบิดมือทำท่าจะขว้างมายังจำเลยที่ 2 กับพวก การที่ลูกระเบิดมือของผู้ต้องขังเกิดระเบิดขึ้นและถูกตัวประกันถึงแก่ความตาย ถือได้ว่าเป็นเหตุสุดวิสัย การกระทำของจำเลยที่ 2 กับพวกจึงไม่เป็นการกระทำละเมิดต่อโจทก์ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 17(1)(3), 21 เจ้าพนักงานเรือนจำไม่ต้องรับผิดชอบในผลแห่งการกระทำของตนทั้งทางแพ่งหรือทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำไปโดยสุจริตและการกระทำนั้นเป็นไปตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในหมวด 4 ไม่ว่าผู้ถูกกระทำจะเป็นผู้ต้องขังหรือบุคคลอื่นก็ตาม ฉะนั้นแม้ตัวประกันถึงแก่ความตายเพราะการกระทำดังกล่าว จำเลยทั้งสิบก็ไม่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน

¹⁸⁸ คำพิพากษาที่ 775/2502.

¹⁸⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7362/2537.

โดยโจทก์ฟ้องว่า โจทก์เป็นภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายของนายขงยุทธซึ่งรับราชการ ตำแหน่งเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ประจำอยู่ที่เรือนจำกลางชลบุรี จังหวัดชลบุรี สังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย จำเลยที่ 1 เป็นกรมในรัฐบาลและเป็นผู้บังคับบัญชาของจำเลยที่ 2 จำเลยที่ 3 ถึงที่ 10 ได้รับแต่งตั้งจากจำเลยที่ 2 ให้เป็นผู้คุมพิเศษ ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์และอยู่ในบังคับบัญชาของจำเลยที่ 1 และที่ 2 ขณะที่นายขงยุทธปฏิบัติหน้าที่อยู่ในเรือนจำ ผู้ต้องขังชายสำรวกับพวกได้ร่วมกันจับตัวนายขงยุทธกับพวกไว้เป็นตัวประกันเพื่อต่อรองในการหลบหนีออกจากเรือนจำ จำเลยที่ 2 ได้สั่งให้จำเลยที่ 3 ถึงที่ 10 ینگผู้ต้องขังที่ก่อความไม่สงบ เป็นเหตุให้ผู้ต้องขังที่ก่อความไม่สงบ ตัวประกัน 1 คน และนายขงยุทธถึงแก่ความตายการสั่งยิงของจำเลยที่ 2 เป็นการสั่งที่ไม่ชอบด้วยเหตุผลและไม่ชอบด้วยกฎหมาย จำเลยที่ 2 สามารถแก้ปัญหาคำด้วยวิธีอื่นได้จำเลยที่ 3 ถึงที่ 10 ใช้อาวุธปืนยิงเข้าไปยังกลุ่มผู้ต้องขังและตัวประกัน โดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตของตัวประกันถือเป็นการจงใจทำให้นายขงยุทธถึงแก่ความตาย และ โจทก์ได้รับค่าเสียหาย จำเลยที่ 1 ต้องร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ 2 ถึงที่ 10 ในฐานะเป็นผู้บังคับบัญชา โดยจำเลยที่ 1 ถึงที่ 10 ให้การร่วมกันว่า คืบเกิดเหตุผู้ต้องขังชายสำเร็จ กับพวกมีระเบิดมือเป็นอาวุธได้ร่วมกันจับกุมตัวนายขงยุทธกับพวกเป็นตัวประกัน และขู่เชิญจำเลยที่ 2 ให้สั่งเปิดประตูเรือนจำเพื่อหลบหนี หากไม่ปฏิบัติตามจะฆ่าตัวประกันและเผาเรือนจำ โดยกำหนดเวลาให้ 2 ชั่วโมง เมื่อครบกำหนดและผู้ต้องขังชายสำเร็จ กับพวกได้ควบคุมตัวประกันมาที่ประตูเรือนจำเพื่อใช้ระเบิดฟังกประตูและเผาเรือนจำ จำเลยที่ 2 เห็นว่า หากปล่อยให้ผู้ต้องขังชายสำเร็จกับพวกกระทำเช่นนั้น เจ้าพนักงานเรือนจำและนักโทษอื่นในเรือนจำจำนวน 1,400 คน อาจเสียชีวิตได้จึงต้องสั่งให้จำเลยที่ 3 ถึงที่ 10 ینگผู้ต้องขังชายสำเร็จกับพวกเพื่อป้องกันภัยอันตรายที่จะเกิดต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่น จำเลยทั้งสิบเป็นเจ้าพนักงานเรือนจำตามกฎหมายและใช้อำนาจภายใต้เงื่อนไขที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2497 มาตรา 17 โดยสุจริตจำเลยทั้งสิบจึงไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและทางอาญา ตามพระราชบัญญัติดังกล่าว มาตรา 21 และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 449 อีกทั้งนายขงยุทธถึงแก่ความตายเพราะถูกสะเก็ด ระเบิดของผู้ต้องขังชายสำเร็จ มิได้เกิดจากลูกกระสุนปืนของจำเลยที่ 3 ถึงที่ 10 ینگเข้าไปใส่จำเลยทั้งสามจึงไม่ต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ ขอให้ยกฟ้อง

โดยศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง ต่อมา ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน โดยระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา จำเลยที่ 2 ถึงแก่กรรมและไม่มีผู้ใดเข้ามาเป็นคู่ความแทนที่ผู้มรณะภายในกำหนด 1 ปี ศาลฎีกาจึงมีคำสั่งให้จำหน่ายคดีเฉพาะจำเลยที่ 2 ออกจากสารบบความซึ่งศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ผู้ต้องขังที่ก่อเหตุร้ายพาตัวประกันที่ถูกมัดไว้เป็นคู่ ๆ เดินออกมาโดย มีผู้ต้องขังคนหนึ่งถือระเบิดมือพร้อมกับพู่คช่มขู่และทำท่าจะขว้างมายังกองอำนาจการที่จำเลยที่ 2 กับพวกอยู่ ห่างเพียง 4-5 เมตร จำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นผู้บัญชาการเรือนจำจึงมีคำสั่งให้จำเลยที่ 3 ถึงที่ 10 ینگผู้ต้องขัง

ดังกล่าว โดยก่อนมีคำสั่งได้ประชุมตกลงกันว่าให้ยิงได้ที่ละนัด พร้อมทั้งกำหนดให้เจ้าพนักงานแต่ละคนยิงผู้ต้องขังเป็นรายตัวไป มิใช่ให้ยิงลุ่มเข้าไปในกลุ่มผู้ต้องขังที่ก่อเหตุร้าย แสดงให้เห็นว่าจำเลยที่ 2 ได้ใช้ความระมัดระวังอย่างรอบคอบเพื่อความปลอดภัยของตัวประกันอย่างดีที่สุดและจำเป็นต้องสั่งการโดยฉับพลันเนื่องจากผู้ต้องขังทำท่าจะขว้างระเบิดมือมายังจำเลยที่ 2 กับพวก การที่ถูกระเบิดมือเกิดระเบิดขึ้นและถูกตัวประกันถึงแก่ความตาย ถือได้ว่าเป็นเหตุสุดวิสัย การกระทำของจำเลยที่ 2 เป็นการปฏิบัติโดยสุจริต การกระทำของจำเลยที่ 2 ถึงที่ 10 จึงไม่เป็นการกระทำละเมิดต่อโจทก์ ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2497 มาตรา 17(1)(3), 21 เจ้าพนักงานเรือนจำไม่ต้องรับผิดชอบในผลแห่งการกระทำของตนทั้งทางแพ่งหรือทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำโดยสุจริต และการกระทำนั้นเป็นไปตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในหมวด 4 แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวไม่ว่าผู้ถูกกระทำจะเป็นผู้ต้องขังหรือบุคคลอื่นก็ตาม ฉะนั้นแม้ตัวประกันจะถึงแก่ความตายเพราะการกระทำดังกล่าวจำเลยทั้งสิบก็ไม่ต้องรับผิดชอบใช้คำสั่งใหม่ทดแทนพิพากษายืน

5.3.2 คดีที่เจ้าพนักงานเรือนจำต้องรับผิดชอบ¹⁹⁰

ข้อเท็จจริง คือ นักโทษซึ่งถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำอำเภอภูกามยาวบุรี ได้หลบหนีออกจากเรือนจำโดยได้ปีนกำแพงเรือนจำออกไปแล้ววิ่งหลบหนีเข้าไปในป่าหญ้าด้านหลังเรือนจำซึ่งใส่โซ่ตรวนอยู่ โดยเจ้าหน้าที่ทั้งสองได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาให้ออกติดตามนักโทษคนดังกล่าว เมื่อตามไปห่างจากกำแพงเรือนจำประมาณ 600 เมตร เป็นพงหญ้าข้างหน้าไหว ๆ เหมือนมีคนซ่อนอยู่ เจ้าหน้าที่จึงตะโกนให้นักโทษมอบตัว โดยเจ้าหน้าที่ใช้ปืนยิงมาก่อนแต่นักโทษก็ไม่ยอมหยุด เจ้าหน้าที่ทั้งสองจึงร่วมกันใช้อาวุธปืนยิงนักโทษเพื่อป้องกันการหลบหนี เป็นเหตุให้นักโทษถึงแก่ความตาย ศาลฎีกาพิจารณาแล้วเห็นว่า การที่เจ้าหน้าที่ทั้งสองทำการยิงปืน 2 นัดเข้าไปในพงหญ้าและตัวนักโทษมีโซ่ตรวนอยู่ไม่อาจหลบหนีได้โดยสะดวก ประกอบกับการที่เจ้าหน้าที่ทำการยิงปืนไปแล้ว นักโทษไม่ทำการยิงปืนสวนมาเพื่อไม่ให้จับกุมได้ แต่ไม่ปรากฏข้อเท็จจริงเช่นนั้นยอมแสดงให้เห็นว่านักโทษไม่มีอาวุธปืนที่จะก่ออันตรายแก่เจ้าหน้าที่ทั้งสองได้ ส่วนมิดทำครวที่นักโทษถืออยู่ก็ไม่อาจทำอันตรายแก่เจ้าหน้าที่ทั้งสองได้โดยง่าย โดยเห็นได้ว่านักโทษมีที่ท่าที่จะหนีอย่างเดียว การกระทำของเจ้าหน้าที่ทั้งสองจึงเห็นได้ว่าเล็งเห็นผลได้ว่ากระสุนที่ยิงไป 2 นัดจะถูกนักโทษได้ ถือว่ามีเจตนาฆ่า การที่อ้างเหตุไม่มีกรณีอื่นที่จะจับกุมได้นั้นจากข้อเท็จจริง นอกจากเจ้าหน้าที่ทั้งสองแล้ว ยังมีเจ้าหน้าที่คนอื่นอีก 5 – 6 คน และที่เกิดเหตุยังห่างจากถนนประมาณ 200 เมตร จึงเป็นการยากที่นักโทษจะหนีให้รอดพ้นจากการจับกุมได้ โดยศาลพิพากษาให้เจ้าหน้าที่ทั้งสองต้องรับโทษไม่อาจอ้างเหตุยกความผิดได้

¹⁹⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9116/2554.

5.3.3 กรณีปัญหาที่เกิดในราชทัณฑ์

วันนั้นจำได้ว่าเป็นวันอาทิตย์¹⁹¹ ผมเข้าเวรรักษาการณ์กลางวันควบคุมผู้ต้องขัง 5 คน ออกจ่ายนอกเพื่อไปเลี้ยงสุกรและปลูกผักที่ด้านหลังเรือนจำต่างๆ ที่ปกติแล้วผมจะเข้าเวรสุทกรรม หรือไม่ก็เวรประตู การจัดเวรรักษาการณ์สับเปลี่ยนหมุนเวียนทำให้เกิดการสับสนในหน้าที่ที่ไม่ถนัดและไม่คุ้นเคย จึงเป็นเหตุให้เกิดเรื่องซึ่งเป็นเรื่องใหญ่สำหรับพวกเราชาวราชทัณฑ์ คือ การหลบหนีของผู้ต้องขัง ขณะนั้นเวลาประมาณ 16.00 น. ผมควบคุมผู้ต้องขังกองงานจ่ายนอก จำนวน 5 คนเดินกลับมาเพื่อเข้าเรือนจำ ผู้ต้องขังคนหนึ่งได้ขออนุญาตกลับไปเอากุญแจที่เล้าหมู “หัวหน้าครับผมลืมกุญแจขออนุญาตเดี๋ยวเดียวครับ” “เร็วๆ รีบไปรีบมา” ผมอนุญาตเพราะเห็นว่า ระยะทางใกล้ๆ อีกทั้งไม่มีวีแววว่าจะหลบหนี แต่ผมคาดคิดเพราะหลังจากรออยู่อีกครู่ น.ช. หยัด ก็ยังไม่กลับมาผมจึงให้ผู้ต้องขังที่ไว้ใจได้วิ่งไปตาม ครู่เดียวก็วิ่งกลับมาแจ้งว่าไม่เห็นตัวแล้วครับ ไม่ทราบไปไหนผมจึงรีบนำผู้ต้องขัง 4 คน เข้าเรือนจำแล้วรายงานเหตุการณ์ให้พัศดีเวรกลางวันทราบและพัศดีเวรฯ ได้รายงานผู้บัญชาการเรือนจำฯ ทราบโดยเร็ว จึงมีคำสั่งให้ระดมกำลังเจ้าหน้าที่ออกติดตามหาตัวในทันทีเมื่อกำลังเจ้าหน้าที่พร้อมแล้ว จึงวางแผนแยกเป็น 3 สาย สายละ 3-4 คน ใช้รถยนต์ของเรือนจำฯ อุปกรณ์อาวุธ ปืน วิद्यุส์สื่อสารครบ หลังจากแจ้งความให้ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจทราบเพื่อสนับสนุนการติดตามจับกุมแล้ว จึงเริ่มออกเดินทางท่ามกลางสายฝนที่ตกพริ้วๆ เวลาที่ใกล้ค่ำลงทุกขณะ ขณะที่ผมไปด้วยกันมี 4 คน โดยมีหัวหน้า สุดใจ (นามสมมุติ) ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนำทาง หลังจากที่ได้ไปสอบถามผู้ใหญ่บ้านถึงบ้าน น.ช.หยัด ทราบว่ายังไม่กลับเข้าบ้านไปที่บ้านมารดาของ น.ช. หยัด ก็ไม่พบใคร นั่งชุ่มรออยู่ในป่าละเมาะใกล้บ้านเพื่อรอการกลับมาจนถึงเวลา 5 โมง ก็ยังไม่มีวีแวว เจ้าหน้าที่ทุกคนเปียกฝนทนยุงกัดไม่ไหว จึงพากันกลับไปพักผ่อน นัดหมายกันออกค้นหาอีกครั้งในเวลา 04.00 น. ผมกลับมาถึงบ้านพักด้วยความอ่อนเพลียแม่บ้านของผมหัวเข้าแตกเลือดไหล ทราบว่าหกล้มขณะวิ่งไปบนบานต่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองขอให้จับตัวผู้ต้องขังให้ได้โดยเร็ว ผมรับประทานอาหารเช้าไม่ลงแม่บ้านก็พลอยเป็นไปด้วยเราสองคนนั่งปรึกษากัน ปลอดภัยกันไป นอนไม่หลับทั้งคืน เมื่อถึงเวลา 04.00 น. ผมไปยังที่นัดหมายปรากฏว่าเหลือจำนวนผู้ร่วมติดตามค้นหาเพียง 3 คน ไปดักรอที่บ้านของ น.ช.หยัด จนฟ้าสว่างก็ไม่พบ จึงพากันกลับมาพักผ่อนรับประทานอาหาร และวางแผนกันใหม่ 08.00 น. ผม หัวหน้าวิศาล(นามสมมุติ) พิศดีเวร และหัวหน้าสมชาย (นามสมมุติ) ได้เดินทางไปดักชุ่มเพื่อจับตัวผู้ต้องขังให้ได้ ครั้งนี้เราใช้รถถังของหัวหน้าสมชายไปและใช้โทรศัพท์ติดต่อแทนวิทยุสื่อสาร พวกเราแต่งกายคล้ายนักท่องเที่ยว

¹⁹¹ วารสารราชทัณฑ์วารสารเพื่อความก้าวหน้าและรอบรู้ในงานราชทัณฑ์ ปีที่ 58, 2553 ฉบับที่ 2, (น.80 -82).

เราสามคนไปจอดรถชัมน้อยข้างเวทีค่ายมวย ตรงสามแยกเข้าน้ำตกและนั่งรออยู่ข้างเวทีมวย ไม่ว่ามาจากทางไหนเราเห็นหมดผมเดินไปเดินมาระหว่างเวทีมวยกับร้านขายของที่มีโทรศัพท์เพื่อโทรรายงานผู้บัญชาการเรือนจำฯและสอบถามข้อมูลผู้ต้องขังจากพนักงานขายซึ่งเคยเป็นลูกน้องเก่ามาก่อนและรู้จัก น.ช.หยัดเป็นอย่างดี เขายืนยันว่าเมื่อคืนนี้ น.ช.หยัด จีรถจักรยานยนต์ไปทางภูเขายังไม่กลับมา คาดว่าจะกลับบ้านในเวลาก่อนเที่ยงวันและบอกผมว่ามันมีอาวูด้วย ช่วงเวลาการรอคอยมันนานมากผมรู้สึกว่าจะมีนาฬิกาช่างเดินช้าเหลือเกิน นั่งรอก็แล้ว ยืนรอก็แล้ว ยังไม่รู้ว่าจะมาสักที จะนอนรอก็ไม่ได้กลัวหลับเพราะไม่ได้นอนทั้งคืน 11.30 น. ขณะที่ผมและหัวหน้าสมชายกำลังพูดคุยกันอยู่ ก็ได้ยินเสียงหัวหน้าวิศาลตะโกนขึ้นมาว่า “นั่นไอ้หยัดนี่ เอ๊ย หยุด!” เราสามคนรีบวิ่งไปที่ถนนพบว่า มีชายสองคนนั่งรถจักรยานยนต์วิ่งเลี้ยวผ่านสามแยกเข้ามาจะไปทางน้ำตก หัวหน้าวิศาลชักปืนสั้น .357 แม็กนัมออกมา หัวหน้าสมชายกระชากลูกปืน 9 มม. ออกได้ เสียงดังเซี่ยะ เซี่ยะ พร้อมกับร้องบอกให้หยุดส่วนผมชักปืน .38 จากกระเป๋ากางเกงไม่ออกมันติดกระเปาะเพราะไม่ได้เอาซองปืนมา เมื่อดึงปืนไม่ออกผมก็ไม่ต้องใช้ เพราะทั้งสองหัวหน้าวิ่งไปดึงรถจักรยานยนต์ให้หยุดคนขับจักรยานยนต์รีบร้องบอกว่า “ผมไม่เกี่ยวนะครับ” ส่วน น.ช.หยัด ที่นั่งซ้อนท้ายมีอาการตกใจ เพราะคาดไม่ถึงว่าจะถูกจับ เขาเอามือคว้าไปที่เอว ผมโถมเข้าถึงตัวใช้มือจับแล้วกระชากคอเสื้อลงมา ทำให้ปืนลูกซองสั้นหลุดจากเอวหล่นพื้นผมระดมแม่ไม้มวยไทยเข้าไปที่ร่างกายของ น.ช.หยัดด้วยความโกรธที่ทำให้เดือนร้อนจน น.ช.หยัด ร้องว่า “ผมยอมแล้วครับหัวหน้า” ขณะนั้นมีคนวิ่งมามุ่งดูและมีรถยนต์จอดดูเหตุการณ์หลายคัน หัวหน้าวิศาลจึงบอกให้ผมหยุด หัวหน้าสมชายนำกุญแจมือมาใส่ข้อมือ น.ช.หยัด ไว้กันหลบหนี พร้อมกับให้ผมไปโทรศัพท์แจ้งให้เรือนจำนำรถมารับ และรายงานเหตุการณ์ให้ผู้บัญชาการเรือนจำฯ ทราบ เมื่อมาถึงเรือนจำก็นำตัว น.ช.หยัด ส่งเข้าเรือนจำดำเนินการต่อไป ท่ามกลางเสียงตะโกนของเจ้าหน้าที่และผู้ต้องขังส่วนใหญ่ที่สมน้ำหน้า น.ช.หยัดดังระงมไปหมด เมื่อผมไปรายงานเหตุการณ์ให้ผู้บัญชาการเรือนจำทราบแล้วท่านได้สั่งให้ผมไปพักผ่อน ส่วนท่านก็ลงไปสอบสวน น.ช.หยัด ด้วยตนเอง จากเหตุการณ์ครั้งนั้น ทำให้ผมได้รับประสบการณ์หลายอย่างได้รู้ซึ่งน้ำใจเพื่อนร่วมงาน เกิดความรักความสามัคคีกันมากขึ้นสำหรับ น.ช.หยัด เหลือโทษเพียง 3 เดือน ก็จะพ้นโทษคดีลักทรัพย์แต่ก็ยังหลบหนี จากการสอบถามและสอบสวนทราบว่า น.ช.หยัด ทำงานหนัก กลางคืนต้องตื่นตี 3 มาหุงข้าวทำงานสุททกรม ให้ผู้ต้องขังทั้งเรือนจำรับประทานอาหาร พอถึงเวลา 8 โมงเช้าก็ต้องออกทำงานกองนอกอีกทุกวัน ไม่ได้พักผ่อน อีกทั้งไม่มีญาติมาเยี่ยมเพราะรังเกียจความประพฤติเข้าข่ายญาติระอาส่วนบิดาเสียชีวิตไปแล้ว มารดาบวชชื้ออยู่ที่วัด ภรรยาที่เลิกกันนานแล้ว เมื่อมีเพื่อนมาชวนไปเที่ยวกินเหล้าจึงซ้อนท้ายรถหนีไปดังกล่าว ซึ่งการหลบหนีนั้นง่ายมากเพราะด้านหลังเรือนจำติดถนนหน้าที่ว่าการอำเภอรอวิ่งผ่านเรือนจำได้ 3 ด้านจะหลบหนีไปทางไหน ก็ได้

จากข้อเท็จจริงที่เกิดแก่ผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเมื่อคดีนำไปสู่ศาลแล้วคำพิพากษานั้นยังไม่อาจสรุปได้อย่างเป็นหลักที่ชัดเจนได้ว่าการกระทำลักษณะใดที่เจ้าพนักงานกระทำต่อผู้ต้องขังนั้นเป็นการกระทำที่ละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหรือไม่ ผู้เขียนจึงขอออกความเห็นในเรื่องการพิจารณาของศาลว่าในแต่ละคดีว่าทำไมเจ้าพนักงานต้องรับผิดชอบหรือไม่ต้องรับผิดชอบ โดยมีการใช้หลักอะไรมาพิจารณาในเรื่องดังกล่าว เพื่อให้เป็นประโยชน์ในการศึกษาการทำงานของเจ้าพนักงานในราชทัณฑ์ต่อไป โดยกล่าวได้ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ ในคดีที่ศาลตัดสินให้เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ไม่ต้องรับผิดชอบต่อผู้ต้องขังในคดีแรก เห็นว่าศาลพิจารณาว่าการใช้ปืนของเจ้าพนักงานนั้นเป็นการละเมิดต่อหลัก human right ต่อผู้ต้องขังหรือไม่ เห็นได้ชัดว่าเจ้าพนักงานนั้นได้ทั้งทำการเตือนแล้วจึงใช้ปืน โดยมีได้ยิงไปที่ผู้ต้องขังจากนั้นจึงได้ใช้ปืนยิงไปที่แขนเพื่อไม่ให้หลบหนีเท่านั้นจึงไม่เป็นการกระทำที่ละเมิดต่อสิทธิของผู้ต้องขังแต่อย่างใด หลักต่อมาที่ศาลใช้คือหลักความจำเป็นในการประเมินความสัมพันธ์ของการกระทำที่เจ้าพนักงานได้กระทำต่อผู้ต้องขังว่ามีความจำเป็นที่ต้องหยุดการหนีของผู้ต้องขังโดยใช้ปืนหรือไม่ โดยพิจารณาจากข้อเท็จจริงเห็นว่าสถานที่ดังกล่าวสามารถหลบหนีได้โดยง่ายถ้าไม่กระทำการดังกล่าวผู้ต้องขังย่อมหลบหนีไปได้ พร้อมทั้งพิจารณาโดยใช้หลักสัดส่วนเข้าไปด้วยว่าเป็นการใช้กำลังที่ไม่เกินกว่าการกระทำของผู้ต้องขังต่อเจ้าพนักงานหรือไม่ โดยข้อเท็จจริงเห็นว่าผู้ต้องขังมีอาวุธเป็นสิ่วปลายแหลม แม้ว่าเจตนาของผู้ต้องขังหนีอย่างเดียวไม่ได้ใช้อาวุธมาทำร้ายเจ้าพนักงานแต่อย่างใด แต่เจ้าพนักงานก็ใช้ปืนโดยเพียงเพื่อการจับกุมเท่านั้น ศาลจึงพิจารณาจากข้อเท็จจริงและเจตนาแล้วจึงเห็นว่าเจ้าพนักงานมีเจตนาเพื่อจับกุมเท่านั้นจึงไม่ต้องรับผิดชอบจากการกระทำต่อผู้ต้องขังดังกล่าว สำหรับคดีนี้ ผู้เขียนเห็นด้วยกับศาล แต่ในส่วนของเจ้าหน้าที่อีก 2 นายที่ไม่ได้ถูกฟ้องต่อศาลนั้น ในความเห็นของผู้เขียนเห็นว่าการกระทำที่เมื่อผู้ต้องขังไม่สามารถหลบหนีได้แล้วนั้นยังเข้ามาทำร้ายด้วยกำลังและไม่ไม่ว่าจะมาจากความต้องการไม่ให้ผู้ต้องขังทำการหลบหนีหรือความโกรธที่ถ้าผู้ต้องขังหนีไปได้เจ้าพนักงานอาจต้องรับโทษจึงได้กระทำไปก็เป็นการไม่สมควร โดยเป็นการขัดต่อหลัก human right อย่างมากและไม่เคารพต่อสิทธิของผู้ต้องขังที่ควรได้รับการคุ้มครองโดยควรคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ทั้งเจ้าพนักงานและของผู้ต้องขังไม่ใช่คำนึงแต่เพียงฝ่ายเดียว ดังนั้นแล้วในความเห็นของผู้เขียนเห็นว่าเจ้าพนักงานอีก 2 คนควรถูกฟ้องต่อศาลและถูกลงโทษ ในคดีที่ศาลตัดสินให้เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ไม่ต้องรับผิดชอบต่อผู้ต้องขังในคดีที่สอง เห็นได้ว่าศาลพิจารณาก่อนว่าการใช้ปืนของเจ้าพนักงานนั้นเป็นการละเมิดต่อหลัก human right หรือไม่ เห็นได้ว่าเจ้าพนักงานนั้นได้วางแผนการยิงไว้แล้วโดยทำการยิงเป็นรายคนไปและเหตุการณ์นั้นเป็นเหตุการณ์เร่งด่วนเนื่องจากผู้ต้องขังจะทำการประทุษร้ายเจ้าพนักงานโดยศาลได้พิจารณาโดยใช้หลักทฤษฎีวิถีทางน้อยที่สุด ตามทฤษฎีนี้ถือว่าถ้าผู้กระทำได้ใช้วิถีทางน้อยที่สุดที่จะทำให้เกิดอันตราย ถือว่าผู้กระทำ

ได้กระทำไปพอสมควรแก่เหตุแล้ว มาประกอบการพิจารณาด้วยเห็นได้ว่าเจ้าพนักงานมีความจำเป็นที่ต้องใช้อาวุธปืนเพื่อระงับเหตุดังกล่าวแล้วและไม่เป็นการกระทำที่มากไปกว่าหลักความจำเป็นและหลักสัดส่วนที่ศาลนำมาพิจารณา โดยเป็นวิธีการเพียงวิธีเดียวแล้วที่เจ้าพนักงานเห็นว่าจะได้ผลที่สุด มิเช่นนั้นความเสียหายที่เกิดอาจมากกว่าในข้อเท็จจริงดังกล่าวก็ได้ สำหรับคดีนี้ผู้เขียนเห็นด้วยกับศาลเนื่องจากอาวุธของผู้ขังนั้นมีความร้ายแรงมากถ้าผู้ต้องขังกระทำสำเร็จความเสียหายย่อมมากกว่านี้แน่การใช้ปืนยิงของเจ้าพนักงานที่วางแผนไว้แล้วจึงสมควรแม้ว่าจะเกิดเหตุที่ไม่คาดคิด คือ ลูกกระเบิดระเบิดกระเด็นขึ้นแล้วตัวประกันและผู้ต้องขังถึงแก่ความตาย ย่อมเห็นได้ว่าเป็นเหตุสุดวิสัยที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้นแล้วการที่จะไปบอกให้เจ้าพนักงานต้องรับผิดชอบถือว่าไม่ให้ความยุติธรรมแก่เจ้าพนักงานเท่าที่ควร ในคดีที่ศาลตัดสินให้เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต้องรับผิดชอบการกระทำต่อผู้ต้องขัง เห็นได้ว่า ศาลพิจารณาว่าการใช้ปืนของเจ้าพนักงานนั้นเป็นการละเมิดต่อหลัก human right หรือไม่ จากข้อเท็จจริงเห็นได้ว่าผู้ต้องขังมิใช่ทรวนผูกที่ขायุและมีอาวุธเป็นมิดทำครัวแต่ผู้ต้องขังก็ไม่ได้มีเจตนาที่จะใช้มิดทำร้ายเจ้าพนักงานประมาณ 7 คน ที่ได้เข้าไปทำการจับกุมแต่มีเจตนาเพียงต้องการหนีและหลบซ่อนในพุ่มไม้เท่านั้น แม้ว่าเจ้าพนักงานเตือนแล้วใช้ปืนยิงไปแล้วจึงใช้ปืนยิงไปที่พุ่มไม้ 2 นัด แต่การยิงดังกล่าวเจ้าพนักงานไม่อาจเห็นผู้ต้องขังได้ชัดเป็นกรณีที่ไม่สมควรที่จะยิงเข้าไปควรยิงหูหรือล้อมกันจับผู้ต้องขังจะเป็นการเคารพต่อหลัก human right ของผู้ต้องขังมากกว่าการกระทำข้างต้น เนื่องจากมีอีกหลายวิธีที่สามารถจับผู้ต้องขังโดยไม่จำเป็นต้องใช้ปืน โดยศาลชั้นต้นเห็นว่าเจ้าพนักงานผิดฐานฆ่าโดยไม่เจตนา ผู้เขียนเห็นว่าศาลอาจตีความว่าเป็นการยิงเพื่อจับกุมไม่ให้หนีแต่ปรากฏว่าผู้ต้องขังถึงแก่ความตายจึงได้ลงโทษฐานฆ่าคนโดยไม่เจตนา แต่จากข้อเท็จจริงข้างต้นศาล ฎีกาพิจารณาจากสภาพพื้นที่ ตัวผู้ต้องขัง ขั้นตอนการใช้อาวุธ และพิจารณาโดยใช้หลักความจำเป็น หลักสัดส่วน และ หลักทฤษฎีวิถีทางน้อยที่สุดแล้วเห็นได้ว่ายังมีวิธีอื่นเพื่อใช้ในการจับกุมผู้ต้องขังโดยกรณีในคดีนี้ไม่มีความจำเป็นต้องใช้ปืนหรือต้องทำการยิงเข้าไปแต่อย่างใดซึ่งเป็นกรณีที่ต่างกับกรณีก่อนหน้านี้ที่ต้องมีความจำเป็นที่ต้องใช้ปืนมิเช่นนั้นก็ไม่อาจระงับเหตุได้ แต่กรณีนี้แม้ไม่ใช้ปืนก็ย่อมมีวิธีที่สามารถระงับเหตุได้ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง พร้อมทั้งการยิงเข้าไปที่ผู้ต้องขังทั้งที่ยังไม่เห็นผู้ต้องขังได้อย่างชัดเจนนั้นเห็นได้ว่าเป็นเจตนาฆ่ามากกว่าที่เป็นการกระทำเพื่อไม่ให้หลบหนีและเป็นการไม่เคารพต่อหลักสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังอย่างมาก ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นด้วยกับคำพิพากษาของศาลฎีกาที่ตัดสินลงโทษเจ้าพนักงานในฐานะฆ่าผู้อื่นโดยเจตนามากกว่าศาลชั้นต้น โดยพิจารณาจากหลักดังกล่าวข้างต้น สำหรับกรณีการหลบหนีของผู้ต้องขังที่ไม่ได้มีการฟ้องต่อศาลนี้โดยเจ้าพนักงานราชทัณฑ์จับกุมผู้ต้องขังได้โดยแค่ใช้ปืนมาขู่และใช้กำลังทำร้ายของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขังเท่านั้น แต่ความเห็นของผู้เขียนเห็นว่าการใช้กำลังต่อผู้ต้องขังนั้นความใช้ให้หลักสัดส่วนมากกว่านี้โดย

การใช้กำลังอันเนื่องมาจากโกรธหรือโมโหที่ตัวเจ้าพนักงานต้องรับโทษถ้าปล่อยให้ผู้ต้องขังหนีไปได้นั้นยังถือว่าเป็นการไม่เคารพต่อหลักสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังเท่าที่ควรแม้ว่าผู้ต้องขังมีความผิดก็ควรเคารพต่อสิทธิมนุษยชนทั้งต่อตัวผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานประกอบด้วยและพิจารณาว่ามีความจำเป็นและการกระทำดังกล่าวเป็นไปตามหลักสัดส่วนที่ตัวผู้ต้องขังได้กระทำแก่เจ้าพนักงานหรือไม่ โดยไม่ได้กำหนดว่าไม่ให้เจ้าพนักงานใช้กำลังต่อผู้ต้องขังแต่ต้องใช้ให้พอเหมาะตามกฎหมายที่ให้อำนาจโดยต้องไม่ให้อารมณ์เข้ามาเป็นตัวสำคัญในการปฏิบัติงาน

จากคำพิพากษาทั้งในกรณีเจ้าพนักงานต้องรับผิดและไม่ต้องรับผิดนั้นเห็นได้ว่าหลักความจำเป็น หลักสัดส่วน หลักทฤษฎีวิถีทางน้อยที่สุด และ หลัก human right นั้นมีความจำเป็นอย่างมากในการพิจารณาของศาลที่ใช้ในการพิจารณาว่าการกระทำของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ถูกต้องตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ที่ให้อำนาจหรือไม่ แต่ในเรื่องการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์กลับไม่มีการนำเอาหลักสัดส่วน หลักความจำเป็น และ หลักทฤษฎีวิถีทางน้อยที่สุดมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ไว้เป็นลายลักษณ์อักษรทั้งที่พระราชบัญญัติราชทัณฑ์มีการใช้ตั้งแต่ปี 2479 โดยปัจจุบันก็ยังใช้อยู่แล้วยังมีได้มีการแก้ไขหรือพัฒนากฎหมายขึ้นมาเพื่อนำมาเป็นข้อปฏิบัติมิใช่ให้เป็นดุลพินิจของเจ้าพนักงานเท่านั้นในการพิจารณาว่าควรใช้ปืนต่อผู้ต้องขังหรือไม่ เพราะ ดุลพินิจนั้นขึ้นอยู่กับเจ้าพนักงานแต่ละคนเป็นหลักและไม่มีความชัดเจนในการปฏิบัติในการใช้เมื่อเทียบกับการบังคับเป็นข้อปฏิบัติที่ชัดเจนไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ที่ต้องทำทุกคน และอีกประการที่สำคัญคือต้องมีการปรับทัศนคติของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ใหม่โดยควรคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แม้ว่าเมื่อผู้ต้องขังหลบหนีแล้วจะทำให้เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต้องได้รับโทษแต่ก็ไม่ควรนำเรื่องดังกล่าวมากระทำต่อผู้ต้องขังด้วยความกลัวที่จะได้รับโทษแต่ควรคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนที่ควรได้รับความคุ้มครองทั้งต่อตัวเจ้าพนักงานราชทัณฑ์และต่อตัวผู้ต้องขังที่ต้องการได้รับความคุ้มครอง ไม่ใช่คำนึงแต่เพียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

5.4 ขั้นตอนการใช้ปืนของราชทัณฑ์ไทยและต่างประเทศ

รูปแบบการใช้อาวุธไม่ว่าจะเป็นอาวุธธรรมดาหรือปืนนั้นกฎหมายราชทัณฑ์ของไทยกำหนดไว้ว่าในการใช้อาวุธธรรมดานั้น ถ้าผู้ต้องขังกำลังหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี และไม่มีทางจะป้องกันอย่างอื่นนอกจากใช้อาวุธ, เมื่อผู้ต้องขังหลายคนก่อความวุ่นวายหรือพยายามใช้กำลังเปิดหรือทำลายประตูรั้ว หรือกำแพงเรือนจำ และ เมื่อปรากฏว่าผู้ต้องขังจะใช้กำลังกายทำร้ายเจ้าพนักงานหรือผู้อื่น เจ้าพนักงานถึงมีอำนาจในการใช้อาวุธได้ สำหรับในกรณีใช้ปืนของเจ้าพนักงาน กำหนดว่า ผู้ต้องขังไม่ยอมวางอาวุธ เมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้วาง, ผู้ต้องขังที่กำลังหลบหนี

ไม่ยอมหยุด เมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้หยุดและไม่มีทางอื่นที่จะจับกุมได้ และ ผู้ต้องขังตั้งแต่สามคนขึ้นไป ก่อการวุ่นวายหรือพยายามใช้กำลังเปิดหรือทำลายประตู รั้ว หรือกำแพงเรือนจำ หรือใช้กำลังกายทำร้ายเจ้าพนักงานหรือผู้อื่น และไม่ยอมหยุดในเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้หยุด โดยกฎหมายราชทัณฑ์ของไทยกำหนดว่าการใช้ปืนนั้นต้องไม่เกิดอันตรายอย่างสาหัสหรือถึงแก่ความตาย กฎหมายราชทัณฑ์เยอรมนี

รูปแบบการใช้อาวุธปืนนั้นกฎหมายราชทัณฑ์ของเยอรมนีกำหนดไว้ว่าการใช้อาวุธปืนโดยเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต่อนักโทษ อาวุธธรรมดาอาจถูกนำไปใช้ในครั้งแรกหากพวกเขาไม่ได้ใช้อาวุธหรือเครื่องมือที่เป็นอันตรายอื่น ๆ แม้จะมีการร้องขอซ้ำ ครั้งที่ 2 เมื่อพวกเขาใช้เวลาในการเจรจา หรือ ครั้งที่สามเพื่อขัดขวางการหลบหนีของผู้ต้องขังหรือให้พวกเขากลับมาเพื่อป้องกันการหลบหนีจากราชทัณฑ์ ในส่วนกรณีอาวุธปืนอาจถูกนำไปใช้ต่อผู้ต้องขัง โดยผู้ต้องขังไม่ยอมวางอาวุธหรือเครื่องมือที่เป็นอันตรายอื่น ๆ ครั้งที่ 2 เมื่อพวกเขาใช้เวลาเจรจา หรือ ครั้งที่สามเพื่อขัดขวางการหลบหนีของพวกเขา หรือ เพื่อป้องกันการหลบหนีโดยที่ไม่ต้องใช้อาวุธปืน โดยการใช้อาวุธปืนสามารถกระทำได้อาศัยอยู่ในกรณี ที่ผู้ต้องขังไม่ยอมวางอาวุธหรือเครื่องมือที่เป็นอันตรายแม้ว่าได้เรียกร้องซ้ำในหว่างอาวุธ ผู้ต้องขังร่วมกันแหกคอก และ เพื่อยับยั้งการหลบหนีของผู้ต้องขัง หรือ เพื่อที่จะจับกุมผู้ต้องขังที่หลบหนี โดยเพื่อที่จะยับยั้งการหลบหนีจากรือนจำเปิด สำหรับเรื่องการเตือนก่อนใช้กำลังบังคับ ไม่ว่าจะมีการใช้กำลังบังคับแบบไหนก็ตามไม่ว่าจะเป็นการใช้กำลังอย่างเดียวหรือใช้อาวุธปืนของกฎหมายราชทัณฑ์เยอรมนี ต้องมีการเตือนให้ทราบก่อนเสมอ เว้นเสียแต่พฤติการณ์ไม่เปิดช่องให้กระทำได้ หรือต้องใช้กำลังบังคับทันทีทันใด เพื่อมิให้มีการกระทำที่เป็นความผิดอาญาเกิดขึ้น หรือเพื่อป้องกันภัยอันตรายปัจจุบันอย่างใดอย่างหนึ่ง กฎหมายราชทัณฑ์เยอรมนีได้กำหนดในเรื่องการใช้ปืนว่าทำได้ต่อเมื่อมาตรการอื่นในการใช้กำลังบังคับไม่เป็นผลหรือล้มเหลวเท่านั้น การใช้อาวุธปืนต่อบุคคลกระทำได้อต่อเมื่อไม่เป็นผลในการยับยั้ง โดยการใช้อาวุธปืนต้องระงับเมื่อปรากฏว่ามีความเป็นไปได้สูงที่จะเป็นอันตรายต่อผู้ไม่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดเป็นข้อบังคับในกฎหมายมิใช่ใช้ดุลของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์

กฎหมายราชทัณฑ์แคนาดา

รูปแบบการใช้อาวุธปืนนั้นกฎหมายราชทัณฑ์ของแคนาดากำหนดไว้ว่า ก่อนที่จะมีการใช้อาวุธปืนต้องมีการเตือนด้วยคำพูดว่าจะยิงปืนแล้วหลังจากนั้นถึงจะมีการเตือนด้วยการยิงนอกเสียจากว่าเวลาและสถานการณ์จะไม่เอื้ออำนวย การยิงเตือนอาจจะถูกนำมาใช้เพื่อที่จะป้องกันการความตาย หรือหนีจากสถานกักกันความปลอดภัยระดับปานกลางหรือสูงสุดเมื่อทางเลือกอื่น ๆ นั้นไม่สามารถทำได้ ไม่ประสบความสำเร็จหรือไม่อาจปลอดภัยที่สุดและเป็นการแทรกแซงที่มีเหตุผลสูงสุดตามปัจจัยของสถานการณ์ สำหรับรูปแบบการใช้อาวุธปืนการใช้ดังต่อไปนี้ของอาวุธปืนจะ

ทำให้มีการใช้กำลัง เช่น การเล็งอาวุธปืนไปที่บุคคลใดหรือแสดงเป็นการใช้กำลังหรือเพื่อผลทางจิตวิทยา การใช้อาวุธปืนยิงเพื่อเป็นการเตือน และยิงแบบเล็งเป้าซึ่งการมีอยู่ทางกายภาพของอาวุธปืนในหน้าที่ของการเฝ้าจุดติดอาวุธจะไม่ได้ทำให้สามารถใช้กำลัง นอกเสียจากว่าอาวุธปืนจะถูกใช้ตามที่อธิบายไปก่อนหน้านี้อแล้ว โดยการยิงแบบเล็งเป้าไปที่บุคคลใดๆอาจจะถูกใช้เพื่อที่จะป้องกันการทำลายทรัพย์สินถ้าหากว่ามีความเป็นไปได้ตามสมควรว่าจะมีเหตุการณ์ที่เป็นอันตรายต่อชีวิตและจะใช้เพื่อที่จะป้องกันความตาย การบาดเจ็บทางร่างกายหรือการหลบหนีจากสถานกักกันความปลอดภัยระดับกลาง ไปจนถึงระดับสูง สถานการณ์ตามที่กล่าวมาจะเกิดขึ้นถ้าหากว่าไม่มีวิธีที่น้อยกว่านั้นอยู่แล้วและ ได้พิสูจน์แล้วว่าไม่อาจประสบความสำเร็จ และไม่อาจปลอดภัยที่สุดและจากการแทรกแซงที่มีเหตุผลมากที่สุดตามปัจจัยของสถานการณ์ที่ให้ไว้

กฎหมายราชทัณฑ์ออสเตรเลีย

รูปแบบการใช้อาวุธปืนนั้นกฎหมายราชทัณฑ์ของออสเตรเลียกำหนดไว้ว่าก่อนการใช้อาวุธปืนต่อนักโทษหรือบุคคลอื่น เมื่อในสถานการณ์ที่สามารถที่จะดำเนินการเช่นนั้นได้ เจ้าพนักงานเรือนจำจะต้องสั่งให้นักโทษหรือบุคคลที่กระทำหุค, ถ้าหากว่านักโทษหรือบุคคลที่ถูกสั่งปฏิเสธหรือไม่สนใจที่จะหุค เจ้าหน้าที่เรือนจำจะตะโกนออกไปทันทีว่า "หุคนะ ถ้าไม่หุคจะยิง" หรือคำพูดที่คล้ายๆ กันนั้น จากนั้นถึงเป็นการยิงเพื่อการเตือนโดยเจ้าพนักงานเรือนจำต้องใช้ดุลพินิจของตนในการพิจารณาว่าความเสี่ยงของการบาดเจ็บซึ่งการใช้กำลังปืนจะมีต่อบุคคลใดๆ นอกเหนือไปจากนักโทษหรือบุคคลผู้ที่จะถูกยิงด้วยอาวุธปืนในช่วงเวลาดังกล่าวหรือไม่ โดยกฎหมายราชทัณฑ์ออสเตรเลียกำหนดหลักในการใช้ปืนเพิ่มเติมว่าระดับของกำลังที่ใช้จะเป็นที่ต่ำสุดตามที่จำเป็นในการควบคุมสถานการณ์หรือความประพฤติ โดยปืนจะถูกใช้เป็นทางเลือกสุดท้ายและเพียงแค่นั้นหลังจากที่ทางเลือกอื่นๆ นั้นได้รับการพิจารณาเรียบร้อยแล้ว ซึ่งการใช้ปืนควรที่จะหยุดทันทีเมื่อสามารถหยุดได้หลังจากที่ได้มีการควบคุมสถานการณ์ไว้ได้แล้ว สำหรับกรณีที่ต้องมีการใช้ปืนกฎหมายราชทัณฑ์ของออสเตรเลียกำหนดว่าผู้ต้องขังพยายามที่จะหนีจากการควบคุมตัวตามกฎหมาย ถ้าหากปรากฏต่อผู้ใช้ปืนว่าการใช้ปืนนั้นจำเป็นในการป้องกันการหนีของผู้ต้องขัง หรือกำลังทำร้ายหรือกำลังพยายามที่จะทำร้ายบุคคลใดๆ ถ้าหากว่าการทำร้ายหรือการพยายามนั้นปรากฏต่อผู้ใช้ปืนว่ามีลักษณะซึ่งเป็นอันตรายต่อชีวิตหรืออาจจะก่อให้เกิดการบาดเจ็บอย่างร้ายแรง

ในเรื่องขั้นตอนการใช้ปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศนั้นเห็นได้ว่า ขั้นตอนทั่ว ๆ ไปในการใช้ปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์จะมีหลักขั้นตอนที่เหมือนกันโดยเริ่มจาก การแสดงอาวุธอย่างเปิดเผย, แจ้งเตือนด้วยคำพูด, การชี้อาวุธไปที่ผู้ต้องขังและการใช้ปืนต่อผู้ต้องขัง สำหรับในเรื่องเหตุในการใช้ปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศนั้นโดยหลักแล้วมีความคล้ายคลึงกันแต่อาจแตกต่างกันรายละเอียดบางส่วน

ตามลักษณะของราชทัณฑ์ของแต่ละประเทศตามที่ได้กล่าวไปก่อนหน้านี้ สำหรับหลักที่เป็นข้อแตกต่างในการใช้ปืนของแต่ละประเทศก็ยังมีให้เห็นอยู่ โดยสามารถอธิบายได้ ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ ถ้าเป็นในกรณีของประเทศไทยทั้งมาตรา 16 และ มาตรา 17 เจ้าพนักงานสามารถใช้อาวุธธรรมดาได้ โดยทันทีถ้าเข้าเงื่อนไขแล้ว โดยไม่ต้องดูที่จำนวนครั้งถึงสามารถใช้อาวุธธรรมดาได้เหมือนกับของราชทัณฑ์ประเทศเยอรมนีที่ต้องมีการร้องขอหรือเจรจาถึง 3 ครั้งก่อนถึงมีอำนาจในการใช้อาวุธธรรมดาได้ สำหรับการใช้นั้นไทยกับเยอรมนีนั้นมีหลักการใช้ที่เหมือนกัน โดยต่างกันในเรื่องหลักที่ใช้บังคับ คือ ประเทศไทยกำหนดว่าการใช้นั้นต้องไม่เกิดอันตรายอย่างสาหัสหรือถึงแก่ความตาย ถ้าเข้าสาเหตุย่อมสามารถใช้ได้ทันที ส่วนประเทศเยอรมนีกำหนดว่าใช้ปืนได้ต่อเมื่อมาตรการอื่นในการใช้กำลังบังคับไม่เป็นผลหรือล้มเหลวเท่านั้น โดยการใช้ปืนต้องระงับเมื่อปรากฏว่ามีความเป็นไปได้สูงว่าจะเป็นอันตรายต่อผู้ไม่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดเป็นข้อบังคับในกฎหมายมิใช่ใช้ดุลของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ จากจุดนี้เยอรมนีจะกำหนดหลักในการใช้ปืนได้ละเอียดและชัดเจนกว่าของไทยโดยมีการนำเอาหลักสัดส่วน และ หลักทฤษฎีวิถีทางน้อยที่สุดมาเป็นหลักในการใช้ปืน รวมทั้งการกำหนดหลักในการระงับการใช้ปืนซึ่งเป็นหลักข้อปฏิบัติไว้ในกฎหมายราชทัณฑ์

ในส่วนของราชทัณฑ์ของประเทศแคนาดามีหลักขั้นตอนในการปืนเหมือนกับของไทย และประเทศเยอรมนีแต่ได้มีกำหนดหลักที่เหมือนกับของเยอรมันที่ประเทศไทยยังไม่ได้กำหนดไว้ คือ ถ้าการกระทำไม่ประสบผลสำเร็จหรือไม่อาจปลอดภัยที่สุดและเป็นการแทรกแซงที่มีเหตุผลสูงสุดตามปัจจัยของสถานการณ์ สถานการณ์ตามที่กล่าวมาจะเกิดขึ้นถ้าหากว่าไม่มีวิธีที่น้อยกว่านั้นอยู่แล้วและ ได้พิสูจน์แล้วว่าไม่อาจประสบความสำเร็จ และไม่อาจปลอดภัยที่สุดและจากการแทรกแซงที่มีเหตุผลมากที่สุดตามปัจจัยของสถานการณ์ที่ให้ไว้ ซึ่งเป็นการใช้หลักสัดส่วนและหลักทฤษฎีวิถีทางน้อยที่สุดมาเป็นหลักในการใช้ปืนต่อผู้ต้องขังเหมือนกับประเทศเยอรมนี ในส่วนของราชทัณฑ์ของประเทศออสเตรเลียมีหลักขั้นตอนในการปืนเหมือนกับประเทศไทย, ประเทศเยอรมนี และ ประเทศแคนาดา ดังที่กล่าวไปก่อนหน้านี้ โดยมีการกำหนดหลักที่ประเทศไทยยังไม่ได้กำหนดเหมือนกับประเทศเยอรมนีและประเทศแคนาดา คือ หลักในการใช้ปืนเพิ่มเติมว่าระดับของกำลังที่ใช้จะเป็นที่ต่ำสุดตามที่จำเป็นในการควบคุมสถานการณ์หรือความปลอดภัย โดยปืนจะถูกใช้เป็นทางเลือกสุดท้ายและเพียงแค่ว่าหลังจากที่ทางเลือกอื่น ๆ นั้นได้รับการพิจารณาเรียบร้อยแล้ว โดยเป็นการใช้หลักสัดส่วนและหลักทฤษฎีวิถีทางน้อยที่สุดมาเป็นหลักในการใช้ปืนต่อผู้ต้องขังเหมือนกับประเทศเยอรมนีและแคนาดา

ดังนั้น จากที่กล่าวไปข้างต้นเห็นได้ว่าแม้ประเทศไทยและต่างประเทศนั้นเจ้าพนักงานราชทัณฑ์มีขั้นตอนการใช้ปืนที่เหมือนกันก็ตามแต่สิ่งที่แตกต่างและเป็นหลักสำคัญในการใช้ปืน

ของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขัง คือ การที่ไม่ได้กำหนดหลักสัดส่วนและหลักทฤษฎีวิถีทางน้อยที่สุดมาบัญญัติไว้ในข้อกฎหมายเพื่อให้เป็นข้อปฏิบัติแก่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์มากกว่าการใช้ดุลพินิจเป็นสำคัญ เนื่องจากการที่ประเทศไทยยังไม่ได้บัญญัติหลักดังที่กล่าวไปข้างต้นในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ โดยยึดแต่เพียงการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์มิได้กำหนดเป็นข้อปฏิบัติที่ชัดเจน พร้อมทั้งการกำหนดแต่เพียงว่าต้องไม่เกิดอันตรายอย่างสาหัสหรือถึงแก่ความตาย ถ้าเข้าสาเหตุย่อมสามารถใช้ได้ทันที ยังไม่อาจกล่าวได้ว่าราชทัณฑ์ของประเทศไทยนั้นได้มีการใช้ป็นต่อผู้ต้องขังเป็นไปตามหลัก human right อย่างแท้จริงตามเจตนาของกฎหมายที่มุ่งครองทั้งต่อตัวผู้ต้องขังและตัวเจ้าพนักงานราชทัณฑ์

5.5 ข้อแตกต่างมาตรา 16 และมาตรา 17 ในกฎหมายราชทัณฑ์ของไทย

ในเรื่องอำนาจในการใช้อาวุธอย่างอื่นและปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขังนั้น ประเทศไทยได้ให้อำนาจไว้ในมาตรา 16 และมาตรา 17 ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ในกรณีที่มีเหตุที่เป็นกรณีผู้ต้องขังหลบหนี โดยในมาตรา 16 ในการใช้อาวุธอย่างอื่นนั้นได้มีการกำหนดว่า “ไม่มีทางจะป้องกันอย่างอื่นได้นอกจากการใช้อาวุธ” เป็นกรณีที่เมื่อเจ้าพนักงานราชทัณฑ์เห็นว่าเป็นการระงับเหตุดังกล่าวแล้วไม่มีทางอื่นแล้วจริง ๆ ถึงทำการใช้อาวุธอย่างอื่นที่ไม่ใช่อาวุธปืนต่อผู้ต้องขัง ผู้ทำวิจัยเห็นว่ากรณีนี้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ไทยได้บัญญัติไว้เหมาะสมโดยเป็นการสอดคล้องกับหลักการตามมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยมุ่งประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังให้เกิดความปลอดภัยและเป็นการเคารพต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องขังตามหลัก human right แต่ในมาตรา 17 ในกรณีที่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์มีอำนาจในการใช้อาวุธปืนต่อผู้ต้องขัง เจ้าพนักงานสามารถใช้ได้ถ้าผู้ต้องขังไม่ยอมวางอาวุธเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้วาง และ กรณีผู้ต้องขังหลบหนีไม่ยอมหยุดในการหลบหนี เมื่อเจ้าพนักงานราชทัณฑ์สั่งให้หยุดและไม่มีทางอื่นจะหยุดได้ โดยมาตรานี้ในกรณีแรกนั้นไม่ได้มีการระบุว่า “ไม่มีทางจะป้องกันอย่างอื่นได้นอกจากการใช้อาวุธ” และกรณีที่ 2 นั้นกำหนดว่า “ไม่มีทางอื่นที่จะจับกุมได้” โดยผู้ทำวิจัยเห็นว่ากรณีที่ ไม่ได้บัญญัติคำดังกล่าวไว้ อาจส่งผลต่อดุลพินิจของตัวเจ้าพนักงานว่าจะมีกรณีไหนบ้างที่ควรใช้อาวุธปืนต่อผู้ต้องขังซึ่งจะเป็นไม่เคารพต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องขัง เนื่องจากในมาตราทั้ง 2 นั้น กำหนดว่าเจ้าพนักงานราชทัณฑ์อาจใช้อาวุธหรือปืน โดยคำว่า “อาจจะ” นั้นไม่ได้มีความจำเป็นทุกกรณีเสมอไปในบางกรณีอาจไม่มีความจำเป็นต้องใช้อาวุธหรือปืนก็ได้ และอีกกรณีหนึ่งคือทั้ง 2 มาตราดังกล่าว ผู้ทำวิจัยเห็นว่าพระราชบัญญัติราชทัณฑ์กำหนดให้เป็นดุลพินิจของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ให้การพิจารณาว่ากรณีไหนควรที่ใช้อาวุธหรือปืนที่กระทำต่อผู้ต้องขัง โดยยังมีได้วางหลักมาตรการที่ชัดเจนในการใช้อาวุธดังกล่าวข้างต้นไว้ให้แก่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ให้ยึดถือปฏิบัติ

โดยผู้ทำวิจัยเห็นว่าในส่วนของการใช้อาวุธปืนควรกำหนดว่า “ไม่มีทางจะป้องกันอย่างอื่นได้นอกจากการใช้อาวุธปืน” ไว้ทั้ง 2 กรณีในมาตรา 17 โดยผู้ทำวิจัยเห็นการในการใช้อาวุธปืนนั้นการกำหนดแต่เพียงว่า “ไม่มีทางอื่นที่จะจับกุมได้” ยังไม่มีความชัดเจนเท่าที่ควร เพราะเราไม่อาจรู้ได้ว่ากรณีไหนบ้างที่เป็นเหตุถึงขั้นไม่มีทางที่จะหยุดได้โดยต้องพึ่งดุลพินิจของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ เป็นสำคัญ เนื่องจากพระราชบัญญัติราชทัณฑ์กำหนดไว้แต่เพียงหลักการโดยรวมเท่านั้น ไม่ได้อธิบายหรือกำหนดหลักที่ชัดเจนเพื่อเป็นหลักปฏิบัติไว้ให้แก่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ โดยนอกจากการเพิ่ม “ไม่มีทางจะป้องกันอย่างอื่นได้นอกจากการใช้อาวุธปืน” แล้วควรมีการเพิ่มรายละเอียดเหตุดังกล่าวไว้อย่างชัดเจนด้วย และอีกกรณีหนึ่งที่ต้องแก้ไขในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ของประเทศไทย คือ คำว่า “อาวุธ” ของผู้ต้องขัง ในส่วน “อาวุธ” ของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์กฎหมายกำหนดไว้แล้วว่ามี 3 อย่างคือ ปืนพก, ปืนยาว, ไม้ตะบอง เท่านั้น แต่ของผู้ต้องขังกำหนดเพียง “อาวุธ” เท่านั้น โดยไม่ได้กำหนดว่าจะอะไรบ้างเป็นอาวุธที่ผู้ต้องขังถือไว้แล้วมีเหตุที่ทำให้เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ถึงมีอำนาจในการใช้อาวุธปืนได้ โดยยังคงให้เป็นดุลพินิจของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์เท่านั้นในการพิจารณาว่าถ้าถืออาวุธนี้อยู่ถ้าตนสั่งให้วางแล้วไม่วางตนย่อมมีอำนาจใช้อาวุธปืนได้ เป็นกรณีที่ไม่มีความชัดเจนในหลักการและอาจส่งผลในการไม่เคารพต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังได้ ผู้ทำวิจัยจึงเห็นว่าควรมีการกำหนดรายละเอียดที่ชัดเจนลงไปว่า “อาวุธ” อะไรบ้างที่ผู้ต้องขังถือไว้แล้วมีเหตุที่ทำให้เจ้าพนักงานราชทัณฑ์สามารถใช้อาวุธปืนได้ถ้าผู้ต้องขังไม่ยอมวางอาวุธดังกล่าว โดยเพื่อเป็นการกำหนดมาตรฐานที่ชัดเจนในการใช้ปืนแก่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ และควรกำหนดมาตรการที่ชัดเจนลงไปในพระราชบัญญัติไม่ใช่กำหนดแค่เพียงภาพรวมโดยเน้นไปที่การใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์แต่เพียงอย่างเดียว เพราะเจ้าพนักงานราชทัณฑ์แต่ละคนย่อมมีความคิดไม่เหมือนกันอยู่แล้ว บางกรณีเจ้าพนักงานราชทัณฑ์อาจคิดว่ากรณีนี้ควรใช้ปืน แต่บางคนคิดว่ากรณีนี้ไม่ควรใช้อาวุธปืน แล้วถ้าปรากฏว่ากรณีดังกล่าวไม่ควรใช้ปืนแล้วเจ้าพนักงานใช้ปืนยิงไปที่ผู้ต้องขังและผู้ต้องขังถึงแก่ความตายเจ้าพนักงานอาจต้องรับผิดชอบได้ ในส่วนของมาตรา 16 ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ในการใช้อาวุธต่อผู้ต้องขัง ถ้าผู้ต้องขังก่อความวุ่นวายหรือพยายามทำลายประตู รั้ว หรือกำแพงเรือนจำ และ กรณีผู้ต้องขังใช้กำลังทำร้ายเจ้าพนักงานราชทัณฑ์หรือบุคคลอื่น เจ้าพนักงานราชทัณฑ์มีอำนาจสามารถใช้อาวุธอย่างอื่นที่ไม่ใช่อาวุธปืนได้ กับมาตรา 17 กำหนดว่าถ้าผู้ต้องขังสามคนขึ้นไปก่อความวุ่นวายหรือพยายามทำลายประตู รั้ว หรือกำแพงเรือนจำ และ ผู้ต้องขังใช้กำลังทำร้ายเจ้าพนักงานราชทัณฑ์หรือบุคคลอื่น เจ้าพนักงานราชทัณฑ์มีอำนาจสามารถใช้ปืนแก่ผู้ต้องขังเหล่านั้นได้ ผู้ทำวิจัยเห็นว่าบัญญัติไว้ค่อนข้างเหมาะสมทั้งในส่วนของการใช้อาวุธและในส่วนของการใช้ปืน แต่ในเรื่องการใช้ปืนนั้นราชทัณฑ์ของประเทศไทยนั้นกลับไม่ได้มีการบัญญัติเรื่อง “การเลือกใช้วิธีการอื่น ๆ ที่มีอันตรายน้อยที่สุด

และให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ก่อนที่จะเปลี่ยนไปใช้กำลังบังคับและอาวุธ” ไว้ในมาตรา 16 และ มาตรา 17 ไว้เลย รวมทั้งไม่ได้กำหนดหลักดังกล่าวไว้ในมาตราอื่นในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ไว้เลย โดยหลักดังกล่าวเป็นหลักที่จำกัดอำนาจในการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ให้ใช้เพียงเหตุการณ์ที่เหมาะสมเท่านั้น โดยของประเทศไทยได้กำหนดแต่เพียงว่า “ไม่มีทางที่จะจับกุมได้” และ “ไม่มีทางจะป้องกันได้นอกจากใช้อาวุธ” โดยเป็นกำหนดแต่เพียงเหตุที่ทำให้มีการใช้อาวุธหรือปืนได้เท่านั้น แต่ไม่ได้กำหนดถึงข้อจำกัดในการใช้อาวุธหรือปืนไว้ว่าควรให้เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ให้เลือกใช้สิ่งที่มีอันตรายต่อผู้ต้องขังน้อยที่สุดและต้องมีระยะเวลาานที่สุดก่อนถึงไปใช้กำลัง, อาวุธ, ปืน ตามลำดับ เพื่อให้การใช้อำนาจดังกล่าวของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์อยู่ในเหตุการณ์ที่เหมาะสม โดยอยู่ภายใต้เหตุที่ผู้ต้องขังมีการใช้กำลังหรือหลบหนีแล้วมีเหตุที่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์อาจได้รับอันตรายสาหัสจากผู้ต้องขัง ทำให้ต้องมีการใช้ปืนแต่การใช้ปืนต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัดในการป้องกันตนหรือบุคคลอื่นเท่านั้น โดยเมื่อวิธีการอื่น ๆ ที่มีความรุนแรงน้อยกว่าไม่อาจบรรลุผลได้แล้วและไม่มีทางเลือกเหลือแล้วเท่านั้น เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ถึงมีอำนาจใช้อาวุธหรือปืนได้ เพื่อให้มีความเหมาะสมต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นหลักการสำคัญข้อหนึ่งที่ราชทัณฑ์ของประเทศไทยควรกำหนดไว้เพื่อเป็นการเคารพต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังตามหลักของ human right และ มาตรฐานขั้นต่ำของผู้ต้องขัง โดยผู้ท้าวินิจฉัยยังคงสงสัยไม่ได้ว่าทั้งที่พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ตั้งขึ้นตั้งแต่ปี 2479 แล้วแต่ปัจจุบันนี้เป็นปี 2558 แล้วแต่กฎหมายราชทัณฑ์ของไทยก็ยังไม่ได้มีการปรับปรุงในเรื่องดังกล่าวเลย ทั้งที่ปัญหาในเรื่องการใช้ปืนต่อผู้ต้องขังมีมาอย่างยาวนานแล้วและปัจจุบันก็ยังคงมีปัญหาอยู่ จึงเป็นกรณีที่ควรมีการแก้ไขพระราชบัญญัตินี้ให้มีความเหมาะสมในหลักการดังกล่าวที่กล่าวไว้ข้างต้น อีกหลักการหนึ่งที่กฎหมายราชทัณฑ์ของไทยยังไม่ได้มีการบัญญัติไว้คือ หลักพอสมควรแก่เหตุ ไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์เลย โดยหลักการนี้เป็นการกำหนดการใช้อาวุธปืนต่อผู้ต้องขังโดยกำหนดหลักการทั้ง 3 ข้อ คือ หลักสัมฤทธิ์ผล, หลักการแทรกแซงที่น้อยที่สุด และหลักการพอสมควรแก่เหตุในความหมายอย่างแคบ โดยทั้งสามหลักข้างต้นนี้ เป็นการกำหนดถึงการใช้อาวุธปืนแก่ผู้ต้องขังว่า การใช้ปืนนั้นเป็นการบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการหรือไม่ แต่ต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตการเลือกใช้วิธีการที่มีอันตรายน้อยที่สุดเพื่อให้มีความเหมาะสมต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ถ้าจะใช้วิธีการที่รุนแรงก็ต้องปรากฏว่าวิธีการที่มีความรุนแรงน้อยกว่านั้นไม่อาจบรรลุผลได้อย่างแน่แท้แล้วเท่านั้น และต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าเหมาะสมได้สัดส่วนซึ่ง กันและกันในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่าการใช้ปืนยังผู้ต้องขังนั้นได้สัดส่วนและเหมาะสมต่อเหตุการณ์ที่ผู้ต้องขังได้กระทำไปแล้วเท่านั้น ถ้าปรากฏว่าไม่ได้สัดส่วนการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ย่อมมีเหตุที่ต้องรับผิดชอบได้ ซึ่งหลักดังกล่าวนี้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ของประเทศไทยยังมีได้มีการบัญญัติในเรื่องดังกล่าวไว้แต่หลักความพอสมควรแก่เหตุได้

ปรากฏอยู่ในมาตรา 29 ในรัฐธรรมนูญของไทยถือว่าหลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพเท่าที่จำเป็นหรือหลักพอสมควรแก่เหตุหรือหลักความได้สัดส่วนเป็นหลักที่มีความสำคัญยิ่ง ในการนำมาใช้ควบคุมการใช้อำนาจของหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งเห็นได้ว่าเป็นหลักประกันซึ่งสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่อาจได้รับจากการกระทำของหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบ ทั้งที่รัฐธรรมนูญของไทยได้กำหนดไว้แล้ว แต่พระราชบัญญัติราชทัณฑ์กลับไม่มีการกำหนดในเรื่องดังกล่าวไว้เลย ทั้งที่หน่วยงานราชทัณฑ์นั้นมีหน้าที่และความรับผิดชอบที่อาจกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังได้ แต่กลับไม่มีการกำหนดเรื่องดังกล่าวไว้เพื่อเป็นการประกันถึงสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังไว้เลย ซึ่งผู้ทำวิจัยเห็นว่าหลักการนี้เป็นหลักการที่สำคัญเรื่องหนึ่งที่กฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศไทยควรกำหนดไว้เพื่อให้เกิดความชัดเจนและมาตรฐานในการปฏิบัติงานและการใช้ปืนต่อผู้ต้องขังโดยเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ให้มีประสิทธิภาพและเป็นหลักประกันซึ่งสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังมากกว่าในปัจจุบัน การใช้อาวุธที่ไม่ใช่ปืนโดยกฎหมายกำหนดตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ตามมาตรา 16 ต้องเป็นกรณีที่ปรากฏว่าผู้ต้องขังกำลังหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี และไม่มีทางป้องกันอย่างอื่นนอกจากใช้อาวุธ, เมื่อผู้ต้องขังหลายคนก่อความวุ่นวายหรือพยายามใช้กำลังเปิดหรือทำลายประตู รั้ว หรือกำแพงเรือนจำ และ ปรากฏว่าผู้ต้องขังจะใช้กำลังกายทำร้ายเจ้าพนักงานหรือผู้อื่น” โดยอาวุธในมาตรานี้มิได้กำหนดโดยเฉพาะเจาะจงว่าต้องใช้อาวุธตามที่กำหนดเท่านั้น แต่อาวุธตามความหมายในมาตรานี้ต้องมีความรุนแรงน้อยกว่าปืน โดยเหตุในการใช้อาวุธดังกล่าวเป็นเหตุที่ไม่รุนแรงถึงขนาดที่จำเป็นต้องใช้อาวุธปืนต่อผู้ต้องขัง ตามมาตรา 17 ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ แต่ในทางปฏิบัติแล้วนั้นถ้าบอกว่าใช้มีดหรือวัตถุที่มีปลายแหลม หรือ ระเบิด รวมถึงวัตถุที่มีอันตรายร้ายแรงกว่าปืน ก็ไม่ควรที่กระทำได้เนื่องจากไม่ต้องการให้ผู้ต้องขังได้รับอันตรายถึงสาหัสหรือถึงตาย ซึ่งเป็นการเคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขัง แต่ ถ้ามีเหตุจำเป็นต้องใช้จริง ๆ การใช้ก็ต้องใช้เมื่อเวลามีเหตุฉุกเฉินอย่างยิ่งเท่านั้น สำหรับการใช้อาวุธปืนต่อผู้ต้องขังโดยเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ตามมาตรา 17 เป็นกรณีที่ ผู้ต้องขังไม่ยอมวางอาวุธ เมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้วาง, ผู้ต้องขังที่กำลังหลบหนีไม่ยอมหยุด เมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้หยุดและไม่มีทางอื่นที่จะจับกุมได้ และผู้ต้องขังสามคนขึ้นไป ก่อความวุ่นวายหรือพยายามใช้กำลังเปิดหรือทำลายสิ่งต่าง ๆ ภายในเรือนจำ รวมทั้งการใช้กำลังกายทำร้ายเจ้าพนักงานหรือผู้อื่น และไม่ยอมหยุดในเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้หยุด ถ้ามีเจ้าพนักงานราชทัณฑ์มีอำนาจเหนือเจ้าพนักงานที่กำลังใช้อาวุธปืนอยู่ในที่นั้นด้วย จะใช้อาวุธปืนได้ก็ต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากเจ้า พนักงานผู้นั้นแล้วเท่านั้น แต่ ถ้าไม่มีเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ผู้มีอำนาจเหนือตนถึงสามารถใช้ดุลพินิจใช้ ใช้อาวุธปืนเองได้ โดยกรณีนี้เป็นกรณีที่ต่อเนื่องมาจาก

มาตรา 16 โดยเป็นเหตุที่ผู้ต้องขังได้ก่อความรุนแรงมากกว่าเหตุในมาตรา 16 จึงเป็นเหตุที่มีความจำเป็นที่ต้องใช้ปืนและถึงเหตุการณ์ฉุกเฉินที่ต้องใช้ปืน

5.6 ข้อแตกต่างในอาวุธธรรมดาและปืนของราชทัณฑ์ประเทศไทยและต่างประเทศ

กฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศไทย

ในกฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศไทยนั้นในความหมายอาวุธของเจ้าพนักงานที่สามารถใช้ได้นั้นกำหนดให้ใช้อยู่ 3 อย่าง คือ ปืนพก, ปืนยาว และ ไม้ตะบอง โดยในการใช้อาวุธในลักษณะอาวุธธรรมดานั้นจะมีแต่การใช้ไม้ตะบองเท่านั้น แม้ว่าจะมีบางครั้งที่เจ้าพนักงานใช้พวกไม้ตะบองหรือท่อน้ำมาใช้ในการจับกุมผู้ต้องขังแต่กฎหมายก็ไม่ได้ให้อำนาจไว้ซึ่งทำให้เจ้าพนักงานที่ใช้ถูกลงโทษได้ โดยในส่วนของอาวุธธรรมดาจะใช้ในกรณีมาตรา 16 ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ โดยเป็นเหตุในการใช้ที่ไม่รุนแรงถึงขนาดที่จำเป็นต้องใช้อาวุธปืนพก หรือ ปืนยาว ในกรณีเหตุจำเป็นตามมาตรา 17 ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ที่ต้องต้องมีการใช้กำลังต่อผู้ต้องขังสำหรับอาวุธของผู้ต้องขังที่ใช้ในการหลบหนีซึ่งเป็นสาเหตุที่เจ้าพนักงานต้องใช้อาวุธธรรมดาหรืออาวุธปืนในการจับกุมผู้ต้องขังตามเหตุที่กล่าวไปข้างต้น กฎหมายราชทัณฑ์ของไทยไม่ได้กำหนดไว้จึงต้องมีการนำเอาประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1(5) มาใช้ โดยกำหนดว่า “อาวุธ หมายถึงความรวมถึงสิ่งซึ่งไม่เป็นอาวุธโดยสภาพ แต่ซึ่งได้ใช้หรือเจตนาจะใช้ประทุษร้ายร่างกายถึงอันตรายสาหัสอย่างอาวุธ” เช่น ไม้ วัสดุที่มีปลายแหลม ระเบิด ปืน เป็นต้น ซึ่งแล้วแต่ที่ผู้ต้องขังใช้อาวุธที่มีลักษณะเป็นไปตามมาตรา 16 หรือ มาตรา 17 เจ้าพนักงานก็ต้องใช้อำนาจในมาตราดังกล่าวในการจับกุมผู้ต้องขัง แต่ในส่วนของเจ้าพนักงานนั้นกฎหมายไม่ได้ให้อำนาจในการใช้กฎหมายอาญา มาตรา 1(5) มาใช้ในการตีความในอาวุธของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ในทางปฏิบัติงาน เนื่องจากการตีความให้กว้างเพื่อให้ใช้กฎหมายบังคับได้นั้น ต้องไม่ควรตีความกว้างไกลเกินไป เพราะมีกฎกระทรวงออกมาโดยชัดแจ้งแล้ว ดังนั้น เจ้าพนักงานราชทัณฑ์จึงไม่สามารถใช้ไม้หรือวัตถุแหลมคมอย่างอื่น หรือวัตถุระเบิด หรือ วัตถุอื่นซึ่งมีสภาพเป็นอันตรายมากกว่าไม้ตะบองซึ่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์กำหนดไว้ได้ ดังนั้น โดยสรุปแล้วถ้าเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานใช้อาวุธที่ไม่ใช่ปืนนั้นจึงใช้ได้แต่ไม้ตะบองเท่านั้นในกรณีที่ผู้ต้องขังใช้อาวุธที่ไม่ร้ายแรงเกินกว่าตะบองหรือใช้แต่เพียงกำลังทำร้ายเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ก็ตาม ตามมาตรา 16 ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ แต่ถ้าเป็นกรณีในมาตรา 17 “เจ้าพนักงานใช้ปืนได้ในกรณีที่ผู้ต้องขังไม่ยอมวางอาวุธ” ถ้าใช้การตีความของกฎหมายอาญา มาตรา 1(5) ไม่ว่าผู้ต้องขังใช้ไม้ วัตถุปลายแหลม พลั่ว จอบ หรือแม้กระทั่งระเบิด เจ้าพนักงานก็ย่อมมีอำนาจใช้ปืนในการจับกุมผู้ต้องขังได้ ซึ่งเป็นใช้อำนาจที่ค่อนข้างกว้างแต่ก็เพื่อคุ้มครองสิทธิของเจ้าพนักงานในการปฏิบัติงาน ดังนั้น เจ้าพนักงานจึงต้อง

ใช้ดุลพินิจของตนเองเป็นหลักว่าผู้ต้องขังนั้นใช้อาวุธอะไรและความเสียหายนั้นจะก่อให้เกิดจนถึงขั้นต้องใช้ปืนในการจับกุมหรือไม่ ซึ่งในกฎหมายราชทัณฑ์ของไทยยังไม่มีการนำเอาหลักสัดส่วนหลักความจำเป็น และ หลักทฤษฎีวิถีทางน้อยที่สุดมาเป็นข้อพิจารณาในการใช้อาวุธธรรมดาหรือปืนเพื่อใช้ในการจับกุมผู้ต้องขังเหมือนกับต่างประเทศที่มีการใช้หลักกฎหมายและดุลพินิจเข้ามาในการใช้อาวุธธรรมดาหรือปืนในการจับกุมกฎหมายราชทัณฑ์ของเยอรมนี

สำหรับอาวุธธรรมดาที่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ใช้ในการจับกุมผู้ต้องขังนั้น กฎหมายกำหนดให้ใช้ ไม้ตะบอง ขาสลับ ปืนฉีดน้ำขนาดใหญ่ สารที่ส่งผลกระทบต่อร่างกาย เป็นต้น ในกรณีที่ผู้ต้องขังไม่ยอมวางอาวุธแม้เรียกร้องซ้ำให้วางอาวุธ ในส่วนนี้เหมือนกับของประเทศไทย แต่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ของเยอรมนีมีอำนาจในการใช้อาวุธธรรมดาได้กว้างกว่าของไทย โดยมีหลักในการพิจารณาถึงอาวุธที่ผู้ต้องขังครอบครองอยู่นั้นมีภัยคุกคามที่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต้องใช้อาวุธธรรมดาประเภทไหนในการจับกุมผู้ต้องขัง โดยความหมายในอาวุธของผู้ต้องขังนั้นเป็นสิ่งซึ่งเป็นหรือไม่เป็นอาวุธโดยสภาพ แต่ซึ่งได้ใช้หรือเจตนาจะใช้ประทุร้ายร่างกายถึงอันตรายสาหัสอย่างอาวุธ โดยนอกจากการใช้ดุลพินิจ ภัยคุกคามแล้ว ก็มีการนำเอาหลักสัดส่วน หลักความจำเป็น และ หลักทฤษฎีวิถีทางน้อยที่สุดมาเป็นข้อพิจารณาในการใช้อาวุธต่อผู้ต้องขัง

ในส่วนของอาวุธปืนที่เจ้าพนักงานมีอำนาจใช้นั้นมีการใช้หลักในการพิจารณาเหมือนกับที่กล่าวไปข้างต้น โดยมีการเพิ่มเหตุที่ต้องมีการใช้ปืนเข้ามา คือ “เพื่อยับยั้งการหลบหนีของผู้ต้องขังโดยไม่อาจใช้อาวุธอย่างอื่นนอกจากปืนได้” ถ้าไม่มีกรณีข้างต้นเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ของประเทศเยอรมนีก็ใช้แต่เพียงอาวุธธรรมดาเท่านั้นในการจับกุมผู้ต้องขัง ไม่จำเป็นต้องใช้ปืนเสมอไปในการจับกุมผู้ต้องขังแม้ว่าผู้ต้องขังมีอาวุธและไม่ยอมวางอาวุธก็ตาม

กฎหมายราชทัณฑ์ของแคนาดา

อาวุธธรรมดาที่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์แคนาดาสามารถใช้ได้ คือ ตะบอง ตัวที่ปล่อยใบมีด และ อาวุธจำกัด โดยอาวุธจำกัดในที่นี้คืออาวุธอะไรก็ได้ที่ไม่ใช่ปืน เพื่อใช้ในการจับกุมผู้ต้องขัง โดยความหมายในอาวุธของผู้ต้องขังนั้นเป็นสิ่งซึ่งเป็นหรือไม่เป็นอาวุธโดยสภาพ ซึ่งได้ใช้หรือเจตนาจะใช้ประทุร้ายร่างกายถึงอันตรายสาหัสอย่างอาวุธ โดยการพิจารณาว่าจะใช้อาวุธธรรมดาประเภทไหนในการจับกุมผู้ต้องขังนั้นพิจารณาจากการใช้กำลังหรืออาวุธนั้นต้องไม่มากไปกว่าเหตุที่ผู้ต้องขังได้กระทำต่อเจ้าพนักงานราชทัณฑ์รวมทั้งใช้ดุลพินิจ รวมทั้งการนำเอาหลักสัดส่วนหลักความจำเป็น และ หลักทฤษฎีวิถีทางน้อยที่สุดมาเป็นข้อพิจารณาในการใช้อาวุธธรรมดาที่เหมาะสมต่อการกระทำ สำหรับอาวุธปืนนั้นที่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์แคนาดาสามารถใช้ได้ คือ ปืนลูกซอง ปืนพก ปืนจำกัดซึ่งเป็นปืนที่ไม่ร้ายแรงเท่าปืนปกติ เป็นต้น โดยมีการใช้ดุลพินิจและหลักกฎหมายที่ใช้ในการพิจารณาว่าต้องใช้ปืนต่อผู้ต้องขังเพื่อจับกุมหรือไม่ โดยพิจารณาจากการใช้ปืน

นั้นต้องไม่มากไปกว่าเหตุที่ผู้ต้องขังได้กระทำต่อเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ พร้อมทั้งเพิ่มหลักที่ว่า “เป็นสิ่งจำเป็นในการปฏิบัติงานให้พ้นจากความตาย” จึงเห็นได้ว่าถ้าเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ใช้ปืนต่อผู้ต้องขังนั้น อาวุธของผู้ต้องขังก็ต้องมีความร้ายแรงเท่ากันหรือมากกว่าปืนที่เจ้าพนักงานใช้ในการจับกุมไม่ว่าเป็นอาวุธอะไรก็สามารถใช้ปืนในการจับกุมผู้ต้องขังได้

กฎหมายราชทัณฑ์ของสาธารณรัฐออสเตรเลีย

อาวุธธรรมดาที่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์สาธารณรัฐออสเตรเลีย สามารถใช้ได้ คือ ไม้ตะบอง ความร้อน แสง สารที่ส่งผลกระทบต่อร่างกาย เป็นต้น เพื่อใช้ในการจับกุมผู้ต้องขัง โดยความหมายในอาวุธของผู้ต้องขังนั้นเป็นสิ่งซึ่งเป็นหรือไม่เป็นอาวุธโดยสภาพ ซึ่งได้ใช้หรือเจตนาจะใช้ ประทุรร้ายร่างกายถึงอันตรายสาหัสอย่างอาวุธ โดยการพิจารณาว่าจะใช้อาวุธธรรมดาประเภทไหนในการจับกุมผู้ต้องขังนั้นพิจารณาจากการใช้หลักความจำเป็นในการใช้อาวุธธรรมดาว่าต้องใช้อาวุธธรรมดาประเภทไหนต่ออาวุธของผู้ต้องขังที่กระทำต่อเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ พร้อมทั้งใช้ดุลพินิจ รวมทั้งการนำเอาหลักสัดส่วน หลักความจำเป็น และ หลักทฤษฎีวิถีทางน้อยที่สุดมาเป็นข้อพิจารณาในการใช้อาวุธธรรมดาที่เหมาะสมต่อการกระทำของผู้ต้องขัง

สำหรับปืนที่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์สาธารณรัฐออสเตรเลียใช้ต่อผู้ต้องขัง นั้นมีการพิจารณาว่าต้องใช้ปืนหรือไม่ต้องดูว่าการใช้ปืนนั้นจำเป็นในการป้องกันการหนีของผู้ต้องขังหรือไม่ และ พิจารณาโดยใช้หลักความจำเป็นว่าเป็นเหตุที่ต้องใช้ปืนหรือไม่รวมทั้งการนำเอาหลักสัดส่วน หลักความจำเป็น และ หลักทฤษฎีวิถีทางน้อยที่สุดมาเป็นข้อพิจารณาในการใช้ปืนที่เหมาะสม จากที่กล่าวมาข้างต้นเห็นได้ว่าอาวุธธรรมดาของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ประเทศไทยนั้นมีการตีความที่แคบกว่าโดยกำหนดให้ใช้แค่ ไม้ตะบองเท่านั้น แต่ถ้าเป็นของต่างประเทศจะมีการตีความที่กว้างกว่าไม่ได้จำกัดแค่การใช้ไม้ตะบองเท่านั้น เช่น สารที่ส่งผลกระทบต่อร่างกาย ไม้ ปืนฉีดน้ำ ขนาดใหญ่ เป็นต้น แต่ของประเทศไทยไม่มีหลักกฎหมายนำมาใช้พิจารณาเหมือนกับต่างประเทศ โดยใช้เพียงดุลพินิจเท่านั้นในการพิจารณา ในส่วนของการใช้ปืนนั้นเหตุในการใช้ปืนต่อผู้ต้องขังนั้นแตกต่างกันไปตามกรณีของแต่ละประเทศแต่ประเทศไทยใช้ดุลพินิจในการใช้ปืนต่อผู้ต้องขังหรือไม่เท่านั้น แต่ของต่างประเทศมีการนำเอาหลักความจำเป็น หลักสัดส่วน หลักความจำเป็น และ หลักทฤษฎีวิถีทางน้อยที่สุดมาเป็นข้อพิจารณาในการใช้ปืนที่เหมาะสมต่อการกระทำของผู้ต้องขัง รวมทั้งรายละเอียดที่ส่งผลต่อในการใช้ปืนของเจ้าพนักงานนั้นในต่างประเทศจะลงรายละเอียดที่มากกว่าของไทยที่เน้นภาพรวมเท่านั้น

5.7 ตารางกฎหมายราชทัณฑ์ประเทศไทยและต่างประเทศ

	สหพันธ์ สาธารณรัฐ เยอรมนี	ประเทศแคนาดา	สาธารณรัฐ ออสเตรีย	ประเทศไทย
1.หลักการที่นำมาใช้ในราชทัณฑ์	1.หลักความได้สัดส่วน 2.พื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลัง บังคับและอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมาย	1.หลักความได้สัดส่วน 2.พื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลัง บังคับและอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมาย	1.หลักความได้สัดส่วน 2.พื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลัง บังคับและอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมาย	ยังไม่ได้มีการนำหลักข้างต้นมาใช้ในกฎหมายราชทัณฑ์ แต่หลักความได้สัดส่วนปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญ มาตรา 29
2.หลัก Human right	มีการนำมาใช้ในการปฏิบัติงานในราชทัณฑ์	มีการนำมาใช้ในการปฏิบัติงานในราชทัณฑ์	มีการนำมาใช้ในการปฏิบัติงานในราชทัณฑ์	มีการนำมาใช้ในการปฏิบัติงานในราชทัณฑ์
3.อาวุธของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์	ตะบอง, ปืน, สุนัข, ยาสลบ, ปืนฉีดน้ำขนาดใหญ่, การใช้สารที่ก่อให้เกิดผลต่อร่างกาย เป็นต้น	ตะบอง, ปืนลูกซอง, ปืนพก, ไม้มีดที่กดปุ่มในการพุ่งออกไป, ปืนจ้ำกัด และอาวุธจ้ำกัด เป็นต้น	ตะบอง, ปืน, ความร้อน, แสง, สารที่ส่งผลกระทบต่อร่างกาย	ปืนพก, ปืนยาว, ไม้ตะบอง
4.เหตุหลบหนีของผู้ต้องขังแล้วเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต้องใช้อาวุธหรือปืน	1.ผู้ต้องขังไม่ยอมวางอาวุธแม้เรียกร้องขอให้วางอาวุธ 2.ผู้ต้องขัง	ผู้ต้องขังใช้กำลังหรือความรุนแรงในเรือนจำเพื่อหนีออกจากเรือนจำ	1.พยายามหลบหนีจากการคุมตัวโดย การใช้ปืนจ้ำเป็นในการป้องกันกรณี	มาตรา 16 และมาตรา 17 ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479

	ร่วมกันแหกคุก 3.เพื่อขยับยั้งการ หลบหนีของ ผู้ต้องขัง โดยไม่ อาจใช้อาวุธ อย่างอื่น นอกจากปืนได้		ของผู้ต้องขัง 2.ใช้กำลังทำร้าย โดยปรากฏว่า เป็นอันตรายต่อ ชีวิตหรือทำให้ บาดเจ็บสาหัส	
5.ขั้นตอนในการ ใช้ปืนของเจ้า พนักงาน	1.แสดงอาวุธ อย่างเปิดเผย 2.แจ้งเตือนด้วย คำพูด 3.การใช้อาวุธไป ที่ผู้ต้องขัง 4.การใช้อาวุธ ปืน	1.แสดงอาวุธ อย่างเปิดเผย 2.แจ้งเตือนด้วย คำพูด 3.การใช้อาวุธไป ที่ผู้ต้องขัง 4.การใช้อาวุธ ปืน	1.แสดงอาวุธ อย่างเปิดเผย 2.แจ้งเตือนด้วย คำพูด 3.การใช้อาวุธไป ที่ผู้ต้องขัง 4.การใช้อาวุธปืน	1.แสดงอาวุธอย่าง เปิดเผย 2.แจ้งเตือนด้วย คำพูด 3.การใช้อาวุธไปที่ ผู้ต้องขัง 4.การใช้อาวุธปืน
6.ข้อกำหนดใน การใช้ปืนต่อ ผู้ต้องขังเป็นข้อ ปฏิบัติหรือการใช้ ดุลพินิจ	เป็นข้อปฏิบัติ ของเจ้าพนักงาน	เป็นข้อปฏิบัติ ของเจ้าพนักงาน	เป็นข้อปฏิบัติ ของเจ้าพนักงาน	เป็นดุลพินิจของ เจ้าพนักงาน
7.การฝึกฝนการใช้ ปืน	มีการฝึกฝน	มีการฝึกฝน	มีการฝึกฝน	มีการฝึกฝน
8.การรายงานใน การใช้ปืนต่อ ผู้บังคับบัญชา	มีการรายงาน	มีการรายงาน	มีการรายงาน	มีการรายงาน
9.การเคารพต่อ สิทธิและเสรีภาพ ของผู้ต้องขัง	การใช้กำลังต้อง ไม่กระทบต่อ หลัก มนุษยธรรม	การใช้กำลังไม่ มากไปกว่าเหตุที่ ผู้ต้องขังได้ กระทำ	ดูความจำเป็นที่ ต้องใช้โดยเทียบ กับเหตุการณ์ที่ เกิดขึ้น	ต้องไม่ทำให้ ผู้ต้องขังได้รับ อันตรายสาหัส หรือ ถึงแก่ความ ตาย

10.หลักการใช้ปิ่นต่อผู้ต้องขัง	ไม่อาจใช้วิธีการอื่นใดได้แล้ว	ไม่อาจใช้วิธีการอื่นใดได้แล้ว	ไม่อาจใช้วิธีการอื่นใดได้แล้ว	มาตรา 16 ไม่มีทางป้องกัน นอกจากนี้ใช้อาวุธ (กรณีที่เป็นอาวุธที่มีใช้ปิ่น) มาตรา 17 (1) ไม่มีทางป้องกัน (2) ไม่มีทางที่จะหยุดได้
11.ความเสี่ยงในเหตุที่ต้องมีการใช้ปิ่น	กำหนดถึงหลักภัยคุกคามที่กระทบต่อเจ้าพนักงานราชทัณฑ์	เป็นสิ่งจำเป็นในการปฏิบัติงานของบุคคลภายใต้การคุ้มครองของบุคคลนั้นจากความตาย	มีความจำเป็นว่าต้องใช้ปิ่นหรือไม่	การใช้ปิ่นพิจารณาจากเหตุตามมาตรา 16 และ มาตรา 17 ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479

จากตารางดังกล่าวเห็นได้ว่าระบบราชทัณฑ์ในต่างประเทศและประเทศไทยในเรื่องการใช้ปิ่นมีส่วนที่เหมือนและคล้ายกันอยู่พอสมควรแต่ต่างกันในเรื่องรายละเอียดที่นำมาพิจารณาในการใช้ปิ่นต่อผู้ต้องขัง ซึ่งในส่วนดังกล่าวนี้มีความสำคัญค่อนข้างมากที่จะส่งผลให้อำนาจในการใช้ปิ่นของเจ้าพนักงานต่อผู้ต้องขังนั้นให้มีประสิทธิภาพและมีมาตรฐานมากยิ่งขึ้น ดังนั้นแล้วในบทสรุปในส่วนข้อเสนอแนะที่จะกล่าวต่อไปจะขอนำส่วนที่นำมาปรับใช้ในประเทศไทยแล้วทำให้เกิดผลดีในการพัฒนาในการใช้ปิ่นของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขังให้มีมาตรฐานมากขึ้นเพื่อเป็นการป้องกันปัญหาในเรื่องการใช้ปิ่นต่อผู้ต้องขังและเป็นการเคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังรวมทั้งเป็นการป้องกันไม่ให้เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต้องรับผิดจากเหตุที่ได้มีการยิงปิ่นไปที่ผู้ต้องขังแล้วเกิดเหตุที่ต้องฟ้องต่อศาลแม้เชื่อว่าสุจริต สำหรับสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังนอกจากการใช้อาวุธหรือปิ่นต่อผู้ต้องขังตามมาตรา 16 และ มาตรา 17 ที่ได้กล่าวไปก่อนหน้านี้แล้วนั้น ในปัจจุบันนั้นนอกจากปัญหาในการใช้อาวุธหรือปิ่นกระทำต่อผู้ต้องขังแล้วทำให้ผู้ต้องขังได้รับบาดเจ็บหรือถึงแก่ความตายทำให้มีปัญหาลูกที่ส่งไปที่ศาลให้มีคำพิพากษาว่าเจ้าพนักงานต้องรับ

ผิดต่ออันตรายที่เกิดต่อผู้ต้องขังหรือไม่ โดยเท่าที่ผู้ทำวิจัยได้ทำการศึกษาและพิจารณาแล้วเห็นว่ามี ทั้งคดีที่เจ้าพนักงานต้องรับผิดชอบและไม่ต้องรับผิดชอบ ทั้งนี้มาจากตัวกฎหมายของราชทัณฑ์ที่มอบอำนาจว่าไม่ต้องรับผิดชอบถ้าเป็นการกระทำโดยสุจริตและเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนด ตามมาตรา 21 แต่ ทั้งนี้แม้ว่าเจ้าพนักงานกระทำโดยสุจริตและใช้ดุลพินิจของตนแล้วเห็นว่าเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดแล้วก็ยังมีคำพิพากษาที่เจ้าพนักงานต้องรับผิดชอบอยู่ ดังเช่น คำพิพากษาที่ 9116/2554 อันเป็นข้อที่ควรพิจารณาว่าการกระทำดังกล่าวย่อมส่งผลต่อสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังโดยตรง แต่ในกฎหมายปัจจุบันก็ยังคงไม่ได้คุ้มครองในเรื่องนี้เท่าที่ควรแม้ว่ามีข้อที่ทำให้เจ้าพนักงานต้องรับผิดชอบตามมาตรา 21 ก็ตามแต่นั้นก็ส่งผลต่อเจ้าพนักงานราชทัณฑ์เท่านั้น มิได้มีมาตราที่เป็นการคุ้มครองต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังแต่อย่างใด ทั้งนี้นอกจากการใช้อาวุธหรือปืนแล้ว ยังคงมีการใช้โซ่ตรวนต่อผู้ต้องขังอยู่โดยคำพิพากษาที่ 9116/2554 แม้ผู้ต้องขังหลบหนีเข้าไปในพุ่มไม้และมีมิดทำครีวอยู่แต่เจตนาจะมีเพียงการหลบหนีและมีได้ต้องการจะเอามาทำร้ายเจ้าพนักงานแต่อย่างใดและการมีโซ่ตรวนติดอยู่อยู่ที่เท้าก็ย่อมทำให้มีความลำบากในการหลบหนีมากยิ่งขึ้น แม้ตัวเจ้าพนักงานแจ้งว่าสถานที่ดังกล่าวอาจหนีได้โดยง่ายและใช้ดุลพินิจของพวกตนโดยพิจารณาตามมาตรา 16 และ 17 พร้อมทั้งอ้างถึงข้อไม่ต้องรับผิดชอบตามมาตรา 21 แล้ว ก็ไม่อาจพูดได้ว่าใช้อำนาจโดยชอบเนื่องจากในขณะนั้นมีเจ้าพนักงานถึง 5 – 6 คน และทำการพกปืนไปด้วย และใช้ปืนไปยังผู้ต้องขังในพุ่มไม้ อีกทั้งที่น่าจะมีวิธีการอื่นที่สามารถจับกุมได้ดีกว่านี้ ถ้าเจ้าพนักงานคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังมากกว่านี้ แม้คำพิพากษานี้จะให้เจ้าพนักงานต้องรับผิดชอบก็ตาม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าคดีเกี่ยวกับผู้ต้องขังใช้ปืนต่อผู้ต้องขังนั้นลดลงหรือคดีไปสู่ศาลน้อยลง แต่ปรากฏว่าการใช้ปืนหรือการใช้อาวุธที่ทำให้ผู้ต้องขังต้องได้รับอันตรายทั้งทางร่างกายหรือถึงแก่ความตายก็ยังคงมีอยู่เรื่อย ๆ อันเป็นการแสดงให้เห็นว่าสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังยังไม่ได้รับการคุ้มครองเท่าที่ควร สำหรับประเด็นเรื่องโซ่ตรวนนั้นก็ถือว่าเป็นอีกประเด็นที่สำคัญในด้านสิทธิมนุษยชน โดยได้มีความเห็นว่า “การใช้เครื่องพันธนาการประเภทตรวนแก่ผู้ต้องขัง เป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ การจำตรวนไว้ตลอด 24 ชั่วโมงทุกๆ ที่ผู้ต้องขังถูกควบคุมตัวอยู่ในเรือนจำถือเป็นทรมาน และเป็นการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม ย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์”¹⁹² โดยการใช้โซ่ตรวนไม่ได้ถูกจำกัดแค่การใช้ในเรือนจำเท่านั้น ยังรวมถึงการใช้เมื่อผู้ต้องขังต้องเดินทางไปตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น ไปศาล หรือย้ายเรือนจำ โดยไม่แบ่งแยกว่าเป็นผู้ต้องหาในความผิดฐานอะไร ไม่แบ่งแยกตามนิสัย พฤติการณ์ว่าจะหลบหนีหรือไม่ อันเป็นการไม่สอดคล้องต่อหลักของสิทธิมนุษยชนที่ต้องการคุ้มครองบุคคลทุกคนไม่ว่า

¹⁹² สืบค้น จาก <https://www.gotoknow.org/posts/536365>.

บุคคลนั้นจะเป็นผู้ต้องหรือไม่ก็ตามก็ต้องได้รับการคุ้มครองตามหลักสิทธิมนุษยชน นอกจากเหตุในการใช้อาวุธหรือปืนต่อผู้ต้องขัง และการใช้โซ่ตรวนต่อผู้ต้องขัง ยังมีเหตุการณ์ที่ผู้ต้องขังได้เสียชีวิตในที่คุมขังโดยมาจากเหตุที่โดนการรุมทำร้ายจากคนทั่วไป¹⁹³ ที่มีความโกรธแค้นจากคดีที่ผู้ต้องขังก่อไว้แล้วทำให้ผู้ต้องขังเกิดการเลือกคั่งในสมองแล้วเมื่อไม่ได้รับการรักษาก็ยอมทำให้ผู้ต้องขังถึงแก่ความตาย แม้ว่าคดีที่ผู้ต้องขังก่อไว้ร้ายแรงแค่ไหนแต่ก็ไม่มีสิทธิที่จะไปร้ายบุคคลดังกล่าวได้โดยเป็นการไม่เคารพในสิทธิมนุษยชนของแต่ละบุคคล โดยสรุปแล้วในการปฏิบัติงานในราชทัณฑ์ของประเทศไทยในเรื่องการคุ้มครองถึงสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังนั้นยังมิได้มีการคุ้มครองเท่าที่ควรและยอมก่อให้เกิดปัญหาที่ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลและเกิดความสงสัยแก่ญาติของผู้ต้องขังว่าการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์เป็นการกระทำโดยชอบหรือไม่ ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาในเรื่องดังกล่าวจึงควรมีการนำหลักกฎหมายของราชทัณฑ์ต่างประเทศและหลักปฏิบัติในราชทัณฑ์ต่างประเทศมาปรับใช้ในประเทศไทยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ในประเทศไทยและเป็นการคุ้มครองในสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

5.8 ประมวลผลกฎหมายราชทัณฑ์

จากเนื้อหาในส่วนของกฎหมายราชทัณฑ์ต่างประเทศและประเทศไทยที่กล่าวข้างต้น เมื่อนำมาประมวลผลและพิจารณาในเนื้อหาทั้งหมดแล้ว สามารถบอถึงข้อเด่นและข้อด้อยของกฎหมายราชทัณฑ์ในต่างประเทศและประเทศไทย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ กล่าวคือ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

กฎหมายราชทัณฑ์ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีข้อเด่น โดยสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ ราชทัณฑ์ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้นมีการนำเอาหลักสัดส่วนและหลักพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังบังคับและอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมายมาใช้ประกอบในการพิจารณาและการปฏิบัติงานในเรื่องการใช้กำลังบังคับทั้งในเรื่องการใช้อาวุธและการใช้ปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขัง โดยเน้นไปที่เรื่องสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังและหลัก Human right ที่เป็นหลักคุ้มครองประชาชนทุกคนรวมทั้งผู้ต้องขังที่ได้รับผลกระทบ

โดยมีการกำหนดความหมายของอาวุธที่เจ้าพนักงานใช้ได้อย่างกว้างขวางไว้ในตัวบทบัญญัติของทางราชทัณฑ์ โดยการใช้อาวุธดังกล่าวของเจ้าพนักงานต้องสอดคล้องกับสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังด้วย ซึ่งการใช้ปืนกำหนดเป็นข้อปฏิบัติที่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต้องปฏิบัติ

¹⁹³ สืบค้น จาก <https://www.l3nr.org/posts/26568>

ตามมิให้ใช้ดุลพินิจเป็นหลักในการพิจารณา โดยต้องไม่กระทบต่อหลักมนุษยธรรมของผู้ต้องขัง รวมทั้งมีการกำหนดขั้นตอนการใช้ปีนมีการกำหนดไว้อย่างเป็นระบบและนำหลักทฤษฎีมาใช้ร่วมกัน และ กำหนดเหตุที่เจ้าพนักงานต้องปีนอย่างชัดเจนว่าต้องเป็นกรณีที่เป็นภัยคุกคามเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ถึงสามารถใช้อาวุธปีนได้ สำหรับข้อดีของกฎหมายราชทัณฑ์ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น อธิบายได้ ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ การใช้ปีนเมื่อมีเหตุตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายราชทัณฑ์ของเยอรมนีได้บัญญัติถึงเหตุในการใช้ปีนไว้เฉพาะกรณีหลักใหญ่ ๆ เท่านั้นยังไม่มีกรณีที่เป็นรายละเอียดปลีกย่อยเท่าที่ควร

ประเทศแคนาดา

กฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศแคนาดามีข้อเด่น โดยสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ มีการนำเอาหลักสัดส่วนและหลักพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังบังคับและอาวุธปีนของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมายมาใช้ประกอบในการพิจารณาและการปฏิบัติงานในเรื่องการใช้กำลังบังคับทั้งในเรื่องการใช้อาวุธและการใช้ปีนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขังซึ่งคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังและหลัก Human right ที่เป็นหลักคุ้มครองประชาชนทุกคน รวมทั้งผู้ต้องขังที่ได้รับผลกระทบ พร้อมทั้งข้อกำหนดในการใช้ปีนต่อผู้ต้องขังเป็นการกำหนดว่าเป็นข้อปฏิบัติที่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต้องปฏิบัติทำให้เกิดมาตรฐานมากกว่าการใช้ดุลพินิจเป็นสำคัญ ในส่วนของขั้นตอนการใช้ปีนมีการกำหนดไว้อย่างเป็นระบบและนำหลักทฤษฎีมาใช้ร่วมกัน พร้อมทั้งกำหนดถึงการใช้กำลังบังคับของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์นั้นต้องไม่มากไปกว่าเหตุที่ผู้ต้องขังได้กระทำ รวมถึงความเสี่ยงในการใช้ปีนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์คำนึงถึงความจำเป็นที่ต้องใช้ปีนต่อผู้ต้องขังเป็นสำคัญ และ กำหนดถึงเหตุการณ์ใช้ปีนต่อผู้ต้องขังในกรณีที่ก่อเหตุทั้งที่มีเหตุยานพาหนะและไม่มียานพาหนะรวมทั้งการปฏิบัติในการใช้ปีนเมื่อมีความจำเป็นต้องระงับเหตุดังกล่าว สำหรับข้อดีของกฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศแคนาดานั้น อธิบายได้ ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ การกำหนดความหมายในอาวุธของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ยังไม่กว้างขวางมากนัก และเหตุในการใช้ปีนยังไม่มีรายละเอียดเท่าที่ควรโดยกำหนดเหตุใหญ่เพียงเหตุเดียว เนื่องจากในทางปฏิบัติย่อมไม่เหมือนกับกรณีที่กำหนดไว้ในกฎหมายอยู่แล้วจึงต้องมีการปรับปรุงในด้านนี้อยู่อีก

สาธารณรัฐออสเตรเลีย

กฎหมายราชทัณฑ์ของสาธารณรัฐออสเตรียมีข้อเด่น โดยสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ มีการนำเอาหลักสัดส่วนและหลักพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังบังคับและอาวุธปีนของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมายมาใช้ประกอบในการพิจารณาและการปฏิบัติงานในเรื่องการใช้กำลังบังคับทั้งในเรื่องการใช้อาวุธและการใช้ปีนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขัง ซึ่งคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังและหลัก Human right ที่เป็นหลักคุ้มครองประชาชนทุกคน

รวมทั้งผู้ต้องขังที่ได้รับผลกระทบ พร้อมทั้งกำหนดความหมายของอาวุธที่เจ้าพนักงานใช้ได้อย่างกว้างขวางไว้ในตัวบทบัญญัติของทางราชทัณฑ์ โดยได้กำหนดในการใช้ปืนต่อผู้ต้องขังเป็นการกำหนดว่าเป็นข้อปฏิบัติที่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต้องปฏิบัติทำให้เกิดมาตรฐานมากกว่าการใช้ดุลพินิจเป็นสำคัญ รวมทั้งกำหนดขั้นตอนการใช้ปืนมีการกำหนดไว้อย่างเป็นระบบและนำหลักทฤษฎีมาใช้ร่วมกัน ซึ่งการใช้ปืนต่อผู้ต้องขังนั้นกฎหมายของออสเตรเลียกำหนดให้พิจารณาจากหลักความจำเป็นเทียบกับเหตุการณ์ที่ผู้ต้องขังได้ก่อให้เกิดขึ้นมาว่าจำเป็นถึงต้องมีการใช้ปืนต่อผู้ต้องขังหรือไม่ สำหรับข้อค้อยของกฎหมายราชทัณฑ์ของสาธารณรัฐออสเตรียนั้น อธิบายได้ ดังต่อไปนี้ กล่าวคือการใช้ปืนเมื่อมีเหตุตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายราชทัณฑ์ของออสเตรเลียได้บัญญัติถึงเหตุในการใช้ปืนไว้ในกรณีหนึ่งจากการควบคุมตัวและการทำอันตรายต่อชีวิตหรือทำให้เกิดอันตรายสาหัส แต่กรณีที่มีเหตุที่ต้องใช้ปืนในกรณีอื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ในทางปฏิบัตินั้น ไม่ได้มีการลงรายละเอียดไว้ในกฎหมายของทางราชทัณฑ์

ประเทศไทย

กฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศไทยมีข้อเด่น โดยสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ การใช้กำลังบังคับ, การใช้อาวุธ, และ การใช้ปืนต่อผู้ต้องขังคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังและหลัก Human right ที่เป็นหลักคุ้มครองประชาชนทุกคนรวมทั้งผู้ต้องขังที่ได้รับผลกระทบ กำหนดเหตุผลหนักของผู้ต้องขังที่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์สามารถใช้อาวุธหรือปืนต่อผู้ต้องขังมีรายละเอียดทั้งหลักใหญ่และข้อย่อยที่ต้องมีการใช้อำนาจดังกล่าวไว้อย่างเหมาะสม และ การใช้ปืนต่อผู้ต้องขังนั้นกฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศไทยกำหนดว่าต้องไม่ทำให้ผู้ต้องขังได้รับอันตรายสาหัสหรือ ถึงแก่ความตาย สำหรับข้อค้อยของกฎหมายราชทัณฑ์ประเทศไทยนั้น อธิบายได้ ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ ยังไม่มีการนำเอาหลักสัดส่วนและหลักพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังบังคับและอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมายมาใช้ประกอบในการพิจารณาและการปฏิบัติงานในเรื่องการใช้กำลังบังคับทั้งในเรื่องการใช้อาวุธและการใช้ปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขัง ซึ่งกฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศไทยมีการกำหนดความหมายอาวุธของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ไว้อย่างจำกัด โดยกำหนดเพียงแค่ ปืนพก, ปืนยาว, ไม้ตะบอง เท่านั้น แม้ว่าขั้นตอนการใช้ปืนมีการกำหนดไว้อย่างเป็นระบบแต่ยังไม่มีการนำเอาหลักทฤษฎีมาใช้ร่วมกันซึ่งใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์แต่เพียงอย่างเดียวในการพิจารณาว่าต้องใช้อาวุธหรือปืนต่อผู้ต้องขังหรือไม่ รวมทั้งกฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศไทยไม่ได้กำหนดว่า “ไม่อาจใช้วิธีการอื่นใดได้แล้ว” แต่กำหนดว่า “ไม่มีทางป้องกันนอกจากใช้อาวุธ” ในกรณีการใช้อาวุธ และ กำหนดว่า “ไม่มีทางป้องกัน”, “ไม่มีทางที่จะหยุดได้” ซึ่งยังไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นการกำหนดอย่างเหมาะสมตามเจตนาของกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองในสิทธิของเจ้าพนักงานและผู้ต้องขัง รวมทั้งความเสี่ยงที่ต้องมีการใช้ปืนพิจารณาจาก

เหตุที่กฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศไทยกำหนดไว้ตาม มาตรา 16 และ มาตรา 17 ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์เท่านั้น ซึ่งยังไม่กว้างขวางและมีรายละเอียดเท่าที่ควรเมื่อเทียบกับของต่างประเทศ จากในบทประมวลผลทั้งข้อเด่นและข้อด้อยของกฎหมายราชทัณฑ์ทั้งของต่างประเทศและประเทศไทยแล้วเห็นได้ว่าหลายส่วนคล้ายกัน, หลักการบางอย่างบางประเทศดีกว่า, แนวคิดในราชทัณฑ์ที่เป็นการใช้อาวุธและปืนต่อผู้ต้องขังนั้นแตกต่างกันแต่มีจุดประสงค์เหมือนกัน เป็นต้น โดยประเทศไทยเมื่อเทียบกับต่างประเทศแล้วเห็นได้ว่ายังมีส่วนที่ต้องมีการปรับปรุงในบางจุดอยู่อีกพอสมควรเพื่อก่อให้เกิดมาตรฐานมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แต่บางเรื่องกฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศไทยก็ลงรายละเอียดไว้อย่างเหมาะสมพอสมควร เช่น เหตุที่ต้องมีการใช้ปืน, ไม่อาจป้องกันได้แล้ว เป็นต้น เพียงแต่ต้องเพิ่มหลักบางอย่างที่ต่างประเทศมีเพื่อนำมาปรับใช้ในราชทัณฑ์ของประเทศไทยเพื่อก่อให้เกิดมาตรฐานในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์และคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังที่ต้องได้รับความคุ้มครองจากกฎหมาย โดยเรื่องไหนบ้างที่สามารถนำมาปรับใช้ในประเทศไทยแล้วก่อให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์และคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังมากขึ้นจะขอกล่าวในข้อเสนอแนะต่อไป

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

นำเสนอถึงข้อสรุปจากที่ได้ทำการศึกษาและทำการวิเคราะห์จากหลักการ แนวคิด ขั้นตอนในการใช้อาวุธและปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศว่ามีลักษณะที่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร พร้อมการเสนอแนะ และ ข้อปรับปรุงในทางกฎหมายที่สามารถนำมาใช้ในกฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศไทยได้

6.1 บทสรุป

สำหรับเรื่องการใช้กำลังบังคับโดยเจ้าพนักงานงานราชทัณฑ์โดยใช้อาวุธหรือปืนเป็นการใช้โดยอาศัยอำนาจจากพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 เมื่อมีเหตุที่สามารถกระทำได้ เจ้าพนักงานย่อมมีอำนาจในการใช้อาวุธหรือปืนต่อผู้ต้องขังได้ และ ในกรณีที่ทำให้ผู้ต้องขังได้รับบาดเจ็บหรือถึงแก่ความตาย พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ก็ได้กำหนดกฎหมายที่ไม่ให้เจ้าพนักงานต้องรับผิดชอบถ้าการกระทำเป็นการกระทำโดยสุจริตและเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนด ตาม มาตรา 16, 17 และ มาตรา 21

อาวุธปืนนั้นถือว่าเป็นอาวุธที่มีความรุนแรงที่สุดที่สามารถเอาชีวิตบุคคลอื่นได้โดยง่าย ดังนั้นแล้วกฎหมายราชทัณฑ์จึงได้กำหนดเหตุในการใช้ปืนต่อผู้ต้องขังไว้ในมาตรา 17 เพื่อให้เจ้าพนักงานราชทัณฑ์สามารถใช้ปืนได้ถ้าเป็นกรณีตามเหตุดังกล่าวข้างต้น แต่การใช้ปืนที่กระทบในชีวิตของผู้ต้องขังนั้นแม้ว่ามีเหตุที่ต้องใช้ปืนนั้นมาจากผู้ต้องขังเองที่ได้กระทำการดังกล่าว เจ้าพนักงานก็ควรคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพในชีวิตของผู้ต้องขังด้วยว่าจะเป็นการละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนในตัวผู้ต้องขัง ไม่ใช่ดูเพียงแค่การระงับเหตุแล้วทำให้ตนไม่ต้องรับโทษเท่านั้นเมื่อเกิดเหตุที่ผู้ต้องขังหลบหนีไปได้ โดยการใช้ปืนนั้นถือว่าเป็นมาตรการที่รุนแรงและย่อมส่งผลกระทบต่อเหตุการณ์นั้นจบไปแล้วอาจทำให้มีข้อสงสัยจากการกระทำดังกล่าวแล้วต้องถูกไปฟ้องต่อศาล โดยคดีเหล่านั้นมีทั้งกรณีเจ้าพนักงานต้องรับผิดชอบ และ กรณีไม่ต้องรับผิดชอบก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าการใช้ปืนต่อผู้ต้องขังเป็นการใช้ความรุนแรงและการไม่เคารพในสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังที่ทำให้มีกรณีที่ต้องพิจารณาว่าเป็นการใช้อำนาจอย่างพอสมควรแก่เหตุในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นหรือไม่

จากการศึกษาพบว่าในการใช้กำลังโดยการใช้อาวุธหรือปืนต่อผู้ต้องขังนั้นในกฎหมายของไทยกำหนดแต่เพียงเหตุที่สามารถใช้ได้เท่านั้น โดยการพิจารณาว่าต้องใช้อาวุธหรือปืนนั้นขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์แต่ละคนเป็นสำคัญ ทำให้มาตรฐานและความชัดเจนในตัวกฎหมายยังไม่แน่นอน ประกอบกับการบัญญัติคำว่า “อาวุธ” นั้นกำหนดแต่เพียงเจ้าพนักงานแต่ไม่ได้กำหนดให้แก่ผู้ต้องขังด้วยทำให้เมื่อเจ้าพนักงานเห็นผู้ต้องขังพกของที่อาจทำอันตรายได้ เจ้าพนักงานก็ใช้ปืนเพื่อระงับเหตุแล้ว ทั้งที่ถ้าพิจารณาจากเจตนา สถานการณ์ สภาพแวดล้อม ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว เจ้าพนักงานอาจไม่จำเป็นต้องใช้ปืนแต่อาจใช้วิธีการอย่างอื่นเพื่อระงับเหตุได้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญประการหนึ่งที่ควรมีการปรับและแก้ไขในตัวกฎหมายให้มีมาตรฐานและสภาพบังคับมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ทั้งนี้การปฏิบัติและขั้นตอนที่เป็นระเบียบนั้นย่อมไม่อาจไปในทางเดียวกันได้ อันเนื่องมาจากสถานการณ์บังคับ จากตัวบุคคล เป็นต้น จึงก่อให้เกิดปัญหาที่เป็นข้อพิจารณาถึงการกระทำของเจ้าพนักงานว่าเป็นการไม่เคารพต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังหรือไม่ พร้อมทั้งหลักการและข้อกฎหมายที่มีส่วนสำคัญในการพิจารณาถึงการใช้อาวุธต่อผู้ต้องขังนั้น ในปัจจุบันกฎหมายราชทัณฑ์ของไทยก็ยังไม่ได้บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แม้ในบางเรื่องมีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญก็ตามแต่ก็มิได้นำมาบัญญัติหรือมาปรับใช้ในการปฏิบัติงานดังกล่าว

ดังนั้น ในความเห็นของผู้ทำวิจัยเห็นว่าควรนำหลักการของต่างประเทศที่เป็นประโยชน์ทั้งในการปฏิบัติงานและเป็นการสอดคล้องตามหลักสิทธิมนุษยชนเพื่อเป็นคุ้มครองผู้ต้องขัง มาปรับและแก้ไขเพิ่มเติมลงในกฎหมายราชทัณฑ์ของไทย เพื่อเป็นหลักประกันในการทำงานให้แก่เจ้าพนักงานและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขัง โดยต้องให้อยู่ในลักษณะเป็นข้อปฏิบัติของเจ้าพนักงานที่ต้องปฏิบัติมิใช่การใช้ดุลพินิจในการพิจารณาเท่านั้น อันเป็นการคุ้มครองผู้ต้องขังและจำกัดอำนาจในการใช้อาวุธของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ให้เป็นตามแนวทางในการใช้อาวุธตามมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติที่เกี่ยวกับการใช้อาวุธของเจ้าพนักงานซึ่งได้กำหนดกรอบและขั้นตอนการใช้อาวุธไว้อย่างชัดเจน เพื่อก่อให้เกิดมาตรฐานในราชทัณฑ์และเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงานทั้งต่อเจ้าพนักงานราชทัณฑ์และตัวผู้ต้องขังเอง และ เพื่อการพัฒนากระบวนการทำงานของทางราชทัณฑ์ทั้งในปัจจุบันและอนาคตต่อไป

6.2 ข้อเสนอแนะ

จากรายละเอียดที่กล่าวไปก่อนหน้านี้แล้ว เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าควรมีการนำเอาหลักการราชทัณฑ์ของต่างประเทศที่ผู้ทำวิจัยเห็นว่ามิใช่ประโยชน์และสามารถนำมาปรับปรุงในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ได้ โดยผู้ทำวิจัยขอเสนอแนวทางในการปรับปรุงและแก้ไขพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ

1. การนำเอาหลักความพอสมควรแก่เหตุมาประกอบเข้ากับเหตุในการใช้อาวุธ รวมทั้งกรณีการใช้ปืนตามมาตรา 16 และ มาตรา 17 ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ โดยเมื่อเหตุดังกล่าวเกิดขึ้นควรนำเอาหลักพอสมควรแก่เหตุทั้ง ความสัมฤทธิ์ผล, ความจำเป็น และ ความได้สัดส่วนกันของการใช้ความรุนแรงและน้ำหนักของเหตุผลที่ต้องกระทำ มาเป็นหลักในการพิจารณาประกอบกับการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานด้วย

2. นอกจากที่กฎหมายราชทัณฑ์ของไทยใน มาตรา 16 กำหนดว่าไม่มีทางป้องกันอย่างอื่นนอกจากใช้อาวุธ และในมาตรา 17 (2) ไม่มีทางอื่นที่จะจับกุมได้นั้น ในความเห็นของผู้ทำวิจัยแล้วเห็นว่าในมาตรา 16 นั้นเหมาะสมแล้ว แต่ใน (1) ของมาตรา 17 ควรบัญญัติคำว่า “ไม่มีทางจะป้องกันอย่างอื่นได้นอกจากการใช้อาวุธปืน” ประกอบในการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ด้วย และใน (2) ควรมีการลงรายละเอียดในการพิจารณาว่าเหตุที่ไม่มีทางจับกุมได้นั้นพิจารณาในด้านไหนบ้าง พร้อมทั้งควรนำเอาหลักหลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังบังคับและอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมาย โดยบัญญัติถึงหลักการเลือกใช้วิธีการอื่น ๆ ที่มีอันตรายน้อยที่สุดและให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ก่อนที่จะเปลี่ยนไปใช้กำลังบังคับและอาวุธ เมื่อวิธีการอื่นไม่อาจบรรลุผลได้ และ ต้องใช้อย่างจำกัดเพื่อป้องกันชีวิตของตนหรือผู้อื่น โดยอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่อาจเลี่ยงได้ พร้อมทั้งกำหนดให้เจ้าพนักงานมีเครื่องอุปกรณ์ป้องกันนอกจากการใช้อาวุธ เช่น ตะบอง, ปืนพก, ปืนยาว เป็นต้น เพื่อเป็นการป้องกันอันตรายที่อาจเกิดจากผู้ต้องขังได้และเป็นการลดความเสี่ยงอันตรายที่อาจกระทบต่อทั้งผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ และส่งผลอาจให้อาจไม่จำเป็นต้องใช้อาวุธเสมอไปในการระงับเหตุกับผู้ต้องขังเมื่อเรามีอุปกรณ์ที่ป้องกันในชีวิตและร่างกายของเจ้าพนักงานแล้ว

3. ในส่วนของขั้นตอนการยิงของประเทศไทยนั้น โดยหลักแล้วเหมือนกับของต่างประเทศแต่ในส่วนของ การพูดเตือนให้หยุดและลักษณะของการยิงเตือนนั้นควรบัญญัติและมีการอธิบายถึงสถานการณ์ด้วยว่ามีความเสี่ยงภัยมากน้อย, อาวุธของผู้ต้องขังทำให้เจ้าพนักงานต้องเสี่ยงภัยหรือไม่, จำนวนของผู้ต้องขังและจำนวนเจ้าพนักงานเป็นอย่างไร, สภาพแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ดังกล่าว เป็นต้น พร้อมทั้งการยิงเตือนนั้นควรกำหนดเป็นยิงขึ้นฟ้าหรือถ้าผู้ต้องขังวิ่งหนีก็ควรยิงไปที่ขามากกว่าการยิงไปที่ส่วนบนของร่างกายเพราะถ้ายิงแล้วเกิดพลาดไปโดนอวัยวะ

สำคัญของร่างกายก็ย่อมส่งผลให้ผู้ต้องขังถึงแก่ความตายและส่งผลกระทบต่อการใช้สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังได้ และข้อกำหนดในการใช้ปืนนั้นควรกำหนดเป็นหลักปฏิบัติมากกว่าการใช้ดุลพินิจเพียงอย่างเดียวในการใช้ โดยถ้าเป็นกรณีฉุกเฉินจริง ๆ ถึงสามารถใช้ปืนได้เลย แต่ถ้าเป็นกรณีที่ทางสามารถกระทำโดยไม่ต้องใช้ปืนก็ควรเลือกทางนั้นก่อนเสมอ ไม่ใช่เลือกปืนก่อนเสมอ

4. สำหรับเรื่องการเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังนั้น ในประเทศไทยกำหนดว่า ต้องไม่ทำให้ผู้ต้องขังได้รับอันตรายสาหัสหรือ ถึงแก่ความตาย ในความเห็นของผู้ทำวิจัยแล้วเห็นว่าดีพอสมควร แต่ยังไม่อาจถือว่าเป็นการคุ้มครองในสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังเท่าที่ควร โดยควรนำหลักของประเทศเยอรมันและแคนาดามาประกอบด้วย คือ การใช้กำลังต้องไม่กระทบต่อหลักมนุษยธรรม และการใช้กำลังต้องไม่มากไปกว่าเหตุที่ผู้ต้องขังได้กระทำ เพื่อให้เกิดมาตรฐานในการใช้ปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขัง

5. สำหรับเหตุในการใช้ปืนนั้นประเทศไทยกำหนดตามมาตรา 16 และ มาตรา 17 ของพระราชบัญญัติเท่านั้น โดยใช้การพิจารณาจากดุลพินิจของเจ้าพนักงานเท่านั้น โดยความเห็นของผู้ทำวิจัยเห็นว่าควรนำเอาหลักภัยคุกคามที่กระทบต่อเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ของประเทศเยอรมัน และหลักความจำเป็นในการใช้อาวุธหรือปืนของประเทศแคนาดาและออสเตรียมาประกอบการพิจารณาด้วย ดังในคำพิพากษาที่ 775/2502 ของประเทศไทย ได้กำหนดว่าใช้วิธีการอันสมควร ในการป้องกันการหลบหนีเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์ เพราะถ้าพิจารณาจากเหตุอย่างเดียวย่อมทำให้เกิดความผิดพลาดขึ้นมาได้และเพื่อเป็นการคุ้มครองในสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังและเพิ่มมาตรฐานในเรื่องการใช้ปืนของเจ้าพนักงานต่อผู้ต้องให้มีการพัฒนาที่ดียิ่งขึ้น

6. ในส่วนของอาวุธของผู้ต้องขังนั้นควรมีการกำหนดตามความหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 1 (5) พร้อมทั้งอาวุธของเจ้าพนักงานที่สามารถใช้ได้ดังเช่น มาตรา 16 โดยในต่างประเทศนั้นอาวุธของเจ้าพนักงานไม่ได้จำกัด แค่ ปืน หรือ ตะบอง เท่านั้น แต่ยังรวมทั้งสุนัข, ยาสลบ, ปืนฉีดน้ำขนาดใหญ่, การใช้สารที่กระทบต่อร่างกาย แต่สิ่งเหล่านี้ต้องอยู่ภายใต้หลักสัดส่วนและไม่กระทบต่อสิทธิมนุษยชนด้วย โดยถ้าสามารถใช้อาวุธเหล่านี้แล้วสามารถจับกุมผู้ต้องขังได้แล้วก็ไม่มีความจำเป็นต้องใช้อาวุธที่ร้ายแรงอันเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังแต่อย่างใด

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2543). *กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง* (พิมพ์ครั้งที่ 2).

กรุงเทพ ฯ : บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ชาติ ชัยเดชสุริยะ และ ณัฐวสา นัทรไพฑูรย์. (2547). *มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. กรุงเทพ ฯ : มูลนิธิพัฒนากระบวนการยุติธรรม.

กุลพล พลวัน. (2546). *เอกสารการสอน ชุดวิชา กฎหมายเกี่ยวกับงานราชทัณฑ์* (พิมพ์ครั้งที่ 6).

นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

คณิต ฅ นคร. (2531). “การปล่อยชั่วคราว : มาตรการคุ้มครอง สิทธิที่ก่อปัญหา.” *หมอกความยุติธรรม*, 24-27, 39-42.

คณิต ฅ นคร. (2542). “กรมสอบสวน : ทางแก้ความเดือดร้อนของประชาชนจริงหรือ.” *อัยการนิเทศ*, 42, 53 - 57.

คณิต ฅ นคร. (2546). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพ ฯ : บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.

คณิต ฅ นคร. (2548). *นิติธรรมอำพรางในนิติศาสตร์ไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพ ฯ : บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.

คณิต ฅ นคร. (2551). *ภูมิธรรมและบทบาทของพนักงานอัยการ* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพ ฯ : บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.

คณิต ฅ นคร. (2552, 17-23 กรกฎาคม). “หมายจับและการอุทธรณ์คำสั่งออกหมายจับ.” *มติชนสุดสัปดาห์*, (1509).

คณิต ฅ นคร. (2552). *ปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพ ฯ : บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.

จรัญ โฆษณานันท์. (2545). *สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน : ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม*. กรุงเทพ ฯ : สำนักพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด บี.เจ.เพลท โปรเซสเซอร์.

เชาวลิต สมพงษ์เจริญ. (2548). *การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขัง* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพ ฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- ณัฐยา จรรยาชัยเลิศ. (2548). *หลักประกันสิทธิผู้ต้องขัง : กรณีศึกษาสิทธิในการดำรงชีวิต* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธานี วรภัทร์. (2545). *กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษและบังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่จำกัด* *เสรีภาพ ค.ศ.1976*.
- ธานี วรภัทร์. (2552). *กฎหมายบังคับโทษในประเทศไทย : การบังคับโทษจำคุก* (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- นัทธี จิตสว่าง. (2556). *วัฒนธรรมย่อยในเรือนจำ*. สืบค้น จาก <https://www.gotoknow.org/posts/536365>
- นรินทร์ มั่นจิตร. (2548). *กรอบการใช้อำนาจรัฐตามมาตรา 83 กับการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย : กรณีการใช้กำลังบังคับก่อให้เกิดความตาย* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2547). *หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ ฯ : บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.
- ปรีดี เกษมทรัพย์. (2539). *นิติปรัชญา*. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประธาน วัฒนวานิชย์ และคณะ. (2525). *รายงานการวิจัย เรื่อง สิทธิของผู้ต้องขังในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประเสริฐ เมฆมณี. (2523). *หลักทฤษฎีวิทยา*. กรุงเทพฯ ฯ : บริษัททบทพิชการพิมพ์ จำกัด.
- พัชราภรณ์ กองอุบล. (2546). *สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญ* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พินิติ อัสววุฒิพงษ์. (2550). *สิทธิมนุษยชนกับผู้ต้องขัง*. สืบค้น จาก <https://www.l3nr.org/posts/26568>
- เรวัต นำเฉลิม. (2538). *ระเบียบสำนักอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ*. *อัยการนิเทศ*, (57), 165.
- วรพจน์ วิสชุดพิชญ์. (2540). *หลักการพื้นฐานของกฎหมายปกครอง*. กรุงเทพฯ ฯ : บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด. วรเจตน์ ภาศิริรัตน์. (2549). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายปกครอง: หลักการพื้นฐานในกฎหมายปกครองและการกระทำทางปกครอง* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ ฯ : บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.
- วิสัย พุกกะวัน. (2544). *คำอธิบายพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พร้อมด้วยกฎระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทิพย์อักษร.
- ศรีรัตน์ งามวิศิย์. (2550). *หลักความพอสมควรแก่เหตุ: พัฒนาการและการปรับใช้ในระบบกฎหมาย*

- ไทย (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุทศสา สุขสว่าง. (2553). *วารสารราชทัณฑ์วารสารเพื่อความก้าวหน้าและรอบรู้ในงานราชทัณฑ์*, (2).
- สมพร พรหมมหิตาธร. (2545). *คดีวิสามัญฆาตกรรม (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุลและคณะ. (2547). *โครงการศึกษาวิจัยเรื่อง กฎหมายด้านการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมที่ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิพื้นฐานและพันธกรณีระหว่างประเทศ รวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย*. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม.
- อิสเรศร์ ปรางทอง. (2549). *ขอบเขตและมาตรฐานการใช้บังคับอาวุธปืนของพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจบังคับใช้กฎหมาย* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ภาษาต่างประเทศ

- St VollzG. (2016). *Laubenthal Strafvollzug*. France : Universitat Freiburg.
- United Nations. (1991). *The United Nations and Crime. Prevention*. New York.
- Wayne R&La Fave&Modern. (2001). *Criminal Law Case Comments and Questions*. St Paul Minn : West Publishing Co.

ชื่อ – นามสกุล
ประวัติการศึกษา

ประวัติผู้เขียน

ศรายุทธ เปรมวงศ์
2554 นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม

